

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**PERŞEMBE-FATSA ARASI KIYI KESİMİ DOĞAL VE KÜLTÜREL PEYZAJ
KAYNAKLARININ TURİZM AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Özgür KAMER AKSOY

HAZİRAN 2015

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**PERŞEMBE-FATSA ARASI KIYI KESİMİ DOĞAL VE KÜLTÜREL PEYZAJ
KAYNAKLARININ TURİZM AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Özgür KAMER AKSOY

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"DOKTOR (PEYZAJ MİMARLIĞI)"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 23 / 05 / 2014

Tezin Savunma Tarihi : 12 / 06 / 2015

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cengiz ACAR

Trabzon 2015

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Özgür KAMER AKSOY tarafından hazırlanan**

**PERŞEMBE-FATSA ARASI KIYI KESİMİ DOĞAL VE KÜLTÜREL PEYZAJ
KAYNAKLARININ TURİZM AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 27 /05/2014 gün ve 1555 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Yalçın YAŞAR .....

Üye : Prof. Dr. Cengiz ACAR .....

Üye : Prof. Dr. Mustafa VAR .....

Üye : Prof. Dr. Öner DEMİREL .....

Üye : Prof. Dr. T. Hakan ALTINÇEKİÇ .....

**Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

“Perşembe-Fatsa Arası Kıyı Kesimi Doğal ve Kültürel Peyzaj Kaynaklarının Turizm Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bitmeyen bir özveri ve sabırla bana yardımcı olan ve katkıları ile çalışmalarımı yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Cengiz ACAR'a teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

Tez izleme komitesi üyeleri hocalarım Prof. Dr. Mustafa VAR ve Prof. Dr. Yalçın YAŞAR'a teşekkür ederim. Sayın Prof. Dr. Öner DEMİREL'e, gösterdiği ilgi ve yardımlarından ötürü şükranlarımı sunarım. Çalışmalarım sırasında gösterdiği anlayış dolayısıyla dekanımız Prof. Dr. Fahrettin TİLKİ'ye teşekkür ederim. Çalışmamda kullandığım yöntem ve teknikler kapsamındaki desteklerinden dolayı değerli hocalarım; Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nevin AKPINAR ve Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Doç Dr. Ali EKBER ŞAHİN'e teşekkür ederim. Haritaların bilgisayar çizimlerdeki yardımlarından dolayı Şehir Plancısı Mesut YÜKSEL'e çok teşekkür ederim. Şehir Plancısı Ümit AKDOĞAN, Ziraat Mühendisi Ahmet ULTAV ve Mimar Tuyan TÖREN'e çalışmamla ilgi verilerin toplanması aşamasında ve anketlerim konusunda gösterdikleri ilgi ve yardımlardan ötürü teşekkür ederim. Her konuda bana moral ve destek veren Yrd. Doç. Dr. Derya SARI'ya, çalışmam boyunca maddi ve manevi yardımını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Banu KARASHAH'a, tavsiyeleri ve eleştirileri ile bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. E. Seda A. MUHACİR'e teşekkürü borç bilirim. Yrd. Doç. Dr. Hilal SURAT ve Arş. Gör. Yasin K. YAMAN başta olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma, anketlerim sırasında zaman ve emek harcayarak bana yardımcı olan hocalarıma ve diğer katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bitki materyalinin teşhisindeki katkılarından dolayı Arş Gör. Güven AKSU ve Arş. Gör. Hayal A. BEĞEN'e, istatistiksel tabloların düzenlemesine yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÜÇÜK'e, haritaların oluşturulması sırasındaki desteğinden dolayı Peyzaj Y. Mimarı Engin AKTAŞ, Peyzaj Mimarı Ramazan AYVAZ'a ve Saniye BOZDAĞ'a teşekkür ederim. DOKA Ordu Yatırım Destek Ofisi koordinatörleri Harun GÖÇER ve Ergül SARIKAYA'ya önerileri için teşekkür ederim. Yardımlarını asla unutmayacağım arkadaşlarım Öğr. Gör. Dr. Nilgün A. GÜNEROĞLU'na ve Öğr. Gör. Dr. Özlem ÖZGENÇ'e çok teşekkür ederim.

Çalışmamın her aşamasında destek olan annem, babam ve kardeşime, eşime ve son olarak; bana güç veren kızım Çınar'a teşekkür ederim.

Özgür KAMER AKSOY
Trabzon 2015

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora tezi olarak sunduğum ‘‘Perşembe-Fatsa Arası Kıyı Kesimi Doğal ve Kùltùrel Peyzaj Kaynaklarının Turizm Açısından İncelenmesi’’ başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Cengiz ACAR’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri ve òrneklere kendim topladığımı, analizleri laboratuvarlarda yaptığımı ve yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gòsterdiđimi, çalışma sùrecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her tùrlù yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.
16/06/2015

Òzgùr KAMER AKSOY

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
TABLolar DİZİNİ.....	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Kavramsal Çerçeve ve Konuya Yaklaşım	3
1.2.1. Rekreasyon-Turizm İlişkileri	3
1.2.2. Seyahat Kavramı	5
1.2.3. Turizm Kavramı.....	6
1.2.3.1. Turizm Çeşitleri	12
1.2.3.2. Alternatif Turizm	16
1.2.3.3. Sürdürülebilir Turizm	17
1.2.3.4. Turizm Planlaması	24
1.2.3.5. Dünyada ve Türkiye’de Turizmin Gelişimi	26
1.2.4. Turizmin Çevresel ve Sosyo-Kültürel Etkileri.....	31
1.2.5. Kıyı Kavramı ve Kıyı Turizmi.....	35
1.2.6. Karayolu-Turizm İlişkisi.....	41
1.2.7. Turizmde Peyzaj Kaynakları ve Değerlendirilmesi	43
1.3. Literatür Araştırması	45
1.3.1. Çalışma Alanı ve Çevresi ile İlgili Çalışmalar.....	45
1.3.2. Turizm Planlamasına İlişkin Çalışmalar	47
1.3.3. Rekreasyon Planlama ile İlgili Çalışmalar	48
1.3.4. Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine İlişkin Çalışmalar	50

1.3.5.	Kıyı ile İlgili Çalışmalar	52
1.3.6.	Karayolu Planlamasına İlişkin Çalışmalar	53
1.3.7.	Genel Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Çalışmalar.....	55
1.4.	Çalışmanın Amacı.....	57
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	59
2.1.	Araştırmanın Kurgusu ve Materyal.....	61
2.2.	Çalışma Alanının Kaynak Değerleri	62
2.2.1.	Coğrafi Konum	62
2.2.2.	Doğal Kaynaklar	63
2.2.2.1.	Bitki Örtüsü.....	63
2.2.2.2.	Jeolojik Özellikler	72
2.2.2.3.	Topografya ve Jeomorfolojik Özellikler	76
2.2.2.4.	Toprak Özellikleri	78
2.2.2.5.	Su Varlığı	79
2.2.2.6.	İklim Verileri.....	82
2.2.2.7.	Fauna Varlığı.....	86
2.2.3.	Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Kaynaklar	88
2.2.3.1.	Tarihçe	88
2.2.3.2.	Nüfus	89
2.2.3.3.	Ulaşım	91
2.2.3.4.	Şimdiki Alan Kullanımı	93
2.2.3.5.	Ekonomik Yapı	97
2.2.4.	Yasal Durum	99
2.2.4.1.	Tarihi ve Kültürel Yapılar.....	102
2.2.4.2.	Korunan Alanlar ve Sit Alanları	105
2.3.	Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	108
2.3.1.	SWOT Analizi.....	111
2.3.2.	Delphi Tekniği	112
2.3.3.	TOWS Analizi.....	118
2.3.4.	AHS'ye Dayalı Fuzzy Set Tekniği	119
3.	BULGULAR	128
3.1.	Alanın Kaynak Değerlerine İlişkin SWOT Faktörleri	128
3.2.	SWOT Faktörlerinin SWOT Etmenlerine Uygunluğu.....	132

3.2.1.	Birinci Delphi Uygulaması	134
3.2.2.	İkinci Delphi Uygulaması	138
3.2.3.	Üçüncü Delphi Uygulaması	140
3.3.	TOWS Analizi ile Belirlenen Turizm Stratejileri	144
3.4.	Fuzzy Set Tekniği ile Belirlenen En Uygun Turizm Stratejisi	149
3.4.1.	Değerlendirme Faktörlerinin Birbirleriyle ve Turizm Stratejileriyle Karşılaştırılması	154
3.4.1.1.	Temel Faktörlerin Karşılaştırılması	154
3.4.1.2.	Güçlü Yönlerin (G) ve Stratejilerin Karşılaştırılması	154
3.4.1.3.	Zayıf Yönlerin (Z) ve Stratejilerin Karşılaştırılması.....	158
3.4.1.4.	Fırsatların (F) ve Stratejilerin Karşılaştırılması	161
3.4.1.5.	Tehditlerin (T) ve Stratejilerin Karşılaştırılması.....	165
3.4.2.	Tüm SWOT Faktörlerine Göre Stratejilerin Değerlendirilmesi	168
4.	TARTIŞMA	170
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	184
6.	KAYNAKLAR	200
7.	EKLER, (1 Adet CD)	

ÖZGEÇMİŞ

Doktora Tezi

ÖZET

PERŞEMBE-FATSA ARASI KIYI KESİMİ DOĞAL VE KÜLTÜREL PEYZAJ
KAYNAKLARININ TURİZM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Özgür KAMER AKSOY

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Cengiz ACAR
2015, 208 Sayfa, 1 adet ek CD

Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin çekiciliklerine bağlı olarak artan turizm ve rekreasyon hareketleri, gelişmekte ve var olduğu yerde çevreyi kullanmaktadır. Kıyılar, turizm ve rekreasyona yönelik çekim merkezi olup toplum tarafından da yoğun ilgi görmektedir. İnsanlar, kıyıların bozulan çevresi, kirlenen denizi ve aşırı kalabalıklaşması sonucu, havası ve suyu daha temiz, doğayla iç içe olan alanlara gitme arzusu içine girmektedirler. Tez çalışması, doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarına sahip Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminde yürütülmüştür. Tez kapsamında; alanın turizm açısından incelenmesi ile ilgili olarak, peyzaj kaynaklarına ilişkin potansiyele uygun turizm stratejileri belirlenmiştir. Çalışmanın yöntemi 4 aşamalı olarak yürütülmüştür. İlk aşamada, alanın peyzaj kaynaklarına ilişkin güçlü yönler ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler temel kriterler olarak belirlenmiş, SWOT analizi vasıtasıyla bu temel kriterlere ilişkin alt faktörler saptanmıştır. İkinci aşamada elde edilen alt faktörler Delphi tekniği ile analiz edilerek; her bir alt faktörün ait olduğu temel kriteri ne kadar karşıladığı sorgulanmıştır. Çalışmanın üçüncü aşamasında; temel kriterleri karşıladığı yönünde görüş birliğine varılan faktörler TOWS analizi kapsamında değerlendirilmiş ve alanın turizm planlamasına yönelik stratejiler belirlenmiştir. Dördüncü aşamada stratejiler AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği kullanılarak alt faktörler temelinde karşılaştırılmış; alanın turizm planlamasına yönelik olarak, söz konusu stratejilerin ağırlık puanları elde edilmiştir. Saptanan ağırlık puanlarına göre, alanın kaynak değerleri için en uygun olan strateji, “Doğa temelli turizmin planlı gelişimi” olarak tespit edilmiştir. Alanla ilgili yapılacak planlamalarda bu stratejinin dikkate alınması peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Ordu, Perşembe, Fatsa, SWOT, Delphi, AHS, Fuzzy Set.

PhD. Thesis

SUMMARY

ANALYSIS OF NATURAL AND CULTURAL LANDSCAPE SOURCES IN COASTAL AREA
BETWEEN PERŞEMBE–FATSA IN TERMS OF TOURISM

Özgür KAMER AKSOY

Karadeniz Technical University
Institute of Natural Sciences
Discipline of Landscape Architecture
Advisor: Prof. Dr. Cengiz ACAR
2015, 208 Pages, 1 item CD Appendix

Tourism and recreation movements which grow in conjunction with the attraction of natural and cultural source values progress and use the environment where they exist. Coasts are the tourism and recreation oriented attraction centres and also densely concerned by the society. As a result of deformed environment of coasts, polluted sea and overcrowding, people prefer to go to areas which have cleaner air and water and penetrate the nature. This thesis has been carried out at the coastal area between Perşembe-Fatsa which owns unique natural and cultural landscape sources. Within the context of the thesis, in connection with the evaluation of the area in terms of tourism, strategies compatible with the landscape sources have been determined. The study has been carried out in 4 stages. In the first stage, regarding to landscape sources of the area, strong and weak points, opportunities and threats have been determined as basic criterias, then subfactors related to these basic criterias have been established by the SWOT analysis. In the second stage, having been reanalysed by Delphi Technique, each derived subfactors were examined whether they correspond the basic criteria that they belong satisfactory. In the 3rd stage of the study, factors on which reached consensus about sufficient correspondence of basic criterias have been assessed by TOWS Analysis and tourism planning strategies of the area have been determined. In the 4th stage, by using AHS grounded Fuzzy Set Tecnique, strategies have been compared on subfactors basis, weighted points of such strategies in tourism planning of the area have been obtained. According to the weighted points, optimal strategy found for the source values of the area is “Planned Development of Nature-based Tourism”. Taking into consideration to this strategy about the plans within the area would make a considerable contribution to process the landscape sources for tourism.

Key Words: Tourism, Ordu, Perşembe, Fatsa, SWOT, Delphi, AHS, Fuzzy Set.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Sürdürülebilir gelişim kavramı olarak ekoturizm.....	20
Şekil 2. Ekoturizmin diğer turizm türleri ile ilişkisi	21
Şekil 3. Turizm arz ve talebi	25
Şekil 4. Kıyı, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridi	36
Şekil 5. Yason Burnu Yarımadası	59
Şekil 6. Hoynat Adası	60
Şekil 7. Çalışma alanının coğrafi konumu	62
Şekil 8. Türkiye fitocoğrafik bölgeleri haritası	64
Şekil 9. Alandaki bitkisel çeşitliliğe dair görüntüler	67
Şekil 10. Alandaki bitkisel çeşitliliğe dair görüntüler	68
Şekil 11. Çalışma alanı meşcere haritası	70
Şekil 12. <i>Alnus glutinosa</i>	71
Şekil 13. <i>Castanea sativa</i>	71
Şekil 14. <i>Carpinus betulus</i>	71
Şekil 15. Çalışma alanına ait jeoloji haritası	73
Şekil 16. Jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar	74
Şekil 17. Jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar	75
Şekil 18. Çalışma alanında deprem bölgeleri	76
Şekil 19. Çalışma alanına ait eğim haritası	77
Şekil 20. Ordu ili büyük toprak grupları haritası	79
Şekil 21. Belice Deresi.....	80
Şekil 22. Akçaova Çayı	80
Şekil 23. Karadere	80
Şekil 24. Çalışma alanında su varlığı ve taşkın alanları	81
Şekil 25. Çalışma alanı ulaşım durumu	91
Şekil 26. Ordu-Giresun Havalimanı	92
Şekil 27. Otel-Dinlenme Tesisi (Medreseönü)	94
Şekil 28. Efirli Mevkii	94
Şekil 29. Çalışma alanında mevcut alan kullanımı	96

Şekil 30. Ordu-Bolaman K.T.K.B. (Çevre Düzeni Planı)	101
Şekil 31. Hazinedaroğlu Konağı.....	102
Şekil 32. Yason Kilisesi.....	103
Şekil 33. Efirli Camii ve Mezarlığı.....	104
Şekil 34. Çamburnu Feneri	104
Şekil 35. Belicesu Kayadibi Mevkii	106
Şekil 36. Yason Burnu Yarımadası	107
Şekil 37. Hoynat Adası	108
Şekil 38. Çalışmada kullanılan yöntemin akış süreci	110
Şekil 39. AHS tekniğinin genel hiyerarşi yapısı	121
Şekil 40. İkili karşılaştırmalar matrisi	124
Şekil 41. Örnek Fuzzy Set	125
Şekil 42. Çalışmanın I. aşamasına ilişkin araştırma modeli.	128
Şekil 43. Çalışma alanından çeşitli görünümeler	131
Şekil 44. Çalışmanın II. aşamasına ilişkin araştırma modeli.....	132
Şekil 45. SWOT Analizi kapsamında çalışma alanında turizm kaynakları.....	143
Şekil 46. Çalışmanın III. aşamasına ilişkin araştırma modeli.....	144
Şekil 47. Çalışmanın IV. aşamasına ilişkin araştırma modeli.	149
Şekil 48. Stratejiye ulaşmada kullanılacak hiyerarşi	152

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Turistik çekicilik oluşturan çevre elemanları	9
Tablo 2. Değişik ölçütlere göre turizm türleri	14
Tablo 3. Sert ve yumuşak turizmin bazı özellikleri açısından karşılaştırılması	18
Tablo 4. Uluslararası turizm hareketleri ve turizm gelirleri	27
Tablo 5. Araştırmanın oluşumunda etkin olan sorular, amaçlar ve varsayımlar	57
Tablo 6. Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi bitki örtüsünde yer alan bazı türler	66
Tablo 7. İl ve ilçelere göre yapısal çeşitlilik ve servet dağılımları	69
Tablo 8. Ordu ili sıcaklık değerleri (°C)	83
Tablo 9. Ordu ili nem değerleri (%)	84
Tablo 10. Ordu ili yağış ve rüzgar değerleri	85
Tablo 11. Ordu ili yıllık iklim verileri	85
Tablo 12. Ordu ili fauna varlığı	87
Tablo 13. Ordu ili nüfus verileri	89
Tablo 14. Fatsa ilçesi nüfus verileri	89
Tablo 15. Perşembe ilçesi nüfus verileri	90
Tablo 16. Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin nüfus verileri.....	90
Tablo 17. Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin 2025 yılı nüfus projeksiyonları	90
Tablo 18. Ordu ilinin çevre yerleşimlere olan karayolu uzaklıkları	92
Tablo 19. Ordu ili turist sayısı	95
Tablo 20. Perşembe ilçesinde tarımsal üretim	98
Tablo 21. SWOT analizi	111
Tablo 22. Delphi tekniğinin aşamaları	116
Tablo 23. Uzlaşma ölçütleri	118
Tablo 24. TOWS analizi	119
Tablo 25. Göreceli önem ölçeği	122
Tablo 26. Rassallık Göstergeleri.....	123
Tablo 27. Çalışma alanına ilişkin SWOT değerlendirmesini yapanların listesi	129
Tablo 28. Alanın peyzaj kaynaklarının ortaya konulmasına yönelik SWOT analizi	130
Tablo 29. Delphi uygulamalarına katılan akademisyenlerin listesi (Nisan- Temmuz 2012).....	133

Tablo 30. Birinci Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu	137
Tablo 31. İkinci Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu	139
Tablo 32. Üçüncü Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu	141
Tablo 33. Alandaki peyzaj kaynaklarına ilişkin SWOT analizi sonuçları.....	142
Tablo 34. SWOT matrisi.....	148
Tablo 35. AHS ile öncelik belirleme anketlerini puanlandıranların listesi (Ekim-Aralık, 2012).....	151
Tablo 36. Temel faktörler matrisi	154
Tablo 37. Güçlü yönler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi	154
Tablo 38. G3'e göre stratejiler matrisi	155
Tablo 39. G5'e göre stratejiler matrisi	156
Tablo 40. G11'e göre stratejiler matrisi	156
Tablo 41. G6'ya göre stratejiler matrisi	156
Tablo 42. G9'a göre stratejiler matrisi	157
Tablo 43. G8'e göre stratejiler matrisi	157
Tablo 44. Tüm güçlü yönler matrisi	158
Tablo 45. Zayıf yönler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi	158
Tablo 46. Z6'ya göre stratejiler matrisi	159
Tablo 47. Z12'ye göre stratejiler matrisi.....	159
Tablo 48. Z5'e göre stratejiler matrisi	160
Tablo 49. Z1'e göre stratejiler matrisi.....	160
Tablo 50. Z2'ye göre stratejiler matrisi.....	161
Tablo 51. Tüm zayıf yönler matrisi	161
Tablo 52. Fırsatlar grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi.....	161
Tablo 53. F5'e göre stratejiler matrisi	162
Tablo 54. F2'ye göre stratejiler matrisi	163
Tablo 55. F12'ye göre stratejiler matrisi	163
Tablo 56. F1'e göre stratejiler matrisi	163
Tablo 57. F11'e göre stratejiler matrisi	164
Tablo 58. F7'ye göre stratejiler matrisi	164
Tablo 59. F14'e göre stratejiler matrisi	165
Tablo 60. Tüm fırsatlar matrisi	165
Tablo 61. Tehditler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi.....	165

Tablo 62. T2'ye göre stratejiler matrisi	166
Tablo 63. T5'e göre stratejiler matrisi	167
Tablo 64. T8'e göre stratejiler matrisi	167
Tablo 65. T3'e göre stratejiler matrisi	167
Tablo 66. Tüm tehditler matrisi	168
Tablo 67. Tüm SWOT faktörlerine göre stratejilerin değerlendirilmesi	168
Tablo 68. Literatürde ve çalışma alanında doğa temelli turizm faaliyetleri	185
Tablo 69. Doğa temelli turizm faaliyet takvimi.....	187

KISALTMALAR DİZİNİ

AHS	: Analitik Hiyerarşi Süreci
BOTAŞ	: Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
cm	: Santimetre
CNPPA	: Korunmuş Alanlar ve Milli Parklar Komisyonu
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FEE	: Foundation of Environmental Education
GPS	: Küresel Yer Belirleme Sistemi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GZFT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
ha	: Hektar
IUCN	: International Union for Conservation Nature
Km	: Kilometre
km ²	: Kilometrekare
KTKGB	: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi
m	: Metre
M. Ö.	: Milattan Önce
OKABİS	: Ordu Kırsal Alan Bilgi Sistemi
ÖKA	: Önemli Kuş Alanı
sec	: Dakika
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TOWS	: Threats, Opportunities, Weaknesses, Strengths
TÜBİVES	: Türkiye Bitkileri Veri Servisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRÇEV	: Türkiye Çevre Eğitim Vakfı
UNWTO	: United Nations World Tourism Organisation
WTO	: World Tourism Organisation

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Turizm, insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatlerinden ve genellikle buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Soykan, 2000b).

Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan; çalışma sürelerinin kısalması ve boş zamanın artması, ücretli tatil hakkı, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan yenilikler, insanların gelir düzeyinin yükselmesi, kentleşme ve nüfus artışı, insan ömrünün uzaması, sosyal güvenlikte yaşanan gelişmeler, seyahat özgürlüğü ile birlikte insanlarda turizm bilincinin oluşması gibi gelişmeler, turizmin dünyadaki gelişimini hızlandıran başlıca etmenler olmuştur (Yılmaz, 2008). Yükselen eğitim düzeyi, gittikçe yaşlanan nüfus, çift gelirli aileler, çocuksuz çiftler ve tek yaşayan yetişkin nüfusundaki artış gibi sosyal ve demografik yapıdaki göze çarpan değişimler, turizm talebinde ve seyahat pazarlarında önemli değişikliklere neden olmuştur (Sung, 2004).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyadaki önde gelen ekonomik sektörlerden biri haline gelen turizm, insanlar tarafından her geçen gün artış gösteren bir şekilde talep görmektedir. Günümüzde kent insanı, düzenli boş zamanının elverdiği ölçüde uzun tatillerini değişik mekanlarda geçirmek istemekte ve bu da turistik mekanların turizm türlerinin çeşitlenmesini sağlamaktadır.

1945'li yıllardan 1960'lı yıllara kadar önce lüks bir ihtiyaç olarak kabul edilen, daha sonra kültürel bir hareket olarak kendini gösteren turizm; artık günlük sosyo-ekonomik hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre; turizm sektörü günümüzde yarattığı istihdam, hizmet verdiği insan sayısı, yarattığı gelir ve katma değerle dünyanın en büyük sektörlerinden biri haline gelmiştir (Karadeniz vd., 2007).

Son yıllarda eğitim seviyesi ve çevre bilinci artan insanların doğal ve kültürel açıdan hassas alanlara seyahat etmeyi tercih ettikleri gözlenmektedir. Bu tercihler, doğal kaynakların daha uzun süreli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, ekoturizm, doğa turizmi gibi kavramları gündeme getirmiştir (Orhan ve Karahan, 2010). Günümüzde

turistler gittikleri bölgelerde yaşayan halkla daha fazla iletişim kurmak ve yöre ekonomisine daha fazla katkıda bulunmak istemektedirler.

Bugün tüm dünyada, turizmi tatil turizmi kimliğinden kurtarma çabası ile denizlerden içerilere doğru taşıyan, dört mevsime yayan ve ana malzeme olarak doğayı kullanan ve onu tahrip etmeyen turizm türü arayışı ve bu türün hayata geçirilmesi çabaları bulunmaktadır. Kültür turizmi, golf turizmi, çiftlik turizmi, özel ilgi turizmi gibi çeşitleriyle turizm, zaman ve mekan olarak yayılmaya çalışılmaktadır (Yılmaz, 2008).

Turizmin dünyadaki gelişimi ve değişimi, turistlerin turizm olayından beklentileri, potansiyel turizm alanlarının tespitini gündeme getirmektedir. Bu nedenle çalışma alanının doğal ve kültürel kaynak özelliklerini ortaya koymak önem arz etmektedir. Doğal ve kültürel değerler turizmin ortaya çıkış nedenlerinin başında gelip, gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bir yörenin turizm potansiyelinin belirlenebilmesi için turizm bileşenlerinin iyi bir şekilde analiz edilmesi, karakteristik özelliklerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Çalışma alanındaki kaynakların turizm açısından incelenmesi sürecinde alanın doğal kaynak değerlerinden topografya, deprem durumu, jeoloji ve jeomorfoloji, su varlığı, bitki örtüsü, iklim ve doğal hayvan varlığı incelenmiştir. Doğal ve kültürel kaynaklar turizm olgusunun temelini oluşturmaktadır. Doğal kaynaklar; deniz, göl, akarsu gibi su kaynaklarını, kıyıları, orman ve koru alanlarını, ulusal park olarak ayrılmış alanları, doğa harikalarını ve ilginç doğal oluşumları ifade etmektedir. Bu kaynaklar turizm endüstrisi tarafından en çok kullanılan, tüketilen ve tahrip edilen kaynaklardır (Atay ve Özaydın, 1996). İnsanların herhangi bir katkısı ve emeği olmadan meydana gelmiş olan doğal zenginlikler, turistik ve rekreasyonel aktivitelere kaynak oluşturmaktadır (Örücü, 2002).

Kültürel ve sosyo-ekonomik faktörler, bir alanın turizm ve rekreasyon kaynak değerinin belirlenmesinde doğal unsurlar kadar önemli olmasının yanında dinamik bir niteliğe sahiptir ve insan eliyle değiştirilebilmekte, istenilen yönde geliştirilerek, turizme ilişkin kaynak değerinin belli bir oranda yükseltilebilmesine olanak sağlamaktadır (Kalem, 2001). Kültürel kaynaklar: geçmiş ve yaşayan uygarlıklara ait anıt yapıları, sivil mimari örnekleri, tarihi kent dokularını, arkeolojik alanları, yörenin geçmiş ve yaşayan kültürünü, geleneklerini, örf ve adetlerini, el sanatlarını, yöresel müzik ve danslarını kapsamaktadır (Atay ve Özaydın, 1996). Çalışma alanındaki kültürel kaynakları oluşturan değerler; tarihi, arkeolojik ve mimari değerler olarak verilmiş; nüfus, ekonomik yapı, mevcut alan kullanımları ve ulaşım durumu da incelenmiştir.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne göre “peyzaj”, özellikleri, insan ve/veya doğal faktörlerin etkileşimi ve eylemi sonucunda insanlar tarafından algılandığı şekliyle oluşan bir alan olarak tanımlanmaktadır (URL-8, 2015). Peyzaj ve turizm ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda; trafik ve ısınmaya bağlı olarak çıkan zehirli gazların sera gazı üretimine katılması; toprağın baskıya maruz kalması, ikincil konutlar için kullanılması; turizm faaliyetlerinden dolayı su kirliliği; doğal bitki örtüsüne verilen zararlar; turizm aktiviteleri için faunanın zarar görmesi gibi potansiyel tehditlerin ekolojiye olduğu kadar görsel peyzaj üzerinde de büyük etkisi olmaktadır (Clivaz, 2008). Turizm talepleri karşılanırken peyzajın korunması ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması, peyzaja zarar verilmemesi önemlidir.

Bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı ve hedefleri ortaya koyularak çalışmanın kapsamı belirlenmiş; turizm, rekreasyon, turizm türleri, turizmin Türkiye ve dünyadaki gelişimi gibi kavramlar üzerinde literatür incelenmiştir. İkinci bölümde araştırma materyal ve yöntemi ele alınmış; turizm faaliyetleri için kaynak oluşturan doğal ve kültürel değerler tespit edilmiş; araştırmanın yöntemine ilişkin açıklamalar ve tanımlamalar yapılmıştır. Araştırma bulgularının tartışıldığı üçüncü bölümde alana yönelik turizm stratejisi belirlenmiştir. Tez çalışmasının sonuçlarıyla ilgili tartışmaların yer aldığı dördüncü bölümden sonra beşinci bölümde sonuçlar verilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

1.2. Kavramsal Çerçeve ve Konuya Yaklaşım

1.2.1. Rekreasyon-Turizm İlişkileri

Serbest zaman teriminin İngilizce karşılığı “leisure” olup, “serbest olmak” veya “izin verilmiş olmak” anlamına gelen Latince “licere”, serbest zaman anlamına gelen Fransızca “loisir” ve izin vermek manasına gelen İngilizce “license” kelimelerinden türetilmiştir. Aristo'dan günümüze kadar pek çok şekilde ele alınan serbest zaman kavramı, günlük hayatın uyku, dinlenme ve çalışma dışında kalan, bireyin istediği gibi kullanabileceği 8 saatlik bölümü olarak tanımlanmaktadır. Birey, serbest zamanlarında yapacağı faaliyetlere kendi isteği ile katılır ve seçim kendisine aittir (Gülbahçe, 1996).

Serbest zaman, “temel inancı destekleyen ve kişisel olarak hoş giden sezgisel değerlerin yardımıyla, zorlayıcı bir sevgiden, istekten uzak hareket edebilmesi için bireyin kültürel ve fiziksel çevresindeki dışsal zorunlu kuvvetlerden bağımsız şekilde özgürce hareket edebileceği zaman” olarak tanımlanmaktadır (Özdemir Işık, 2013).

Hastalık, yorgunluk, tekdüzelik ve benlik yitişi gibi önemli nedenlerle rekreasyon yapma gereksinimi duymakta olan insanlar, bunu serbest zamanları içinde turistik, sportif, artistik ve sosyal etkinliklerde bulunarak gerçekleştirmektedirler. Sözü edilen etkinlikler için insanlar bu etkinliklere uygun alanları bulmakta ve bu alanlara gitmektedirler. İnsanların belirli amaçlar doğrultusunda yer değiştirmeleri olarak ifade edilebilen turizmin, serbest zaman çerçevesindeki rekreasyon gereksinimlerinden oluştuğu söylenebilir (Yılmaz, 1987).

Bir alanın turizm ve rekreasyon faaliyetlerine olanak verebilmesi için öncelikle bu faaliyetler için uygun doğal ve kültürel özelliklere sahip olması gerekir (Çıdam, 2007). Turizm ve rekreasyon kaynağı olabilecek alanlar, rekreasyon ve turizm faaliyetleri için gerekli niteliklere sahip doğal ya da kültürel alanlardır.

Turizm, boş zamanın özel olarak kullanılmasını ve rekreasyonun özel bir şeklini temsil eder. Ancak ne boş zamanın tümünü, ne de rekreasyonun tüm şekillerini kapsar. Birçok seyahat türünü kapsar, ama tüm seyahatleri kapsamaz. Kavram açısından turizm bir yandan boş zaman ve rekreasyondan, diğer yandan da seyahat ve göçten ayrılır (Dinçer, 1993).

Turizm faaliyetleri, serbest zaman gerektirmektedir. Rekreasyon gereksiniminin, serbest zaman çerçevesinde turizmi oluşturmada olduğu söylenebilir. Turizmi meydana getiren seyahat olgusu, geniş kapsamlı bir faaliyet çeşitliliği oluşturan “rekreasyon”un bir yönüdür. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları faaliyetleri ifade etmektedir (Özgüç, 2007).

Latince “yeniden” anlamına gelen “re” ve “yaratma” anlamındaki “creare” sözcüklerinin birleşmesi ile ortaya çıkan “rekreasyon” terimi ile ifade edilen eylemler, insanın ruhsal ve fiziksel açıdan kendini yenilemesini ve tazelemesini sağlayan, çalışma hayatı dışındaki, dinlendirici, eğlendirici ve kimi zaman da eğitici uğraşları kapsar (Kalem, 2001).

Rekreasyon, “Kişilerin günlük yaşamlarında, zorunlu olarak kullandıkları zamanı dışındaki serbest ve boş zamanlarında, yıpranan ruh ve vücutlarını eski zindeliğine

kavuşturmak üzere, kendi istekleri ile yaptıkları, para ve ödül kazanma amaçlarından uzak, kişilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik özelliklerinden etkilenen kişisel veya toplumsal olarak gerçekleştirilen eylem ya da eylemler” olarak tanımlanmıştır (Var, 1987).

Her rekreasyonel etkinliğin turizmi oluşturmadığını, her turizm olayının da rekreasyonel amaçlarla gerçekleştirilmediğini belirtmek gerekir (Bulut, 2006). Yapılan farklı rekreasyon tanımlarına göre rekreasyonun özellikleri aşağıda özetlenmiştir (Sertkaya, 2001; Manning ve More, 2002):

- Rekreasyon bir gereksinimdir, gereksinme ve iç itimi sonucu oluşur,
- Rekreasyonda kişi gönüllü olarak ve tamamen kendi arzusu ile etkinliklere katılır, yani zorlama yoktur,
- Rekreasyon bir hareketlilik içerir, bu hareketlilik fiziksel veya düşünsel olabilir,
- Rekreasyonun öğretici-eğitici boyutu vardır,
- Rekreasyon etkinliği, kişisel ve toplumsal yarar sağlar,
- Rekreasyon kişinin katıldığı tek bir aktivite olabildiği gibi, birden çok aktiviteyi de içerebilir,
- Rekreasyon faaliyetleri düzenlenmiş, programlanmış veya o anda kararlaştırılmış eylemler olabilir,
- Rekreasyonel faaliyetlerin yapısında zevk ögesi mevcuttur,
- Rekreasyon faaliyetleri özel yaşama, kişiden kişiye, mesleklere göre değişiklikler gösterebildiği gibi zaman ve mekâna bağlı olarak da farklılık gösterebilir,
- Deneyim kazandırır,
- İnsanın doğa ile uyumunu pekiştirir,
- Rekreasyon, yaratıcı gücü artırdığı gibi iş gücünü de artırır,
- Psikolojik yararı vardır,
- Bu etkinliklere katılmak bireye ani ve doğrudan doyum sağlar.

1.2.2. Seyahat Kavramı

Teknolojiye bağlı olarak iletişim ve ulaşım da kaydedilen gelişmeler ülkeler arasındaki sınırların giderek ortadan kalkmasını sağlamakta ve turizm sektörünü doğrudan etkilemektedir (Yılmaz, 2008). Haberleşme ve ulaşım kalitesinin artması, henüz

keşfedilmemiş yerlere olan ilgiyi artırmış ve insanları ülke içinde veya dışında seyahat etmeye yönlendirmiştir. Seyahat etme olgusu, bilinmeyi tanıma ve keşfetme duygusu insanoğlunun geçmişten günümüze ulaşan sosyal bir aktivitesidir.

Turizm, 18. ve 19. yüzyıllarda daha çok bireysel seyahatler olarak ortaya çıkmıştır. Seyahat eyleminin kökeni oldukça eskidir. Başlangıçta seyahatler ticaret, göç, fetih, savaş, din ve merak unsurlarının etkisiyle yapılmıştır. Avrupalılar 19. yüzyıldan itibaren Mısır'ın gizemli atmosferine ilgi duymaya başlamış, buraya gezilerinin sayısı artmıştır (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005).

“Seyahat” faktörü, turizm olayının tanımlanmasında önemli bir yer tutar ancak teorik olarak insanların yaptığı bütün seyahatlerin turizm olayının bir unsuru olduğu söylenemez. Turizm türlerinin tümü seyahat içerdiği halde her seyahat turizm içermez. Hangi seyahatlerin turizm kapsamında ele alınabileceğine seyahat amacı göz önünde bulundurularak karar verilebilir. Amacı ile birlikte değerlendirildiğinde, bazen çok kısa seyahatler turizm hareketliliği yaratabilirken, aksine uzun seyahatler turizm hareketliliği yaratmayabilir (Kozak vd., 2010).

19. yüzyılda daha çok deniz ve demiryolunu kullanan turistler, 20. yüzyıla gelindiğinde artık motorlu taşıtları ve 20. yüzyılın ikinci yarısında hava yolunu yoğunlukla kullanmaya başlamıştır. Hızlanan ve kolaylaşan seyahat şekilleri turizmin daha da gelişmesini sağlamıştır (Tokmak, 2008). Sanayileşen toplumların sanayinin ve çevre sorunlarının olumsuz etkilerinden kurtulmak için doğayla iç içe olma ve dolayısıyla seyahate katılma taleplerinin artması söz konusu olmuştur (Dinçer, 1993). Günümüzde toplu taşıma ücretlerinin düşmesi düşük gelir gruplarının da turizm etkinliklerinden faydalanabilmesini sağlamış; yolculuk süresinin kısalması konaklama süresini artırmıştır. Bu etkenler vasıtasıyla turizm büyük bir sektör haline gelmiştir.

1.2.3. Turizm Kavramı

Turizm sözcüğü, Latince'de “tornare”, yuvarlak yaparak dönmek ve “tornus”, dönmek, sözcüklerinden türemektedir. Bundan dolayı oturulan yerin değiştirilmesiyle ilgilidir. Avrupa dilleri “turizm” sözcüğünü Fransızca'daki “dairesel kule” ve “başlangıç noktasına geri dönülen dairesel yolculuğu” ifade eden “tour” sözcüğünden almıştır. “Tour” sözcüğü, Fransızca “tourisme”; İtalyanca “tourismo”; Almanca “tourismus”; İngilizce

“tourism”; Rusça “turizm” sözcüklerinin kökeni olmuştur. “Turizm” ve “turist” sözcükleri Türkçe'ye Fransızca'dan geçmiştir (Sayan, 1998).

Yüzyıllar boyunca insanlar çeşitli gerekçe ve amaçlarla buldukları yerin dışındaki başka bir coğrafi mekana seyahat etmişlerdir. Turizm kavramı üzerinde özel ve teknik pek çok tanım ortaya atılmakla birlikte günümüzde bile kapsamlı bir tanımın varlığından söz etmek zordur. Sorun, turizmin öznesinin insan olmasından ve sosyal, psikolojik, ekonomik ve politik çok sayıda faktörün bir araya gelmesinden kaynaklanmaktadır (Kozak, 2012). Turizm kavramının tek bir tanımının yapılamamasının diğer bir nedeni, farklı disiplinlerde çalışan araştırmacıların, turizmi kendi disiplinlerine özgü niteliklerini dikkate alarak tanımlamalarıdır.

İlk turizm tanımı, 1905 yılında yapılmıştır. E. Guyer-Freuler tarafından yapılan bu tanıma göre turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme ihtiyaçlarına; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ile ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına imkan veren, çağımıza özgü bir olaydır (El-Bastawisy vd., 2006). Uluslararası turizm sözlüğünde; zevk için yapılan geziler ve seyahatler için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümü, turizm olarak tanımlanmaktadır (Kozak vd., 2001).

İnsanların dinlenmek, eğlenmek ve öğrenmek amacıyla seyahat etme alışkanlığı Rönesans'tan sonra başlamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupalı aristokratlar arasında “büyük tur” olarak adlandırılan ve Londra'dan başlayarak Paris üzerinden İtalya, Türkiye ve Mısır'a kadar uzanan turlar moda haline gelmiştir (Kalem, 2001).

Turizm, 1960'lardan bu yana, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınma için lokomotif olarak görülmüştür. Hunziker ve Kraft (1942) turizmi doğal karakter ile finansal ve finansal olmayan ilişkilerin genel bir toplamı olarak tanımlamışlardır. Bahgat (1996) turizm gelişimini; turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeterli altyapıya ek olarak konaklama birimleri ve ilgili faaliyetlerin çeşitli türlerine ilişkin tesis ve hizmetlerin sağlanması veya donanımı olarak tanımlamıştır (El-Bastawisy vd., 2006). Weggro (2003) turizmi; deneyim, sosyal davranış, coğrafi olgu, ekonomik kaynak, endüstri ve işletme gibi farklı turizm alanlarına ayrılabilen çok işlevli bir sektör olarak tanımlamıştır.

Turizmin gelişmiş olduğu ülkelerde son yıllardaki eğilimler incelendiğinde; tatil tercihlerinin, deniz-kum-güneş (3S/Sea-Sand-Sun) üçlüsünden, eğlence-eğitim-çevre

(3E/Entertainment-Education-Environment) üçlüsüne kaydığı gözlenmektedir (Orhan ve Karahan, 2010). Böylelikle ekonomik, teknolojik ve siyasal gelişmelere bağlı olarak turizm aktivitelerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

1980'li yıllardan itibaren; turistlerin, doğal ortamlarla uyumlu ve çevre sorunları bulunmayan alanlarda, doğal çevreyle bütünleştiren, dinlendirici turizm türlerini tercih etmeye başlamaları, klasik turizm türlerinin yanı sıra diğer turizm çekiciliklerinin de değerlendirilmesini gündeme getirmiş, buna bağlı olarak dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, sulak alanlar, kaplıcalar, milli parklar, ormanlar ve vahşi doğal yaşam giderek daha büyük ölçüde turizm sektörünün içine girmiştir (Sarı, 2007).

Doğaya dayalı turizm ya da doğa turizmi; görece müdahale görmemiş manzara, topografya, su, vejetasyon ve yaban hayatı gibi doğal kaynakların kullanımı ile ilgili bütün turizm şekillerini içermektedir. Doğal kaynakların turist tarafından kullanımı “akılcı” ya da “sürdürülebilir” olmasa da avcılık, kır motosikleti ve rafting gibi aktiviteler de bu kapsamdadır. Eko-turizmi de içeren doğaya dayalı turizmin bugün dünyanın birçok bölgesinde çevre koruma için güçlü bir teşvik edici faktör olacağı görülmektedir (Kalem, 2001).

Eğitim düzeyi yüksek olan birey, daha bilinçli ve duyarlı, farklı alternatif ürün ve destinasyonlara yönelen, tek düzelikten uzak ve ilgi duyduğu alanlara yönelik turizm türlerini tercih eden turist niteliği kazanmaktadır. Yeni turistler eski turistlere göre daha deneyimli, daha “yeşilci”, daha esnek ve daha bağımsızdırlar; kalitenin daha çok farkındadır ve daha zor memnun olmaktadır. Bugünün turistleri spor etkinliklerini, özel olayları, dinsel ziyaretleri, kültür ve alt kültürleri tanımaya yönelik faaliyetleri ve olayları içeren turizm aktivitelerini tercih etmektedirler. Meraklı, çoğu zaman bir kulübün üyesi veya özel bir ürün veya deneyime düşkün olan bu gruplar Dünya Turizm Örgütü tarafından “özel ilgi turistleri” olarak sınıflandırılmaktadır (Yılmaz, 2008). Günümüzde daha fazla bilgi sahibi olan tüketicilerin istekleri, turizm endüstrisinin de gelecekteki en önemli belirleyicisi olmaktadır.

Turizm, konaklama, yeme-içme, eğlence, ulaştırma gibi birbirinden farklı hizmetlerin bir araya geldiği bir ürün niteliğindedir (Çakıcı ve Kızılırmak, 2004). Herhangi bir bölgede bu hizmetlerin olabilmesi için o bölgede doğal veya kültürel çekim unsurlarının bulunması gerekmektedir.

Çekim özellikleri, konaklamanın uzun süreli ve geçici oluşuyla ilişkilendirmiş ve “tur güzergahı çekici özellikleri” ve “uzun süreli konaklama çekici özellikleri” olarak iki sınıfa ayrılmıştır (Sayan, 1998). Inskeep (1991), daha genel bir sınıflandırmayla “doğal çekici özellikler”, “kültürel çekici özellikler” ve “özel çekici özellikler” şeklinde bir ayırım yapmaktadır.

Turistik çekim unsurları büyük ölçüde çevre elemanlarına bağlıdır. Kent ortamlarının insan yaşamını olumsuz etkilemesi, doğal ve bozulmamış ortamlara olan gereksinimi arttırmıştır (Arıkan, 2006). Bu nedenle doğal ve kültürel çevrenin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi turistik çekiciliği büyük ölçüde arttırmaktadır. Turistik çekiciliği oluşturan öğeler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Turistik çekicilik oluşturan çevre elemanları (Yetim Erdiñç, 2008).

TURİSTİK ÇEKİCİLİĞİ OLUŞTURAN ÖGELER		
<u>Kültürel Çevre</u> - Arkeolojik Değerler - Tarihi Değerler - Anıtlar - Yapıtlar - Müzeler - Folklorik Çevre - Kültürel Gelenekler	<u>Fiziksel Çevre</u> - Eğlence - Spor - Sinema - Tiyatro - Yeme-İçme Aktiviteleri - Parklar	<u>Doğal Çevre</u> - İklim - Manzara - Bitki Örtüsü - Yaban Yaşamı - Kıyı Potansiyeli
↓	↓	↓
<u>Ulaşılabilirlik</u>		
↓		
<u>Farklı Aktiviteleri Aynı Anda Sunabilme</u>		

Doğal, tarihsel ve kültürel değerler, turizm endüstrisi tarafından yoğun biçimde kullanıldığı için turizm kaynakları olarak ifade edilirler (Bahar, 2003). Doğal ve kültürel kaynak değerleri, bir ülkenin veya bölgenin turizm arzını oluşturmaktadır.

Turizmle ilgili araştırmalarda öncelikli olarak konaklama, ulaşım ve pazarlama konuları incelenmelidir. Alandaki turistik arz kaynakları iyi tespit edilmeli, doğal, kültürel

ve sosyal değerler turistlere en iyi şekilde sunulmalı, belli bir turizm talebi oluşturulmalıdır.

Bir alanın turistik destinasyon (mahal/merkez) olarak tanımlanabilmesi için geceleleyen yabancı sayısının yerli halkın ¼'ünden fazla olması ve günübirlikçiler tarafından ziyaret edilmesi gerekmektedir. Turistik destinasyonları belirleyen etkenler şunlardır (Karaman, 1998):

- Cazibe ve cezbeden şeyler, ekicilikler,
- Turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan kolaylıklar, ağırlama hizmetleri,
- Erişilebilme veya ulaşılabilirlik.

Turizm alanları; çekiciliklerine göre coğrafı görüşe de uygun olduğu belirtilerek şu şekilde sınıflandırılmaktadır (zel, 2004):

1. Yer seçiminde iklimin tercih faktörü olması:

- a) Kışlık dinlenmeler için
- b) Yazlık dinlenmeler için
- c) İlkbahar ve sonbahardaki dinlenmeler için
- d) Her zaman elverişli iklim

2. Manzara stnlkleri:

- a) Genel olarak güzel bir manzara (rn: dağlar, gller)
- b) Bitki rts (rn: ormanlık bölgeler, ovalar, yaylalar ya da güney ülkelerinin bitki

rts)

- c) şelaleler, volkanlar, mağaralar, kayalıklar vb. ilginç doğal zellikler

3. Spor olanakları:

- a) Dağcılık
- b) Kış sporları
- c) Su sporları ve spor amacıyla
- d) Avcılık, binicilik
- e) Golf, tenis, vb.

4. Plajlar

5. Kaplıcalar, imeler, kr yapılan yerler, tuzlalar, sıcak su kaynakları

6. Güzel manzaralı antik şehirler, sanat şehirleri, antik tapınakları, harabeleri ya da müzeleri olan şehirler

7. Tarihsel anıtlar, savaş alanları, ünlü kişilerin doğduğu evlerin bulunduğu yerleşmeler

8. Eski halk yaşamının, halk festivallerinin görülebildiği, dinsel ziyaret yerlerinin bulunduğu alanlar

9. Kültürel düzenlemeler yapılan yerler (örn: bayram haftası, festivaller, tiyatrolar, tatil kursları, vb.)

10. Ekonomik yapılar ve limanlar; baraj, havalimanı, köprü, fuar, ilginç işyerleri (tuzlalar, akik-biley taşı atölyeleri, vb.) gibi yapılar

11. Ulaşım merkezleri, ulaşım ağının yoğun olduğu noktalar, özellikle birbirleriyle kesişen yolların kavşak noktasındaki yerleşmeler

12. Çeşitli eğlence olanakları ve çok çeşitli yapılarıyla merkezi yerler

Turizmi meydana getiren olaylar ve ilişkiler, çeşitli yerlere seyahat eden insanların bu hareketlerinden ve buralarda konaklamalarından kaynaklanır. Seyahat edilen ve konaklanan yerlerde, buralarda yaşayan ve çalışan insanlarınkinden farklı faaliyetler ortaya çıkmaktadır. Yer değiştirmeler geçici ve kısa dönemli olup kazanç sağlamaya yönelik değildir.

Yapılan tanımlar esas alındığında, kongre ve iş seyahatleri, kısa süreli seyahatler, kırsal kesimden büyük şehirlere yönelen her türlü seyahat, sağlık turizmine giren seyahatler, sayfiye yerlerinde ikinci evlerde konaklamalar turizm kapsamında sayılmaktadır. Öğrencilerin uzun süreli konaklamaları, yalnız tedavi amacıyla hastanelerdeki konaklamalar, iş arama, devamlı yerleşme amacına yönelik seyahatler ve konaklamalar, günlük ihtiyaçların karşılanması için yapılan olağan seyahatler ise turizm kapsamı dışındadır (Kozak vd., 2010).

Tüm dünyada turistik çekicilik oluşturan unsurlar; farklı aktiviteleri bir arada sunabilme ve fiziksel, kültürel, doğal çevre niteliklerinin yanı sıra, ulaşılabilirlikle de ilişkilidir. Turizm oldukça zengin bir içeriğe sahiptir ve çeşitli amaçlara hizmet etmektedir. Turizme kaynaklık eden faktörlere bakıldığında, hangi amaçla yapılırsa yapılsın, doğal ve kültürel kaynakların öneminin değişmediği görülmektedir.

Bir ülke veya bölgede turizm faaliyetlerinin yılın belirli dönemlerinde gerçekleştirilmesi “turizmin zamanda yoğunlaşması” şeklinde ifade etmektedir. Bütün bir yıl süresince karşılaşılan bir etkinlik olmakla beraber turizm, yılın belirli döneminde yoğunlaşmakta; bu döneme turizm mevsimi adı verilmektedir (Yılmaz, 2008). Türkiye’de

turizmin belirli dönemlerde yoğunlaşmasında etken olarak; iklim koşulları, ekonomik ve sosyal nedenler, tatil izinleri ve endüstriyel nedenler, öğretimde tatil dönemleri, insanlarda turizme yaz aylarında çıkılabileceği düşüncesinin yerleşmesi, turistik ürünün niteliğinden doğan nedenler ve Türkiye’de daha çok dış turizme dönük turizm hareketlerinin yaşanmasına bağlı olarak ortaya çıkan nedenler gösterilebilir (Kozak vd., 2010). Türkiye’de turizmin özellikle Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında yoğunlaşması, verimlilik ve kapasite açısından sorunlar yaratmaktadır.

1.2.3.1. Turizm Çeşitleri

Turizmin sınırları, bu alanda gelişmiş olan ülkelerde bile henüz kesin çizgilerle belirlenememiştir. Disiplinlerarası yapısı dolayısıyla turizmde ana başlıkların sınıflandırılmasında bile farklılıklara rastlanabilmektedir. Turizm olgusunun daha doğru biçimde ele alınabilmesi için çeşitli kriterlere göre sınıflandırılması gerekmektedir. Bu başlık altında belli başlı turizm sınıflandırmalarına yer verilecektir.

Sayan (1998), turizm türlerinin sınıflandırılmasında etken olan kriterlerden bazılarını şu şekilde sıralamaktadır: Turistin geldiği yer, turist sayısı, seçilen zaman, sosyal nitelikler, turist yaşı, turistik konaklamanın yeri, zamanı, süresi ve şekli, planlı gelişim yaklaşımı, turistik hareketin şekli, sezon, ulaşım araçları, organizasyon şekli, finans şekli, amaç, yapılan aktivitenin şekli.

İnsanların, turistik amaçlı gezilere katılma şekilleri ve bu şekillerin tipleri büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Doğanay (2001) bunları şöyle özetlemektedir:

a) Dinlenme, eğlenme, tedavi amaçlarıyla yapılan turistik aktiviteler: klimatizm, termalizm, alpinizm (yayla turizmi), kıyı turizmi (kumsal turizm).

b) Kültürel amaçla yapılan turistik aktiviteler: Prehistorik yerleşme yerleri ziyareti, tarihi eserler ziyareti, savaş alanlarını ziyaret, müzeleri ziyaret.

c) Sportif amaçlı turizm aktiviteleri: Su sporları turizmi, dağ turizmi, kış sporları turizmi, dağcılık, kay-kay turizmi, buz pateni turizmi, mağara turizmi.

d) Dini amaçlı turizm aktiviteleri: Dini yerleri ziyaret, kutsal yerleri ziyaret, dini toplantılara katılmak, dini anıtları ziyaret.

e) İktisadi amaçlı turizm aktiviteleri: Fuarlara katılmak, sergilere katılmak, iş ve ticaret görüşmeleri yapmak.

f) Politik amaçlı turizm aktiviteleri: Tarihi antlaşmaların yapıldığı kent ve yerleri görmek, politik amaçlı antlaşmalar yapmak, siyasi görüşmelerde bulunmak.

g) Kongre amaçlı turizm: Kongre, konferans, seminer toplantıları.

h) Aile turizmi: Eş, dost ziyareti turizmi.

Başlıca turizm şekilleri ve bunları belirleyen kriterler (turistik aktivite şekilleri) ise Doğanay (2001) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Milli sınırlara (turistin geldiği yere göre): İç turizm, dış turizm, aktif dış turizm, pasif dış turizm.
- b) Turistin sayısına göre: Bireysel turizm, kolektif (grup) turizm, aile turizmi, paket-tur turizmi.
- c) Seyahat sezonuna göre: Kış turizmi, yaz turizmi.
- d) Konaklama tesislerine göre: Otel, motel, kamping, pansiyon, oberj bungalov, çadır turizmi.
- e) Süresine göre: Kısa süreli turizm, uzun süreli turizm.
- f) Sosyal niteliklerine göre: Yaş dilimlerine göre, gençlik turizmi ve yaşlılar turizmi; gelir düzeyine göre, lüks turizm, geleneksel turizm ve sosyal turizm.
- g) Ulaştırma araçlarına göre: Karavan turizmi, gemi turizmi, yat turizmi, karayolu turizmi, demiryolu turizmi, charter seferler turizmi.
- h) Organize şekillerine göre: Tur operatörleri aracılığıyla, seyahat acentaları aracılığıyla, bireysel kararlarla turizm.

Kitle turizmi, turistlerin bir ya da iki haftalık tur paketi satın alarak gruplar halinde katıldıkları turizm faaliyetidir. Bireysel turizmde ise bireyler kendi seyahat programlarını hazırlamaktadırlar. Grup turizminde çeşitli toplumsal grupların turizme birlikte katılmaları söz konusudur. Dernek üyeleri, öğrenci grupları, meslek organlarının katılımı ile gerçekleştirilen bu turizm çeşidinde gruplardaki kişi sayısı sınırlıdır (Altanlar, 2007; Kozak vd., 2010). Turizm, yerleşim yerlerine göre de “kentsel turizm”, “kırsal turizm” ve “kıyı turizmi” olarak da üç grupta incelenebilmektedir (Kuntay, 2004). İhtiyaçlara göre şekillenen turizm için kesin bir gruplama yapmak mümkün değildir. Tablo 2'de çeşitli gruplandırma denemeleri görülmektedir.

Tablo 2. Değişik ölçütlere göre turizm türleri (Bayer, 1992; Demirel, 1997; Kozak vd., 2010).

<p>1. Turistin geldiği yere göre turizm türleri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Dış turizm -İç turizm <p>2. Turist sayısına göre turizm türleri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bireysel (ferdi) turizm -Kitle turizmi -Kollektif (grup) turizmi <p>3. Seyahat zamanı seçimine göre turizm türleri</p> <p>a) Turizm sezonuna göre</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sezon turizmi -Yarı sezon turizmi -Sezon dışı turizm <p>b) İklim saatlerine göre</p> <ul style="list-style-type: none"> -Yaz turizmi -Kış turizmi <p>c) Konaklama süresine göre turizm</p> <ul style="list-style-type: none"> -Günlük turlar -Hafta sonu turları -Haftalık turlar -Bir ay süreli turlar <p>d) Uzaklıklara göre turizm türleri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kısa mesafeli turizm -Uzun mesafeli turizm -Transit turizm <p>4. Konaklama süresine göre turizm türleri</p> <p>a) Kısa süreli turizm</p> <ul style="list-style-type: none"> -Günlük turlar -Hafta sonu turları <p>b) Uzun süreli turizm</p>	<p>6. Amacına göre turizm türleri</p> <p>a) Dinlenme turizmi</p> <p>b) Kültür turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tarihi ve ören yerleri ziyaretleri turizmi -Kültürel yerleri gezme turizmi -Doğal varlıkları gezme turizmi -Dinsel turizm <p>c) Sağlık turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kaplıca turizmi -Kür turizmi -Zayıflama turizmi -Tedavi turizmi -İçmeler turizmi -Yayla turizmi <p>d) Ticaret turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -İş turizmi -Ticaret (alış-veriş turizmi) -Sergi ve fuarlar turizmi <p>e) Kongre turizmi</p> <p>f) Spor turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Aktif spor turizmi -Dağcılık turizmi -Kış turizmi -Kampçılık turizmi <p>g) Eğlence turizmi</p> <p>h) Sosyal turizm</p> <ul style="list-style-type: none"> -Aile boyu turizm -Grup turizmi -Gençlik turizmi -Orta yaş turizmi -Üçüncü yaş turizmi <p>i) Politika turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Diplomatik turizmi -Politik gösteri turizmi <p>j) Macera turizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Dağ gezileri -Mağara gezileri
--	--

Turizm türleri turistin geldiği yere göre gruplandırıldığında; bir ülkenin vatandaşlarının kendi ülke sınırları içerisinde turizm faaliyetlerine katılmalarına “iç/ulusal turizm” denilmektedir (Kozak vd., 2010). Yabancıların başka bir ülkeye veya ülke vatandaşlarının yabancı bir ülkeye seyahatleri “dış/uluslararası turizm”dir (Usta, 2012).

Turizm türleri katılanların yaşlarına göre gruplandırıldığında; 15-24 yaş arası gençlerin aileleri yanlarında olmaksızın turizme katıldıkları turizm türü “gençlik turizmi”dir. 25-60 yaş arası kişilerin katıldıkları turizm türü “yetişkin (orta yaş) turizm”dir. Bu dönemdeki bireyler henüz yoğun çalışma döneminindedirler ve turizme

katıldıkları dönemler genellikle yaz aylarıdır. 60 ve üzeri yaş grubunda yer alan insanların gerçekleştirdikleri turizm etkinlikleri “üçüncü yaş turizmi”dir. Yeterli gelir ve boş zamana sahip olmanın yanı sıra aile sorumluluğunun da azaldığı bir dönem olan üçüncü yaştaki bu kişiler önemli bir turist olma potansiyeline sahiptir (Kozak vd., 2010).

Turizm türleri katılanların sosyo-ekonomik durumlarına göre gruplandırıldığında; ekonomik ve sosyal yönden zayıf durumda olan işçiler, memurlar, emekliler, gençler, engelliler, çiftçiler, esnafların bir takım özel önlemler ve teşvik uygulamaları ile turizme katılmalarının sağlandığı turizm türü “sosyal turizm”dir. “Lüks turizm”de ise geliri yüksek düzeyde olan bireyler oldukça pahalı otellerde konaklar ya da her türlü konfora sahip transatlantiklerde seyahat ederler (Kozak vd., 2010).

Türkiye’de gerçekleştirilen turizm çeşitlerinden biri olan “kültürel turizm”, gittiği ülke insanının kültürünü yaşam tarzını, sanatını, tarihini öğrenen ziyaretçi topluluklar kadar kendi kültürünü paylaşan ev sahibi toplum için de yarar sağlayan bir turizm çeşididir (Besculides vd., 2002). “Özel ilgi turizmi”nin bir çeşidi olan kültürel turizm; “her yıl milyonlarca turisti motive ederek müzelerin, sanat galerilerinin, tarihsel alanların ziyaret edilmesini teşvik ederek binlerce insanın istihdam edilmesini sağlamakta, konaklama işletmelerinin doluluğunu artırmakta ve diğer turizm işletmeleriyle birlikte birçok sektörü olumlu şekilde etkileyerek turizm hareketlerinin tüm yıla yayılmasını beraberinde getirmektedir” (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005).

Son yıllarda dünyadaki hızlı ekonomik, siyasal, teknolojik gelişmeler ve değişimlere birlikte turistik tüketim kalıplarında önemli değişimler gözlenmekte; giderek lüks turizm hareketlerine katılım azalmakta, alışılmış turizm merkezlerinden farklı arayışlara girilmektedir. Dolayısıyla, hem turist profilindeki, hem de tüketim kalıplarındaki değişiklikler doğal, kültürel çevrenin koruma-kullanma dengesi içinde kullanımını öngören “eko-turizm”, “sürdürülebilir turizm” gibi yeni kavramların oluşmasını sağlamaktadır (Kaypak, 2010). 1990’lı yıllardan sonra, kitleler halinde yapılan turizm etkinliklerine ek olarak, doğal özellikleri bozulmamış alanlarda doğayla iç içe ve doğaya saygılı bir şekilde gerçekleştirilen “alternatif turizm” türleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu eğilim, doğal ve kültürel açıdan çeşitlilik gösteren Türkiye’de zamanla güçlenmiştir (Topay, 2003).

Alternatif turizm, yeşil turizm, ekoturizm ve sürdürülebilir turizm gibi yeni yaklaşımların klasik turizmden farklılıkları; çevreye duyarlılık, yolculuğun çeşitlendirilmesi, yerel ölçeğin ötesinde bölgesel ve ulusal planlama; yerel değerlere saygı,

kamu kurumlarının ve özel işletmelerinin sorumluluk üstlenmesi, küçük ölçekli yatırımların özendirilmesi, yerel halkın karar sürecine katılması, daha az sayıda turist hedeflemek, çeşitlendirilmiş turizm, turizm sektöründeki çeşitli kişilerin eğitimi ve turizmden kar amacının geri plana itilmesidir (Çubuk, 1996).

Turizm çeşitleri için doğal ve kültürel değerlerin korunması açısından bir sınıflandırma yapıldığında, alternatif turizm ve sürdürülebilir turizm ön plana çıkmaktadır.

1.2.3.2. Alternatif Turizm

Alternatif turizm, Turizm Terimleri Sözlüğü'nde sosyal ve ekolojik uyuma, yerel ve yabancı girişimcilerin işbirliğine ve gelişmede yerli malzeme kullanılmasına öncelik verme amacını güden turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Sarı, 2007).

Alternatif turizm kavramı literatürde “yumuşak turizm”, “korumacı turizm”, “yeşil turizm”, “doğaya yönelik turizm”, “ekoturizm”, “uygun turizm”, “sürdürülebilir turizm”, “ilerleyici turizm” gibi turizm çeşitleri ile birlikte anılmaktadır (Akpınar ve Bulut, 2010). Alternatif turizm; deniz, kum, güneş üçlüsüne dayanan kitle turizmine alternatif olarak geliştirilen turizm çeşitleridir (Sertkaya, 2001). Bozulmamış doğa parçalarında manzara seyri, bölgenin sosyal ve kültürel değerlerini tanıma, doğayla uyumlu olabilecek spor faaliyetlerinde bulunma, yaban hayatını inceleme gibi faaliyetler için yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Bulut, 2006). Turizmin çevreye karşı duyarlı olması gerekliliği, günümüz klasik turizm anlayışına göre “Alternatif turizm” biçimini gündeme getirmiştir.

Alternatif turizmin ortak öğeleri; doğal ve insan yapımı kaynakların optimum düzeyde ve uzun süreli kullanımı, insan yerleşim dokusunun korunması, ekonomik ve sosyal eşitlik, kalite kavramına bağlılık ve sosyal katılımdır (Sertkaya, 2001). Alternatif turizm ana başlığı altında değerlendirilen “ekolojik temelli turizm” birçok turizm teriminin de ana başlığı olarak kabul edilmektedir. Bu terimler de kendi içerisinde “bilimsel/eğitsel turizm”, “doğa temelli turizm”, kültürel turizm” ve “etkinlik turizmi” olarak sınıflandırılmaktadır (Pirselimoğlu Batman, 2013).

Özellikle 1960'lı yıllardan sonra, halkın çevre duyarlılığı artmaya başlamış; 20. yüzyılda kitle turizminin patlayışından sonra gezilerinde doğayı ve farklı kültürleri tanımayı ve korumayı ön planda tutan yeni bir turist tipi olan “ekoturist”ler ortaya çıkmıştır (Özcan, 2003). Doğa temelli alternatif turizm, ekoturizm olarak adlandırılabilir.

Alternatif turizm kavramı günümüzde yerini sürdürülebilir turizm kavramına bırakmıştır (Bulut, 2006). Alternatif turizmin kendisi kavramsal olarak bir turizm türü olmamakla birlikte, kullanım kolaylığı nedeniyle bazı turizm çeşitlerinin hepsine verilen ana bir başlıktır. Kitle turizmi dışında kalan turizm türlerinin neredeyse hepsi alternatif turizm olarak adlandırılmaktadır (Kurdoğlu, 2008).

Çevreye duyarlı alternatif turizm yaklaşımlarından biri olan ekoturizm ile doğa turizmi arasındaki farkı ortaya koymak için doğa turizmi, daha önce girilmemiş ormanlara, doğal alanlara, bataklıklara, vahşi yaşam rezervleri ve korunan flora-fauna habitatları gibi alanlara odaklanmıştır. Bu açıdan ele alındığında ekoturizmin doğaya dayanan turizmin bir parçası olduğu söylenmektedir (Sertkaya, 2001).

Alternatif turizm, etkinliğin yönelimine göre doğa temelli alternatif turizm veya otantik kültürel kaynaklara yönelen sosyo-kültürel alternatif turizm olarak ikiye ayrılabilir. Doğa temelli alternatif turizm ekoturizm olarak adlandırılabilir. Alternatif turizm kavramı günümüzde yerini sürdürülebilir turizm kavramına bırakmıştır. Ancak her alternatif turizm türü sürdürülebilir turizm olarak algılanmamalıdır. Çünkü bazı turizm türleri, kitle turizmine alternatif olabilir fakat sürdürülebilir olmayabilir (Bulut, 2006).

Ekoturizm ve doğa turizmi eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır (WTO ve UNDP, 1994). Halbuki Mieczkowski (1995), Arbeitsgruppe Ökotourismus (1995), Roe vd. (1997) gibi yazarlar ekoturizmi doğa turizminden farklı görmektedirler. Mieczkowski, ekoturizmin alternatif turizm kapsamında düşünülmemeyeceğini savunmaktadır. Çünkü kültürel turizmle değil ancak eğitsel-bilimsel, macera ve zirai turizm formlarıyla örtüştüğünü düşünmektedir. Kamga Kamdem'e (2003) göre bu terimlerin tanımlanması veya yorumlanması kullanıldıkları yerde yazarlara ve durumlara bağlı olmaktadır (Pirselimoğlu Batman, 2013).

1.2.3.3. Sürdürülebilir Turizm

Bir bölgenin doğal ve kültürel kaynaklarının geleceğe aktarımına yönelik çalışmaları kapsayan turizm planlaması, sürdürülebilir turizmin en önemli uygulamalarından biridir. Sürdürülebilirlik, "bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği" olarak tanımlanmaktadır

(Karaman, 1996). Sürdürülebilir turizm, içinde yer aldığı çevrede diğer faaliyetlerin ve süreçlerin başarılı bir şekilde gelişmesini engelleyecek şekilde değişiklik meydana getirmeden ya da çevreye zarar vermeden geliştirilir (Cantalops, 2004).

Yumuşak turizmin önemini karşılaştırmalı olarak ortaya koyan Tablo 3'te kitle turizminin zayıf yönleri belirtilmiştir. Kavramlar, gelişme stratejileri ve turist davranışları düzeyinde önemli farklılıkların olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sert ve yumuşak turizmin bazı özellikleri açısından karşılaştırılması (Güleç, 1992).

Sert Turizm, Kitle Turizmi	Yumuşak Turizm, Yeşil Turizm
Genel Kavramlar Açısından	
Hızlı gelişme Maksimizasyon Çevreye saygısız, saldırgan KontROLSÜZ Ölçsüz Plansız Kısa dönem Özel çıkarlar Kantitatif Uzaktan kontrol İstikrarsız Fiyat bilinci Nicelik Geniş gruplar Az zaman Hızlı ulaşım Sabit program	Yavaş gelişme Optimizasyon Çevreye saygılı, ihtiyatlı Kontrollü Ölçülü Planlı Uzun dönem Tüm çıkarlar Kalitatif Yerel kontrol İstikrarlı Değer bilinci Nitelik Bireyler, aileler, arkadaşlar Çok zaman Uygun ve yavaş ulaşım Anında değişen kararlar
Gelişme Stratejileri Açısından	
Yeni yapılaşma ve yeni yatak kapasitesi Dışarıdan gelenlerle girişimciler Başlıca işlendirme yerli olmayan kişilere Çiftçilik azalır, işgücü turizme kayar Otomobil öncelikli trafik planlaması Yoğun turizm sezonuna göre kapasite Doğal ve tarihsel engeller uzaklaştırılır İleri teknoloji ve mekanize turizm tesisleri Kentsel mimari	Mevcut yapıların yeniden kullanımı Sadece yerli girişimciler Yerel potansiyele göre işlendirme Çiftçilik ekonomisi korunur ve geliştirilir Toplu taşıma öncelikli trafik planlaması Ortalama talebe göre kapasite Doğal ve tarihsel engeller korunur Düşük teknoloji ve selektif mekanize gelişme Yerel mimari
Turist Açısından	
Turist yönlendirilir İthal yaşam biçimi Anlama Rahat ve pasif Üstünlük duygusu Hatıra eşyalar Gürültülü Plansız gelişme Sadece yerel düzeyde planlama Üstün peyzaj değeri olan yerlerde yoğun gelişme	Turist karar verir Yerel yaşam biçimi Deneyim Talep edici ve aktif Aktif fikirli yaşam Anılar, yeni bilgiler Sakin Önce plan, sonra gelişme Yerel planların bölgesel koordinasyonu Üstün peyzaj değeri olan yerler korunur

Dünya Turizm Örgütü, turizmin dünyadaki en büyük küresel ekonomik faaliyet olacağını öngörmüştür. 1999'da ekonomik üstünlükler artık turizmin gelişimini destekleyecek yegane kriter olmaktan çıkmış, turizm gelişimi sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Sürdürülebilir turizm gelişimi kavramı, kültürel bütünlük, zorunlu ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığını sağlarken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları yerine getirebilen bir kaynak yönetimi olarak öngörülmektedir. Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunarak gelecek nesillere aktarılmasını temel alan bu turizm türü; insan ve çevrenin turizmle etkileşimine dayanmaktadır. Bir kavram olarak turizmde sürdürülebilirlik genellikle doğa turizmi, sorumlu turizm veya ekoturizm olarak adlandırılmaktadır (Godfrey, 1998; El-Bastawisy vd., 2006).

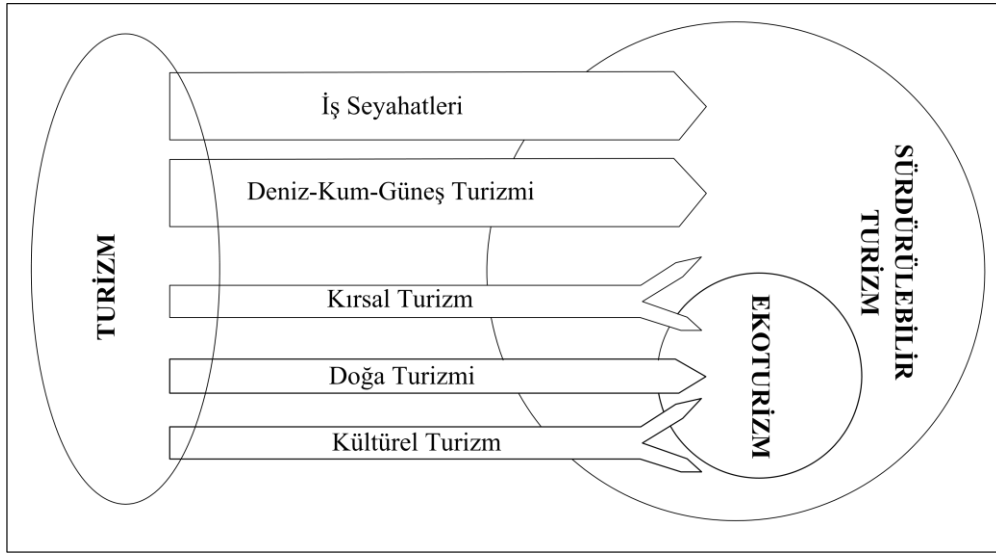
Yumuşak turizm; ekonomik yönden verimli, sosyal yönden sorumlu ve çevreye duyarlı bir turizm formu olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, yumuşak turizmde; bir taraftan yerel örf ve adetlere saygı gösterilmeli, diğer taraftan ise çevre ve doğa korumaya önem verilmelidir. Yeşil turizmin formları olarak kabul edilebilen “doğa turizmi”, “ekoturizm”, “alternatif turizm” çevreye karşı duyarlı ve karakter olarak yumuşak turizm türleri olarak gösterilmektedir (Güleç, 1994). Çoğu kez, “doğa turizmi” ya da “yeşil turizm” kavramları ile birlikte anılan “yumuşak turizm” 1980'lerde mevcut kitlesel turizm konseptine karşı alternatif olarak geliştirilen yaklaşımın yaygın bir ifadesidir. Yeşil turizm ya da doğa turizmi yalnızca ekolojik kaygıları taşıırken, “yumuşak turizm” bunun yanında sosyo-kültürel bileşenleri de içermektedir (Kalem, 2001).

Doğa turizmi, biyolojik çeşitlilik açısından zengin olan ülkelerde ekonomiye katkısı nedeniyle dinamik bir alt sektör konumundadır. Bunun nedeni ise bu turizm formunun küçük yatırımlar gerektirmesidir. Doğa koruma konusunda çalışanlar da, bu turizm çeşidini, sürdürülebilir gelişim için bir araç olarak görmektedirler (Wunder 2000).

Ekoturizm terimi, ilk olarak İngiliz dili akademik literatüründe, 1985 yılında kullanılmıştır. Temel felsefesi ise, turizm ürününün veya destinasyonunun bir bütün olarak ekosistemi yansıttığıdır. Örneğin yağmur ormanları, mercan kayalıkları, özel manzaralı dağlar, yeşil alanlar gibi. Bu durum ürüne karşı bütüncül bir yaklaşımı sergiler (Weaver, 2005). Ekoturizm, farklı olarak değerlendirilmesi gereken, doğayı kaynak olarak ele alan ve diğer turizm çeşitlerine nazaran doğa duyarlılığı yüksek olan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın doğa turizmi ile eş anlamlı olarak kullanımı söz konusudur.

Özgüç (2007) ekoturizmi; dokunulmamış ve bozulmamış doğal alanların manzaralarını, yabancı bitki ve hayvanlarını, mevcut kültürel özelliklerini inceleme, görme, öğrenme gibi belirli amaçlarla seyahat etmek, şeklinde tanımlamıştır. Doğa turizmi ise; doğaya, başka turizm çeşitlerine oranla daha az zarar veren turizm çeşididir. Brown ve diğerleri (1997) ise doğa turizmini, turizmin bir alt unsuru görmekte birlikte, özel doğal bir bölgeye, daha çok konfor ve rekreasyon amaçları ile seyahat etmeyi içerdiğini belirtmişlerdir. Ekoturizmi, doğa turizminden ayırarak, bu türde koruma, çevre değerlerini artırma ve yüksek bir sosyal sorumluluğun olduğunu vurgulamışlardır. Butcher (2006), ekoturizmle ilişkili doğal sermaye kavramında bir taraftan doğal alanların kıymetli varlıklar olduğunu belirtirken diğer taraftan ekoturizmi, sürdürülebilir gelişmenin bir yolu olarak savunmaktadır.

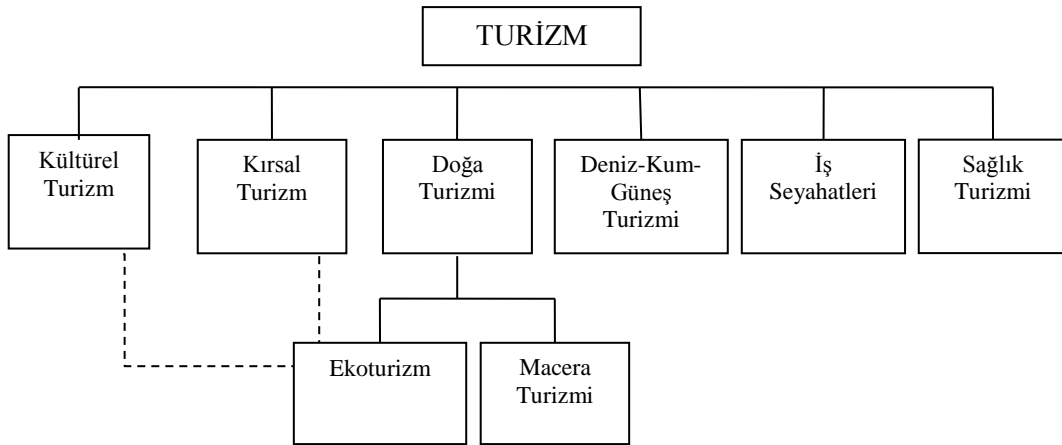
Ekoturizm, genellikle sürdürülebilir turizmle karıştırılmaktadır. Her iki tür turizm de belirli ortak etkilere sahiptir. Sürdürülebilir turizm sadece bir açıklama olmaktan öte; bir kavramdır. Ancak, belli bir kesime uygulanan ekoturizmin aksine; sürdürülebilir turizm turizmin tüm türlerini kapsamaktadır. Ekoturizm, sürdürülebilir turizmin alt bileşenidir ve her ikisi de turizm, doğa koruma ve sürdürülebilir gelişim için mücadele eden pozitif güçlerdir (Şekil 1), (Strasdass, 2002).

Şekil 1. Sürdürülebilir gelişim kavramı olarak ekoturizm (Strasdass, 2002).

Sürdürülebilir turizm gelişimine önemli katkıları olabilecek turizm türlerinden biri kırsal turizmdir. Köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi, yeşil turizm gibi birçok şekli de bulunan bu turizm türünde çevresel dokunun bozulmaması ön plandadır (Soykan, 2000a). Şekil 2'de ekoturizmin diğer turizm türleri ile ilişkisi verilmektedir. Doğa turizmi, doğal alanlara yapılan; ziyaret edenlerin temel motivasyonlarının sadece doğa ve doğal olaylarını deneyimlemek olduğu bir seyahat biçimi olarak tanımlanmaktadır. Doğa turizmi de ekoturizm de kültürel elemanları (yerel kültürler, kırsal kültürler ve peyzajlar) kapsar. Aynı zamanda doğa sporlarının ilişkili olduğu macera turizminin elemanlarını da içerebilmektedirler.

Kültürel turizm tarihi miras, müzik, tiyatro ve dans gibi birçok faaliyeti içermektedir. Kültürel turizmi ayrıcalıklı yapan unsur, ziyaretlerin kültürel maksat ile yapılması ve gelen turistlerin kültürel motivasyona sahip olmalarıdır (Hughes ve Allen, 2005).

Şekil 2. Ekoturizmin diğer turizm türleri ile ilişkisi (Strasdas, 2001).

Sürdürülebilir turizm bir turizm türü veya bir planlama reçetesi değildir. Aksine tüm turizm türlerinin çevreye duyarlı bir yapıya kavuşturulmasında sınırları belirleyen, uygulama stratejilerini sürekli yeniden formüle eden bir davranış biçimi ve dinamik süreçler bütünüdür. Bu süreçte; merkezi yönetim, yerel yönetim, koruma amaçlı sivil toplum kuruluşları (yerel ve küresel ölçekli olmak üzere), halk, turist, tur operatörleri, yatırımcılar, işletmeciler ve tasarımcılar bizzat görev almalıdırlar (Ovalı vd., 2012).

Turizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için ev sahibi bölgenin doğal, tarihi, kültürel kaynaklarının, temel ekolojik süreçlerinin ve biyolojik çeşitliliğinin zarar

görmemesi sağlanmalıdır (Demir ve Çevirgen, 2006). Turizm açısından sürdürülebilirlik kavramı büyük önem taşımaktadır.

Aransson, doğal ve kültürel kaynakların aşırı tüketimde zarar göreceğini belirtmiş; sürdürülebilir turizm kavramının, turizmin uygun olmayan bir şekilde gelişerek ev sahibi toplum ve yöre üzerinde yarattığı olumsuz doğal ve kültürel etkilere bir cevap olarak ortaya çıktığını vurgulamıştır. Swarbrooke, bu düzensiz gelişimi 1960'lı yıllardaki kitle turizminin hızlı yükselişine bağlamış ve bu hareketlerin günümüze kadar geçirdiği tarihsel gelişimin, sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkmasında etkili olduğunu belirtmiştir. 1980'li yıllarda ilk defa detaylı olarak turizm ve ev sahibi toplum arasındaki ilişkiler tartışılmaya başlanmıştır. 1990'lı yılların başından itibaren çok yaygın olarak kullanılan sürdürülebilir turizm kavramı, yerel toplumun önemini tanıyan ve turizmin ekonomik faydalarını en üst düzeye çıkarma arzusu taşıyan bir turizm yaklaşımı olarak ortaya çıkmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006).

Doğal kaynakların kıt olması, turizm gelişiminin sürdürülebilir bir zeminde gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Turizmin sürdürülebilirliği, doğal çevre boyutunun yanı sıra mimari, ekonomik, toplumsal ve kültürel çevre boyutuyla da önem kazanmaktadır (Duran, 2011). Turizm, doğal ve kültürel kaynakları ekonomik girdiler olarak kullanmaktadır.

Sorumlu turizm kavramı da, turizmin yol açtığı olumsuz etkiler ile birlikte güncelleşmiş bir kavram olup; ekoturizm, alternatif turizm gibi kavramlardan farklılığı, kitle turizminin olumsuz yönlerini ortaya koymayı amaçlamasıdır. Sorumlu turizmin temel felsefesi, ekoturizm olanaklarını tecrübe, yeni teknikler ve öngörülerle artırmak; sadece yüksek kazanç ve çok sayıda turist anlayışına dayalı olan turizm çeşitlerinin olumsuz etkilerini en aza indirmektir (Tokmak, 2008).

Berry ve Ladkin (1997) turizm, çevre ve sürdürülebilir kalkınma kavramları arasındaki başlıca öğeleri üç temele dayanarak ilişkilendirmektedir. Bunlar:

- Turizmle doğal ve kültürel çevre arasında sıkı bağlar bulunması, çevrenin turist için başlıca çekim unsuru olması,
- Çevresel etmenlerin turizmi etkilemesi,
- Turizmin çevre üzerinde yarattığı etkilerdir.

Turizm ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki göstergeleri oluşturan bu olgular, sürdürülebilir turizm ile ilgili tüm değerlendirmelerde göz önünde bulundurulması gerekli temel noktalardır.

Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde temel ilkelerin belirlenmesi ve faaliyetlerin bu ilkelere dayalı olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Pepper, Crosvd, Mbaiwa ve Sithole, turizm sektörüne rehberlik edebilecek bazı temel ilkeler belirlemişlerdir. Bunlar (Duran, 2011):

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
- Aşırı tüketimin ve atıkların azaltılması,
- Çeşitliliğin sürdürülmesi,
- Turizmin planlama kapsamına alınması,
- Yerel ekonomilerin desteklenmesi,
- Yerel toplumu kapsamaması,
- İlgili gruplara ve halka danışma,
- Çalışanların eğitimi,
- Sorumlu bir turizm pazarlaması anlayışı ve
- Araştırma sorumluluğudur.

Sürdürülebilir turizm; çevresel ve kültürel tahribatın minimum, ziyaretçi memnuniyetinin optimum, bölge için ekonomik gelişimin ise uzun dönemde maksimum olmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilir turizm planları, geniş ölçüde bütüncül bölgesel analizlere dayanmaktadır (Lane, 1994).

Turizm olgusunun temelini doğal ve kültürel çevre oluşturmaktadır. Ekonomik, sosyal ve kültürel değerlere önemli katkıları olan turizm aktivitelerinin sürekliliği için doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Çevre korumaya dayalı bir turizm gelişimi; ekonomik, sosyal, fiziksel ve toplumsal açıdan gelişmiş bir çevre sağlayacaktır. Turizm ile alanın çevre kalitesi ve değeri yükselmekte, altyapı gelişebilmekte, yerel halkta çevre bilinci oluşabilmektedir. Sürdürülebilir turizmin başarısı çevre temeline dayalı gelişmeye bağlıdır (Sayan ve Öztan, 2000).

1.2.3.4. Turizm Planlaması

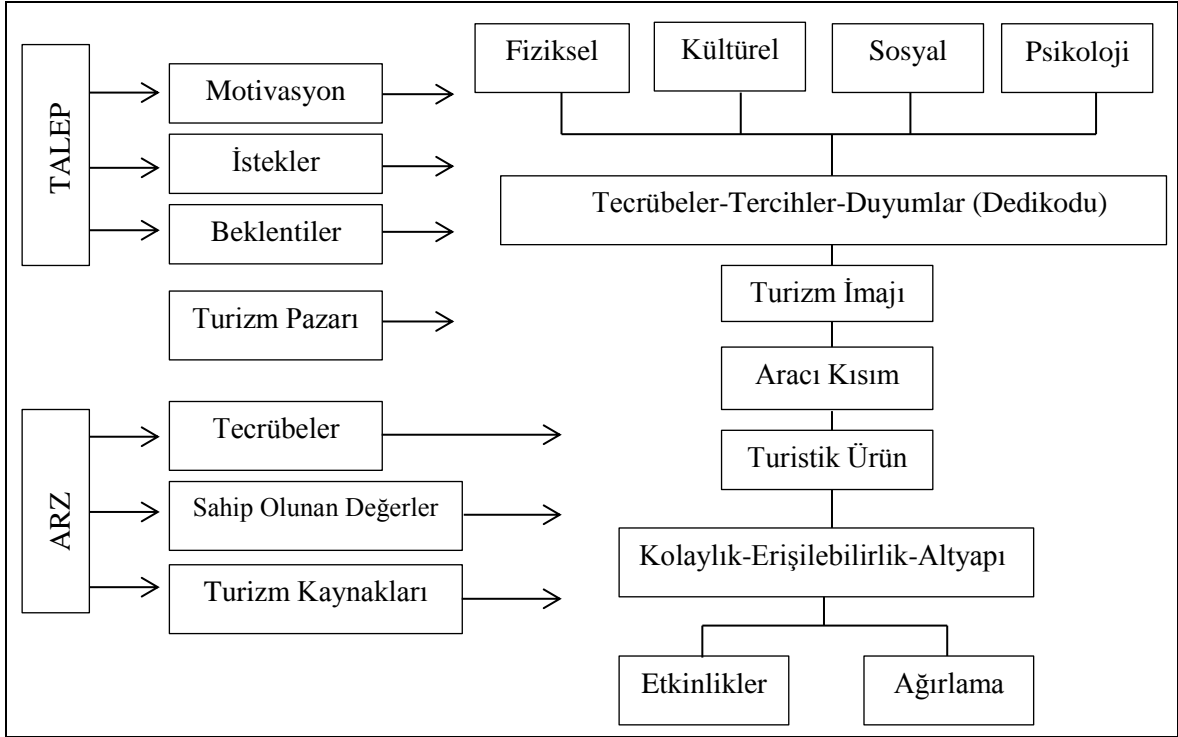
Planlama, gelecekte olacağı varsayılan birtakım olayları ya da durumları önceden belirlemektir. Olalı'nın (1982) tanımına göre turizm planlaması, bir dönemde turizm sektöründe ulaşılmak istenen hedefleri, bu hedeflere varabilmek için yararlanılabilecek araçları, olanakları, yapılacak işleri, iş zamanlamasını ve işlerin sorumlularını gösteren disiplinli bir düzenlemedir. Timoty (1999), turizm planlamasını; turizmin insan refahını ve çevre kalitesini tamamlama potansiyelini optimize etmenin yollarını araştıran bir süreç olarak tanımlamaktadır. Turizm planlaması yapılmasının amacı turizmin ekonomik faydalarından yararlanırken, plansız gelişmenin yol açacağı olumsuz sonuçlarından kaçınmaktır.

Turistik bölgeler için yapılan turizm planları oldukça yararlı çalışmalardır. Turizm planlama çalışmaları, turistik gelişmenin yaratabileceği olumsuz sosyal, kültürel ve çevresel etkiler üzerinde de durmaktadır. Çok boyutlu bir faaliyet olan planlama entegre çalışma gerektirir. 1970'li yıllardan itibaren turizm ekonomik ve mekansal olmak üzere bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır. Mekansal turizm planlaması, Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) belirlemesine göre bölgelerarası, ulusal, bölgesel, yerel ve sektörel olmak üzere düzeylere ayrılmıştır (Soykan, 2000b). Turizm gelişme bölgeleri, birçok durumda, ulusal planlarla belirlenir.

Özgüç'e (2007) göre, turizm bölgeleri ulusal ölçekte, genellikle çekiciliklerin ve bunlarla bağlantılı olanakların gösterdiği mekansal bütünlüğe göre (örneğin bölge) fiziksel olarak (bir kıyı şeridi, bir akarsu sistemi ya da dağ kütlesi) özellikle turizmin genel bölgesel stratejinin bir parçasını oluşturduğu yerlerde, idari bakımlardan seçilir.

Planlama yapılmadan turizmin gelişimine izin verilen yerlerde çevresel ve sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Planlama işlemi kaynakların arzı ile bunlara olan potansiyel talebin değerlendirilmesini gerektirir (Özgüç, 2007). Turizm talebi, turistlerin tatillerini geçirmek üzere turistik bölgelere doğru gitmeleri ve o bölgedeki mal ve hizmetlerden yararlanmaları sayesinde oluşmaktadır. Uluslararası turistik akımların yönü turist çeken ülkelerin özelliklerine göre değişim göstermekle beraber genellikle turist trafiği, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan turistik merkezlere doğru olmaktadır (Bozok, 1996).

Şekil 3. Turizm arz ve talebi (Karaman, 1998).

Şekil 3'de görüldüğü gibi turizm talebine bağlı olarak turizm arzı da gelişme göstermektedir. Ulusal ve uluslararası turizm talebini:

- Boş zamanın artması ve ücretli tatil hakkının yaygınlaşması,
- Harcanabilir gelirin artması,
- Turistik destinasyonlardaki turizm donanım arzındaki artışlar,
- Turizm bilincinin gelişmesi,
- Uygun politik ve mali ortam,
- Eğitilmiş işgücü ve eğitim düzeyinin yükselmesi,
- İletişim ağlarında meydana gelen gelişmeler,
- Ulaştırma alanında meydana gelen gelişmeler, özellikle büyük kapasiteli uçak sayısının artması,
- Teknolojik alanlardaki gelişmeler ve yenilikler,
- Merkezi rezervasyon sistemlerinin gelişmesi, olumlu yönde etkilemektedir (Karaman, 1998).

Sürdürülebilir turizm planlamasında anahtar kavramlar mevcuttur. Çok yönlü planlama anlayışı, sosyal, çevresel, ekonomik ve politik unsurları dikkate almaktadır.

Dinamik ve sistematik bir planlamada, yeni ihtiyaçların dahil edildiği bir yapının olması gereklidir. Planlamanın toplum merkezli ve bütüncül olmasını vurgulayan konular ise planlamanın kapsamını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (Tokmak, 2008).

Turistik bir yörede turizm planlaması dört düzeyde ele alınmaktadır. Genelden özele doğru öncelikli olarak uluslararası düzeyde ve ulusal düzeyde planlar olmalı, daha sonraki aşamalarda bölgesel planlama ve belirli noktaların/yörelerin belirlenmesi ile turizm planlaması çerçevesinde çalışmaların yapılması gerekmektedir (Karaman, 1998). Bu şekilde daha programlı bir turizm gelişimi sağlanabilecektir.

Ülkemizdeki doğal ve kültürel kaynakların turizm açısından değerlendirilmeleri için yeni planlama yaklaşımları ile ele alınmaları gerekmektedir. Bu amaçla, herhangi bir bölgeyi ayrıcalıklı yapan unsurlar doğru olarak tanımlanmalı ve bunlardan hangilerinin, ne şekilde turizme yönelik kullanabileceği belirlenmelidir.

1.2.3.5. Dünyada ve Türkiye’de Turizmin Gelişimi

Dünyada özellikle geride bırakılan son yüzyılda hızla gelişen sanayi ve kentleşmeyle birlikte yaşanan gürültü, hava kirliliği, trafik problemi, stres vb. sorunlar insanların daha fazla dinlenme, eğlenme, gezip görme ve kendilerine boş zaman ayırma ihtiyaçlarının artmasına yol açmıştır.

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO), dünyada turizmin örgütsel gelişiminde önemli katkıları olmuştur. WTO'nun, dünya turizminin koordine edilmesinde, eğitim programlarının yaygınlaştırılmasında, turizm ve turist kavramlarının tanımlanmasında, veri toplama ve istatistik standartların konulmasında, turizmin ekonomik etkilerinin hesaplanmasında karşılaştırmalara imkan sağlayan çalışmaları ile dünya turizmine büyük katkıları olmuştur. Pasaport ve vize işlemlerinin kolaylaştırılması konusunda da aktif bir çalışma içine girmiştir. WTO, bu çalışmaları ile ülkelerin birbirleriyle uyum içinde çalışabilmesine olanak sağlamıştır (Çuhadar, 2006).

WTO verilerine göre, 2000 yılında uluslararası turizm hareketleri bir önceki yıla göre %7.4 artış göstererek 698 milyon kişiye, aynı şekilde turizm gelirleri de %4.5 artarak 476 milyar dolara ulaşmıştır. Yine WTO verilerine göre, 2020 yılında uluslararası turizm hareketlerine katılan kişi sayısının 1.6 milyara ve turizm gelirlerinin de 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Dolayısıyla, yükselen refah düzeyine paralel olarak, seyahate

ayrılan gelirin ve ulaşım olanaklarının artması ile büyüyen turizm pazarından en yüksek payı almak için turist çeken ülkeler arasındaki rekabet de buna paralel olarak artmaktadır (Bahar, 2003).

2007-2012 döneminde, uluslararası turizm hareketleri ve turizm gelirlerindeki değişim Tablo 4'te yer almaktadır. 2007 yılında 901 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı, 2012 yılında 1 milyar 35 milyon kişiye ulaşmıştır. Böylece 2012 yılı, uluslararası turist sayısı açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Tablo 4. Uluslararası turizm hareketleri ve turizm gelirleri (URL-14, 2014)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Turist sayısı (milyon kişi)	901	916	881	946	995	1.035
Yıllık değişim (yüzde)	6,4	2,1	-3,8	6,6	4,8	4,0
Turizm geliri (milyar dolar)	858	941	851	930	1.042	1.075
Yıllık değişim (yüzde)	15,6	9,7	-9,6	8,7	12,0	3,1

Emekli (2005), Avrupa Birliği'nin ortak turizm politikalarındaki amaçları:

- Az gelişmiş yörelerde turizmi geliştirmek,
- Turistik bölgelerde alt yapıyı desteklemek,
- Çevreyi korumak, doğaya dönüş arzusunu özendirme,
- Ortak kültür mirasına sahip çıkmak, yaşatmak,
- Tatillerin yıllık zaman dilimlerini zaman ve mekân boyutunda ayarlamak,
- Turistik mevsimlik yoğunlaşmanın önüne geçmek,
- Turizm istatistiklerini kolay ve anlaşılır hale getirerek isteyen hizmetine sunmak, şeklinde özetlemektedir.

Türkiye'de turizmin gelişimi ise planlı dönem öncesi (1923-1963) ve planlı dönem (1963'ten günümüze) olmak üzere iki ana döneme ayrılabilir. Planlı dönem öncesinde turizm ile ilgili gelişmeler Türkiye'nin o yıllardaki genel ekonomik gerçeklerinden dolayı son derece sınırlı kalmış fakat yine de önemli sayılabilecek bazı adımlar atılmıştır (Kaya, 1997). Planlı dönemde devlet turizmin gelişimini sağlamak üzere şartları oluşturmuş ve öncü rol oynamıştır. Turizmle ilgili temel kadroların ve kurumların oluşumu, bilgi birikiminin sağlanması, turizmle ilgili mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması da bu döneme rastlamaktadır (Çuhadar, 2006).

Türkiye'deki turizm gelişimini ulusal politika ve stratejiler etkilemektedir. Ülkemizin turizm gelişimi sürecinde ülke politikalarının temel hedefi kısa zamanda turizmden yüksek kazançlar sağlamak olmuştur. Bunun en iyi göstergesi, beş yıllık kalkınma planlarıdır. Kalkınma planlarında alınan kararlar, ekonomik kazancı artırmaya yönelik olmuştur (Kaya, 1997; Çuhadar, 2006).

Beş Yıllık Kalkınma Planları'na yönelik turizm politikaları ve plan kararları öncelikle Turizm Merkezi ve Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilen turizm alanlarında uygulanmaya başlanmıştır. Uygulama aşamasında turizm alanlarında alan kullanım kararları ve yapılaşma koşulları 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı ve programlarıyla belirlenmektedir. Mevzuata göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlediği turizm alanlarında yapılacak olan planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığı onaylamakta, uygulanmasını ise yerel yönetimler yapmaktadır.

Türkiye'de, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963-1967; II. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968-1972, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1977 yıllarını kapsamaktadır (DPT, 1963; DPT, 1968; DPT, 1973).

1970'li yılların sonlarında ülkemize yönelik turizm talebindeki büyük artış nedeniyle IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) turizm politikası olarak “kitle turizminin geliştirilmesi” benimsenmiştir. Son yıllarda ülkemizde turizmin, varlığını borçlu olduğu çevre değerlerini geri dönülmeyecek ölçüde tahrip ettiği göz önüne alınarak politikaya çevre boyutu da getirilmiştir. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) “Türkiye'nin mevcut turizm potansiyelinin ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesi” ve “doğal ve kültürel çevre değerlerinin turizm amaçlı kullanımında koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonunun sağlanması” politika olarak saptanmıştır. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) ise, çevre koruma endişesi ile “sektörde kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve üçüncü yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik planlarının geliştirilmesi, turizm alt ve üst yapısının nitelik ve niceliğinin yükseltilmesine önem verilmesi, insanlığın kültür ve tabiat mirası durumundaki değerlerinin etkin bir şekilde korunması, çevre ile kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilmesi, belirli sahaların korumaya alınarak turizme açılmasının teşvik edilmesi” politikaları benimsenmiştir (D.P.T., 1979; D.P.T., 1985; D.P.T., 1990).

2000'li yıllara kadarki beş yıllık kalkınma planlarında temel hedef, kitle turizmini artırarak turizmden elde edilen faydayı en yüksek seviyeye çıkartmak olmuştur. Son dönemlerde ise alternatif ve bireysel turizm faaliyetleri üzerinde durulmuştur (D.P.T., 1996; D.P.T., 2000).

2007-2013 yıllarını kapsayan yedi yıllık IX. Kalkınma Planı'nda amaçlanan, turizm yatırımlarının çeşitlendirilmesi, gelişmiş ve yoğun kullanımın olduğu yörelerden diğer bölgelere kaydırılarak turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmasının sağlanması, sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihi, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınması ve Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami payı alabilmesi amacıyla yeterli talebin yaratılmasıdır. Bu amaçla istikrarlı bir ortamda sürdürülebilir büyümenin sağlanması, ekonomide rekabet gücünün artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, turizm hizmetlerinde niteliğin güçlendirilmesi, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması, fiziki altyapının iyileştirilmesi yönünde politikalar benimsenmiştir (D.P.T., 2007).

Turizm Türkiye'de Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın 1963'te kurulmasıyla devlet politikasına girmiştir. 1980'li yıllara doğru turizm sektöründeki yatırımlar; arazi, finansman, teminat, işletme ve pazarlama sorunları, bürokratik engeller, politik etkenler ve petrol krizi gibi nedenlerle yavaşlamıştır. Bütün bu sorunları aşabilmek ve turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak düzenleme ve önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla 12.03.1982 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" yürürlüğe girmiştir (Sayan ve Öztan, 2000). Turizmi Teşvik Kanunu, ülkemizde turizmin gelişmesi açısından önemli bir adım olmuştur. 1960'lara oranla 1980'lerde turizm yatırımlarında ve gelirlerinde büyük artışlar görülmüştür. Turizmi Teşvik Kanunu ile turizm alanı, merkezi ve bölgesi tanımları belirlenmiştir. Ayrıca tanımlanan bu alanlarda altyapıyı kamunun yapması, kamu arazilerinin belli koşullar altında, belli bir süre için yatırımcıya tahsisi gibi teşvik unsurları getirilmiştir.

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri, kültür ve turizm koruma ve gelişim alt bölgesi tanımlamaları aşağıda verilmektedir (Resmi Gazete, 2003).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri: Tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak,

kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilan edilen alanlardır.

Turizm Merkezleri: Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen, yeri, mevki ve sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilan edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerler veya bölgelerdir.

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi: 1/25.000 veya daha alt ölçekli plan ile belirlenen, içinde turizm türleri ile kültür, eğitim, eğlence, ticaret, konut ve her türlü teknik ve sosyal alt yapı alanlarından bir veya daha fazlasını kapsayan, kendi içinde alt bölgelere ayrıştırılabilen alanlardır.

Türkiye, turizm sektörü açısından birçok çekiciliği olan bir ülkedir. Türk turizm sektörü çok hızlı büyümüş, ancak bu büyüme plansız bir şekilde gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen yatırımlar genelde belli turizm çeşitlerinde ve belli bölgelerde yoğunlaşmış ve Türkiye'nin sahip olduğu farklı turizm çekicilikleri ve dünya turizm eğilimi göz ardı edilmiştir. Bu durumun, Türk turizm sektörünün sürdürülebilir gelişmesi açısından bazı sıkıntılar yaratabileceği düşünülmektedir (Karadeniz vd., 2007).

Tarih ve kültür mirası ile birlikte doğal değerleri de büyük bir zenginlik ve çeşitlilik gösteren Türkiye'nin, turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi amacı ile turizm yatırım ve girişimlerine sağlanan destekler ve tanıtım çabaları sonucunda turizm sektörü, ekonomik ve sosyal yaşamda ağırlıklı olarak yer almaya başlamıştır (D.P.T., 2007). AB'nin turizmi, bölgesel kalkınma farklılıklarını gideren gelişme stratejilerinin lokomotifleri olarak görmesi, bu amaçla özellikle Akdeniz ülkelerine yönelik proje bazlı finansal destek programları oluşturması, Türk turizminin şansısıdır (Emekli, 2005).

Türkiye; tarihi, kültürel ve doğal turizm arz verileri, misafirperverlik geleneği, ılıman iklimi, eşsiz tarihi mekânları, arkeolojik ören yerleri ve gelişmiş altyapısıyla uluslararası turizmde adından söz ettiren bir ülkedir (Çuhadar, 2013). Deniz, kum, güneş gibi kaynaklarla gerçekleştirilen kitle turizm hareketleri yanında alternatif turizm imkânları da bulunmaktadır. Konum özelliklerinin belirlediği coğrafi avantaj sayesinde yüksek turizm potansiyeline sahiptir. Ülkenin sahip olduğu toplumsal değerler, iklim ve coğrafi koşulların farklı turizm ürünleri açısından elverişliliği, mesleki ve sivil toplum kuruluşlarının turizme ve koruma-kullanma dengesine özen göstermesi Türk turizmini besleyen faktörlerdir.

1.2.4. Turizmin Çevresel ve Sosyo-Kültürel Etkileri

Doğal ve kültürel çevre, turizmle sürekli etkileşim içinde olmuştur. İyi korunmuş doğal ve kültürel çevre turizmin sermayesidir. Turistik tesisler, altyapı ve ulaşım olanakları bu sermayenin ekonomik amaçlarla değerlendirilmesine hizmet eden unsurlardır. Son yıllarda ortaya atılan eko-turizm, yumuşak turizm gibi yeni kavramlar, turizm ile çevreyi karşılıklı olarak birbirini destekleyecek şekilde yeniden ele almak amacıyla başlatılan girişimlerdir (Kalem, 2001). Çevre, bir turizm kaynağı olma özelliği taşıırken, turizmin en önemli etkileri de çevre üzerinde olmaktadır.

Turizm ve çevre ilişkisinin üç önemli yönü bulunmaktadır (Kara, 2005):

1) Fiziksel çevrenin birçok özelliği turistler için çekicidir. Fiziksel çevrede var olan doğal arazi yapısı, bitki örtüsü, doğal hayvan toplulukları, göller, akarsular, arkeolojik ve tarihi özelliği olan yerleşimler ve alanlar, kültürel dokuyu yansıtan yapılar gibi birçok özellik ziyaretçiler için ilgi çekici bulunmaktadır.

2) Turizmin insanlar tarafından oluşturulan fiziksel çevresini; altyapı sistemleri, üstyapılar, yapısal ve bitkisel peyzaj düzenlemeleri oluşturmaktadır.

3) Bir alan üzerindeki turizm gelişimleri ve alandaki ziyaretçi kullanımları sonucu bazı çevresel etkiler ortaya çıkmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü'nün Manila Bildirgesi ile turizmin çevre korunmasındaki rolü ortaya konmuştur. Turizm kaynaklarının kontrolsüz bırakılmaması, turizmin gereksinimleri karşılanırken turizm alanlarında yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik yaşantısına, turist çeken tarihi ve kültürel alanlarda doğal kaynaklara zararlı olacak faaliyetlerde bulunulmaması gerektiği ve bütün turizm kaynaklarının insanoğlunun mirası olduğu ifade edilmiştir (Dal ve Baysan, 2007).

Turistik hareketler; yüksek gelir grubuna hitap eden ve boş zamanı olan kesime yönelik bir faaliyet olmaktan çıkarak, özellikle 1970'li yıllardan sonra orta ve dar gelirli sınıfların da katılımıyla kitlesel bir nitelik kazanmıştır. Ancak kitle turizminin hızla yükseldiği 1970'li yıllardan 1980'lere gelindiğinde turizmin etkileri tartışılmaya başlanmıştır (Bahar, 2003). Turizmin ekonomik önemi kabul edilmekle birlikte, doğal çevreyi olumsuz etkilediği bilinen bir gerçektir.

Doğal ve kültürel mirasın korunması, çevre kirliliği gibi küresel boyuta varan yeni kavramların benimsenmesi, daha bilinçli ve duyarlı bir toplum oluşturmuştur. Turizmde

kontROLSÜZ gelişmenin önlenmesi, arazi kullanımının dengelenmesi, turizmin yaratacağı çevresel etkilerin boyutunun önceden tespit edilmesi, turistik bölgelerin taşıma kapasitesinin belirlenmesi, turistik hizmet kalite standartlarının saptanması, bölgesel düzeyde optimal gelişmenin sağlanabilmesi ve turizmden sosyo-ekonomik kazançların artırılması amacıyla turizm planlaması yapılmaktadır (Soykan, 2000b). Turistik gelişmenin dengeli bir şekilde yürütülmesi için turizm planlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Planlama yapılmadan turizmin gelişimine izin verilen yerlerde çevresel ve sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Soykan (2000b) turizmin plansız gelişimi sonucu ortaya çıkan sorunları aşağıdaki şekilde gruplandırılmaktadır:

Fiziksel etkiler: fiziksel, tarihsel ve kültürel kaynakların tahribi, kirlenme, kalabalık, trafik sorunları vb.

İnsanlara yönelik etkiler: kültürel kimlik kaybı, halkın turizme küskünlüğü, turistlerin bölge halkını küçük görmesi, turizm personelinde eğitim eksikliği vb.

Planlama konusunda etkiler: turizm pazarının iyi değerlendirilememesi, pazarlarda bölgenin turistik imajının bozulması vb.

Örgütsel etkiler: turizmin pazarlanması konusunda farklı yaklaşımlar, kamu kurumlarının yetersiz desteği, turizm işletmeleri arasında işbirliği eksikliği vb.

Diğer etkiler: Çekiciliklerde ve etkinliklerde azalma, sezon yoğunluğu ve kalış süresinin kısalması, hizmet kalitesinin bozulması, danışma hizmetlerinin yetersizliği vb.

Turizm, eski yapıtların yeni kimlikleriyle bugün de yaşamalarını sağlayacak düzenlemelere gidilmesini özendirilmektedir (Kozak vd., 2000). Ekolojik olarak zarar görebilecek turistik çekiciliğe sahip alanların korunması ile rekreasyon alanları ve doğal parkların korunmasına yönelik politikalar, turizmin çevre korumasına verdiği önemin bir sonucudur. Turizm, havanın, suyun, gürültü kirliliğinin, çöp ve diğer çevresel problemlerin kontrolünü sağlayarak, tüm turizm alanlarının daha temiz kalmasına yardımcı olmaktadır (Bahar, 2003).

Inskeep (1991), turizmin çevresel etkilerini, pozitif ve negatif ayrımı yaparak incelemektedir. Buna göre önemli doğal alanların korunması; arkeolojik, tarihi alanlar ve mimari karakterin korunması; çevre kalitesinin yükselmesi; çevre değerinin artırılması; altyapının geliştirilmesi; çevre bilincinin yükseltilmesi, pozitif etkiler olarak sıralanmaktadır. Negatif etkiler ise oluşabilecek su, hava ve gürültü kirliliği; görsel kirlilik;

öp sorunları; ekolojik bozulma; çevresel tehlikeler; arkeolojik ve tarihi bölgelere verilen zarar; arazi kullanım sorunlarıdır.

Avrupa Birliği ölkeleri tarafından 1987 yılından beri yürütölen; sağlıklı plaj bakımlı ve kontrol edilebilen bir çevreyi simgeleyen “Mavi Bayrak” projesi de bunun güzel bir örneğidir. Mavi Bayrak, gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödölüdür. Plajlar için özünde temiz deniz suyu, sonrasında da çevre eğitimi ve bilgilendirmeye önem veren, gerekli donanıma sahip iyi bir çevre yönetimini temsil etmektedir. Mavi Bayrak Programı, Çevre Eğitim Vakfı (Foundation for Environmental Education, FEE) tarafından koordine edilmekte ve Türkiye temsilciliğini Sağlık Bakanlığı öncülüğünde 1993 yılında kurulan Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) yapmaktadır (URL-5, 2014).

Bir çok öлке ve bölge turizm projeleri de dahil tüm gelişme çeşitleri için ÇED prosedürü ve çevre koruma kanunlarını güncelleştirerek uygulamaktadır (Inskeep, 1991). ÇED, önerilen gelişim programları ve projelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi ve tahmin edilmesini sağlayan analitik bir süreçtir (Demir ve Çevirgen, 2006). Turizm planları yapılırken, öncelikli olarak ÇED planlarının hazırlanması, turizmin sağlıklı gelişmesine olumlu katkı sağlayabilmektedir. Bu planlar, turistik gelişmelerin muhtemel olumsuz çevresel etkilerini minimuma indirmek için öneriler getirmektedir.

Doğal, ve kültürel özellikleri ile yüksek çekim potansiyeline sahip olan yerlerde turizmin gelişmesi, öлке ve bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır ancak bu gelişme çoğu zaman turistik çekiciliği oluşturan ögelerin korunması amacına ters düşmektedir. Çevresel etki değerlendirmesi, diğer birçok gelişim türü için yapılmakta olup; giderek artan şekilde turizm yatırımları ve projeleri için de yapılmaktadır. ÇED, karar vericileri herhangi bir kalkınma yatırımının çevre kalitesi ve doğal kaynakların üretkenliği üzerindeki olası etkilerini dikkate almaya yönlendiren bir işleml; plancılara kalkınma projelerini sürdürülebilirlik kapsamında hazırlamak için yardımcı olan bir araçtır (Sayan, 1998).

Çevresel etki değerlendirme sürecinde kontrol edilmesi gereken kriterler aşığıda sıralanmıştır (Inskeep, 1991):

- Hava kirliliği
- Nehirleri, akarsuları, gölleri, gölcükleri ve kıyısal suları içeren yüzey suyu kirliliği
- Taban suyu kirliliği

- Yerel su kaynakları kirliliği
- Genel ve yoğun kullanım zamanlarında gürültü kirliliği
- Katı atık biriktirme sorunları
- Su drenajı ve taşkın sorunları
- Flora ve faunanın zarar görmesi ve yok olması
- Genel olarak bitki ve hayvan habitatlarını içeren karasal, sulak ve bataklıklar gibi ıslak alanların zarar görmesi ve ekolojik bozulma
- Proje alanı içindeki arazi kullanımı ve sirkülasyon sorunları
- Komşu alanlar gibi yakın alanlarda proje gereğince oluşturulan arazi kullanımı ve sirkülasyon sorunları
- Genel ve yoğun kullanım zamanlarında yaya ve araç trafiği
- Yapısal tasarım, peyzaj tasarımı, yönlendirme levhaları ve panolar gibi peyzaj estetik sorunları
- Sıtma ve kolera gibi çevresel sağlık sorunları
- Tarihi, arkeolojik ve diğer kültürel bölgelere verilen zararlar
- Erozyon, toprak kayması vb. sorunlar
- Deprem, volkanik patlamalar ve fırtınalar gibi doğal çevre afetlerinin zarar olasılıkları

Çevresel etki değerlendirmesi, turizm planlamanın önemli bir aracı durumundadır. Ekolojik planlama, çevresel etki değerlendirmesine yardımcı olan faktörlerin başında gelmektedir. Turizmin yöreye yapacağı tüm etkilerin bilinebilmesi ve gerekli önlemlerin zamanında alınabilmesi için “taşıma kapasitesi” gibi daha kapsamlı bir planlama aracına da gereksinim vardır (Sayan, 1998). Turizm faaliyetlerinin çevre üzerindeki yoğun etkilerinden dolayı, ÇED yaklaşımı tek başına hedeflenen koruma amacını sağlamayabilmektedir.

Alanda turizmin yayla, kış, dağ, çiftlik, av, mağara, akarsu gibi turizm türleri ile çeşitlendirilmesi, tüm yıla ve alanın geneline yaygınlaştırılması, mevcut turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi mümkündür. Çalışma alanı tarihsel, doğal değerlere ve nitelikli insan gücü ile alt yapı olanaklarına sahiptir. Alanın potansiyeli doğru belirlenmeli ve doğru bir şekilde planlanmalıdır. Aksi halde doğal ve kültürel çevreye ilişkin önemli kayıplar yaşanacaktır.

Çevresel değerlerin işletmeciler, yatırımcılar, üst düzey karar yetkilileri ve turistler tarafından turizm kapsamında korunması gerektiği halde; çoğu zaman kısa vadeli çözümler aranması dolayısıyla bu değerler sürdürülebilirlikten uzak bir anlayışla kullanılmaktadır. Tarihi değerler kapsamında yöresel mimarinin yeni yapılarda korunmaması da sorunun diğer bir boyutudur (Sılaydın, 2000). Turizmin temel amacı, turizm aracılığıyla doğanın iyileşmesini ve güzelleşmesini sağlamak olmalıdır (Müderrişoğlu, 2000).

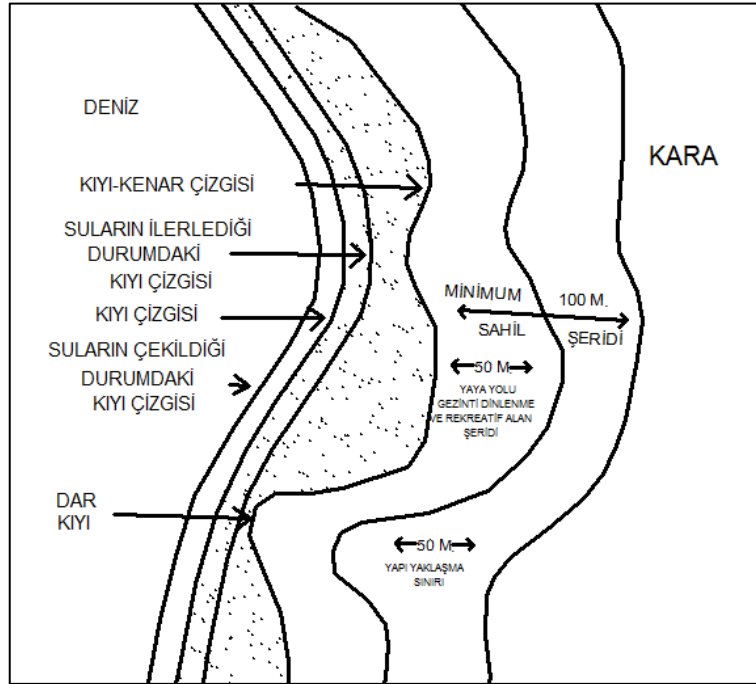
1.2.5. Kıyı Kavramı ve Kıyı Turizmi

Dünyanın dörtte üçü, yaşamın başladığı ve hala bir denge unsuru olan denizlerle kaplı bulunmaktadır. Dünya kabuğunun yüklü olduğu enerji ile şekil değiştirmesi sürecinde, karalar ile denizleri ayıran çizgi olarak tanımlanabilen kıyı oluşumu meydana gelmiştir (Özgüç, 1997). Doğal kaynak kapsamında kıyılar önemli bir yer tutar. Deniz, göl ve nehir kıyıları genelde aynı kapsamda ele alınmasına karşılık, deniz kıyıları özellikli bir değere sahiptir. Bu mekan, ülkede toprağın yerini denize bıraktığı dar bir banttır (Kolcu, 1993). Su ve kara yaşamının birbirinden etkilenmesi sonucu çeşitli kullanımlar, ürünler, işlevler ve süreçler ortaya çıkmaktadır (Mavituna, 2007).

Kıyı bölgesi, ne tam olarak kara, ne de tam olarak sudur; fakat ikisinin toplamından oluşan, daha kuvvetli özelliklere sahip bir karışımdır. Deniz kıyısı alanları, ekolojileri gereği geniş bir bant olarak kabul etmek gerekir. Bu bant veya geniş ara kesit boyunca çeşitli eylemler farklılaşarak yalnızca kıyıda yer alabilecek ürünler, işlevler ve süreçler yaratmaktadır. Deniz peyzajı, diğer su peyzajlarından farklı olup “açıklık” özelliği taşımaktadır. Aktif ve pasif rekreasyon aktivitelerinde bulunan turistler denizin sağladığı görsel açıklık ile özgürlük duygularını hisseder, zihinsel veya psikolojik terapi yapmış olurlar (Sayan, 1998). Kıyılar, sahip oldukları görsel özellikler ve doğal kaynaklar ile turizm aktivitelerine uygun alanlar sergilemektedirler (Clay ve Daniel, 2000; Cengiz, 2007). Kıyılarda turizm gelişimini sağlayan olanaklar; liman olarak kullanılabilmesi ve böylelikle deniz ulaşımının yat turizmine olanak sağlaması, olumlu görsel etkiler yaratması ve su sporları için elverişli olmasıdır.

Ülkemizde 1990 yılında düzenlenen Kıyı Kanunu; deniz, tabii ve suni göl ile akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına

kullanma esaslarını belirtmektedir (Resmi Gazete, 17.04.1990). Kıyı kanunu ve uygulama yönetmeliğinde kıyı, kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi ile dar kıyı kavramları belirtilmektedir. Buna göre: Kıyı çizgisi, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda taş, kum durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan ve meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir (Şekil 4).

Şekil 4. Kıyı, kıyı kenar çizgisi ve sahil şeridi (Yıldırım, 2007).

Kıyı kenar çizgisi, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonra kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırınıdır. Bu sınır, doldurma suretiyle arazi elde edilmesi durumunda da değiştirilemez.

Kıyı, kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır. Bu alan, deniz, tabii ve suni göllerde, taşkın durumları dışında kara yönünde en çok ilerlediği anda suların belirlediği kıyı çizgisi ile bu çizgiden sonra devam eden kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık alanının kara yönündeki doğal sınır çizgisi arasında kalan alandır.

Sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde;

a) 17 Nisan 1990 tarihinden sonra uygulama imar planı yapılan veya yapılacak alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 20 m. genişliğindeki alanı,

b) Uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan içinde veya dışındaki yerleşik alanlarda çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın, yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki alanı,

c) Belediye mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki iskan dışı alanlarda, çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın, yatay olarak en az 100 m. genişliğindeki alanı göstermektedir.

Sahil şeridi, 3830 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğe göre, deniz, tabii ve suni göllerde kıyı kenar çizgisinden itibaren en az 100 m. olarak tespit edilmiş ve iki bölüme ayrılmış alan olarak tarif edilmiştir.

Sahil şeridi, 28606 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmeliğe göre; kullanım amacına, topografya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir. Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma mesafesi içerisinde kalan alanlar uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir (Resmi Gazete, 2013).

“Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği”, kıyılardaki tahribat ve yapılaşmayı ve doğal dengenin bozulmasına neden olabilecek diğer tesislerin rastgele yapılmasını engellemek amacıyla Çevre Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır (Resmi Gazete, 1993). Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yayınladığı “Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik” ile kıyı kenar çizgisi tanımına, dar ve yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerde, kıyı kenar çizgisinin; şev ya da falezin üst kısmından geçireceği ifadesi eklenmiştir (Resmi Gazete, 1994).

Kıyısal bölgeler dört zona ayrılmaktadır (Sayan, 1998):

- Denize ya da deniz topografyasına ait olan bölge (neritik): Ekolojik “yakın kıyı bölgesi” kıta sahanlığından sahile kadar yayılan bölümdür. Balıkçılık için en zengin bölgedir ve ilginç kumsal oluşumları ve kayalıkları içerir. Turizm amaçlı gemi ve yelkenliler için idealdir. Görsel etkisi oldukça yüksektir.
- Kıyı/sahil (coast): Bu bölgenin bir yanı denize ulaşır, bir yanı kara ile buluşur. Eğer genişse ve kumdan oluşuyorsa; kıyı sporları, manzara izleme, doğa

fotoğrafçılığı gibi denize dayalı rekreasyonel etkinliklere mekan oluşturur.

- Kıyı Alanı (shoreland): Kıyının arkasında uzanır; kamp, piknik ve yürüyüş gibi etkinliklere olanak tanır. Kara ve deniz arasındaki görsel bağlantı önemlidir.
- Belirli bir alan yakınındaki sınırlı bölge (hinterland): Deniz kıyısı boyunca geri plandaki alanlar olup bu alandaki kıyısız manzara, topografya ve vejetatif örtüdeki değişikliklerle artar.

Kentsel peyzajın aksine, kıyı alanlarında hem karadan denize, denizden karaya hem de kıyı boyunca manzaralar bulunmaktadır. Kara ve deniz dinamiktir; doğal faktörler ve insan tarafından zaman içerisinde şekillenmiştir. Kıyıları, yeni talepler oldukça gelişmeye devam edecektir. Gelişim sonrasında kıyı peyzajının değerini ve farklılığını kaybetmemesi için bu taleplerin yönlendirilmesi yönetilmesi gerekmektedir. Bu amaca ulaşmak için ise öncelikle kıyı peyzajının özgün karakteristiği anlaşılmalıdır. Kıyı peyzajına yönelik araştırma ve sayısı oldukça azdır ve bu alanda rehber niteliğinde bir çalışma yoktur (Kim ve Kang, 2009).

Kıyıları, genellikle düz ve düze yakın alanlar olup sundukları avantajlar dolayısıyla çok fazla rağbet görmektedir. Kıyı alanları kara ve denizden faydalanma imkanları, ulaşım olanakları, iklim koşulları, turizm potansiyelinin yüksek oluşuyla insanlara farklı faaliyet imkanları sunmaktadır. Bunlar arasında yüzmeye, dalma, yatçılık, balık tutma, güneş banyosu, su sporları, manzara seyretme gibi aktiviteler önemli yer tutar (Özgüç, 2011).

Semenderoğlu (1996), kıyı alanı ortamını ekoloji ve coğrafya prensipleri doğrultusunda; koylar ve plaj şeritleri, platform yüzeyleri ve platform gerisindeki alanlar olmak üzere üç kullanım alanına ayırmıştır. Söz konusu kullanım alanlarının çevreyle uyumlu kullanımı için aşağıdaki tasarımlar önerilmektedir:

Platform yüzeyi: Burun kesimlerinden başlamak üzere kara yönünde genişliği 300 metreye varan ve yüksekliği 15-20 metre civarında olan platform yüzeyleri, doğal bitki örtüsü ile kaplıdır. Koylardan çok daha fazla alan kaplayan bu yüzeyler daha çok günübirlik kullanımlar için düzenlenmeli ve doğal bitki örtüsüne dikkat edilmeli, yapılacak düzenlemelerde doğaya uygun formlar olmalıdır. İşletmeciliğe dikkat edilmeli, doğal ortamı tehdit eden unsurlara karşı önlem alınmalıdır (Semenderoğlu, 1996; Özdemir Işık, 2013).

Platform yüzeyinin gerisindeki yamaçlar: Platformların hemen arkasından başlayan alanlardır. Platform yüzeyi ile eğimli yamaçların geçiş zonu mevcut stabilize yola denk

gelir. Yolun yamaç yönünde kalan kısmında otopark ve insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılaşmaların olması uygundur. Bitki örtüsü, platform yüzeyiyle aynı yapıdadır ve korunması gereklidir (Semenderoğlu, 1996; Özdemir Işık, 2013).

Koylar-Plaj şeritleri: Koylar deniz ya da göllerin karaya doğru girdiği alanlardır ve bu alanların kıyı ile birleştikleri kara alanları plajları oluşturmuştur. Yapılaşmaya kapalı tutulması gereken alanlardır (Semenderoğlu, 1996; Özdemir Işık, 2013).

Yorucu kent yaşamından uzaklaşma; dinlenme, eğlenme, bilgilenme, yeni bir çevre görme amacıyla kısa veya uzun bir süre için insanlar kendi oturdukları çevreden ayrılmakta ve genelde bu ihtiyaçlarını karşılamak için ağır sanayiden uzak, doğal güzelliklerin hakim olduğu alanlara gitmektedirler (Sesli vd., 1986). Sanayileşme sürecinde gelişen kentler ve değişen kentli ihtiyaçları sonucunda, kentli nüfus göreceli olarak kalabalık ve kirli kentsel alanlardan kaçmak için kıyı alanlarına yönelmiş, bu da kıyıların turizm faaliyetlerine açılmasının temelini oluşturmuştur. Zamanla gelişen ihtiyaçlar kıyı turizmine alternatif turizm türleri oluştursa da, günümüzde halen en yoğun ilginin, kitle turizminin de kaynağı olan kıyı turizmi üzerinde olduğu görülmektedir.

Kıyı turizmi denizden çeşitli rekreasyonel amaçlarla faydalanmaya dayanan bir turizm çeşididir. Turizmin gelişiminde kıyının jeomorfolojik özellikleri, iklim koşulları ve bitki örtüsü olmak üzere üç grup coğrafi özellik etkili olmaktadır. Diğer yandan bu turizm çeşidi öncelikle doğal güzele ve ılıman iklime sahip olan, doğal bitki örtüsünün kıyıya kadar inip denizle kucaklaştığı seyrek nüfuslu alanları seçmektedir (Güçlü, 2010). Dünya nüfusunun büyük bir kısmı için tatil denilince ilk akla gelen yerler deniz kıyılarıdır.

Akdeniz ve Güney Ege kıyılarında, temmuz ve ağustos aylarında sıcaklıkların yüksek değerler gösterdiği iklim konforu oldukça düşmektedir. Bu durumda kıyı turizmi için alternatif alanlar arama ve turizm planlamalarını buna göre yapma yönünde eğilimler gündeme gelmektedir. Bu bağlamda Marmara ve özellikle Karadeniz kıyılarına bir yönelme olacağı düşünülmektedir (Güçlü, 2010).

Türkiye'de hem iç, hem de uluslararası turizm yaz döneminde ve kıyılarda yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin Batı Akdeniz ve Güney Ege kıyılarında daha çok uluslararası turizm yoğunluk kazanırken, Karadeniz ve Marmara kıyılarında ise değişik yoğunlukta rekreasyonel faaliyetler ve iç turizm hareketleri ağırlık kazanmaktadır. İklim ve yer şekillerinde görülen farklılıklar kıyılardan turizm amacıyla yararlanmayı her yerde mümkün kılmamaktadır (Özgüç, 2007). Karadeniz Bölgesi kıyı kuşağında bu durum çok

daha ön planda yer alır. Bu alanda özellikle kumsal şeklinde uzanan plaj sayısı oldukça azdır.

Bulunduğu bölgeye, önemli derecede ekonomik yarar sağlayan kıyı turizmi aktiviteleri; kıyıda ki turizm gelişmelerini (oteller, restoranlar, yiyecek-içecek birimleri, yazlıklar, ikinci konutlar vb.) ve bu gelişmeleri destekleyen altyapı birimlerini (ticaret ve iş merkezleri, marinalar, plajlar, balıkçılıkla ilgili birimler vb.) içermektedir (Öztürk, 2009). Turizm, kıyı bölgelerinde mekansal dokuları şekillendiren önemli bir faktördür.

Karadeniz bölgesi kıyı kuşağındaki temel turizm çekicilikleri tarihi eserler ve eşsiz doğal güzelliklerdir (özellikle ormanlar, deniz-topografya-orman üçlüsünün ortaya koyduğu eşsiz manzaralar). Kıyı kuşağında yer alan farklı yerleşme türleri, tarihi kalıntılar, manzara seyri, folklor gibi unsurlar alanda turizm çekiciliği meydana getirmektedir.

Sponza, kıyı bölgelerinde turizmin çevreye olumsuz etkisinin olmaması için göz önüne alınması gereken temel faktörün o kıyı bölgesinin “taşıma kapasitesi” olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle doğal kaynakları ve mevcut potansiyeli doğru bir şekilde analiz edilmiş kıyı kullanım olanaklarının belirlenmesi önem taşımaktadır (Dal ve Baysan, 2007).

Çeşitli ülkelerde kıyısal mekanlar farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Örneğin birbirinden farklı doğal ve kültürel özelliklere sahip bölgelerden oluşmuş geniş bir yerleşim alanına sahip olan Amerika Birleşik Devletleri’nde kıyısal kaynakları korumak, geliştirmek ve değerlendirmek amacını taşıyan yasa 1972 yılında yürürlüğe girmiştir. İskoçya, İngiltere ve Polonya gibi Kuzey ve Doğu Avrupa ülkelerinin kıyılarında ise iklim koşulları nedeniyle turizm amaçlı kullanımlar yoğun olmayıp, ticaret ve endüstri kullanımları ön plana çıkmaktadır. Bu şekilde kıyıların büyük bir bölümü korunabilmiştir. Topraklarının yarısından fazlası, deniz ve nehir suları seviyesinin altında bulunan Hollanda kıyıları ise kendine özgü nitelikleri ile ülkesel peyzaj karakterinin ilginç bir bölümünü oluşturmaktadır. Akdeniz ülkelerinde doğal faktörlerin uygun olması nedeniyle kıyı alanlarında kıyı çizgisi boyunca uzanan kullanımlar gün geçtikçe yoğunlaşmakta ve sorunların boyutları artmaktadır (Cengiz, 2009).

Ülkemiz kıyı alanlardaki yanlış gelişme ve alan kullanımları ve de bunların yol açtığı kullanım çelişkileri ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemekte, doğal kaynaklara, çevresel ve kültürel değerlere önemli ölçüde zarar vermektedir. Çeşitli önlemlere rağmen, büyük oranda kentleşme ve turizme dayalı olan bu gelişmeler, kıyı alanlarındaki kaynakları olumsuz etkilemektedir (Barış, 2006).

Kıyılar, peyzaj açısından olumlu görsel etkiye sahip alanlardır. Görsel estetik rekreasyon ve turizm açısından doğal çevrenin başlıca bileşeni olup, rekreasyonel ve turistik deneyimin bütün kalitesini etkiler. Ayrıca çevrenin çekiciliğine ve bölge ekonomisine önemli katkı sağlar (Clay ve Daniel, 2000).

Kıyı alanları ekolojik özelliklerinin yanı sıra turizm ve rekreasyon amaçlı kültürel kullanımlar gibi çok yönlü mekansal çözümlemelere de olanak sağlayan yüksek peyzaj değerlerine sahiptir. Bu nedenle kıyı alanları kırsal ve kentsel peyzajın niteliğine ve karakterine önemli katkılarda bulunmaktadır (Cengiz, 2009).

1.2.6. Karayolu-Turizm İlişkisi

İnsan ile doğa arasındaki ilişkilerin kurulmasında en etkili peyzaj elemanlarından biri olan “yol” a tarihte ilk olarak M. Ö. 3500 yıllarında Mezopotamya bölgesinde rastlanmıştır. Bilinen en eski karayolu, Akdeniz’de Girit adasında M. Ö. 359 yılında Babil ile Mısır arasında yapılmıştır (Seçkin, 1997; Altınçekiç ve Altınçekiç, 1999).

Anadolu’yu yurt edinen her uygarlık yaptığı yollarla yaşadığı yerlere iz bırakmış ve İpek Yolu, Hac Yolu ve Kral Yolu gibi tarihinin ilk düzenli yol koridorları Anadolu topraklarında yer almıştır. Selçuklular döneminde yapılan karayolları ve bu yollar üzerindeki kervansaraylar Anadolu’daki turistik ve ticari gezilerin ileri düzeye ulaşmasını sağlamıştır (Karahana, 2003). Eski çağlardan bu yana Anadolu coğrafyası, tarihi ve kültürel özellikleri yönünden turizm eylemlerine sahne olmuştur.

1960’lı yıllardan itibaren kamulaştırma ve yapım masraflarının en aza indirgenmesi ve turizmin gelişmesine katkıda bulunmak amacı ile karayollarının kıyı boyunca geliştirilmesi çabaları hız kazanmıştır. Kazılarla tahrip edilen yamaçlar ve molozla doldurulan kumsallar doğal görünümünü kaybetmiştir. Kıyı alanlarına olan yapılaşma talebi ulaşılabilirliğin artmasıyla beraber artmış ve kontrolsüz yapılaşmalar gelişmiştir (Güleç, 1997).

Özgen (1995), karayolunu “ulaşımı ve kültür değişimini sağlayan, sürücü ve yolcuya mesajlar veren, yolun ve üzerinden peyzajın görülebildiği bir ortam” olarak tanımlamaktadır. Karayolu üzerinde gidiş ve geliş yönlerinde uzak ve yakın planlarda sürücü ve yolcu görüş konisi içine giren çeşitli manzaralar, görsel kaynaklar olarak ortaya çıkmaktadır. Görsel kaynaklar, peyzajın parçaları olarak görülebilmek potansiyeli olan

ögeler ve kompozisyon içindeki peyzaj formlarıdır (USDAFS, 1968). Karayolunda seyahat eden sürücü ve yolcular, üzerinde seyir halinde oldukları yol ve çevresi ile ilgili görsel bilgiler edinmektedir. Bu şekilde hem çevre tanınmış hem de zevkli bir yolculuk sağlanmış olmaktadır (Özgen, 1995).

İçinden geçilen “çevre” farklı topografik koşullar, arazi kullanım örüntüleri, bitki örtüsü vb. “peyzaj alanları”ndan oluşmaktadır. Bir peyzaj alanı bu görsel karakterlerden biri veya birkaçının önemli olmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır (Hornbeck ve Okerlund, 1973; Özgüç, 1999). Bir karayolu projesinin görsel etkileri, yoldan gözlenen görünüm ve yolun kendisinin görünümüyle ilgilidir. Araştırmalara göre, manzaralı yollarda araba kullanmak Amerika’da en sevilen etkinliklerden biridir. Yollardan izlenen manzara, günlük hayatta çevre hakkında bilinenlere ve o çevreye ait zihinsel imgelere temel oluşturmaktadır (FHWA, 1981).

Karayolu planlamasının doğa koruma ve rekreasyon olanakları sağlama çalışmalarıyla birlikte yürütülmesini amaçlayan yeni yol kavramlarına yönelik çalışmalar yıllardır sürdürülmektedir (Başal, 1979). Rekreasyon ve turizm amaçlı olarak düzenlenmekte bu yeni yol sistemleri park yolları, manzara yolları ve manzara koridorlarıdır (Güleç, 1989). Topografik oluşumlar, yerleşim dokusu, çevrenin bitki örtüsü gibi değişik özellikler, karayolu koridorunun görsel bileşenleridir. Bu koridor farklı peyzaj alanlarıyla çevrelenmiştir ve yolu kullananlar tarafından yoğun olarak algılanmaktadır ve yol ile birlikte yol kenarı ve içinden geçmiş olduğu alanların estetik ve kültürel değerlerini yoğun olarak içermektedir. Kaynak değerlerinin rekreasyonel potansiyelinin etkin biçimde kullanılmasıyla görsel koridorun peyzaj açısından değeri artırılmış olur (Acar, 1993).

Karayollarının özellikle endüstri ve yoğun yerleşim merkezlerinden uzak, eşsiz doğa kaynaklarını seyretmeye olanak sağlayan potansiyelleri bulunmaktadır. ABD’de 1965 yılında çıkarılan “Karayolları Güzelleştirme Kanunu” ve 1966’da uygulanmaya başlanan “Park Yolu ve Manzara Yolları Programı” ile karayollarının ulaşım dışında rekreasyon ve turizm yönünden de değerlendirilmesi anlayışını gündeme getirmiştir (Karahana, 2003).

Türkiye’de ise manzara yolu ve turizm ilişkisi anlamındaki ilk yaklaşım Foça-Yeni Foça arasındaki kıyı yolu planlamasıdır. Bu çalışma İller Bankası İmar Planlama Dairesi’nin planlama yaklaşımı, Turizm Bakanlığı’nın finansman desteği ve Karayolları Genel Müdürlüğü’nün uygulamaları ile gerçekleştirilmiştir (Başal, 1979).

“Turizmde ulaştırma”, ürünlerin ve hizmetlerin dağıtımını gerçekleştiren bir mal ulaştırması değil, doğrudan doğruya turistik mal ve hizmetleri tüketecek olan insanların taşınması ile ilgili bir hizmet faaliyetidir (Karahana, 2003). Karayolları turizm ve rekreasyon gibi insana hizmet eden aktiviteleri kolaylaştırmakta ya da kendisi bu aktiviteleri sağlayan çevresel kalite değerleri içinde yer almaktadır. Karayolu boyunca seyahat eden sürücü ve/veya yolcular için her peyzajın kendine özgü ilginç tarafları bulunmaktadır. Bunlar göl, dağ, şelale vistası gibi doğal ya da baraj, köprü, cami, kilise ve televizyon kulesi gibi yapay karakterde olabilir. Sürücünün görüş alanı içinde bu objelerin zenginliği seyahatin ilginçliğini ve zevkini artırır.

Doğu Karadeniz kıyılarında karayolu, kıyı ile dağlar arasında sıkışmış oldukça dar bir şerittir. İç bölgelere seyrek olarak geçit veren, kıyıya paralel ve yoğun bitki örtüsü ile kaplı dik yamaçlar, geçitlerde ortaya çıkan değişik manzaralar, engin ve dalgalı denizi, uzak planda görülen dağlar, doğaya saygılı geleneksel yapılar, yağmur öncesi ortaya çıkan hareketli bulutlar kıyı bölgesinin sürekli ve geçici görsel kaynaklarını oluşturmaktadır. Kıyı şeridinde yörenin morfolojik yapısı, iklimi, bitki örtüsü ve görsel özellikleri benzerdir (Özgen, 1982).

Peyzaj planlama çalışmaları, karayolu ve yakın çevresinin ekolojik ve görsel kökenli sorunlarının azaltılmasında önemlidir. Estetik bir koridor oluşturmak amacıyla, doğal peyzajla uyumlu güzel görünümlemler saplamak, bilinçsiz müdahaleler sonucu ortaya çıkan zararları önlemek, rahat ve düzenli bir yol sağlarken karayolunun geçtiği bölgenin doğal ve kültürel peyzaj değerlerini ortaya çıkarmak için peyzaj planlama çalışmalarının yapılması gerekmektedir (Koçan, 2011).

1.2.7. Turizmde Peyzaj Kaynakları ve Değerlendirilmesi

20 Ekim 2000 tarihinde Floransa’da imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’ne göre peyzaj, “insanlar tarafından algılandığı şekliyle; özellikleri, insan ve/veya doğal faktörlerin etkileşimi ve faaliyeti sonucunda oluşan alandır” (Resmi Gazete, 2003).

1992 yılında Dünya Kültürel Mirası Konvansiyonu’na hazırlanan rehberde doğal kaynak değerleri ve kültürel peyzaj değerleri arasındaki ilişki vurgulanmakta ve kültürel peyzaj kavramı “doğa ile insanın el ele vererek oluşturduğu her türlü insani, kültürel, simgesel boyutlar gösteren ve sosyal, ekonomik, kültürel güçlerce ve doğal çevre eliyle

yaratılan fiziksel kısıtların ve olanakların etkisiyle toplumun ve yerleşmenin zaman içerisinde geçirdiği evrimi açıklayan kültürel nitelikler” olarak tanımlanmaktadır (URL-10, 2015).

Kültürel peyzajın üç ana bileşeni; nitelikli doğal yapı, doğa ile etkileşim halinde süregelen kültürel yaşam ve bu etkileşimin sürekliliğinin yansımalarını somut olarak gözlenebilir kılan tarihsel süreçtir (Collin, 1996). Bunlar kültürel varlıklardır ve “doğa ve insanın ortak eserlerini” temsil ederler. Hem iç hem de dış sosyal, ekonomik ve kültürel güçlerin etkileri ve doğal çevrelerinin sunduğu fiziksel kısıtlamalar ve/veya fırsatların etkisi altında zaman içinde insan toplumlarının ve yerleşimlerinin evriminin örnekleridir (URL-11, 2015).

İnsanlığın pek çok ihtiyacının karşılanmasında, doğal kaynaklar vazgeçilmez kaynaklardır. Doğal kaynaklara turizm açısından bakıldığında; turizme sağladığı katkı ölçüsünde değer kazandığı görülür. Bir yörede turizmin gelişmesini sağlayan en önemli arz kaynakları doğal kaynaklardır. Turizm talebi de doğal kaynaklara bağlıdır. Balık tutma, avlanma, yürüyüş, su sporları gibi aktiviteler için doğal ortamlara ihtiyaç vardır. Genel olarak doğal kaynaklar yöresel olarak bulunmaktadır ancak mevcut doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması yönetime ve faaliyetlere bağlıdır. Forman (1995), doğal peyzaj elemanlarını; iklim, topografik yapı, toprak ve hidrolojik oluşumlar, jeolojik ve jeomorfolojik bileşenler ve doğal bitki örtüsü olarak belirtmiştir (Eroğlu, 2012).

Turizm potansiyeli, Kalem (2001) tarafından; “doğal ve kültürel çevrenin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, bir yerin, belirli şartlar altında, belirli fiyata, iç ve dış turistlere satmaya hazır olduğu veya ileride satabileceği ya da onların faydalanmasına bedelsiz olarak sunduğu veya sunabileceği maddi ve manevi turistik zenginliklerin tümü” olarak tanımlanmıştır.

Doğanın ve peyzajın korunabilmesi, mevcut peyzaj potansiyelinden maksimum düzeyde faydalanılarak ve bu potansiyelin geliştirilerek gelecek nesillerin kullanımına sunulabilmesi, peyzajın sürekli bakım ve denetiminin sağlanması, bir yöreye ait peyzaj kaynaklarının saptanarak ayrıntılı bir şekilde sörveyinin ve analizinin yapılması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle peyzajın, fizyografik, demografik ve ekolojik özellikler yönünden analiz edilmesi ve bu analizler sonucu toplanan verilerin, arazinin yetenekleri ve kullanım talepleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir.

2003 yılında Türkiye’de onaylanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’ne göre Peyzaj Planlaması, “peyzajın geliştirilmesi, korunması ve muhafaza edilmesi veya oluşturulması için yapılan ileriye dönük, etkili faaliyetlerdir” (Resmi Gazete, 2003). Bir yöreye ait doğal ve kültürel kaynakların saptanması ile bilinçsiz kullanımların doğada yarattığı olumsuz sonuçları onarmayı ve bozulan ekolojik dengeyi yeniden yaratmayı amaçlayan peyzaj planlama çalışmaları için ön çalışmalar oluşturulmuş olacaktır. Planlamaya konu olan yörenin ayrıntılı sörvey çalışmalarının yapılması ve bu sörveylerden elde edilen bilgilerin analizi ile planlama için gerekli veriler sağlanmaktadır.

Alanda öncelikle turizm potansiyelini oluşturan doğal ve kültürel zenginlikler ortaya koyulmalı ve bu kaynakların turizmde nasıl değerlendirilebileceği saptanmalıdır. Turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi alt yapıyla ilgili sorunların (enerji kaynakları, kentsel altyapı, ulaşım imkanları, haberleşme, sosyal ve ekonomik şartlar, yasa ve yönetmelikler vb.) aşılmasının yanı sıra; turizm üst yapı tesislerini de (konaklama tesisleri, rekreasyon ve eğlence olanakları, sportif ve kültürel tesisler, turizm organizasyon ve pazarlamasıyla ilgili kuruluşlar vb.) gerektirmektedir.

1.3. Literatür Araştırması

Bu bölümde rekreasyon ve turizm potansiyelinin saptanmasına yönelik örnek çalışmalara yer verilmiştir.

1.3.1. Çalışma Alanı ve Çevresi ile İlgili Çalışmalar

Çelik (2002), Perşembe’de şehirselleşmeyi konu aldığı yüksek lisans tez çalışmasında Perşembe yerleşmesinin zaman içinde nasıl kentsel özellikler kazanmaya başladığını ve bu kentsel özelliklerin hangi ana fonksiyonlar üzerinde gelişme gösterdiğini açıklamıştır. Perşembe gibi kentlerde yerleşmenin oluşumunda tarım ve ulaşım özelliğinin ana faktör olduğunu, bunu ticaret ve diğer idari fonksiyonların desteklediğini; kentte tarımsal kökenli ürünlere dayalı olarak ekonomik ve sosyal yaşamın birlikte değiştiğini belirtmektedir.

28.05.2009 tarih ve 27241 sayılı Resmi Gazetede yer alan Bakanlar Kurulu Kararı ile “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi” olarak ilan edilmiş olan çalışma alanı, Ordu ilinin turizm potansiyeli taşıyan en önemli bölgelerinden biridir (Resmi Gazete, 2009). Alanda yıllardır süregelen plansız yapılaşmanın önüne geçilebilmesi, sürdürülebilir bir turizm anlayışının sağlanması, nitelikli tesislerin ve sağlıklı kentsel alanların oluşturulması için 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanmıştır. Kaynaklar arasında koruma-kullanma dengesini ve sektörel kalkınmayı sağlayan fiziki planda, kendi içinde arazi ana kullanım kararlarını belirleyen alt bölgeler bulunmaktadır (Anonim, 2010a).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca hazırlanan Doğu Karadeniz Turizm Master Planı; Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerini kapsamaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı'nda Doğu Karadeniz turizmi bir bütün olarak ele alınmaktadır. Doğu Karadeniz Turizm Master Planı, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri tarafından; bölgedeki kaynakların yerinde incelenmesi, yerel işletme sahipleri rehberler ve kamu yöneticileri ile görüşmeler sonucu hazırlanmış; Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın temel stratejilerine paralel olarak geliştirilmiştir (Anonim, 2010).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı'nda ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde olması ve turizm alternatiflerinin geliştirilerek ülkemizin turizmden alacağı payın artırılması hedeflenmektedir. Eylem planına göre çalışma alanının içinde bulunduğu Samsun ilinden Hopa'ya kadar uzanan koridor yayla ve doğa turizminde öne çıkan merkezleri barındırmaktadır. Doğa ve kültür turizmi, Karadeniz Bölgesi'nin en önemli turizm faaliyeti ve potansiyelidir. Bu nedenle, Karadeniz Bölgesi'nde yayla, kıyı, kültür ve sağlık turizmi ana temaları çerçevesinde yeni bir turizm gelişim senaryosuna yönelik uygulamalar planlanmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan yaylaların diğer turizm türleri ile bütünleştirilmesiyle bölge ulusal ve uluslararası ölçekte doğa turizmi temelinde yayla koridoru varış noktası olarak öne çıkarılacaktır (Anonim, 2007).

2013-2023 yılları için Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca hazırlanmış olan Ordu İli Doğa Turizmi Master Planı'nda hedeflenen, bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarını göz önüne alarak doğal kaynak değerlerinin, sürdürülebilirlik, katılımcılık ve çevreye duyarlılık temel ilkeleriyle planlanarak doğa turizminin geliştirilmesini sağlamaktır. Oluşturulan eylem planında uzun vadede Ordu ilinin flora ve fauna envanterini çıkarılması; kamu kurum/kuruluşlarının ve yerel halkın doğa turizmi konusunda bilinçlendirilmesi; yerel

halkın alandan ekonomik olarak faydalanabilmesi için rehberlik hizmetleriyle ilgili eğitim kurslarının düzenlenmesi yer almaktadır (Anonim, 2012).

1.3.2. Turizm Planlamasına İlişkin Çalışmalar

Avcıkurt'un (1997) çalışmasında amaç, Türkiye'nin esas turizm pazarı olan Avrupa Birliği ile turizm sektöründe bütünleşmenin sağlanabilmesinde ve rekabet gücünün artırılabilmesinde karşı karşıya bulunduğu sorunları irdelemek ve çözüm önerileri getirmektir. Konu ile ilgili mevcut kaynakların incelenmesi yoluyla Türk turizminin Avrupa Birliği turizmi karşısındaki mevcut durumu değerlendirilmiş ve sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Karaman (1998), Balıkesir bölgesinde turizm arz-talep incelemesi yapmış ve turizm gelişimi için bir model önerisi sunmuştur. Çalışmanın amacı, bir yörede turizmin geliştirilmesi için turistler, turistik yöre halkı ve turizm işletmelerinin beklenti ve önerilerini tespit ederek turizm gelişim modeli oluşturmaktır. Bu amaçla yapılan anket çalışmasının ardından regresyon analizi yöntemi kullanılarak turizm talep tahminlerinde bulunulmuştur. Bölgede geliştirilebilecek turizm çeşitlerinin açıklanmasından sonra turizmin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Sarı'nın (2001) çalışmasında, Amasra ilçesinin turizm gelişiminde rol oynayan doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin sürdürülebilir turizm açısından irdelenmesi için ziyaretçilerle ve yörede yaşayan halkla yürütülen anketlerden, uzmanlarla yapılan yüz yüze görüşmelerden ve alan gözlemlerinden elde edilen bulgulardan faydalanılarak mevcut durum değerlendirilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Sarı (2007) tarafından Antalya'nın alternatif turizm kaynakları ve planlaması konusunda coğrafya kapsamında yapılan çalışmada; literatür taramasının ardından alanın haritaları oluşturulmuş, alternatif turizm kaynağı oluşturabilecek sahalar tespit edilmiştir. Turizmin çeşitlendirilerek yılın her ayına yayılmasında hangi alternatif kaynakların kullanımının uygun olabileceği tespit edilmiş, gelişimine yönelik öneriler getirilmiştir.

Başdoğan (2008) çalışmasında, Yumurtalık ilçesi için doğal ve kültürel değerleri ön planda tutan bir turizm planlaması hedeflemiştir. Çok kriterli analiz (MCA) yöntemi kullanarak ilçe için kitle turizmine ve eko-turizme uygun alanlar belirlemiştir.

Yetim Erdinç (2008), çalışmasında Gökçeada ve Bozcaada'nın doğal peyzaj değerlerinin yanı sıra geleneksel yaşam tarzını, kültürel ve sosyal değerlerini de göz önünde tutan kültürel peyzaj değerleri ile birlikte stratejik turizm planlamasının yapılmasına ve mutlak koruma esasının turizm gayesine göre geliştirilmesine imkan tanıyan bir model oluşturmayı hedeflemiştir. Çalışmada çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin sayısal ortamda veri tabanı oluşturulmuş, SWOT analizi tekniği ile turizm bileşenleri analiz edilmiş ve adalara yönelik turizm stratejileri belirlenmiştir.

Kocaboyun (2009), özgün kimliği, sosyal, fiziksel ve kültürel anlamı olan koruma altına alınmış bir tarihi çekirdeğin turizm potansiyelini sorgulamayı ve alanın turizm açısından sürdürülebilir kullanım alternatiflerinin ilke ve stratejilerini oluşturmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Antalya Kaleiçi yerleşiminin doğal, kültürel, tarihi mirasını detaylı bir şekilde incelemiş ve önemli potansiyele sahip bir dokunun turizm açısından sürdürülebilir kullanımının gereklilikleri doğrultusunda alanda yerinde tespit ve gözlemler ve alanı kullanan gruplarla anket çalışması yapmıştır.

Monovari vd.'nin (2012) belirttiği üzere; yüksek potansiyeline rağmen, İran'da turizm gelişimi yeterli değildir. Sürdürülebilir turizm planlamasına yönelik olarak zayıf yönlerin ve tehditlerin üstesinden gelmek için mevcut olan güçlü yönleri ve fırsatları değerlendirmek üzere bir yaklaşım eksikliği duyulmaktadır. Tahran yakınlarındaki bir rekreasyon alanında turizm yönetimi için, bütünlük bir stratejik plan üzerinde durulmaktadır. Yönetimsel hedeflerin katılımcı doğasından dolayı; ağırlıklı gelen kriterler üzerindeki önyargıyı azaltmak ve strateji önermek amacıyla AHS ve SWOT yöntemleri birlikte kullanılmış, sürdürülebilir turizm için mevcut nehir sınırları içinde turizm faaliyetlerini rehabilite etmenin öncelikli olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

1.3.3. Rekreasyon Planlama İle İlgili Çalışmalar

Yılmaz (1987), çalışmasında Yalova-Termal yöresinin turistik ve rekreasyonel planlama potansiyelini ortaya koymak üzere alanda rekreasyonel potansiyeli etkileyen faktörlerin katkı paylarını değerlendirmiş, alanı kullanıma uygunluk açısından zonlara ayırarak bu zonlara ilişkin kullanım önerileri getirmiştir.

Demirel'in (1997) çalışmasında Çoruh Havzası'nın Yusufeli bölümüne ait doğal ve kültürel kaynak değerleri rekreasyon ve turizm potansiyeli yönünden incelenmiş, bölgedeki

rekreasyon ve turizm alanları ile halkın genel rekreatif davranışları saptanmıştır. Bölgenin sahip olduğu peyzaj değerleri ile rekreasyon ve doğa turizmi etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği ayrıcalıklı bir alan olduğu vurgulanmıştır.

Topay (2003), doğal özellikleri korunmuş kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek bazı rekreasyon-turizm etkinlikleri için en uygun alanların saptanması amacıyla, en çok tercih edilen rekreasyon-turizm etkinliklerini ve Bartın-Uluyayla'ya ait doğal ve kültürel özellikleri belirlemiştir. Bu özelliklere ilişkin olarak bilgisayar ortamında oluşturduğu veri tabanını, etkinliklere ait değerlendirme faktörlerine göre sorgulayarak her etkinlik için uygun alan belirlemiştir.

Kabaş'ın (2007) Troya Milli Parkı'nın turizm ve rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada alanın doğal ve kültürel özellikleri anlatılmış ve ölçüt karneleri yöntemine göre her bir ölçütün değerlendirilmesi yapılmıştır. Alanda kullanılabilir turistik potansiyelin yüksek olmadığı sonucu ortaya çıkmış, yürütülen anket çalışmasından elde edilen veriler ışığında kullanımın geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Çıdam (2007), Diyarbakır kent dokusu içinde yer alan; turizme ve rekreasyonel faaliyetlere kaynak oluşturabilecek, bu faaliyetlerin gelişmesini destekleyebilecek turizm ve rekreasyon kaynaklarının belirlenmesi ve bu kaynakların koruma-kullanım ilkeleri çerçevesinde incelenmesi amacıyla yapmış olduğu çalışmayla, bütüncül bir yaklaşımla kent dokusunun turizm ve rekreasyon kaynaklarının koruma-kullanım ilkeleri çerçevesinde kullanılmasına ve geliştirilmesine yönelik öneriler geliştirmiştir.

Aranzabal vd. (2008), rekreasyonel uygunluk araştırmalarında, çevredeki korunan ve korunmayan doğal alanların yönetimi için doğal kaynaklar ve ziyaretçi tercihleriyle ilgili bir model geliştirmiştir. Bu amaçla çalışma alanında doğal ve kültürel peyzaj özelliklerini ve ziyaretçi profilini belirlemiştir. Ziyaretçilerin peyzaj özelliklerine yönelik tercih ve taleplerini anket tekniğiyle incelemiş ve bu şekilde alanın farklı bölgeleri arasında mekânsal ilişkinin oluşturulmasını sağlamışlardır.

Carlson vd. (1989) Palouse Bölgesi'nin koruma ve rekreasyon planlamasına yönelik olarak yaptıkları çalışmada tarım arazilerinin korunması, rekreasyonel ve kültürel faaliyet olanaklarının artırılması, kaliteli ekonomik gelişmenin teşviki ve trafikten kaynaklanan tehlikelerin azaltılması için araç olarak çok amaçlı bir güzergah önermişlerdir. Güzergaha dahil edilecek unsurlar, yerel halkın katılımıyla belirlenmiş; iki şehir arasında yer alacak

koridor ile ilgili olarak mülk sahipleri ve hükümet yetkilileri arasında uzlaşma sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yerel yetkililere sunulmak üzere hedef ve kaynakların belirlendiği kavramsal bir plan geliştirilmiştir.

Gobster ve Westphal (2004) çoklu perspektif, paydaş bakış açıları, metodolojik teknikler kapsamında yaptıkları araştırmada kentsel bir yeşil yol olan Chicago Nehri Koridoru'nun rekreasyonel kullanımını incelemektedirler. Birbirine bağlı olarak; temizlik, doğallık, estetik, güvenlik, erişim ve gelişime uygunluk boyutlarını, yeşil koridorlar için insan algısının bir kümesi olarak tespit etmişlerdir. Literatürle de desteklenmekte olan bu boyutlar çalışmayla tutarlılık göstermektedir. Yerel uygulama projelerinin kullanıldığı koridor boyunca yapılan değerlendirmelerle; tasarım, yönetim veya planlamaya yönelik ilkeler geliştirilmiştir.

1.3.4. Turizm Potansiyelinin Belirlenmesine İlişkin Çalışmalar

Kolcu (1993), Ayvalık ilçesinin doğal, tarihi ve kültürel açıdan turizm potansiyelini bir model kapsamında değerlendirmek üzere mevcut turizm potansiyelini ulusal, bölgesel, yerel turizm potansiyeli ve turizm planlama politikaları ile ilişkilendirmiş; sonuç olarak kent için turizm planlama kararları ve koruma ağırlıklı turizm planlama modeli önermiştir.

Kalem (2001), çalışmasında doğal ve kültürel değerlerin korunmasını da hesaba katan bir yöntemsel yaklaşım geliştirmek yoluyla turizm politikalarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda şekillendirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Alanın “kullanılabilir turizm potansiyeli”nin belirlenebilmesi için, turizmin nesnel koşullarını oluşturan ve korumayı ilgilendiren ölçütler geliştirilmiştir. Ölçütlerin ağırlık oranları tespit edilmiş ve “kullanılabilir turistik potansiyel” ile ilgili değerlendirmesinin yapılması için “ölçüt karneleri” düzenlenmiştir.

Örücü'nün (2002) çalışmasında Eğirdir yöresindeki mevcut peyzaj değerleri açısından turizm potansiyelinin ortaya konulması, mevcut peyzaj değerlerinin rasyonel ve sürdürülebilir bir şekilde koruma-kullanma dengesi içinde planlama ilkelerinin ve önerilerin belirlenmesi amaçlanmış, alana ait doğal ve kültürel özelliklerin ortaya konulmasında bilgi alma, gözlem, yazılı kaynaklar ve fiziksel gelişim, sözlü soru ve yanıtların yanı sıra anket yönteminden yararlanılmıştır.

Özel'in (2004) çalışmasında Çanakkale ilinin doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinin saptanması ve buna bağlı olarak turizm ve rekreasyon aktivitelerine kaynak teşkil edebilecek kullanımların ve bunların bilinçli kullanımına yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Turizm ve rekreasyonel kullanım açısından değerlendirilen alanla ilgili çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Bulut'un (2006) çalışmasında amaç, Kemaliye (Erzincan) ve yakın çevresinin doğal, kültürel ve görsel zenginliklerini göz önünde bulundurarak alternatif turizm potansiyelini belirlemektir. Çalışma alanı 7 ayrı peyzaj tipine ayrılarak bu peyzaj tiplerine ait 5'er adet fotoğrafın görsel kalite analizi yapılmıştır. Planlamaya yön vermek amacıyla Kemaliye halkı ve ilçeye gelen ziyaretçilerle anket çalışması yapılmıştır. Alan için uygun olan alternatif turizm aktiviteleri belirlenerek turizm potansiyeli ortaya koyulmuştur.

Erdem'in (2007) çalışmasında Sivas kentinin doğal ve kültürel varlıkları, etüt-analiz çalışmaları gerçekleştirilmesi yoluyla sorun ve olanakların belirlenmesine yönelik olarak incelenmiştir. Peyzaj mimarlığı ve turizm açısından değerlendirilerek mevcut durum ortaya koyulmuş; kentsel tasarım, tarihi-kültürel çevre koruma ve turizm kapsamında öneriler geliştirilmiştir.

Mikulec ve Antouskova (2011) çalışmalarında Çek Cumhuriyeti'ne doğal ve kültürel/tarihi alanları ziyaret amacıyla yapılan gezileri inceledikleri araştırmalarında ülkenin peyzaj özellikleriyle turizm potansiyelini incelemişlerdir. Peyzaj karakterine göre 6 birime ayrılmış olan korunan bir alan üzerinde yapılan çalışmada her bir birimin turizm potansiyeli ve peyzajın doğal, kültürel-tarihi ve estetik karakteri ayrı ayrı incelenmiş ve haritalanmıştır. Turistlerin algısı göz önünde bulundurularak, turizm potansiyeliyle peyzaj özellikleri arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Okello vd. (2005) Kenya için yaptıkları çalışmada korunan alanlarda turizmin başarısını etkileyen faktörleri karşılaştıran çalışmalarında; biyolojik çeşitlilik özellikleri, fiziksel peyzaj özellikleri, kültürel özellikler, pazarlama çalışmaları, tesisler, sağlık/güvenlik risklerini ele almaktadırlar. Her korunan alan için bulunan ortalama puan, alanın turizm potansiyeli için gösterge olarak kabul edilmiştir. Turist sayısı, korunan alanların turizm potansiyelini değerlendirmek için yeterli olmamaktadır. Öncelikli olarak biyolojik çeşitlilik, turizme yönelik tesisler ve özellikle pazarlama kampanyaları, iletişim olanakları ve erişilebilirlik turizm potansiyelinde etkili faktörler olarak değerlendirilmiştir.

McKercher ve Ho (2006), kültürel miras varlıklarının turizm potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik bir mekanizma geliştirmek için yaptıkları çalışmada; araç olarak kültürel, fiziksel ve deneyimsel değerleri göz önünde bulundurmuşlardır. Kültürel ve fiziksel değerleri yüksek puanlanan bu varlıkların turizm ve deneyimsel değerleri düşük bulunmuştur. Konum, diğer faaliyetlere uzaklık, ölçek, eşsiz olmayış gibi özelliklerin turizm potansiyeli üzerinde olumsuz etkiye sahip olabildiği tespit edilmiştir.

1.3.5. Kıyı ile İlgili Çalışmalar

Sertkaya'nın (2001) çalışması ile ülkemizde turizm ve rekreasyonel etkinliklerin yoğunlaştığı bölgelerde kaynak kullanımına ilişkin yetersizliklerin ve belirsizliklerin, yeni kullanıma açılması düşünülen, doğal çevrenin bozulmadığı Bartın ili kıyı bölgesinde de ortaya çıkmaması için rekreasyon ve turizm potansiyelinin saptanması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Bartın ili kıyı bölgesinde doğal ve kültürel verilerin analizi ile bölge halkının rekreasyonel eğilimleri ve gelen ziyaretçilerin turistik etkinliklerini tespit etmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır.

Priskin'in (2003) çalışmasının amacı, Batı Avustralya'nın merkez kıyı kesiminde "dört çekerli sürüş" ile ilişkili doğa temelli turizmin fiziksel etkilerini değerlendirmektir. Çalışma alanı olan 271 km uzunluğundaki kıyı doğallığını korumuş ve büyük oranda gelişmemiş bir çevrededir. Ancak 1960'lardan bu yana dört çekerli sürüş ile bağlantılı olarak kıyısız rekreasyon etkileri önemli oranda artmıştır. Rekreasyonel kullanımlar ile ilgili özellikler CBS kullanılarak sayısallaştırılmıştır. Analizler, biyofiziksel ve yönetsel birimlere ayrılarak yapılmıştır.

Mohamed (2007), Turizm gelişiminin Akdeniz kıyılarına etkisini, kıyı peyzajının yeni projelerle oluşan baskıyla değişimini ele alarak incelemiştir. Sürdürülebilirliğin bir kriter olarak belirlendiği çalışmada iki örnek alan üzerinden sağlanan sonuçlar, Akdeniz bölgesinde her birim için sürdürülebilir planlamaya yönelik bir eylem planına rehber niteliğinde olacaktır.

Kim ve Kang'ın (2009) çalışmasının temel amacı kıyı peyzajını görsel algıya dayalı olarak değerlendirmektir. Uygulanan anket yoluyla katılımcıların görüşleri alınmış ve çok değişkenli analizlerle, örnek alan üzerinden kıyı peyzajına ilişkin tercihleri etkileyen

faktörler sorgulanmıştır. En çok tercih edilen kıyı manzaraları ile ilgili evrensel algıların kıyı alanını şekillendirecek tasarımlarda ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılması önerilmiştir.

Abed vd. (2011), kitle turizminin hakim olduğu kıyı alanlarında sürdürülebilir turizm gelişimi için arz ve talep kapsamında uygun yer seçim yöntemi üzerine yaptığı çalışmada; CBS ve Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri'ni kullanmıştır. Öncelikle sürdürülebilir kıyı turizmi için topografya, flora ve fauna, toprak, su kaynağı gibi yer seçimi kriterleri belirlenmiştir. Belirlenen çevresel kriterlere dayanarak yer seçimi prosedürü geliştirilmiş ve örnek kıyı kesimine uygulanmış; alan öncelikleri sıralanmıştır.

Hall (2001) çalışmasında, kıyı ve deniz turizmiyle ilgili olarak özellikle turizmin çevresel etkileri üzerine yoğunlaşan literatürü incelemiştir. Dünyanın en büyük endüstrisi durumundaki deniz ve kıyı turizminin ekonomik ve çevresel önemiyle ilgili farkındalığın ancak son yıllarda ortaya çıktığını aktarmaktadır. Turizmin; kıyı ve deniz yönetimine yönelik entegre yaklaşımlar ile sürdürülebilirlikle ilgili olan bazı stratejilerin birleşimi olduğunu belirtmektedir.

1.3.6. Karayolu Planlamasına İlişkin Çalışmalar

Özgen (1982), Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Ordu-Hopa arası kıyı karayolunun peyzaj özellikleri, peyzaj mimarlığı açısından ortaya koyduğu sorunlar ve çözümü konulu araştırmasında kıyı karayolunun doğal ve kültürel çevre özelliklerini incelemiş, seçilen örnek kesimde kullanıcı açısından karayolu ve çevresi görsel değerlerini ayrıntılı olarak araştırmış ve her iki çalışma sonunda peyzaj mimarlığı açısından ortaya çıkan sorunları belirlemiş, bu sorunlara çözüm önerileri getirmiş ve karayolu peyzaj planlama ve tasarımı için ilkeler saptamıştır.

Acar (1993), Trabzon-Rize arası karayolu ve yakın çevresinin doğal, sosyo-kültürel ve görsel değerlerinin peyzaj gelişimindeki rolü ve peyzaj planlama açısından incelenmesi üzerine yaptığı araştırmada; karayolu ve yakın çevresinde planlı bir peyzaj gelişimi sağlayabilmek için yolun “manzara yolu” olarak değerlendirilme olanaklarını araştırmıştır.

Karahan (2003), Erzurum-Rize karayolu koridorunun peyzaj planlama ilkelerine göre manzara yolu olarak kullanım potansiyelini belirlediği çalışmada “Koridor Yönetim Planı” oluşturmuş, bu kapsamda görsel kalite analizi, rekreasyonel turizm potansiyeli, manzara yolu sürecine halkın katılımı ve doğal, kültürel çevre özellikleri, peyzaj onarım sorunlarını

değerlendirmiştir. Erzurum-Rize (D925) karayolunun manzara yolu olarak belirlenmesinin uygun olduğu sonucuna varılmış ve bazı önerilere yer verilmiştir.

Kurdoğlu (2005), Trabzon-Gümüşhane Eski Devlet Karayolu'nun Hamsiköy-Ziganaköy arasında kalan güzergahta rekreasyon, manzara ve tarihi-kültürel bir yeşil yol koridoru oluşturmayı hedeflediği çalışmada envanter ve analiz çalışmalarıyla alanın doğal ve kültürel kaynaklarını belirlemiş, alan analizi çalışmaları ve halk anketleri sonucunda alanın planlamaya ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Alan için uygunluk analizi değerlendirmelerini gerçekleştirerek alternatif plan önerileri getirmiştir.

Linehan vd. (1995), bölgesel biyolojik çeşitlilik kaynaklarını koruyan ve tanıtan yeşil yol planlaması yaklaşımını teorik ve metodolojik olarak açıklamaktadır. Kullanılan yaklaşım, yaban hayatı kaynaklarının ve koridorlarının kapsamlı bir yeşil yol sisteminin çerçevesi olması gerektiği önermesine dayanmaktadır.

Tzolova (1995), Bulgaristan'ın Danube Nehri'nin rekreasyonel yönetimine yeşil yol peyzaj planlama yaklaşımı önermiş, nehir peyzajının doğal ve antropojen bileşenleri ile doğal peyzajın rekreasyonel sürdürülebilirliğini ve estetik görsel kalitesini değerlendirmiştir. Sonuçlar, çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarının yeşil yol için gerekli koşulları sağladığını göstermektedir.

Clay ve Daniel (2000), Güney Utah'ta iki farklı kurum tarafından yönetilen bir yol koridoru için gözlemci tercihlerini değerlendirmiştir. Kurumsal farklılıkların, bölgenin turist potansiyelini belirleyen ziyaretçi deneyimlerini etkileyebildiğini savunmuş ve alanlara ait manzaraların tercih düzeylerinde farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Shafer vd. (2000), Texas'ta yeşil yol sistemine bağlı patikalarda kullanıcıların yaşam kalitesi ile ilgili algılarını değerlendirmişlerdir. Araştırma insan-ekosistem kavramına dayandırılmış ve yeşil yol fırsatlarının yaşam kalitesine nasıl katkıda bulunduğu ve patika kullanıcılarının ulaşım ve rekreasyon amaçlı kullandıkları patika yola bağlı fırsatların farkında olup olmadıkları sorgulanmıştır. Sonuçlar pek çok insanın rekreasyonel amaçlarla yeşil yol patika sistemini kullandığını fakat patikaların kullanıcı türleri ve faaliyetleri açısından farklılık gösterdiğine işaret etmiştir.

1.3.7. Genel Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Çalışmalar

Güngör ve Arslan (2004) çalışma alanında SWOT analizi, görsel değerlendirme analizi, turizm tesisleri durum analizleri gerçekleştirmiş ve bu analizlerle çalışma alanındaki turizm durumunu ve tanımını ortaya koymuşlardır. İzlenilen süreç öznel görüşlere dayanmaktadır. Sonuç olarak Beyşehir yöresinin çok çeşitli turizm ürünü ve potansiyeli olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2008), turizm çeşitlendirmesi kapsamında ekoturizm ürünü olarak Türkiye'deki tatil çiftliklerine ilişkin SWOT analizi yaptığı araştırma sonucunda, doğa dostu tarımın yapıldığı çiftliklerin ekolojik ve kültürel dokuya uygun yapılar olduklarını; turizm hizmetlerinden finansal anlamda ve istihdama yönelik yararlar elde etmenin yanında, insanlarla iletişim kurma gibi sosyal ihtiyaçların da bu yolla karşılanabildiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte çiftliklerin ürünleri, fiyatlandırma, dağıtım ve tutundurma yöntemleri ile fiziksel olanakları ile ilgili bilgiler de vermektedir.

Çatal (2010), Eğirdir ilçesi örneğinde turizm planlaması için yeni politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi üzerine yaptığı çalışmada Eğirdir'in turizm alanlarının SWOT analizi yapılmış, yerli ve yabancı turistlerle yapılan anket çalışmalarının sonuçları açıklanmış ve sonuçlara göre geliştirilen turizm gelişim alternatiflerinden en uygun olanı çok ölçütlü değerlendirme yöntemi ile seçilmiştir.

Cengiz (2009)'ün çalışmasında araştırma alanının ekolojik özellikleri CBS aracılığı ile tanımlandıktan sonra, mevcut alan kullanımlarından kaynaklanan ekolojik değerler üzerindeki çevresel baskılar belirlenerek, araştırma alanının ekolojik zonları saptanmıştır. Armutlu İlçesi'nin ekolojik özelliklerinin sürdürülebilirliği açısından alana özgü ekolojik planlama stratejilerine (koruma, tarım, yerleşim, turizm-rekreasyon) yönelik SWOT analizi uygulanmış ve sonuçlara göre 1/25.000 ölçekli ekolojik plan oluşturulmuştur.

Gündüz'ün (2004) Ankara ili Kalecik ilçesinde tarımsal turizme uygun alanların saptanması ve tarımsal turizm modelinin oluşturulması üzerine yaptığı çalışmada; turizm faaliyetlerinin önemini ortaya koymak, kentli nüfusun tarımsal turizm tercihlerini ve gereksinimlerini kırsal nüfusun sosyo-ekonomik gereksinimleriyle bir arada değerlendirebilmek ve tarımsal turizm konusunu Kalecik ilçesinde sürdürülebilir kırsal kalkınmanın bir aracı olarak tartışmak amaçlanmıştır. Anketler ve istatistik değerlendirmeler sonucu belirlenen uygunluk kriterleri Delphi tekniğiyle uzman görüşüne sunulmuş ve olası turizm faaliyetleri belirlenmiştir.

Miller (2001) sürdürülebilir turizm gelişimi için gelişim göstergelerini araştırdığı çalışmada turizm araştırmacılarının katıldığı bir Delphi çalışması yapmıştır. Sürdürülebilir turizm gelişiminin yönünü belirlemek amacıyla uygulanan iki türlü Delphi anketi, tatil yeri seçimi için turistlerin kullanabileceği göstergelere işaret etmektedir. Sürdürülebilirliğin sınırlarıyla ilgili nitel ve nicel göstergelerle ilgili görüş ayrılıkları tespit edilen çalışmada tüketicinin etkisi de göz önünde bulundurulmaktadır.

Choi ve Sırakaya'nın (2006) toplumsal turizm yönetimi için sürdürülebilirlik göstergelerini belirlemek üzere yaptıkları çalışmada; göstergelerin belirlenen ölçütlere göre uygunluğunun sınanması amacıyla Delphi tekniği kullanılmıştır. Üç aşamalı panel sonunda üzerinde görüş birliğine varılan ve ağırlıklı olarak politik, sosyal, ekolojik, ekonomik ve teknolojik kapsamda olan bu göstergelerin yerel ve bölgesel ölçekte bir başlangıç olacağı düşünülmektedir.

Cengiz (2003) çalışmasında, Seben İlçesi (Bolu) Alpağut Köyü'nün kırsal kalkınma boyutunda, alan kullanım alternatiflerinin seçim ve değerlendirilmesini gerçekleştirmiştir. Bu amaçla köyün, doğal kaynaklar ve sosyo-kültürel özellikleri saptanmıştır. Belirlenen çevre faktörleri ve "Hızlı Kırsal Değerlendirme" tekniği yardımıyla alan kullanım kararları oluşturulmuştur. Yapılan çalışmalardan ve uzman görüşlerinden yararlanarak her kullanım alternatifi için faktörler seçilmiş ve "Uygunluk Değerleri" belirlenmiştir. Daha sonra çalışmayı etkileyen faktörler "Analitik Hiyerarşi Süreci" (AHS) yöntemine göre gruplandırılmıştır. Faktörlerin her birinin diğerine göre göreceli ağırlıkları (öz değerleri) uzmanların verdiği puanlamalarla hesaplanmıştır. Bu çalışmada öz değerler uygunluk katsayısı olarak değerlendirilmiştir. AHS yöntemi sonucunda Alpağut Köyü'nde kırsal kalkınma için en uygun alan kullanım alternatifi rekreasyon-turizm olarak saptanmıştır.

Wickramasinghe ve Takano (2009), turistik yerlerin değişken çevresel koşullarından dolayı, öngörülemeyen felaketlere karşı bir rehber hazırlanmasının mümkün olmadığını belirtmektedirler. Çalışmalarında ani felaketlerin ardından turizme yönelik hareketlerin canlandırılması için SWOT tekniği ve AHS yöntemini bir arada kullanmış ve stratejik turizm planlaması için sistematik bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Sektörün iç ve dış faktörlerini SWOT tekniğiyle belirledikten sonra AHS ile öncelikli faktörleri belirlemiş ve bu faktörleri TOWS analizi ile strateji oluşturmak için kullanmışlardır.

Jeon ve Kim (2011), turistik bir yer için stratejik plan geliştirilmesi aşamasında önemli olabilecek faktörleri değerlendirmek için SWOT tekniği ve AHS yöntemini birlikte kullanmışlardır. İçsel ve dışsal çevresel faktörlerin planlamadaki önemini

değerlendirdikleri çalışmanın sonuçları, benzer çevresel niteliğe sahip turistik yerlerde etkili bir stratejik planlama için örnek niteliğindedir.

1.4. Çalışmanın Amacı

Karadeniz Sahil Yolu'nun, Bolaman-Perşembe Karayolu üzerinde yer alan tünellerden geçmesi ile birlikte Perşembe-Fatsa arasındaki yeni karayolu, hem iki mesafe arasındaki ulaşım süresinin azalmasıyla, hem de ekonomik olarak eski sahil yoluna göre tercih edilebilir bir alternatif oluşturmuşken, geride ender peyzaj motifleri, doğal güzellikleri ve yer yer kültürel miraslarıyla turistik ve rekreasyonel aktivitelere açık, sessiz bir sahil şeridi bırakmıştır. Araştırma alanı olarak seçilen Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminde turizm kullanımına yönelik araştırmalar yapılması ve planlamaya yönelik bir strateji geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Ana ulaşım yollarının, yol çevresindeki kent ekonomisine katkısının boyutunu düşündüğümüzde; bu köklü değişimin, sahil yolu güzergahında yaşayan, belki de geçimini bu şekilde kazanan insanları ne denli etkilediğini göz ardı etmek mümkün değildir. Bu, alanın mevcut potansiyeli itibarıyla sekonder kullanımını gündeme getirmekte, bölge ekonomisini tekrar canlandırmak için, rekreasyon alanları oluşturmak ve turizm taleplerini karşılamak amacıyla peyzaj planlama süreci ihtiyacını doğurmaktadır. Araştırmanın oluşumunda etken olan sorular, amaçlar ve varsayımlar Tablo 5'te sıralanmıştır.

Tablo 5. Araştırmanın oluşumunda etkin olan sorular, amaçlar ve varsayımlar

Sorular	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm planlaması hangi amaçla yapılır? • Doğal ve kültürel kaynak değerleri nelerdir? • Doğal ve kültürel kaynakların turizm açısından önemi nedir? • Hangi kaynak değerleri turizm açısından önemlidir? • Alanın yeterli turistik potansiyeli bulunmakta mıdır? • Alanın turizm açısından incelenmesine yönelik olarak ne tür stratejiler benimsenmelidir?
Amaçlar	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm potansiyelini belirleyen doğal ve kültürel kaynak değerlerini tespit etmek. • Alanın turizm potansiyelini ortaya çıkaracak ve kaynak değerlerini koruyacak çalışmalar önermek. • Potansiyel oluşturan kaynak değerlerinin turizm açısından incelenmesine yönelik stratejiler ortaya koymak.
Varsayımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel peyzaj kaynakları büyük bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. • Alan, turizm etkinlikleri açısından önemli olan peyzaj özelliklerine sahiptir.

Araştırma kapsamında öncelikle çalışma alanına ait doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, peyzaj özelliklerinin turizme yönelik kullanımlar açısından değerlendirileceği uygun stratejiler geliştirilecektir.

Bölgede turizm gelişimi için potansiyel kaynaklar bulunmakla birlikte, ülke içindeki konumu, turizm mevsiminin kısa oluşu ile diğer turizm bölgelerinden görece olarak geri kalması nedeniyle gelişme gösterememiştir.

Çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin ortaya koyduğu turizm potansiyeline yönelik gelişim stratejileri belirlenmiştir. Çalışmanın hedefi “doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin incelendiği turizm kullanımlarına yönelik potansiyel tespiti”dir. “Doğal ve kültürel peyzaj özellikleri ile öne çıkmış olan alanın turizm faaliyetleri içinde yer alabilmesinin hangi strateji doğrultusunda sağlanacağı” sorgulanmaktadır.

“Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel kaynaklarının turizm açısından incelenmesi” başlıklı bu tez çalışmasının amacı, alandaki mevcut doğal ve kültürel kaynakların incelenmesi ve turizm potansiyelinin geliştirilmesine yönelik stratejiler geliştirilmesi ve öneriler getirilmesidir. Çalışmada üç temel amaç ortaya konmuştur. Birincisi, turizm potansiyelini belirleyen doğal ve kültürel kaynak değerlerini tespit etmektir. İkincisi, alanın turizm potansiyelini ortaya çıkaracak ve kaynak değerlerini koruyacak çalışmalar önermektir. Üçüncü olarak da potansiyel oluşturan kaynak değerlerinin turizm açısından incelenmesine yönelik stratejiler ortaya koymaktır.

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel peyzaj kaynakları büyük bir turizm potansiyeli oluşturmakta olduğu varsayımından hareketle; alanın, turizm etkinlikleri açısından önemli olan peyzaj özelliklerine sahip olduğu düşünülmektedir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırmanın Kurgusu ve Materyal

Karadeniz Sahil Yolu'nun, Bolaman-Perşembe Karayolu üzerinde yer alan tünellerden geçmesi sonucu sakin bir ortama kavuşan Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminde özellikle trafik yoğunluğundaki önemli azalma hem gürültü hem de görüntü kirliliği açısından bölgeye çok önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Ordu ilinin Perşembe ilçesini Fatsa ilçesine bağlayan yaklaşık 40 km.'lik yol güzergahı ve yakın çevresinde turizm açısından potansiyel oluşturan kaynakların belirlenmesini ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiş olan "Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesi" başlıklı çalışmanın ana materyalini, alanın sahip olduğu doğal ve kültürel peyzaj özellikleri oluşturmaktadır. Sahil şeridi boyunca Çaka Beyaz Kum Plajı, Efirli Plajı ve Bolaman Plajı gibi doğal plajların yanı sıra Hoynat Adası, Belicesu (Timsah Kayası), Sulu Burnu, Yason Burnu, Büyükağız, Çeşmeönü, Çaytepe, Yalıköy gibi manzara imkanı veren kıyıları almaktadır (Şekil 5-6).

Şekil 5. Yason Burnu Yarımadası

Şekil 6. Hoynat Adası

Bu araştırma ile çalışma alanının doğal ve kültürel özelliklerine ilişkin bilgiler toplanmış, bilgilerin derlenmesi sırasında bilimsel çalışma, rapor, yayın ve istatistiklerden yararlanılmıştır. Çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden elde edilen bilgiler ile yapılan internet taramaları materyal olarak değerlendirilmiş, gereksinim duyulan aşamalarda ilgili kamu kurumlarına ve uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ordu Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, Ordu İl Özel İdaresi, Perşembe Belediyesi, Fatsa Belediyesi gibi konu ile yakından ilgili olan kurum ve kuruluşların kütüphanelerinden ve YÖK'ten elde edilen dökümanlar kullanılmıştır.

Çalışma alanı olarak belirlenen bölge, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2009 yılında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir. Alan sınırları, büyük yerleşim yerlerine göre belirlenmiş olup çok fazla yerleşim yerinin olmadığı köy ve beldeler sınıra dahil edilmiştir. Alanın güneyinde yer alan kıyıya paralel konumdaki sıradağların arkasına geçilmemiş; kıyıdan içeriye yaklaşık 1 km kadar ilerleyen alan için kuzey sınırını kıyı kenar çizgisi oluşturmuştur. Perşembe belediyesi sınırları içinde imar planı bulunan alanların bir kısmı bu sınırın dışında bırakılmış olup çalışma alanına dahil edilmemiştir. Turizm açısından önemli olabilecek mevcut alanlar göz önünde bulundurularak doğu ve batıda Bolaman-Perşembe Karayolu'nun başlangıç ve bitiş noktaları esas alınarak alan sınırları belirlenmiştir.

Bolaman, Yalıköy, Belicesu, Medreseönü, Okçulu, Kovanlı, Çaytepe, Çaka-Aziziye, Kurtuluş, Mersin, Aktaş, Efirli yerleşik alanları mevcut yol güzergahı üzerinde yer almakta olup tümü Ordu ili sınırları içinde yer almaktadır. Çalışma alanının Bolaman ve Yalıköy kesimleri, Fatsa ilçesi; Medreseönü ile Efirli arasındaki kesim ise Perşembe ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır.

Alanın tamamı yaklaşık 4460 hektar olup Bolaman, Yalıköy, Medreseönü ve Perşembe'de belediye teşkilatı bulunmaktadır. Alan, Harita Genel Komutanlığı'na ait F39-d2, F39-d3, F39-d4, F39-c4 olmak üzere 1/25000 ölçekli 4 paftayı kapsamaktadır.

Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler, toprak, deprem, ulaşım, orman varlığı, alan kullanımı vb. haritalar için Barlas İmar Planlama Müşavirlik Ltd. Şti.'nin Ordu İl Özel İdaresi ile işbirliği içinde hazırlanmış olduğu Ordu-Bolaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Çevre Düzeni Planı verileri kullanılmıştır. Plan içeriğindeki haritalar amaca uygun olarak yeniden çizilerek düzenlenmiştir.

Alanda yapılan araştırma, inceleme gezileri ve gözlemler, çekilen fotoğraf görüntüleri ise çalışmanın yardımcı materyallerini oluşturmaktadır. Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi yol güzergahında çekilen fotoğraflar, DSLR özellikli profesyonel fotoğraf makinaları ile çekilmiş olup çalışma alanının tanımlanmasında, niteliğinin saptanmasında ve var olan alan kullanımındaki verilerin doğrulanmasında kullanılmıştır. Çekilen panoramik fotoğraflar, ArcSoft Panorama Maker 4 programı ile birleştirilmiştir. Ayrıca;

Netcad 5.1 yazılımı; alana ilişkin verilerin bilgisayar ortamına aktarılması aşamasında kullanılmıştır.

SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 16.0 yazılımı; her türlü anket verisinin bilgisayar ortamına aktarılması ve istatistiksel olarak yorumlanması amacıyla kullanılmıştır.

Fuzzy Set yazılımı; uygulanan anket verilerinin değerlendirilmesinde, analitik sıralanım/hiyerarşi işlemi için, DOS işletim sistemine dayalı Fuzzy Set yazılımı kullanılmıştır.

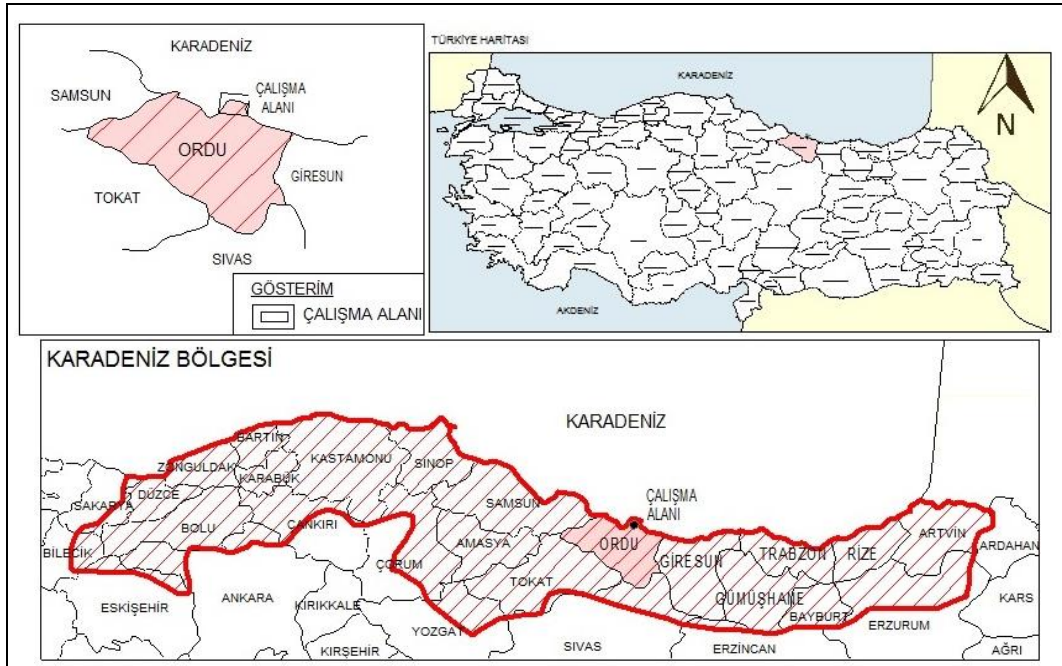
Alanın peyzaj kaynaklarını belirlemek, elde edilen bilgiler yardımı ile yöntemi geliştirmek için SWOT analizi formları kullanılmıştır. SWOT analizi ile belirlenen faktörlerin SWOT etmenlerine uygunluklarının denetlenmesi için üç aşamalı olarak gerçekleştirilen Delphi anket formları kullanılmıştır. Delphi anketi sonucunda elde edilen değerler ışığında belirlenen turizm stratejilerinin önem sırasının belirlenmesi amacıyla AHS ile öncelik belirleme anket formları kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Alanının Kaynak Değerleri

2.2.1. Coğrafi Konum

Turistik talebin kaynağını oluşturan önemli merkezlerden ulaşılabilirliği ve nüfusun yoğun olduğu büyük yerleşim merkezlerinin etki alanı içinde bulunup bulunmaması açısından coğrafi konum bir alanın bir potansiyeli açısından oldukça önemli bir yer teşkil eder (Kalem 2001).

Ordu ilinin batısında Samsun, doğusunda Giresun, güneyinde Tokat ve Sivas illeri ve kuzeyinde Karadeniz bulunmaktadır (Şekil 7). Ordu iline bağlı Perşembe ilçesinin kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Ordu merkez ilçesi, batısında Fatsa, güneyinde Ulubey ilçesi bulunmaktadır. Perşembe ilçesi, Ordu-Samsun Karayolu üzerindedir. Perşembe ilçesinin Ordu merkezine olan karayolu uzaklığı 13 km. olup yüzölçümü 224 km²'dir (Anonim, 2006). Fatsa ilçesinin doğusunda Perşembe, batısında Ünye, güneyinde Korgan, Çamaş, Çatalpınar ve Kumru ilçeleri, kuzeyinde ise Karadeniz yer almaktadır. Bolaman yolu boyunca Fatsa'nın yaklaşık 9 km. doğusundan başlayarak doğu yönünde devam etmekte olan çalışma alanı 41° 2' ve 41° 1' doğu boylamları ile 37° 35' ve 37° 49' kuzey enlemleri arasındadır.

Şekil 7. Çalışma alanının coğrafi konumu

2.2.2. Doğal Kaynaklar

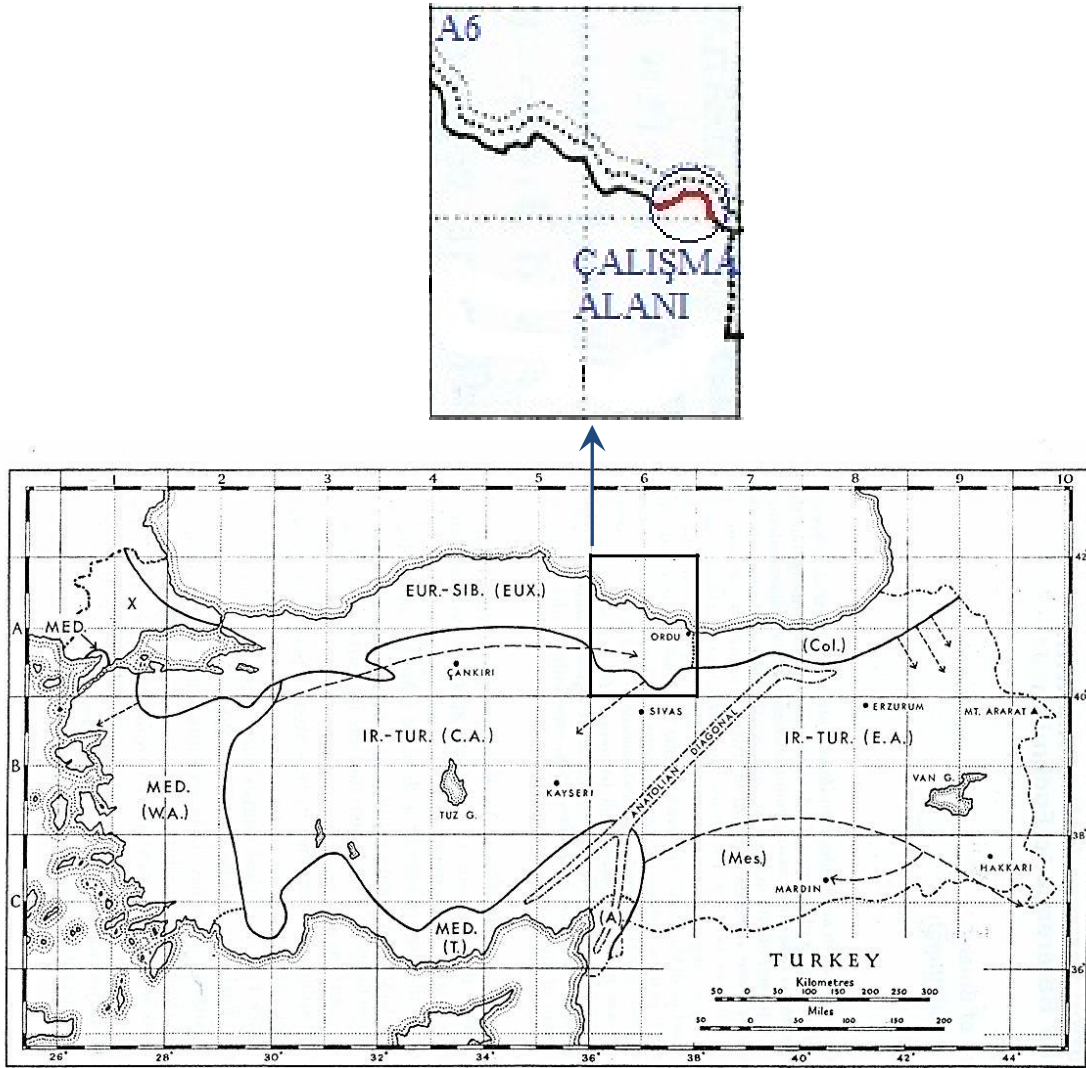
Kıyı kesimi, doğal özellikleri ile dinamik bir yapıdadır. Alandaki kaynakların turizm açısından incelenmesi sürecinde alanın doğal değerlerinden topografya, toprak yapısı, deprem durumu, jeoloji ve jeomorfoloji, su varlığı, bitki örtüsü, iklim ve fauna varlığı incelenmiştir.

2.2.2.1. Bitki Örtüsü

Türkiye, topografik yapı ve iklim özelliklerinin farklılığından dolayı üç floristik bölgenin etkisi altındadır. Bunlar; Akdeniz, İran-Turan ve Avrupa-Sibirya bölgeleridir. Çalışma alanı, fitososyolojik olarak incelendiğinde, Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölgesinin Öksin alt bölgesinde yer almaktadır (Davis, 1965-1988), (Şekil 13). Bu bölgede asıl olarak yapraklı türlerden oluşan bir orman vejetasyonu hakim olup, yükselti ile birlikte bu topluma iğne yapraklı ağaçlar da katılmaktadır. Yağışın yeterli olmasından dolayı belirgin bir yaz kuraklığı söz konusu değildir. Kışları çok sert geçmeyen, yazları da nispeten yağış alabilen, nemli bir iklimi vardır. Bu nedenle canlı yeşil dokuyu her mevsim görmek mümkündür. Bir bölge florasının önemli veya ilginç kabul edilebilmesi için tür sayısının yüksek olması tek başına yeterli değildir. Farklı flora bölgelerinin elemanlarının bir arada bulunması, nadir bulunan türler içermesi, endemik bitkiler bakımından zengin olması, yanında bulunan flora alanlarından farklı özellikler taşıması da ilginç sonuçlar doğurmaktadır (Tokcan, 2003). Çalışma alanı, Davis (1965-1985) tarafından uygulanan grid kareleme sistemine göre A6 karesi içinde yer almaktadır. Daha önce yapılan çalışmalar A6 karesinde 1364 takson bulunduğunu göstermektedir. Bu taksonlardan 183 tanesi endemik olup Ordu ilinde tespit edilen takson sayısı 309'dur (URL-12, 2014). A6 karesinin yaklaşık % 60'ı bitki çeşitliliği ihtiva etmekte olup kapladığı alan Şekil 8'de gösterilmiştir.

İlde farklı topografik yapılara bağlı olarak çeşitli iklim kuşakları bulunmaktadır ve bu da sonuçta hem sayı hem de tür açısından zengin bir flora oluşturmaktadır. Bölgedeki dar kıyı şeridinde Akdeniz tipi bitki örtüsü bulunmaktadır. Bu tip bitki örtüsünde *Carpinus* (Gürgeç), *Phillyrea* (Akçakesme), *Arbutus andrachne* (Sandal ağacı) gibi tipik Akdeniz ağaçları yer almaktadır. Dağların denize bakan yamaçları, fazla yağış aldığından gür ormanlarla kaplıdır. İç kısımlarda ise bitki örtüsünü step oluşturmaktadır. Kıyıda dağlara

tırmandıkça ağaç türlerinde değişme gözlenmektedir. Bu farklılaşma, yükseldikçe sıcaklığın düşmesinin sonucudur (Anonim, 2010). Kıyı şeridi 1500 m yüksekliğe kadar meyve ağaçları, orman ve fundalıklarla kaplıdır. Doğal bitkilerin yanısıra egzotik olarak geniş *Corylus avellana* (Fındık) bahçeleri yanında *Ficus carina* (İncir), *Citrus reticulata* (Mandalina), *Citrus sinensis* (Portakal) ve *Citrus limon* (Limon) gibi meyve; *Myrtus communis* (Mersin) ve *Laurus nobilis* (Defne) ağaçları da bulunmaktadır (Anonim, 2010a).

W.A.: Batı Anadolu Bölgesi; C.A.: İç Anadolu Bölgesi; E.A.: Doğu Anadolu Bölgesi (Mes: Mezopotamya); X.: Muhtemelen Avrupa-Sibirya Bölgesi'nin Orta Avrupa/Balkan Alt Bölgesi; IR.-TUR.: İran-Turan Bölgesi; EUR.-SIB (EUX): Avrupa-Sibirya Bölgesi (Öksin Alt Bölgesi); MED.: Akdeniz Bölgesi (Doğu Akdeniz Alt Bölgesi); Col: Öksin Alt Bölgesi'nin Kolçık Sektörü; T.: Toros Bölgesi; A.: Amanus Bölgesi.

Şekil 8. Türkiye fitocoğrafik bölgeleri haritası (Davis, 1965-1988).

Farklı vejetasyon oluşunları, bir alanda manzara bütünlüğü sağlayarak görsel etkiyi artırmakta ve çeşitli turizm faaliyetlerine olanak sağlamaktadır (Kalem 2001). Bitki örtüsü, havaya nem katması, gürültüyü önlemesi ve güneş ışınlarını filtrelemesi gibi özellikleriyle alanın fiziksel koşullarını da iyileştirmektedir.

Alanın doğal bitki örtüsü görsel açıdan kaliteli mekanlar oluşurmaktadır. Tablo 6'da Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi bitki örtüsünde yer alan bazı türler listelenmiş, tespit edilen bazı türlerin fotoğrafları Ek 1'de verilmiştir. şekil 9 ve şekil 10'da alandaki bitkisel çeşitliliğe dair çeşitli görüntüler yer almaktadır.

Tablo 6. Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi bitki örtüsünde yer alan bazı türler

Tür Adı	Türkçe Adı	Familya	Doğal/Egzotik
<i>Acacia dealbata</i>	Akasya	Fabaceae	Egzotik
<i>Aesculus hippocastanum</i>	At kestanesi	Sapindaceae	Egzotik
<i>Ailanthus altissima</i>	Kokar ağacı	Simaroubaceae	Egzotik
<i>Alnus glutinosa</i>	Sakallı kızılbaş	Betulaceae	Doğal
<i>Amaranthus retroflexus</i>	Horoz kuyruğu	Amaranthaceae	Doğal
<i>Buxus sp.</i>	Şimşir	Buxaceae	Doğal
<i>Carpinus betulus</i>	Gürgen	Betulaceae	Doğal
<i>Castanea sativa</i>	Kestane	Fagaceae	Doğal
<i>Cerasus avium</i>	Kiraz	Rosaceae	Doğal
<i>Cichorium intybus</i>	Beyaz hindiba	Asteraceae	Doğal
<i>Clematis vitalba</i>	Ak asma	Ranunculaceae	Doğal
<i>Clerodendrum sp.</i>	Kismet çalısı	Lamiaceae	Doğal
<i>Corylus avellana</i>	Fındık	Betulaceae	Doğal
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	Yayılıcı dağ muşmulası	Rosaceae	Doğal
<i>Daphne sp.</i>	Defne	Thymelaeaceae	Doğal
<i>Epilobium angustifolium</i>	Yakı otu	Epilobium	Doğal
<i>Eriobotrya japonica</i>	Malta eriği	Rosaceae	Egzotik
<i>Eryngium maritimum</i>	Boğa dikenli	Apiaceae	Doğal
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Sıtma otu	Asteraceae	Doğal
<i>Euphorbia sp.</i>	Sütleşen	Euphorbiaceae	Doğal
<i>Ficus carica</i>	İncir	Moraceae	Doğal
<i>Fraxinus excelsior</i>	Adi dişbudak	Oleaceae	Doğal
<i>Juglans regia</i>	Adi ceviz	Juglandaceae	Doğal
<i>Laurocerasus officinalis</i>	Taflan	Rosaceae	Doğal
<i>Ligustrum vulgare</i>	Kurtbağrı	Oleaceae	Doğal
<i>Lythrum salicaria</i>	Kırmızı kan çiçeği	Lythraceae	Doğal
<i>Medicago sp.</i>	Kara yonca	Fabaceae	Doğal
<i>Mirabilis jalapa</i>	Akşam sefası	Nyctaginaceae	Egzotik
<i>Morus alba</i>	Ak dut	Moraceae	Doğal
<i>Olea europea</i>	Zeytin ağacı	Oleaceae	Doğal
<i>Phoenix canariensis</i>	Yalancı hurma	Arecaceae	Egzotik
<i>Phytolacca americana</i>	Şekerci boyası	Phytolaccaceae	Doğal
<i>Pinus brutia</i>	Kızıl çam	Pinaceae	Doğal
<i>Pinus pinea</i>	Fıstık çamı	Pinaceae	Doğal
<i>Pinus sylvestris</i>	Sarı çam	Pinaceae	Doğal
<i>Populus nigra</i>	Kara kavak	Salicaceae	Doğal
<i>Punica granatum</i>	Nar	Lythraceae	Doğal
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Yalancı akasya	Fabaceae	Egzotik
<i>Salix babylonica</i>	Salkım söğüt	Salicaceae	Egzotik
<i>Salvia sp.</i>	Adaçayı	Labiatae	Doğal
<i>Sambucus nigra</i>	Ağaç mürver	Adoxaceae	Doğal
<i>Sedum sp.</i>	Dam kuruğu	Crassulaceae	Doğal
<i>Taraxacum officinale</i>	Kara hindiba	Asteraceae	Doğal
<i>Tilia tomentosa</i>	Gümüşi ıhlamur	Malvaceae	Doğal
<i>Ulmus glabra</i>	Dağ karaağacı	Ulmaceae	Doğal
<i>Verbascum sp.</i>	Sığır kuyruğu	Scrophulariaceae	Doğal
<i>Yucca filamentosa</i>	Gür avize	Asparagaceae	Egzotik

Yalıköy

Belicesu

Şekil 9. Alandaki bitkisel çeşitliliğe dair görüntüler

Mersin

Kovanlı

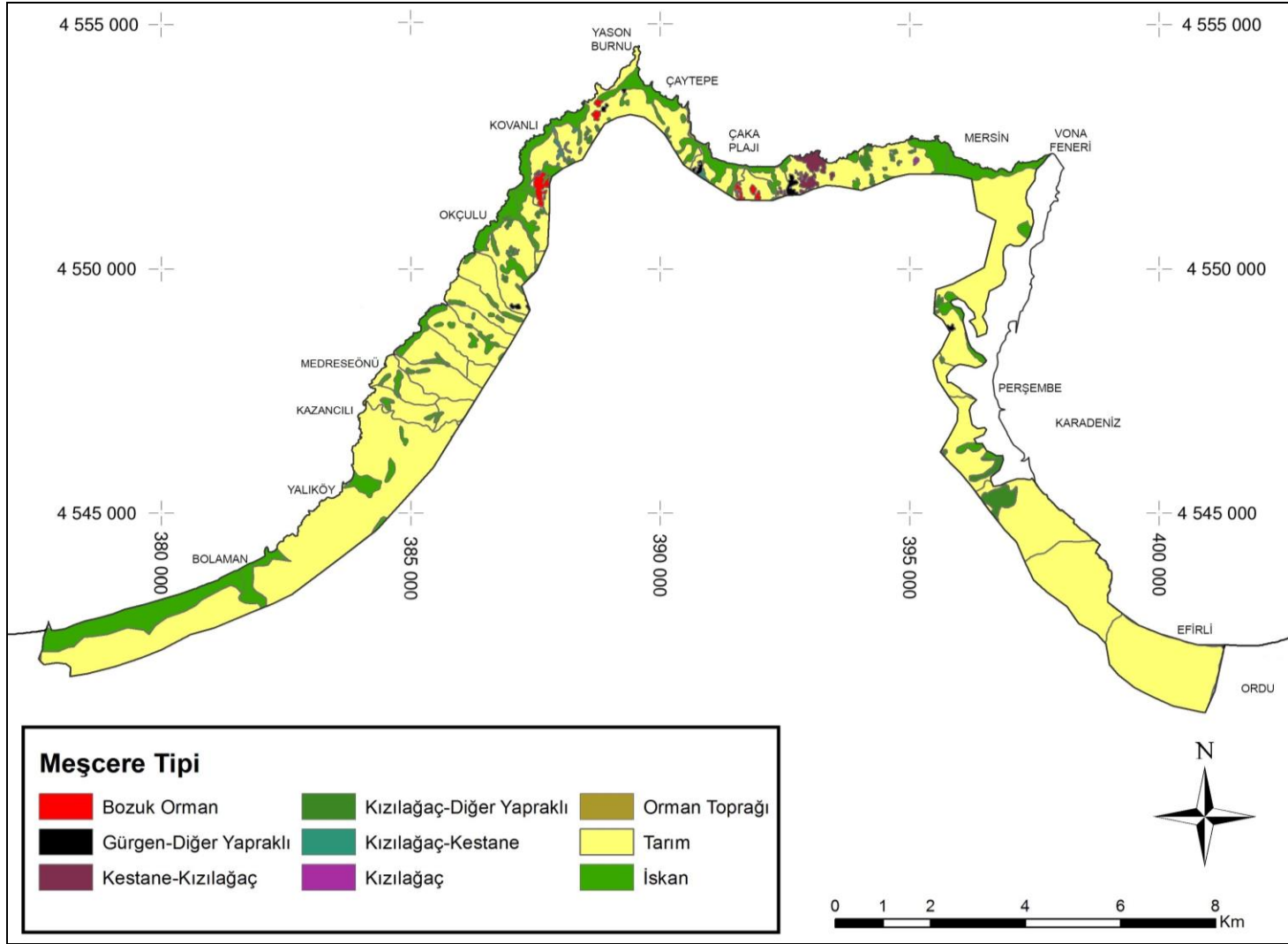
Şekil 10. Alandaki bitkisel çeşitliliğe dair görüntüler

Ordu Orman İşletme İl Müdürlüğü verilerine göre il genelinde toplam orman varlığı 184.358 ha olup yapısal çeşitlilik Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. İl ve ilçelere göre yapısal çeşitlilik ve servet dağılımları (Anonim, 2006)

Servetin Türü ve Çalışmaları	Birim	İl Toplamı	Perşembe İlçesi	Fatsa İlçesi
Toplam Orman Alanı	(Ha)	184358	3076	5663
Normal Orman Alanı	(Ha)	117143	2646	4336
Bozuk Orman Alanı	(Ha)	67215	430	1327
Koru Orman Alanı	(Ha)	117143	2646	4336
Normal Koru Orman Alanı	(Ha)	85341	705	4336
Bozuk Koru Orman Alanı	(Ha)	31802	1941	-
Baltalık Orman Alanı	(Ha)	15510	345	-
Kavak Varlığı	(Adet)	35000	10000	-
Koru Orman Varlığı	(m ³)	16452605	290246	352573
Baltalık Orman Varlığı	(Ster.)	611636	3772	-

Şekil 11’de çalışma alanına ait meşcere haritası verilmiş olup bölgede büyük oranda yer kaplamakta olan tarım ve iskan alanları dışında *Castanea sativa* (Kestane) (Şekil 12), *Alnus glutinosa* (Sakallı kızılgağaç) (Şekil 13), *Carpinus betulus* (Gürgen) (Şekil 14) ve diğer yapraklılardan oluşan meşcere tiplerinin hakim olduğu görülmektedir.

Şekil 11. Çalışma alanı meşcere haritası (Ordu Orman İşletme Müdürlüğü verilerinden uyarlanmıştır).

Şekil 12. *Alnus glutinosa* (URL-15, 2015; URL-16, 2015)

Şekil 13. *Castanea sativa* (URL-17, 2015; URL-18, 2015)

Şekil 14. *Carpinus betulus* (URL-6, 2015)

2.2.2.2. Jeolojik Özellikler

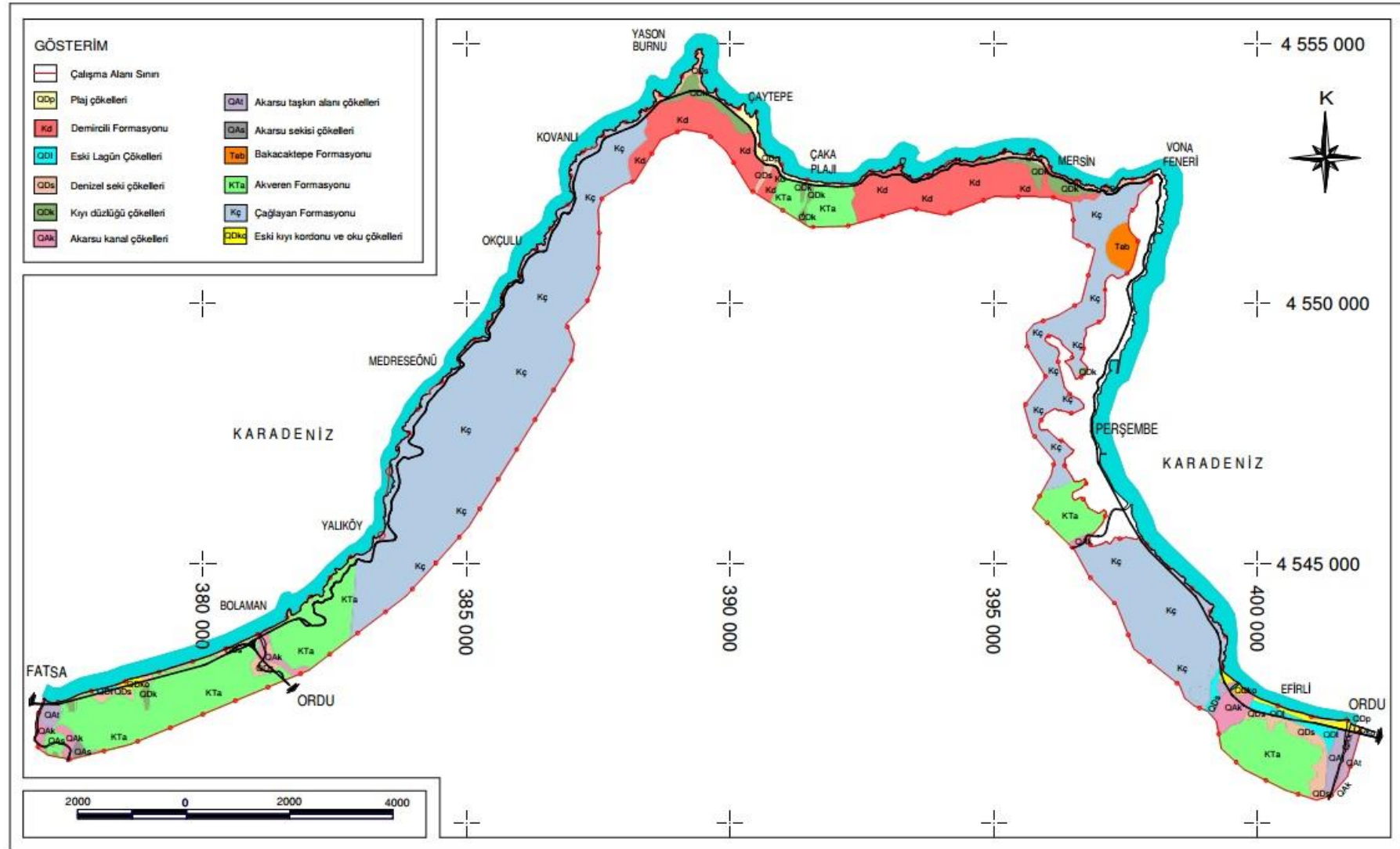
Jeolojik ve jeomorfolojik yapı, görsel çeşitlilik oluştururken; deprem, çökme ve zemin statığını belirleyerek alandaki turizm gelişimini yönlendirmektedir. Aynı zamanda bora, çığ, fırtına gibi doğal tehlikelere karşı yörenin güvenliği ile volkan, mağara, yol ve yer altı göllerinin turistik kullanım olanaklarını belirlemektedir (Olalı 1982). Jeolojik yapı, peyzaj planlama çalışmalarında arazi kullanım kararlarına sınırlamalar getirmektedir (Acar, 1993).

Doğal peyzaj değerlendirmesinde önemli bir ölçüt olan “relief enerjisi” arazinin engebeli olduğu ölçüde artmaktadır. Alp kıvrımlarının oluşturduğu tektonik olaylardan dolayı Doğu Karadeniz kıyıları Türkiye kıyıları içinde en az girinti ve çıkıntılı kıyılardır. Yüksek kıyılar sınıfına giren kıyı, az sayıda büyüklü küçüklü koylarla bunları birbirinden ayıran küt yapılı, dik ve sarp kısımlardan oluşmuştur. Bu kıyılara boyuna yapılı kıyılar olarak da adlandırılmaktadır (Özgen, 1982).

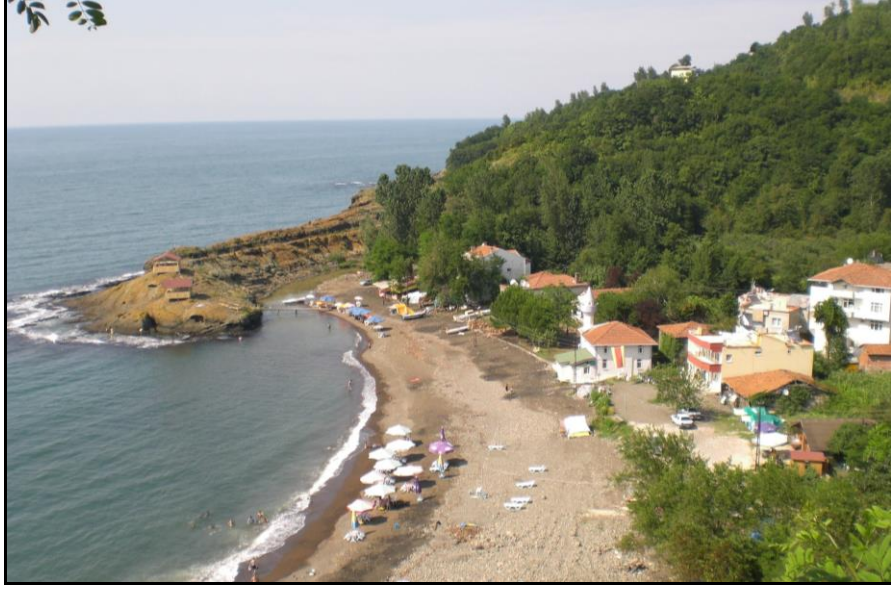
Çalışma alanının jeolojisini Üst Kratese yaşlı Demircili formasyonu (Kd), Santoniyen Kampaniyen yaşlı Çağlayan formasyonu (Kc), Maestrihtiyen- Paleosen yaşlı Akveren formasyonu (KTa), Eosen yaşlı Bakacaktepe formasyonu (Teb) ve Kuvaterner yaşlı Akarsu sekisi çökelleri (QAs), Akarsu taşkın alanı çökelleri (QAt), Akarsu kanal çökelleri (QAk), Kıyı düzlüğü çökelleri (QDk), Denizel seki çökelleri (QDs), Eski kıyı kordonu ve oku (set) çökelleri (QDko), Plaj çökelleri (QDp) oluşturmaktadır (Şekil 15).

Şekil 16 ve 17’de jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar verilmiş olup kayalar Belicesu ve Okçulu mevkiilerinde, Çağlayan Formasyonu içinde bulunan kireç taşından; Çaytepe, Plaj Çökelleri içinde bulunan andezit biriminden; Bolaman ve Çaka, Akveren Formasyonu içinde bulunan kumlu kireçtaşı, marn, silttaşı ve kumtaşı arılanması ile tüffit ve aglomeralardan; Hoynat Adası, Demircili Formasyonu içinde bulunan andezit biriminden oluşmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Çalışma alanına ait jeolojî haritası (Anonim, 2010a'dan uyarlanmıştır)

Belicesu (Çağlayan formasyonu)

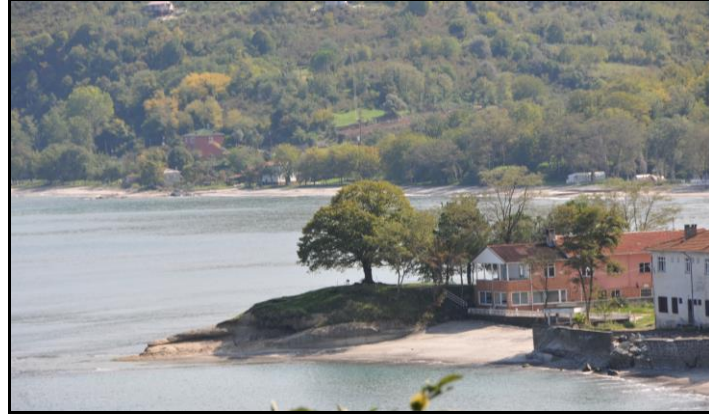

Okçulu (Çağlayan formasyonu)

Bolaman (Akveren formasyonu)

Şekil 16. Jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar

Çaka (Akveren formasyonu)

Çaytepe (Plaj çökelleri)

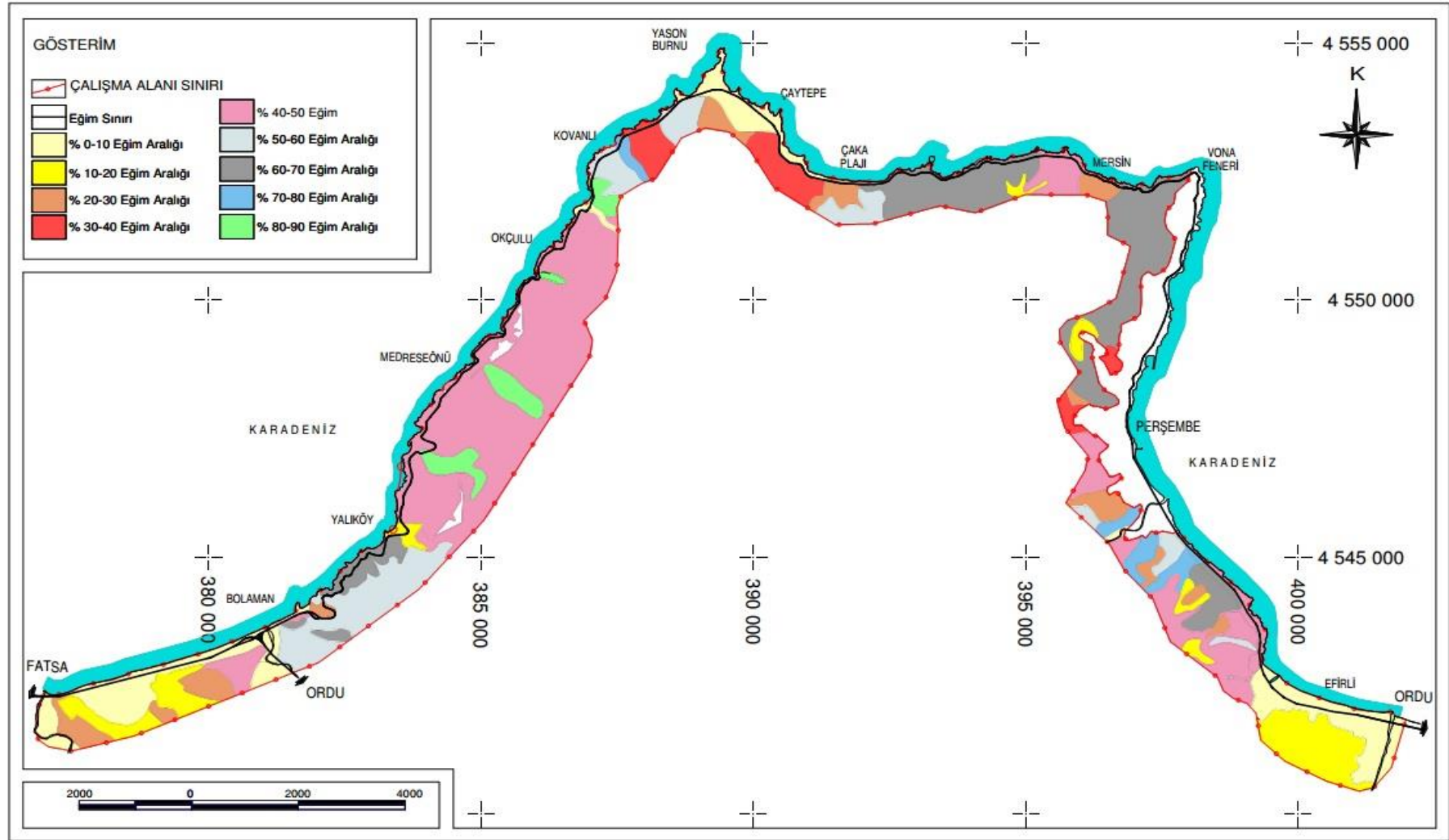

Hoynat Adası (Demircili formasyonu)

Şekil 17. Jeolojik koşullara göre farklılaşan manzaralar

Çalışma alanı, Bakanlar Kurulu'nun 18 Nisan 1996 tarih ve 96/8109 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiş olan Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası'na göre 3. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır (Şekil 18). Alanın deprem bölgeleri arasındaki derecesi turizm açısından olumsuz bir etki yaratacak düzeyde değildir.

Şekil 19. Çalışma alanına ait eğim haritası (Anonim, 2010a'dan uyarlanmıştır).

Çalışma alanı topografik yapı bakımından engebelerdir. Sahil kesimlerinde Kuvaterner çökeller düzlükleri, diğer birimler ise oldukça dik yamaçları oluşturmaktadır. Çalışma alanının genel eğim aralığı %0-90 olup, eğim değerleri Kuvaterner birimlerin gözlendiği alanlarda %0-30 iken, Bakacaktepe formasyonunun (Teb) gözlendiği alanlarda %60-70 aralığında, Akveren formasyonunun (KTa) gözlendiği alanlarda %0-80 aralığında, Çağlayan formasyonunun (Kc) gözlendiği alanlarda %0-90 aralığında iken Demircili formasyonunun (Kd) gözlendiği alanlarda %0-70 aralığındadır (Anonim, 2010a).

Perşembe'de arazinin genel görünümü engebelerdir. Alan içinde Kurşunçalı (1114 m) Sakarat (735 m), Çamarası (670 m), gibi yükseltiler bulunmaktadır. İlçe sınırları içindeki çayır ve mera alanı 8216 m²'dir. Fazla yüksek olmayan tepeler derin ve dik vadilerle birbirinden ayrılmıştır. Tepeler kıyıya dik bir şekilde inerek zaten girintili çıkıntılı olan sahilde küçük koylar oluşturmaktadır. Perşembe ilçesi topraklarında iki önemli kara çıkıntısı görülür: Bunlardan biri kuzeyde uzun bir kara parçası olarak denize doğru uzanan Yason Burnu, diğeri ise derin ve dik bir koyun üzerindeki Çam Burnu'dur. Bu kara parçaları Perşembe Limanı'nı karayel rüzgarlarından korumaktadır (Anonim, 2006).

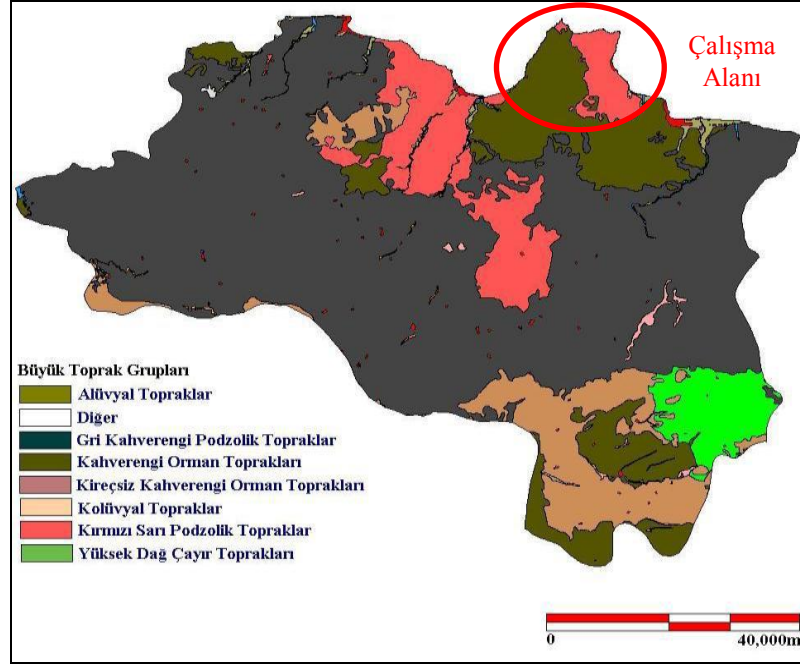
Fatsa ilçesinde de arazi dağlık ve engebelerdir. Rakım 10 metreden 550 metreye kadar çıkmaktadır. Kuzeyde denize paralel olarak uzanan Canik Dağları sahile kadar kademeli bir şekilde alçalmaktadır. İlçenin iki önemli akarsuyu olan Bolaman ve Elekçi derelerinin sahile yakın civarlarında düz araziler bulunmaktadır (URL-1, 2013). Bu akarsuların getirdiği alüvyonlu topraklar, eskiden çok girintili olan koyu doldurarak Fatsa Ovasını meydana getirmiştir (URL-3, 2013). İlçe sınırları içindeki akarsuların vadi yatakları engebeli bir arazi yapısı oluşturmaktadır. Alan kuzey rüzgarlarına açık olup doğal liman oluşumu yoktur, ancak balıkçılık faaliyetlerini desteklemek amacıyla ilçe sınırları içerisinde Bolaman ve Yalıköy'de birer adet, ilçe merkezinde ise iki adet balıkçı barınağı yapılmıştır.

2.2.2.4. Toprak Özellikleri

İklim, topografya ve ana madde farklılıkları nedeni ile alanda çeşitli büyük toprak grupları bulunmaktadır. Bunlardan alüviyal topraklar üzerindeki bitki örtüsü iklim özelliklerine bağlıdır. Buldukları iklime uyabilen her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli ve üretken topraklardır. Kırmızı-Sarı Podzolik Topraklarda doğal bitki örtüsü yaprağını döken veya iğne yapraklı veya ikisinin karışımı ormanlardır. Ordu

ilinin Perşembe, Ulubey ve Gököy ilçelerinde oldukça yaygındır. Eğimin az olduğu yerlerde derin, fazla olduğu yerlerde ise sığdır.

Kahverengi orman toprakları genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşur. Bu topraklar Ordu Merkez, Ünye Fatsa ve Perşembe ilçelerinin sahile yakın yerlerde şerit şeklinde uzanmaktadır (Anonim, 2012; Şekil 20).

Şekil 20. Ordu ili büyük toprak grupları haritası (Anonim, 2011).

2.2.2.5. Su Varlığı

Su varlığı, turizme yönelik çeşitli kullanımlara olanak verirken, yüzey şekillerini bütünleyip görsel etkiyi artırarak alanın turizme yönelik kaynak değerini de etkilemektedir (Çıdam, 2007). Çalışma alanı içerisinde ve yakın çevresinde Çalış, Ilıca, Ordulu, Yalıköy, Belice, Kaynarıpınar, Büyükağz, Karalı, Okçulu, Kaynarıpınar, Çaka, Çakıllı, Kurtuluş, Kelebek, Ördek, Kuz, Topal, Molla, Gacalı, Karadere, Perşembe, Akçaova dereleri mevcuttur (Şekil 21; Şekil 22; Şekil 23). Bu akarsuların mevsimsel yağışa bağlı olarak debilerinde değişimler gözlenmektedir. Ayrıca çalışma alanı dahilinde kalan ve mevsimsel akış gösteren kuru dereler de bulunmaktadır. Aşırı yağışlar akarsu yataklarında taşkınlara neden olup çevrelerine zarar verebilmektedir (Anonim, 2010a), (Şekil 24).

Şekil 21. Belice Deresi

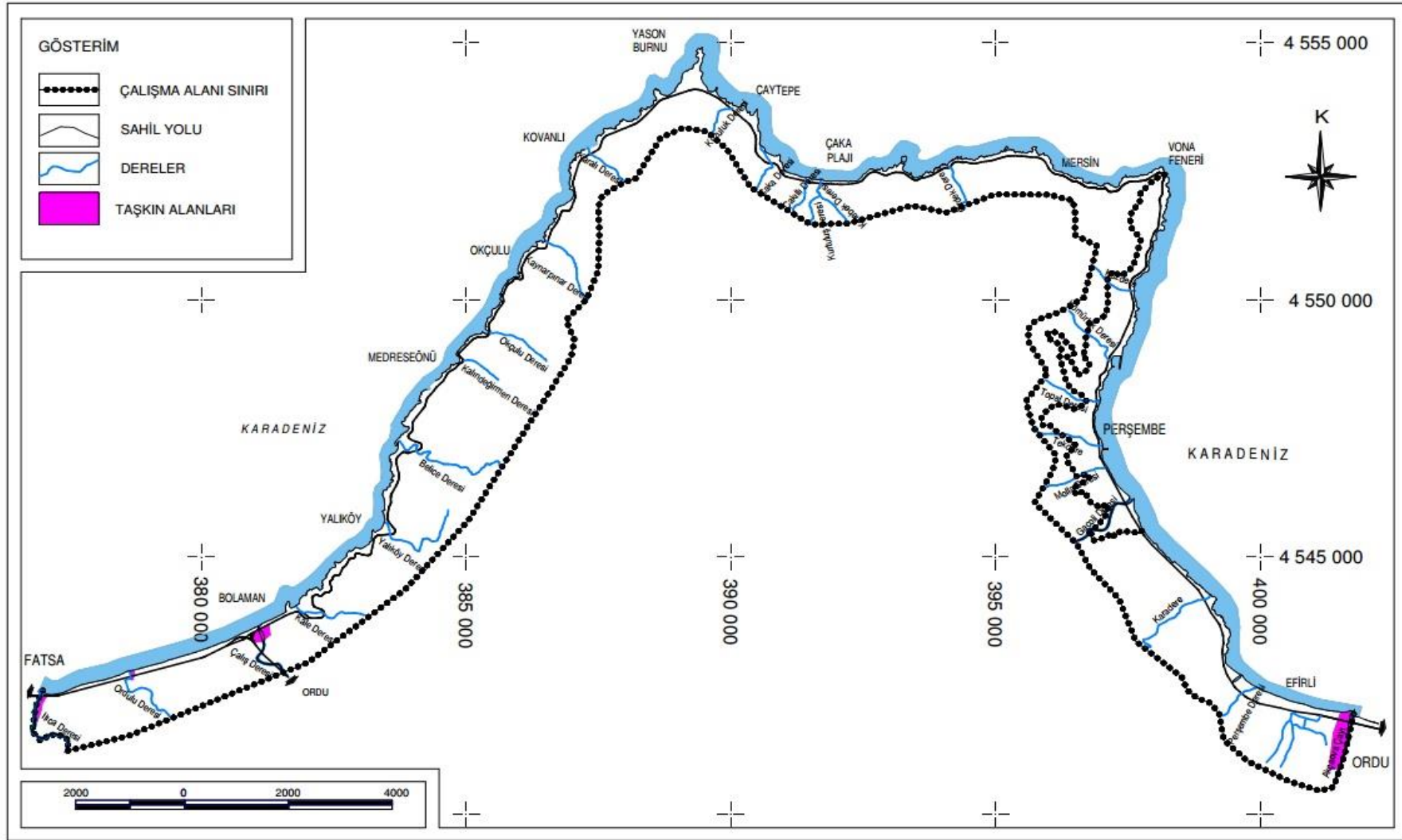

Şekil 22. Akçaova Çayı

Şekil 23. Karadere (Foto: Yaşar Atik)

Şekil 24. Çalışma alanında su varlığı ve taşkın alanları (Anonim, 2010a'dan uyarlanmıştır).

2.2.2.6. İklim Verileri

Doğal çevredeki pek çok insan faaliyeti iklime göre şekillenir. Bunlardan biri de turizmdir (Özgüç, 1997). Tatillerini iyi geçirmek isteyen turistler için, tatil destinasyonundaki diğer etkenlerin yanı sıra iklim koşulları da fiziksel bir rahatlık hissettirmelidir. Ancak, rahatlık duygusu kişiden kişiye değişmekte ve bu duyguyu etkileyen değişik psikolojik ve fiziksel etkenler olabilmektedir. Tatil destinasyonundaki iklim koşulları ile ilgili olarak yaş, sağlık durumu gibi unsurlara göre farklı değerlendirmelerde bulunulabilir. Bu şekilde iklim, tatil destinasyonu için tek başına avantaj olabildiği gibi dezavantaj da olabilmektedir (Özgüç, 2007; Zaninović ve Matzarakis, 2007). Planlama için ihtiyaç duyulan iklim analizleri bölge odaklı yapılmalı ve turizmin çeşitli yönleriyle bağlantılı olmalıdır. Alanın işlevselliği ve çekiciliği; mevsimsel faaliyetler; iklimsel riskler açısından altyapı ve güvenlik; konaklama yapılarının tasarımı; ulaşım ve iletişim; konfor ve sağlık iklim ve turizmin ilişkili olduğu faktörlerdir (Martin, 2005).

İklim yapısı, alanın turizm ve rekreasyon kullanımına uygun olduğu mevsimleri belirlemekte; yapılacak aktiviteleri, aktivitelerin yapılacağı zamanı ve süresini etkilemektedir (Martin, 2005). Çeşitli iklim elemanlarının insanın rahatlık hissine değişik etkileri olmaktadır. Güneş, rüzgar, sıcaklık, bulutluluk ve yağmur; algıyı doğrudan etkileyerek insanların serbest zamanlarını değerlendirmedeki tercihlerini yönlendirmektedir (Sertkaya, 2001). İnsan, toprak ve bitki dolaylı olarak iklimden etkilenmektedir. Yıl içindeki güneşli gün sayısı, sıcaklık, karlı günlerin sayısı, yağış miktarı, havadaki nem oranı, deniz suyu sıcaklığı gibi etkenler, turizm faaliyetlerini çeşitlendirmekte veya sınırlandırmaktadır.

Yarı tropikal iklim kuşağında yer alan Türkiye'de tipik Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. İklim özellikleri, yükseltiye bağlı olarak ve denizden uzaklaştıkça sertleşmektedir. Karadeniz iklimi genelde her mevsim yağışlıdır. Temmuz ve Ağustos ayları harici serin geçmektedir. Kışlar kıyı kesiminde çok sert olmayıp yükselti arttıkça yağış artışı olmaktadır. Turistik alanda turizm mevsiminin süresi iklimden etkilenmektedir.

Fatsa ilçesinde yazlar serin kışlar ılık her mevsim yağışlı Karadeniz iklimi görülür. Yılın bütün aylarında mevsime uygun yağışlar görülür. Kuraklık etkili değildir. Yağış miktarı yıllık ortalama 1000 mm'dir. En soğuk aylar Ocak-Şubat, en sıcak aylar Temmuz-Ağustostur. Yıllık ortalama sıcaklık 13-19 °C'dir. Kar yağışı görülür. Kar örtüsünün yerde

kalma süresi sahil şeridinde kısa, iç kesimlerde ise daha uzundur. Kar yağışının iç kesimlerde zaman zaman ulaşımı aksattığı görülmektedir (Anonim, 2006).

Perşembe ilçesi günde ortalama 4 saat 6 dakika güneşli olmaktadır. En fazla güneşlenme süresi 7 saat 3 dakika ile Haziran, en az ise 2 saat 44 dakika ile Ocak ayında görülmektedir. Yıllık ortalama deniz suyu sıcaklığı 15.4 °C olup en yüksek değer Ağustos ayında (25.8 °C); en düşük değer ise Ocak ayında (7.0 °C) görülmektedir (Anonim, 2006).

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı verilerine göre Ordu ili meteoroloji istasyonuna ait sıcaklık değerleri aylar itibarı ile Tablo 8’de verilmiş olup gözlem süresi 31 yıldır:

Tablo 8. Ordu ili sıcaklık değerleri (°C) (Anonim, 2010a).

Aylar	Ortalama Sıcaklık	En Yüksek Sıcaklık	En Düşük Sıcaklık
Ocak	6.9	21.7	-7.2
Şubat	6.5	24.0	-6.0
Mart	7.8	28.2	-0.9
Nisan	11.5	32.3	-0.4
Mayıs	15.5	29.9	4.5
Haziran	20.1	33.0	8.4
Temmuz	23.0	32.4	12.6
Ağustos	23.1	31.4	14.1
Eylül	19.8	31.8	8.2
Ekim	15.7	33.0	3.8
Kasım	11.6	32.4	0.4
Aralık	8.6	24.2	-2.3
YILLIK	14.2	33.0	-7.2

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı verilerine göre ortalama bağıl nem oranı %71 olup bağıl nem sınıflamasına göre yarı nemlidir. En yüksek nem oranı Mayıs ayında, en düşük nem oranı Aralık ve Ocak aylarında görülmektedir. En düşük bağıl nem oranı %12 ile Nisan ayındadır (Tablo 9).

Tablo 9. Ordu ili nem değerleri (%) (Anonim, 2010a).

AYLAR	Ortalama Bağıl Nem (%)	En Düşük Bağıl Nem (%)
Ocak	68	23
Şubat	69	23
Mart	73	20
Nisan	75	12
Mayıs	76	43
Haziran	72	28
Temmuz	72	43
Ağustos	72	37
Eylül	73	38
Ekim	74	35
Kasım	71	28
Aralık	68	19
YILLIK	71	12

Aylık ortalama rüzgar hızı 2.0 m/sec'dir. En hızlı rüzgar yönü batı olup, hızı saniyede 35.7 m/sec olarak tespit edilmiştir. Kuvvetli fırtına olan gün sayısı yılda ortalama 44 gündür. Mart, Nisan, Mayıs, Haziran aylarında kuzey, Temmuz-Mart aylarına kadar güney rüzgarları bölgeyi etki altına almaktadır (Anonim, 2006). Ordu ilinde yıl genelinde hakim rüzgar yönü güneydir. Hakim rüzgarın esme sayısı ise 1.157'dir. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı verilerine göre yağış ve rüzgar değerleri aylar itibarı ile aşağıda verilmiş olup gözlem süresi 31 yıldır (Tablo 10):

Tablo 10. Ordu ili yağış ve rüzgar değerleri (Anonim, 2010a).

AYLAR	Ortalama Yağış Miktarı (Aylık, mm.)	En Fazla Yağış Miktarı (Günlük, mm.)	Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı	Hakim Rüzgar Yönü, Esme Sayısı
Ocak	96.0	63.4	1.8	3.1	S-107
Şubat	85.9	66.5	2.6	4.4	S-81
Mart	76.6	61.4	1.0	1.3	S-80
Nisan	77.9	42.4	0.2	0.1	S-62
Mayıs	55.4	45.3	-	-	S-62
Haziran	73.8	118.3	-	-	S-84
Temmuz	59.8	118.3	-	-	S-111
Ağustos	64.8	148.0	-	-	S-127
Eylül	79.4	153.4	-	-	S-124
Ekim	139.7	76.8	-	-	S-108
Kasım	129.0	93.3	-	-	S-91
Aralık	102.8	65.4	0.6	1.1	S-120
YILLIK	1041.1	153.4	6.1	10.0	S-1157

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı verilerine göre alanın iklimsel özelliklerine ilişkin yıllık ortalama değerler aşağıda verilmiş olup gözlem süresi 31 yıldır (Tablo 11):

Tablo 11. Ordu ili yıllık iklim verileri (Anonim, 2010a; Deveci vd., 2012).

Ortalama Açık Gün Sayısı	55.1
Ortalama Bulutlu Gün Sayısı	185.1
Ortalama Kapalı Gün Sayısı	125.0
Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı	10.0
En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı (cm)	59.0
Ortalama Sisli Gün Sayısı	11
Ortalama Dolulu Gün Sayısı	0.9
Ortalama Kırağılı Gün Sayısı	22.0
Ortalama Orajlı Gün Sayısı	12.6
Hakim Rüzgar Yönü	S

İklim verilerine bakıldığında, ilin sahil kesiminde bulunan ilçelerinde bazı aylar dışında kuraklık yaşanmadığı görülmektedir. Bölgede don riski de oldukça azdır. Yıllık toplam yağış miktarı 1041 kg/m², nisbi nem %71, günlük ortalama sıcaklık 14.2°C, sisli gün sayısı 11 olup; en soğuk geçen ay Şubat, en sıcak geçen aylar ise; Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Bölgede sıcaklıklar nadiren sıfırın altına düşer. Yılın bütün aylarında yağış olmakla beraber, sonbahar aylarında bu miktar daha fazladır. Yazları nemli ve sıcaktır. Yıllık ortalama 7-9 gün donlu, 60-85 gün güneşlidir. Bölgede hakim rüzgar, güneyden esen lodostur (Deveci vd., 2012).

2.2.2.7. Fauna Varlığı

Yaban hayatı, hayvanların doğal aktivitelerini gösterdikleri yaşam ortamlarıdır. Bir alandaki yaban hayatı varlığı, çeşitli hobilerin (kuş gözlemciliği, balık tutma vb.) gerçekleştirilmesine olanak sağlayarak, alanın turizme yönelik kaynak değerini etkilemektedir (Kalem 2001).

Ordu ili fauna açısından oldukça zengindir. İlin denize dik vadileri ve yüksek platolar hayvan çeşitliliğinin zengin olmasının doğal bir nedenidir. Bölgede yapılan gezi ve incelemelerde, yöre halkının verdiği bilgiler doğrultusunda aşağıda yerel ve bilimsel adları yazılı türlerin yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 12). Derin vadi yatakları ve göletlerde ekolojik yapılarına uygun olarak sazan, alabalık, karabalık ve kaya balığı gibi balık çeşitleri de mevcuttur fakat düzensiz avlanma ve taban suyu kirliliği gibi nedenlerden dolayı bu türlerin birçoğunun nesli tehlike altında bulunmaktadır (Anonim, 2006).

Tablo 12. Ordu ili fauna varlığı (Anonim, 2006).

Latince Adı	Türkçe Adı
<i>Apodemus sylvaticus</i>	Orman sıçanı
<i>Barbastella</i>	Basık burunlu yarasa
<i>Canis aureus</i>	Çakal
<i>Canis lupus</i>	Kurt
<i>Citellus citellus</i>	Tarla sincabı
<i>Copreolus carpelus</i>	Karaca
<i>Delphinus delphis</i>	Yunus
<i>Dryomys nitedula</i>	Orman ağaç faresi
<i>Elyomis quercinus</i>	Meşe faresi
<i>Erinaceus europeus</i>	Kirpi
<i>Lepus europeus</i>	Tavşan
<i>Lutra lutra</i>	Su samuru
<i>Males meles</i>	Porsuk
<i>Martes foina</i>	Kaya sansarı
<i>Martes martes</i>	Ağaç sansarı
<i>Microtis arvalis</i>	Adi tarla faresi
<i>Mus musculus</i>	Fare
<i>Muscardinus avellanus</i>	Fındık faresi
<i>Mustela nivalis</i>	Gelincik
<i>Mustela orientalis</i>	Kalkım
<i>Myotis myotis</i>	Fare kulaklı yarasa
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Cüce yarasa
<i>Ptymys subterraneus</i>	Küçük oyucu fare
<i>Rattus rattus</i>	Keme
<i>Siciurus vulgaris</i>	Sincap
<i>Spalax leucodon</i>	Kör fare
<i>Sus scrofa</i>	Yaban domuzu
<i>Talpa europa</i>	Köstebek
<i>Ulsus arctos</i>	Bozayı
<i>Vulpes vulpes</i>	Tilki

Gümüşi martı, sarı gırtlak serçe, ev serçesi, söğüt serçesi, mavi baştankara, büyük baştankara, sarı gaga, keten kuşu, ispinoz, saka, kiraz kuşu, ekin kargası, kestane kargası, sarı asma, büyük çekirge kuşu, incir kuşu, çit kuşu, sürmeli çalı kuşu, mavi kaya ardıcı, kızıl gerdan, güvercin, kara tavuk gibi kuşlar, bölgede sürekli yaşamaktadır. Kara doğan, bildircin, çulluk yaban ördeği ve kuğu gibi kuşlar ise bölgede mevsimlik olarak yaşamaktadır (Anonim, 2006).

2.2.3. Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Kaynaklar

Alanda turizm gelişiminde etkili olabilecek kültürel ve sosyo-ekonomik kaynak değerleri çerçevesinde tarihi gelişim, ulaşım, yasal durum, ekonomik yapı, altyapı, nüfus, konaklama olanakları, turizm talebi, şimdiki alan kullanımını incelenmiştir.

2.2.3.1. Tarihçe

Karadeniz kıyıları, ilk çağlardan itibaren pek çok kavmin yerleşmesinde önemli rol oynamış, Karadeniz Bölgesi'nin ekonomik yapısıyla bir bağlantı kurmuştur. Tarihi olarak 2500 yıllık bir geçmişi olan Perşembe'de günümüze çok az eser ve mekan kalabilmiştir (Anonim, 2006). Perşembe adı yeni olup eski belgelerde Niyabet-i Satılmış-ı Bayram, Vilayet-i Satılmış ve Bayramlı, Niyabet-i Satılmış gibi adlarla anılmaktadır. Nahiyenin en kalabalık köyü 1520'lerden sonra Vona olarak anılmıştır (Anonim, 2006). 25 Haziran 1945 tarihinde Vona adı Perşembe olarak değiştirilmiş ve Perşembe, Ordu ilinin 5. ilçe merkezi olmuştur (Anonim, 2010b).

Karadeniz'in üç doğal limanından biri olan Vona Limanı, deniz ticareti yapan denizcilerin fırtınalı havada barındıkları, ihtiyaçlarını giderdikleri bir yerleşim yeridir. İyonlu, Miletli denizcilerin başlattığı deniz ticaretini, zamanla Cenevizli denizciler sürdürmüştür. Cenevizliler Vona Limanı'nın kuzey tarafına bir kale yaptırmışlardır. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde anlattığı Küçük Kale burasıdır (Anonim, 2010b).

Fatsa'nın tarih sahnesinde önemli bir yer alması miladi 1. yüzyılda başlar. Mitrilat'ın ölümünden sonra II. Farnak (M.Ö. 65-42) Roma'ya bağlı bir krallık olan Pont Devleti'nin başına geçer. II. Farnak Fatsa'nın eski hükümet binasının bulunduğu sahada kızı Fanizan adına bir şato inşa ettirmiştir. Bu şatodan dolayı buraya "Fanizan" adı verilmiştir. Sonraki yüzyıllarda Fanise, Phadsane, Pytane, Faça adları ile anılan kasaba en son Fatsa adını almıştır.

Osmanlı kayıtlarında Fatsa yöresinin adı "Satılmış-ı Mezid Bey" veya "Nahiye-i Satılmış-ı Ferid Bey"dir. 15. yy kayıtlarında nahiye statüsündeki Satılmış, 16. ve 17. yy kayıtlarında kaza olarak geçmektedir. 1851'den 1856'ya kadar ilçe statüsünde olan Fatsa Kasabası 1869'dan 1872'ye kadar Ünye Kazasına bağlı bir nahiyedir. Kasaba 1878'de yeniden ilçe yapılmıştır (URL-2, 2012).

2.2.3.2. Nüfus

Demografik yapı (yaş, cinsiyet, meslek, eğitim), turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesinde önem taşırken; nüfus yoğunluğu, kaynak üzerindeki potansiyel baskıyı artırmaktadır (Çidam, 2007).

TÜİK 1990-2000 Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 2009 yılı sonu itibariyle Ordu ilinin nüfusu 723.507'dir. İlin 1990, 2000 ve 2009 yıllarına ait nüfus verileri aşağıda verilmiştir (Tablo 13):

Tablo 13. Ordu ili nüfus verileri (Anonim, 2010a).

	NÜFUS			Yıllık Logaritmik Nüfus Artış Hızı (%)		
	1990	2000	2009	1990-2000	2000-2009	1990-2009
Kentsel Nüfus	336.820	416.631	399.035	2.13	-0.48	0.89
Kırsal Nüfus	493.285	471.134	324.472	-0.46	-4.14	-2.20
Toplam Nüfus	830.105	887.765	723.507	0.67	-2.27	-0.72

Ordu ilinde 1990-2000 yılları özellikle kentsel nüfusta artış olurken, 2000-2009 döneminde il yaklaşık olarak nüfusunun beşte birini kaybetmiştir. Kırsal nüfusta 1990-2009 yılları arasında yaklaşık üçte bir oranında azalmıştır. Bunun nedeni ise il içinde tarım dışı faaliyetlerin gelişmemesinin getirdiği ekonomik zorluklar nedeniyle il genelinde oluşan göçlerdir. TÜİK 1990-2000 Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre çalışma alanı içinde yer alan ilçelerin ve yerleşmelerin 1990, 2000 ve 2009 dönemlerine ait nüfus verileri ve 2025 yılı için nüfus projeksiyonu ise aşağıda tablolarda sunulmuştur (Tablo 14; Tablo 15; Tablo 16, Tablo 17). Bir bölgede turizme bağlı olarak nüfusun artış göstermesi, bölgeye okul, sağlık merkezleri, güvenlik teşkilatı gibi hizmetlerin götürülmesini zorunlu kılmaktadır.

Tablo 14. Fatsa ilçesi nüfus verileri (Anonim, 2010a).

	Nüfus			Yıllık Logaritmik Nüfus Artış Hızı (%)		
	1990	2000	2009	1990-2000	2000-2009	1990-2009
Kentsel Nüfus	39.467	63.721	65.384	4.79	2.65	0.2
Kırsal Nüfus	55.322	57.053	34.300	0.31	-5.65	-2.52
Toplam Nüfus	94.789	120.774	99.684	2.42	-2.13	0.27

Tablo 15. Perşembe ilçesi nüfus verileri (Anonim, 2010a).

	Nüfus			Yıllık Logaritmik Nüfus Artış Hızı (%)		
	1990	2000	2009	1990-2000	2000-2009	1990-2009
Kentsel Nüfus	9.963	10.804	9.643	0.81	-1.26	-0.17
Kırsal Nüfus	34.165	23.561	23.561	-2.46	-1.39	-1.96
Toplam Nüfus	44.128	37.512	33.204	-1.62	-1.36	-1.50

Tablo 16. Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin nüfus verileri (Anonim, 2010a).

	Nüfus			Yıllık Logaritmik Nüfus Artış Hızı (%)		
	1990	2000	2009	1990-2000	2000-2009	1990-2009
Bolaman	6.965	10.709	5.641	4.30	-7.12	-1.11
Yalıköy	4.830	3.327	2.253	-3.73	-4.33	-4.01
Medreseönü	4.442	4.535	2.784	0.21	-5.42	-2.46
Okçulu	745	712	621	-0.45	-1.52	-0.96
Kovanlı	868	757	673	-1.37	-1.31	-1.34
Çaytepe	1.026	819	764	-2.25	-0.77	-1.55
Mersin	535	388	455	-3.21	1.77	-0.85
Efirli	1.874	2.735	2.922	3.78	0.73	2.34
Toplam	21.285	23.982	16.113	1.19	-4.42	-1.47

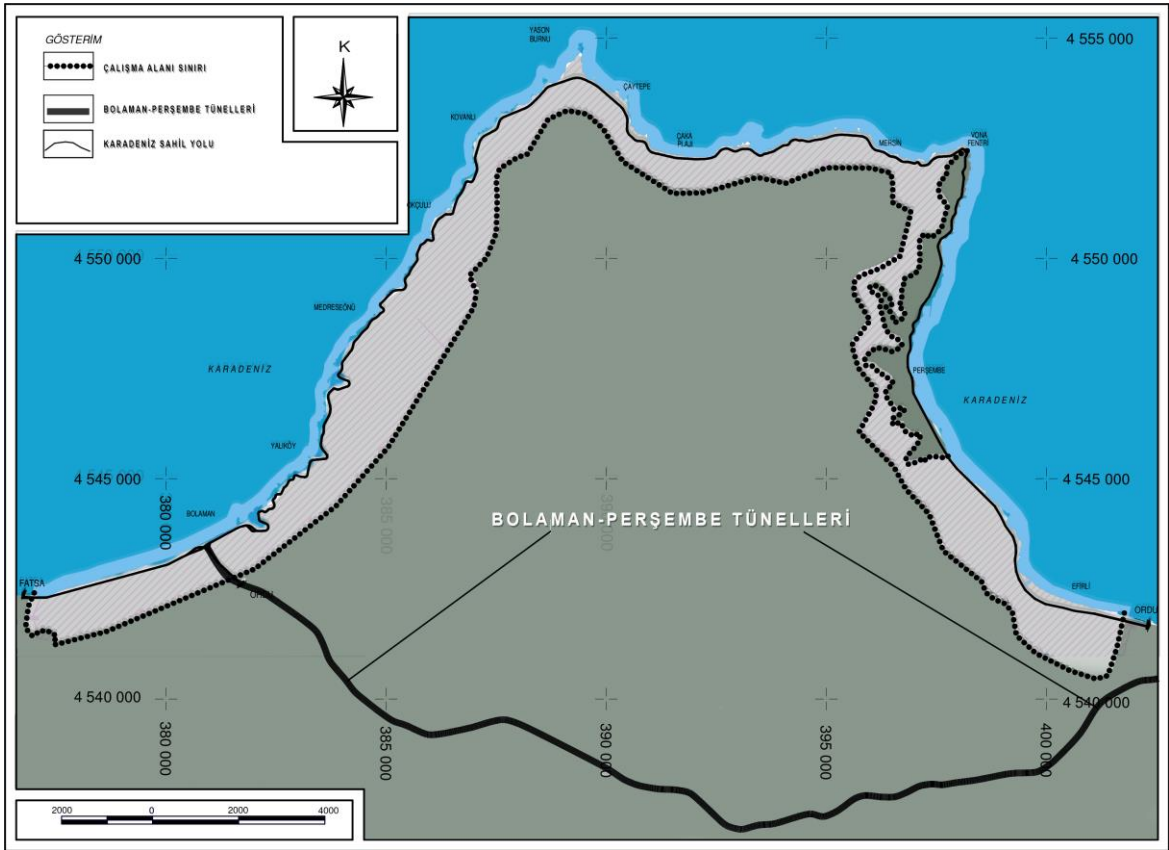
Tablo 17. Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin 2025 yılı nüfus projeksiyonları (Anonim, 2010a).

	Nüfus	Yıllık Logaritmik Nüfus Artış Hızı (%)
	1990-2009 Artış Hızıyla	2000-2009 Artış Hızıyla
Bolaman	4.723	1.804
Yalıköy	1.185	1.127
Medreseönü	1.878	1.169
Okçulu	533	487
Kovanlı	543	546
Çaytepe	596	675
Mersin	397	604
Efirli	4.247	3.287
Toplam	14.102	9.699

2.2.3.3. Ulaşım

Bir alanın sahip olduğu doğal ve kültürel özelliklerin rekreasyonel açıdan değer kazanması, alanın kullanılabilirliğine bağlıdır. Bir alanın kullanımını sağlayan en önemli unsur ise, alana erişebilirliktir (Sertkaya, 2001). Ulaşım, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerden biridir.

Alanı ülkenin diğer kesimlerine bağlayan ana karayolu ulaşım aksı Karadeniz Sahil Yolu olup bu yol tüm bölgenin en önemli ulaşım aksıdır. Ordu ilini batıda Samsun, doğuda Giresun'a bağlayan Karadeniz Sahil Yolu'nun yapımıyla Perşembe-Fatsa arasındaki yol tünellere alınmış ve eski karayolu güzergahı tüm çalışma alanını sahilden kateden bir iç yol durumuna gelmiştir (Şekil 25).

Şekil 25. Çalışma alanı ulaşım durumu

Fatsa ilçe merkezi, Samsun-Ordu Karayolu üzerinde ve Ordu iline 52 km. uzaklıktadır. Ordu ilinin çevre illere ve büyük şehirlere olan karayolu uzaklıkları aşağıda

verilmiştir (Tablo 18), (Anonim, 2006). Çalışma alanının tüm çevreye ulaşımı son derece kolay olup, sahil yolundan geçen araçlarla bölgeye ulaşım günün her saati mümkündür.

Tablo 18. Ordu ilinin çevre yerleşimlere olan karayolu uzaklıkları

Yerleşme	Karayolu Uzaklığı (Km.)
İSTANBUL	878
ANKARA	561
SİVAS	371
RİZE	257
TOKAT	264
TRABZON	181
SAMSUN	145
GİRESUN	44

Karadeniz Bölgesi'nin hava ulaşımı Samsun ve Trabzon'daki havaalanları üzerinden sağlanmaktadır. Çalışma alanı, Samsun Havaalanı'na 150 km. ve Trabzon Havaalanı'na 190 km. mesafededir. Ordu ilinin havayolu ulaşımı da bu havaalanları üzerinden sağlanmaktadır. Ulaşım sisteminin varlığı ve geliştirilmesi bölgeye turizm faaliyeti açısından önemli katkılarda bulunacaktır. Ordu Giresun arasında yer alacak havalimanı, her iki il tarafından yoğun talep edilen bir yatırım olup çalışma alanına 25 km. mesafededir (Şekil 26).

Şekil 26. Ordu-Giresun Havalimanı

Ordu ili üzerinden Karadeniz Bölgesi'ni İç Anadolu ve Akdeniz'e bağlayacak olan "Karadeniz-Akdeniz Yolu Projesi"nin 2015 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Bölünmüş yol 653 km. uzunluğunda olup Sivas, Kayseri, Kahramanmaraş, Osmaniye üzerinden Hatay'a bağlanacaktır.

2.2.3.4. Şimdiki Alan Kullanımı

Bir alanın, turizm aktivitelerine kaynak oluşturan bir diğer faktör alan kullanımudur. Kaynak oluşturacak alanlar, dinlenmek, yürüyüş yapmak, sağlık ve spor gereksinimlerini karşılamak, kamp yapmak gibi turistik ve rekreasyonel aktivitelere olanak tanınmalıdır (Çıdam, 2007). Rekreasyon ve turizm planlamasında alanın özelliklerine uygun faaliyet ve kullanımlar seçilmelidir.

Çalışma alanı bütününde yer alan dört belediye kendi sınırları içinde uygulama imar planı çalışmalarını bitirmiş ve onaylı planlar çerçevesinde uygulamalarına devam etmektedir. Sınır içinde yer alan tüm belediyelere ait imar planlarında konut ve konut dışı yapılaşma alanları ile birlikte özellikle kıyı kesimlerde turizm ve tercihli kullanım alanları önerilmiş durumdadır. Ayrıca, turizm potansiyeli bulunan alanların büyük bölümü yoğun ikinci konut ya da konut kullanımlarıyla doldurulmuş durumdadır.

Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2005 yılı verilerine göre, Perşembe ilçesinde Turizm İşletmesi Belgeli Tesisler kategorisinde 1 adet 2 yıldızlı otel mevcut olup oda sayısı 31, yatak sayısı 63'tür. Belediye Belgeli Tesisler kategorisinde 1 adet otel mevcut olup oda sayısı 10, yatak sayısı 22'dir. Turizm Yatırım Belgeli Tesisler kategorisinde 2 otel olup bunlardan biri 3 yıldızlı 40 odalı, 88 yatak kapasiteli; diğeri ise 2 yıldızlı 46 odalı olup 95 yatak kapasitesine sahiptir (Anonim, 2010a).

Perşembe ilçesinde yukarıda belirtilen iki yıldızlı otelin dışında biri Kacalı Mahallesi'nde deniz kenarında ve diğeri Medreseönü'nde olmak üzere belediye belgeli iki otel daha hizmete açılmıştır (Şekil 27). Ayrıca ilçede Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Uygulama Oteli bulunmaktadır. Çalışma alanında, Çaka Plajı Beyaz Kum Mevkii'nde 1 adet, Taflan Plajı'nda 1 adet ve Efirli'de 3 adet olmak üzere toplam 5 adet kamping alanı yer almaktadır. Çalışma alanı içinde, sahil boyunca yaklaşık 20 adet günübirlik tesis ve lokanta bulunmaktadır.

Şekil 27. Otel-Dinlenme Tesisi (Medreseönü)

Karadeniz Sahil Yolu'nun yapımından önceki dönemlerde Bolaman, Yalıköy sınırları içinde yer alan ve rağbet gören yol üstü mola noktalarına ve günübirlik tesislere özellikle hafta sonları yakın yerleşmelerden olan yoğun talep devam etmektedir. Bölgenin mevcut turizm talebi, yazlık amaçlı kampinglerde konaklayan ve günübirlik olarak gelenlerdir.

Doğu Karadeniz Bölgesi içinde yer alan diğer plaj alanlarına bakıldığında, sahil kullanımlarının hemen arkasında çok yoğun kentsel doku oluştuğu görülmektedir. Çalışma alanında bu yoğunlukta yapılaşma oluşmamış olmasına karşın gerekli tedbirler alınmaz ise yapılaşma artarak devam edecektir (Şekil 28).

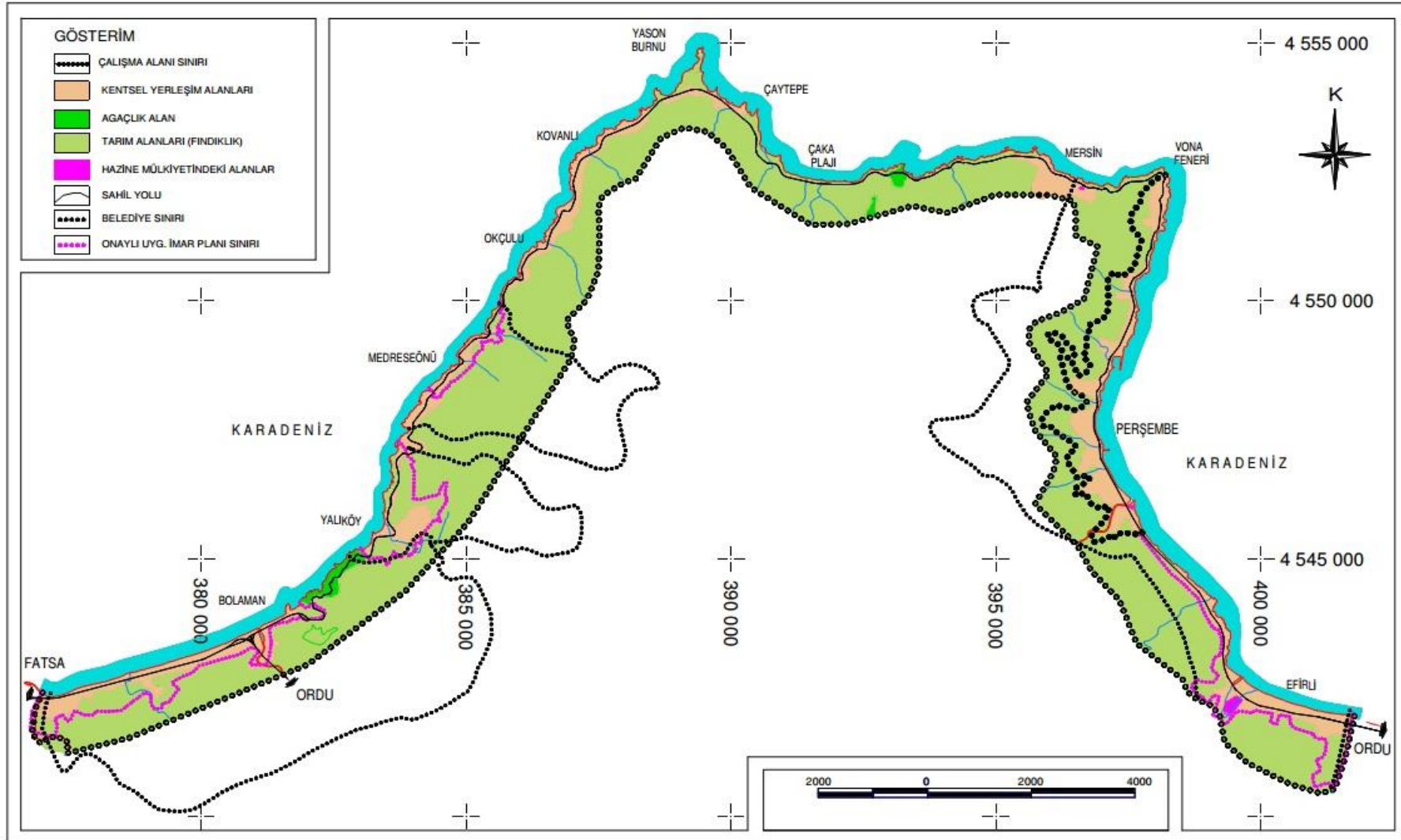
Şekil 28. Efirli Mevkii

Tablo 19. Ordu ili turist sayısı (Ordu Valiliği, 2011, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012).

2005-2010 Yılları Arası İlimize Gelen Yerli Ve Yabancı Ziyaretçi Sayıları							
Birimler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012
Turizm Danışma Bürosuna Gelen Turist Sayısı	5.022	5.388	4.470	5.164	3.719	2.375	1.336
Müze'yi Ziyaret Eden Turist Sayısı	21.592	20.343	15.428	14.792	14.551	18.407	9.031
Turistik Tesislerde Konaklayanlar	67.335	94.206	95.376	94.688	74.085	110.019	142.533
Belediye Belgeli Tesislerde Konaklayanlar	36.262	16.856	24.512	17.359	11.710	26.538	60.248
Yason Kilisesini Ziyaret Eden Turist Sayısı	82.800	9.638	9.647	22.793	10.649	5.018	14.501
Deniz Hudut Kapısı Giriş Sayısı	4.795	347	3.625	2.390	1.756	4.389	660
Genel Toplam	217.816	153.693	234.738	158.339	120.775	229.746	228.309

Tablo 19'da 2005-2012 yılları arası Ordu ilinde konaklayan turist sayısı verilmiştir. Doğu Karadeniz Turizm Master Planı (Anonim, 2012) raporunda belirtildiği üzere Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelen 37 tur içinde çalışma alanı sınırları içinde yemek molası veren tur bulunmamaktadır. Çalışma alanı ve çevresinde tur güzergahlarının geçtiği yerler ise Ordu Paşaoğlu Konağı (4 tur) ve Yason Kilisesi'dir (4 tur). Yalnız 5 tur Ordu'da, 6 tur ise Fatsa'da konaklamaktadır (Anonim, 2010a).

Turizm ve rekreasyon kaynak değerini etkileyen tesisler; içme suyu, tuvalet, turizm bilgi merkezleri, rehberlik servisleri, döviz büroları, konaklama, yeme-içme, alışveriş tesisleri, ziyaretçiyi yönlendirme ve bilgilendirme amacıyla kullanılan levha ve panolar vb. şeklinde sıralanabilir (Çıdam, 2007). Bir alanda, alt ve üst yapı tesisleri rekreasyon ve turizm kaynak değeri açısından önemlidir. Söz konusu altyapı tesisleri, alanda gerçekleştirilecek aktivitelere dolaylı etkisi olan tesislerdir. Altyapı sorunları; doğal, tarihi ve turistik değerlerin tanıtımını ve turizm sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Şekil 29'da çalışma alanındaki mevcut sınırlar gösterilmektedir.

Şekil 29. Çalışma alanında mevcut alan kullanımı (Anonim, 2010a'dan uyarlanmıştır).

2.2.3.5. Ekonomik Yapı

Ekonomik yapı; nüfus ve kentleşme, ulaşım, arazi kullanımı, eğitim gibi sosyo-kültürel faktörleri etkileyerek, turizm ve rekreasyon gereksinimini, talebini, gelişimini etkilemektedir (Çıdam, 2007). Bir bölgede turizm gelişmesi bölgeye ekonomik canlılık kazandırmaktadır. Ekonomik yönde turistik hareketlenmeler yatırımın, gelirin ve istihdamın artmasını sağlamaktadır.

Ordu ilinde ekonomi, tarım ve hayvancılık sektörüne dayalı olmakla birlikte; sanayi, gıda sektörü başta olmak üzere bazı sektörler de gelişme göstermektedir. Ancak, sanayi sektörü GSYİH içinde yalnız %8.8'lik küçük bir değere sahiptir. İlin sanayi profiline bakıldığında %30 ile fındık kırma, işletme, entegre tesisleri birinci sırada yer almaktadır. Fındık tesislerini %20 ile un ve yem tesisleri, şekerleme helva, lokum tesisleri, süt ve süt işletmeleri, likit yağ tesisleri, balık ve balık ürünleri işletmeleri, meşrubat işletmelerinin oluşturduğu gıda sanayi, %12 ile taş ve toprağa dayalı sanayi tesisleri takip etmektedir (Anonim, 2010a).

İlde turizmin gelişmesinin hizmet sektörünü de canlandırıp, ekonomik yönden gelişme sağlaması beklenmektedir. Konaklama tesisi açısından ilin artan talebi karşılayabilecek durumda olmadığı görülmektedir. İlde turizm açısından hizmet faaliyetlerinin canlandırılması öngörülmektedir. Konaklama tesisleri en çok merkez ilçede bulunmaktadır. Bunun yanında Fatsa, Perşembe ve Ünye ilçelerinde de konaklama tesisleri yer almaktadır. Ünye, Fatsa ve Efirli'de (Perşembe) kamp ve karavan tesisleri de hizmet vermektedir (Anonim, 2010a).

Çalışma alanındaki yerleşimlerde ekonomik yapı genel olarak ilin genel durumundan farklı değildir. Yukarıda belirtilen yerleşmeler daha çok kırsal nitelikli olup, başlıca gelir kaynağı fındık üretimidir. Diğer bir gelir kaynağı ise balıkçılıktır. Turizm sektörü ise oldukça sınırlı gelişim göstermiştir. Çalışma alanında diğer sektörler gelişmemiştir.

Ordu ilinin yüzölçümü 656.300 hektardır. Bu arazinin 332.840 hektarı tarım arazisi olup, 184.652 hektarı "ormanlık-fundalık", 79.000 hektarı "çayır ve mera", 59.800 hektarıysa "Tarım Dışı Arazi"den oluşmaktadır. İlin arazi yapısının büyük bir bölümünün engebeli arazi olması ve ormanlarla kaplı olması nedeni ile tarım potansiyeli açısından zengin bir yapıya sahip değildir. Arazi yapısının tarla ve sebze tarımına çok uygun olmaması, fındığı ilin başlıca geçim kaynağı haline getirmiştir. Bu sebeple, ilde tarla bitkileri ile meyve ve sebze tarımı ikinci planda kalmaktadır. Ordu ili Türkiye'deki fındık

üretiminin %32'sini karşılamaktadır. Fındık üretiminin yapıldığı ilçeler Merkez İlçe, Fatsa, Perşembe, Ulubey ve Ünye'dir. Ordu ili Türkiye genelinde mısır ve patates üretiminde 13. sırada yer almaktadır (Anonim, 2010a).

İl ekonomisinde ticaret sektörü küçük ölçekli işletmelerin faaliyetleriyle gelişme göstermektedir. Tarımsal üretimin ana ürünü olan fındık, ticari faaliyetlerin de gelişmesine yön vermektedir. Fındığın iç ve dış pazara satılması ticari faaliyetlerin canlanmasına olanak sağlamaktadır. Ordu ili, Türkiye fındık ihracatının %23,4'ünü karşılamaktadır. Diğer önemli tarım ürünleri çilek ve kivi olup ayrıca ilde seralarda sebze üretilmektedir (Anonim, 2010a), (Tablo 20).

Tablo 20. Perşembe ilçesinde tarımsal üretim (Anonim, 2006)

Cinsi	Arazi Varlığı	
	Alan (dekar)	Oranı (%)
Fındık	139.750	62,3
Mısır	16.000	7,1
Çilek	900	0,4
Patates	1.500	0,6
Sebze	2.260	1,0
Çay	415	0,2
Orman	25.830	11,5
Diğer	37.345	16,9
Toplam	224.000	100

Perşembe ilçesinde fındık üretiminin yaygın olmadığı 1960'lı yıllardan önce bahçelerin %80'inde mısır üretimi yapılmaktaydı. Gübrenin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 1970'li yıllardan sonra az araziden çok mahsül almaya başlayan halk, açık arazilerine fındık dikmiştir. Köylerdeki halkın gelir düzeyinin artmasıyla mısır üretimi azalmıştır. Çay üretimi 1960'lı yıllarda yapılmaya başlanmış olup günümüzde sadece Ortatepe Köyü'nde birkaç bahçede yetiştirilmektedir (Anonim, 2006).

Ordu ilinin ekonomisinde hayvancılık, tarımsal üretimden sonra gelmektedir. Hayvancılık, özellikle ilin güney kesimlerinde yer alan ve tarımsal üretimin az olduğu, buna karşın hayvancılık için uygun meralara sahip ilçe ve köylerde yapılmaktadır. Arıcılık; 1960 yılından sonra modern kovanlarla ve seyyar olarak yapılmaya başlanmıştır. Tarım İl

Müdürlüğü verilerine göre il, kovan sayısı bakımından Türkiye ikincisi, toplam bal üretimi ve kovan başına bal verimi açısından Türkiye birincisidir. Tarım sektörü içinde hayvancılığın payı %21,3'tür (Anonim, 2010a).

Ordu ilinin kıyı şeridinin uzun olması balıkçılık faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır. En çok avlanan balık türleri hamsi, istavrit, kefal ve mezgittir. Ayrıca balık çiftliklerinde somon, levrek ve alabalık yetiştirilmektedir. GSYİH içinde balıkçılığın payı %2,1'dir. (Anonim, 2010a).

2.2.4. Yasal Durum

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Ordu il sınırları içerisinde yer alan Bolaman-Okçulu arasında kalan bölge Bakanlar Kurulu Kararı ile Ordu-Bolaman Turizm Merkezi olarak ilan edilmiş (Resmi Gazete, 2008); daha sonra Bakanlar Kurulu Kararı ile söz konusu alan Bolaman-Efirli arası olarak yenilenmiş ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir (Resmi Gazete, 2009), (Şekil 30). Kültür ve Turizm Bakanlığı, söz konusu bölgenin çevre düzeni planı ihalesi için Ordu İl Özel İdaresi'ne yetki vermiştir. Bu yetki doğrultusunda 1/25.000 ölçekli Bolaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Çevre Düzeni Planı oluşturulmuştur.

Planın oluşturulması aşamasında tüm resmi kurumlardan görüş talep edilmiş; ilgili tüm belediyelerden planlama alanı içinde yapılacak çalışmalardan beklentileri, planlama alanı içinde yaşanan sorunlar ve bu konularda çözüm önerileri sorulmuştur. Gelen talepler ve görüşler doğrultusunda turizme yönelik kullanımlar, konut ve konut dışı yapılaşma bölgeleri ve tarım alanları tespit edilmiştir.

Bu şekilde Bolaman, Yalıköy, Medreseönü ve Perşembe Belediyesi'ni de içine alacak şekilde hazırlanan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na onaya sunulan 1/25.000 ölçekli Ordu-Bolaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Çevre Düzeni Planı, Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre Bolaman Konağı, Yason Burnu, Hoynat Adası, Çaka Plajı, Efirli Plajı gibi tarihi ve turistik noktalar turizm gelişim alanı olarak belirlenmiş olup buradaki yapılaşma ve imar izinleri bakanlık kararıyla mümkün olabilecektir.

Ordu, Doğu Karadeniz'in deniz-güneş turizmine en fazla imkan sunan sahil şeridine sahip olan ilidir. T. C. Kalkınma Bakanlığı, Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı verilerine göre, "Doğu Karadeniz Turizm Master Planı"nda il üç adet

eylem bölgesine ayrılmış olup bunlar, Bolaman-Ordu Arası Sahil Kesimi Eylem Bölgesi, Perşembe ve Toygar Turizm Merkezi Eylem Bölgesi ve Çambaşı Turizm Merkezi Eylem Bölgesi'dir. Bolaman-Ordu Arası Sahil Kesimi Eylem Bölgesi; sahil yolunun Bolaman-Perşembe tünellerinden geçmesi sonucu Bolaman-Ordu arasının son derece sakin bir ortama kavuşması ve bölgenin rekreasyon merkezi olması ve bununla birlikte; Belicesu Koyu, Yason Burnu Doğal Sit Alanı, Çam Burnu, Çeşmeönü Mahallesi, Efirli Yalı Mahallesi ve Yalıköy'ün turizm amacıyla kullanılması planlandığından dolayı seçilmiştir (URL-7, 2014).

2.2.4.1. Tarihi ve Kültürel Yapılar

Aşağıda genel özellikleri verilen Bolaman Kalesi ve Hazinedaroğlu Konağı ile Yason Kilisesi, alandaki tarihi ve kültürel yapılar olup kayıt altındadır.

- Bolaman Kalesi ve Hazinedaroğlu Konağı

Fatsa ilçesi Bolaman Beldesi'nde denize doğru hafifçe sokulan burun üzerinde, zincirleme bir şekilde inşa edilmiş kaledir. Gözetleme ve karakol görevi için iç ve dış olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. İç kale kalenin batı ucunda yer almakta olup kesme taşların kullanıldığı çok yüksek duvarlardan oluşmuştur. İçinde bazilika planlı küçük bir şapel bulunmaktadır. İç kale üzerinde 18. yüzyılda yapılmış ahşap bir konak bulunmaktadır. Kademoğlu Konağı olarak da bilinen bu yapı çift cumbalı olup bölgenin sivil mimarlık örneğini teşkil eder (Şekil 31). Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restorasyonu yapılmıştır (Anonim, 2006).

Şekil 31. Hazinedaroğlu Konağı

- Yason Kilisesi

Yason Burnu'nun batı ucunda 1869'de inşa edilmiş bir kilise ve Orta Çağ'a ait bazı kalıntılar bulunmaktadır. Kilisenin planı bazilikal ve kare haç tipin karışımıdır. Pencere ve kapılar tamamen yuvarlak kemerlidir. Pencere kenarı dışa doğru daralmaktadır. Güneyde tuğla ocağı ve diğer kalıntılar bulunmaktadır (Anonim, 2010), (Şekil 32).

Kilisede harçlı moloz taş olan duvarlar arasında açık sarı blok taşlar görülmektedir. Bunlardan birinin üzerinde kabartma olarak geçmeli bir Bizans motifi bulunmaktadır. Güney kapısının batısında bulunan taş dikey silme kilisenin batıda bir çıkması olduğuna işaret etmektedir. Bu aynı zamanda kilisede kare haç planı uygulandığı hakkında da bilgi vermektedir. Dikdörtgen olan güney kapısı üzerinde hafif bir sağır sivri kemer bulunmaktadır. Kemerin dış hatları sarı taşla belirginleştirilmiştir. Batıdaki ana kapı etrafında bir sıra dekoratif pervaz dolaşmaktadır. Kapının üzerinde bulunan kafes biçimli kabartma çok özgündür. Kubbe kasnağı yuvarlak olup biri doğuya diğer üçü kuzeydoğuya bakan pencerelere sahiptir. Ana apsis pentagonal, yan apsisler üç kenarlıdır. Güneydoğu apsis kuzeydoğu apsisten daha büyüktür. İki yan apsis ana apsiye hiç köşe yapmadan birleştirilmiştir (Anonim, 2010).

İçte döşeme kaba yontulmuş kare taş bloklarının yerleştirilmesiyle oluşmuştur. Duvarlar beyaz sıva ile kaplıdır ve hiçbir fresk izi yoktur. Kubbe altı ve neflerin üzerindeki tonozlar tümüyle taştır (Anonim, 2010).

Şekil 32. Yason Kilisesi

- Efirli Camii ve Mezarlığı

Efirli Köyü sahil kesimindedir. 1800'lü yıllarda inşa edildiği tahmin edilmektedir. Mezarlıkta birbirinden farklı mezar taşları ve kitabeler bulunmaktadır. Camiinin kitabesine göre 150 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Tek şerefeli minaresi olan caminin mihrap ve iç kapısı orijinaldir (Anonim, 2010c), (Şekil, 33).

Şekil 33. Efirli Camii ve Mezarlığı

- Yalıköy Camii

Fatsa İlçemize bağlı Yalıköy’de bulunmaktadır. Duvarları taştan, iç kısmı ile üst katı ahşaptandır. Üç taş sütunla taşınan son cemaat yeri mevcuttur. İç kısımda mihrabın sağında ve solunda sıva üzerine yazılmış ayetler bulunmaktadır. Ahşap olan bölümler onarılmıştır (Anonim, 2010c).

- Çamburnu Feneri

135 yıldır gemilere yol gösteren fener, 1880 yılında Osmanlı Devleti’ne olan borçlarına karşılık Fransızlar tarafından yapılmıştır. Denizden yüksekliği 39 m., çakar sistemli, elektrik akülü olan fener 41 derece 07 dakika 55 saniye kuzey enlemi ile 37 derece 48 dakika 18 saniye doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır (Anonim, 2006; Anonim, 2010c), (Şekil 34).

Şekil 34. Çamburnu Feneri

2.2.4.2. Korunan Alanlar ve Sit Alanları

Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) korunan alanları "Doğanın ve ilişkili ekosistem servisleri/hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla açıkça tanımlanan ve bilinen coğrafi sınırları olan, kendini bu alana adanmış kişilerin olduğu, yasal veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alan" şeklinde tanımlamaktadır (Emerton vd., 2006).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na (Resmi Gazete, 1983) göre doğal sitler, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarını ifade etmektedir.

Türkiye'de kültürel değerlerin korunmasını amaçlayan mekanizmalar arasında yer alan Sit Alanları, tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır. Aynı yasaya göre korumaya konu olan Kültür Varlıkları ise, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır; şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu yasaya göre korunan kültürel varlıklar, kentsel, tarihi ve arkeolojik sit alanları ile tescilli yapılardan oluşmaktadır.

05.11.1999 tarih ve 658 sayılı Koruma ve Kullanma Koşulları ile ilgili ilke kararı ile Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu tarafından yeniden düzenlenen arkeolojik sitler, şu şekilde tanımlanmaktadır (URL-9, 2014): İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların, yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır.

Aşağıda genel özellikleri verilen Belicesu Kayadibi Mevkii I. Derece Arkeolojik Sit Alanı; Yason Burnu Yarımadası I. Derece Arkeolojik, II. Derece Doğal Sit Alanı ve Hoynat Adası II. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak korunmaya alınmıştır.

- Belicesu Kayadibi Mevkii

Avrupa Konseyi Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri ve Türkiye Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü verilerine göre; Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 15. 02. 1991 tarih ve 969 sayılı kararına göre tescil edilen alan, Perşembe ilçesi Kazancılı Köyü Kayadibi Mevkii'nde yer almakta

olup I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak korunmaya alınmıştır. Yarımadanın şekli ve üzerindeki arkeolojik kalıntılar dolayısıyla önemli bir yerdir (Anonim, 2010c).

Söz konusu alan yarımada olup şekil olarak bir timsaha benzediğinden Timsah Adası olarak da bilinmektedir (Şekil 35). Yarım adanın kayalık kısımlarında bir adet kaya içine oyulmuş mezar bulunmaktadır. Bu tip mezarlar Bizans döneminde yoğun olarak kullanılan ve üzeri kapakla kapatılan mezarlardır. Kayalık alanlarda ana kayaya basamak şeklinde işlenmiş bazı kalıntılar yer almaktadır. Yarım adanın karayla birleştiği ağaçlık bölümde ise Orta Çağ'a ait çatı kiremitlerine ve seramik parçalarına rastlanmaktadır (Anonim, 2010).

Şekil 35. Belicesu Kayadibi Mevkii

- Yason Burnu Yarımadası

Bu yarımada, Perşembe ilçe merkezine 15, Ordu il merkezine 28 km. mesafededir. İnce ve sivri burunun kıyından itibaren uç noktaya olan mesafesi, yaklaşık olarak 500 metredir (Anonim, 2006), (Şekil 36).

Avrupa Konseyi Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri ve Türkiye Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü verilerine bakıldığında, Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü 18. 03. 2004 tarih ve 866 sayılı kararına göre tescil edilen alan Perşembe ilçesi Çaytepe Köyü sınırları içinde olup I. Derece Arkeolojik, II. Derece Doğal Sit Alanı olarak korunmaya alınmıştır. Yason Burnu,

Karadeniz sahili boyunca Sinop'un doğusundaki burunların en büyüğüdür (Anonim, 2010c).

Yarımadada üç bin sene öncesinden kalma balık havuzları, 2400 yıl öncesine ait iskele taban ayakları, değirmen taşı şeklinde yapılmış iskele tabanları bulunmaktadır (Anonim, 2006).

Şekil 36. Yason Burnu Yarımadası

- Hoynat Adası

Perşembe ilçesi Ramazan Köyü sınırları içindedir. Eski gemiciler adayı, bir çeşit depo ve sığınak olarak kullanmışlardır. Avrupa Konseyi Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri ve Türkiye Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü verilerine göre, II. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak korunmaya alınmıştır (Anonim, 2010c).

Akkuş adası, Hoynat Adası ve Hoynat Kalesi olarak bilinen ada Ordu-Samsun Devlet Karayolu'nun 15-16. km.'lerinde yer alan Çaka Tüneli'nin doğu yönündeki çıkışında sahile yaklaşık 300 m. mesafede ve 10 dönümlük bir kara parçası olup denizden yaklaşık 14-15 m. yükseklikindedir (Şekil 37). Adanın güney ve güney-batı kesimlerinde sur, duvar kalıntıları, sarnıç kalıntısı (taş duvarla örülmüş) ve güney yakasındaki arazi zemininde seramik parçaları yer almaktadır (Anonim, 2010).

Alan kodu DKD 001 olan Önemli Kuş Alanı'dır (ÖKA). Tamamının koruma altına alınması ve izlenmesi gerekli olan ada "Nesli tehlike altında olan kuş türlerinin önemli popülasyonlarını barındıran adalar" kriterinden dolayı ÖKA olarak belirlenmiştir. Adada tepeli karabatak (*Phalacrocorax aristotelis*) popülasyonu bulunmaktadır (Anonim, 2006).

Şekil 37. Hoynat Adası

2.3. Çalışmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bu çalışmada, Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesine yönelik bir yöntem geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Konuyla ilgili yapılmış araştırmalar değerlendirilmiş, alan için en uygun turizm stratejisini belirlemeye yönelik özgün bir yöntem oluşturulması hedeflenmiştir. Çalışma alanı sınırlarının belirlenmesinin ardından amaca uygun şekilde aşamalar belirlenmiş ve bu doğrultuda bir akış süreci uygulanmıştır (Şekil 38). Peyzaj kaynaklarının turizme yönelik incelenmesinde SWOT, Delphi ve AHS yöntem ve teknikleri birarada kullanılmış olup yöntemler ayrı ayrı değerlendirilmiştir;

I. Aşama: Çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesine yönelik içsel ve dışsal durum analizi olup aşağıdaki adımları içermektedir.

- Literatür araştırması ve veri toplama, verilerin sayısallaştırılması
- Alanın sörvey ve analizinin yapılması
- SWOT analizi ile çalışma alanının doğal ve kültürel kaynaklarına ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler faktörlerinin belirlenmesi

II. Aşama: Belirlenen her bir SWOT faktörünün bölge turizmi açısından hangi düzeyde güçlü ve zayıf yön olduğunun, hangi düzeyde fırsat ve tehdit oluşturduğunun denetlenmesidir.

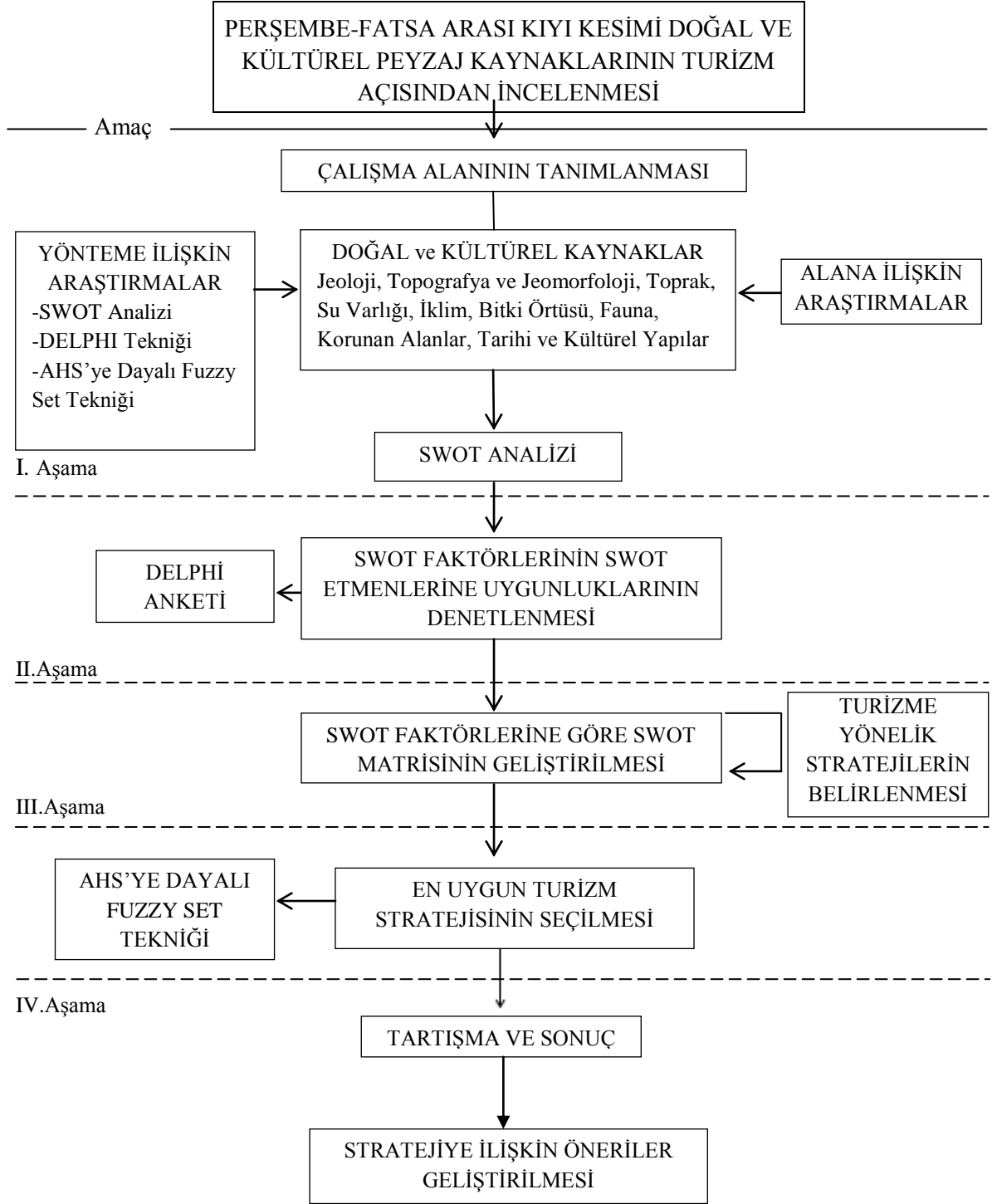
- Uzman gruba 3 aşamalı Delphi anketi uygulanması

III. Aşama: Alanın turizm açısından incelenmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesidir.

- Denetlenmiş ve uygunluk düzeyi belirlenmiş olan SWOT faktörleriyle SWOT matrisi oluşturulması
- TOWS analizi ile alan için turizm stratejileri geliştirilmesi

IV. Aşama: Alanın turizm açısından incelenmesine yönelik en uygun stratejinin seçilmesidir.

- AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği ile stratejilerin önceliklerinin belirlenmesine yönelik anketlerin uzman gruba uygulanması
- Fuzzy Set tekniği ile AHS anketlerinin değerlendirilmesi
- Öncelik sıralamasına göre stratejilerden en uygun olanının belirlenmesi

Şekil 38. Çalışmada kullanılan yöntemin akış süreci.

2.3.1. SWOT Analizi

Çevre şartları, sürekli meydana gelen değişiklikler sebebiyle, turistik bir yöreyi ya bir fırsatla ya da bir tehditle karşı karşıya bırakmaktadır. Yörenin sahip olduğu kaynaklara bağlı olarak üstün ve zayıf yönlerinin tanımlanması ve bunların çevre koşulları ile uyumlu hale getirilmesi sürecine etkileşim analizi (SWOT Analizi) adı verilmektedir (Arıkan, 2006).

Turizm potansiyelini saptamak için etkili ve doğru bir durum değerlendirmesi gerekmektedir. SWOT (GZFT) analizi, iyi ve basit bir durum değerlendirmesi sağlayabilmektedir. Çalışma alanının turizmde güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi amacıyla yapılacak SWOT analizi, turizm hedeflerine uygun stratejilerin seçilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca alanın turizm kaynaklarının değerlendirilmeye tabi tutulması, bu kaynakların zayıf yönlerinin belirlenmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlayacaktır.

SWOT grupları dört ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar; üstünlükler/güçlü yönler (strengths), zayıflıklar (weaknesses), fırsatlar/olanaklar (opportunities) ve tehditler/tehlikeler (threats) olarak sıralanmaktadır. SWOT sözcüğü; Üstünlükler, Zayıflıklar, Fırsatlar/Olanaklar ve Tehditler/Tehlikeler kelimelerinin İngilizce karşılıklarının ilk harflerinden oluşan bir sözcüktür. Bunlardan Üstünlükler ve Zayıflıklar; içinde bulunulan durumdan kaynaklanan ve etki edilebilir "içsel faktörler"dir. Fırsatlar/Olanaklar ve Tehditler/Tehlikeler ise; dış ortamda oluşmuş ve etki edilemeyen "dışsal faktörler"i temsil etmektedir (İlter ve Ok, 2004). Tablo 21'de SWOT analizinin basit bir özeti verilmektedir.

Tablo 21. SWOT analizi (İlter ve Ok, 2004).

Etkenin Yeri	Etkenin Tipi	
	İstenen	İstenmeyen
İçsel	Güçlü	Zayıf
Dışsal	Fırsat	Tehdit

SWOT analizi ilk kez 1960'lı yılların sonlarına doğru, Harvard ve diğer Amerikan Üniversitelerinin işletme fakültelerinde, işletme ve politika araştırmalarında kullanılmaya başlanmıştır (Pesonen vd., 2001). Bu analizlerin temel amacı, izlenecek stratejilerin seçilmesine yardımcı olma yönünde karar desteği sağlamak olmuştur.

SWOT analizi sistematik bir yaklaşım amacıyla ve karar almak için yaygın olarak kullanılmaktadır (Kurtilla vd., 2000). SWOT analiziyle; stratejik plan geliştirilmesi aşamasında, sorun tanımlama ve çözüm oluşturulması aşamalarında, nicel verilerin yetersiz, bilgilerin kişilerin belleklerinde olduğu durumlar analiz edilebilmektedir (Güngör, 2004).

SWOT analizi tekniği bir firmanın, sektörün, yatırımın, ülkenin veya coğrafi bölgenin kendi bireysel özelliklerinden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik olarak kontrol edilebilen veya edilemeyen çevre faktörlerinden kaynaklanan fırsat ve tehditlerin saptanmasını amaçlayan bir tekniktir (Karadeniz vd., 2007). SWOT analizinde amaç, iç ve dış etkenleri dikkate alarak var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanmak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirmektir. SWOT analizi, güçlü olunan ve büyük fırsatların değerlendirilmeyi beklediği alanlara odaklanmayı sağlamaktadır (Arıkan, 2006).

SWOT çözümlenmeleri ile ele alınan strateji belirleme durumları; katılan kişilerin uzmanlıkları, bilgileri, deneyimleri ve becerileri doğrultusunda, strateji belirlemede etkili olan içsel ve dışsal faktörlerin sadece kalitatif/niteliksel olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu durum SWOT çözümlenmelerini, strateji belirlenmesinde etkili içsel ve dışsal faktörleri sadece yüzeysel olarak listeleyen bir araç durumuna getirmektedir (Yılmaz, 2006).

SWOT analizinin en önemli eksikliklerinden biri, stratejik kararı hangi faktörün en fazla etkilediğini değerlendirememesidir (Shrestha vd., 2004). SWOT grupları ve her bir SWOT grubu içindeki faktörlere ait öncelik değerlerinin ve önem sırasının belirlenmesi için, başka tekniklerin de devreye alınması gerekmektedir. Bu açığı gidermek için Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS), Analitik Ağ Süreci, SMART, SMAA-O gibi yöntemler SWOT analizi ile birlikte kullanılarak bütünleşik modeller türetilmiş ve sayısallaştırılmış SWOT analizi kavramı ortaya atılmıştır.

2.3.2. Delphi Tekniği

İngilizcesi "Delphi" ve okunuşu "Delfi" olan teknik, genel olarak bir problem durumuna ilişkin uzman görüşlerinin sistematik bir biçimde elde edilmesini sağlamaktadır (Şahin, 2001). Delphi tekniği, sorun çözmeye uzman kişilerin yüz yüze görüşmeler

olmadan ve bir arada tartışmalar yapmadan karar almalarına ve uzlaşmalarına imkan veren nitel bir yöntemdir.

Adını eski Yunan efsanelerinden alan Delphi tekniği, özellikle bir sorunun çözümünde bilimsel kanıtlarla birlikte toplumsal değerlerin de gerektiği durumlarda kullanıldığında etkili olmaktadır. Denetimli geri beslemenin yer aldığı tekrarlama ve ortaya konan görüşlerin istatistiksel ifadesi Delphi tekniğinin önemli özellikleridir (Linstone ve Turoff, 1975; Aydın, 1999).

Delphi tekniği ilk olarak Amerika'da Dalkey ve Helmer (1963) tarafından bir tahmin yöntemi olarak geliştirilmiştir. Günümüzde; eğitim, çevre, kentleşme, ulaşım, iktisadi eğilimler, pazarlama vb. alanlardaki karmaşık problemlerin çözümünde kullanılan bir teknik haline gelmiştir. Delphi tekniği, bir konuda bilgi toplamak amacıyla bir dizi anketin ardışık olarak uygulandığı, yapılandırılmış bir grup iletişim sürecidir (Linstone ve Turoff, 1975). Anketlerden farklı olarak; görüşlerde, kararlarda veya seçimlerde bir uzlaşmaya varılması söz konusudur (Keeney vd., 2001). Analitik tekniklerle elde edilmesi çok zor olan konularda subjektif yargılara dayalı kolektif sonuçlara ulaşılabilir (Skulmoski vd., 2007).

Delphi çalışması, amaca ulaşıldığının düşünüldüğü noktada tamamlanır; örneğin tüm yargılarda uzlaşma sağlanabilir, teorik olarak doygunluğa ulaşılabilir ya da yeterli bilgi alış-verişinin yapıldığı düşünülebilir. Araştırma amacına göre bir ya da beş tura kadar uygulama örneklerine rastlansa da, genellikle iki veya üç turda uzlaşmanın sağlandığı görülmektedir. Delphi, bu yönüyle zaman alıcı bir araştırma yöntemidir (Skulmoski vd., 2007).

Delphi tekniğinde; katılımcı uzmanların, soruları kimsenin etkisi altında kalmadan cevaplaması sağlanmaktadır. Bununla birlikte bir dizi uygulamadan oluşan görüş bildirme formları yoluyla katılımcı uzmanların görüşlerini değiştirebilme olanağı bulunmaktadır. Tekrarlar yoluyla tüm grup üyeleri diğer üyelerin görüşlerinden haberdar edilmekte, kontrollü geri besleme sağlanmaktadır. Sonuçta grup cevapları uygun istatistik tekniklerle analiz edilerek ortalamalar ve eğilimler elde edilmektedir (Rowe ve Wright, 1999; Landeta, 2006). Delphi sürecinde ardışık anketlerin kullanılması ve katılımcılara analizlere ilişkin geri beslemede bulunulması, katılımcılara kendi görüşlerini ve diğer katılımcıların görüşlerini yeniden gözden geçirme fırsatı vermekte ve uzlaşmaya yönelik adım atılmasına olanak sağlamaktadır (Şahin, 2001).

Linstone ve Turoff (1975) Delphi tekniğinin kullanım alanlarını aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

- Problem analitik tekniklere tam olarak uygun olmadığında ve bir topluluğun yapacağı öznel değerlendirmelere ihtiyaç duyulduğunda,
- Kapsamlı ve karmaşık bir problemin incelenmesinde daha önce aralarında yeterli düzeyde iletişim kurulamayan ve deneyim ya da uzmanlıklarına göre farklı birikimlere sahip olan bireylerin görüşlerine ihtiyaç duyulduğunda,
- Yüz yüze görüşme olduğunda daha verimli etkileşim sağlayacak birden fazla bireye ihtiyaç duyulduğunda,
- Zaman ve maliyet faktörleri grup toplantılarının sık yapılmasını engellediğinde,
- Yüz yüze toplantıların etkinliğinin ilave bir grup iletişim süreci ile artırılması istendiğinde,
- Bireyler arasında önemli boyutlarda görüş ayrılığı nedeniyle bir hakeme ve/veya katılımcıların kimliklerinin saklanması ihtiyacı duyulduğunda,
- Çalışma sonuçlarının geçerliliğini sağlamak için heterojen bir katılımcı grubuna ihtiyaç duyulduğunda ve bu süreçte bazı bireylerin sayı ve kişilik açısından ortaya çıkan görüşlerde baskınlık kurmalarının önlenmesi istendiğinde Delphi tekniği uygun bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir.

Uygulamaların sayısı grup üyelerinin uzlaşmalarına bağlıdır; ancak uzlaşma sağlanması için genelde üç uygulama yetmektedir (Delbecq vd., 1975; Skulmoski vd., 2007; Hsu, 2007). Her bir Delphi çalışmasında uygulamaların sayısı, katılımcıların hangi düzeyde gizli tutulacağı, verilen geri bildirim miktarı, örneklem yaklaşımı ve analiz yöntemi farklı olabilmektedir (Skulmoski vd., 2007; Hasson ve Keeney, 2011). Delphi tekniği sağladığı esneklik sayesinde araştırma sorularına ve araştırmanın yapısına göre farklı şekillerde uygulanabilmekte, araştırma problemine göre desenlenebilmektedir.

Delphi tekniğinde uzman görüşlerine yer verildiği için, evreni temsil edecek rastgele örneklem yerine, araştırma sorularını yanıtlama yeterliliğine sahip uzmanların katılımcı olduğu örneklem, amaçlı olarak seçilmektedir (Skulmoski vd., 2007; Şahin, 2010). Delphi çalışmalarında katılımcıların sayısının çalışmanın amacına ve hedef kitlenin çeşitliliğine bağlı olduğu söylenebilir; seçilecek örneklem için üzerinde uzlaşılmış belirli bir sayı yoktur (Williams ve Webb, 1994). Güvenilir bilginin elde edilmesi için yüksek oranda katılım ve yüksek düzeyde uzmanlığın şart olmadığı, hatta anlamlı sonuçların elde edilebilmesi için dört kişilik bir grubun dahi yeterli olabileceği belirtilmektedir (Duvarcı

vd., 2008). Delbecq ve arkadaşlarına (1975) göre katılımcı grubu homojen ise 10-15 kişi yeterli olabilmekte ve hatta homojen ve iyi seçilmiş bir uzman grubunda katılımcı sayısı 30'u geçtiğinde çok az yeni fikir ortaya çıkmaktadır (Koçdar, 2011). Şahin (2001)'e göre ideal grup büyüklüğü 10-20 uzmandan oluşmaktadır.

Bir anketin güvenilirliği, yani ankette yer alan maddelerin ya da soruların her birinin birbiri ile ne kadar iyi ilişkilendirilmiş olduğunun sınanması için kullanılan yaygın bir teknik olan Cronbach Alpha Faktör Analizi'nin katsayısı 0,00 ile 1,00 arasında değişmektedir. 0,50'nin üzerindeki Alpha değerleri sosyal bilimler araştırmalarında yeterli sayılırken; 0,70 ve üzeri önerilmekte; 0,80 ve üzeri arzu edilmektedir (Turan, 2011). Cronbach Alfa (α) katsayısıyla ilgili olarak en sık kullanılan değerlendirme ölçütü şu şekildedir (Sarkım, 2007):

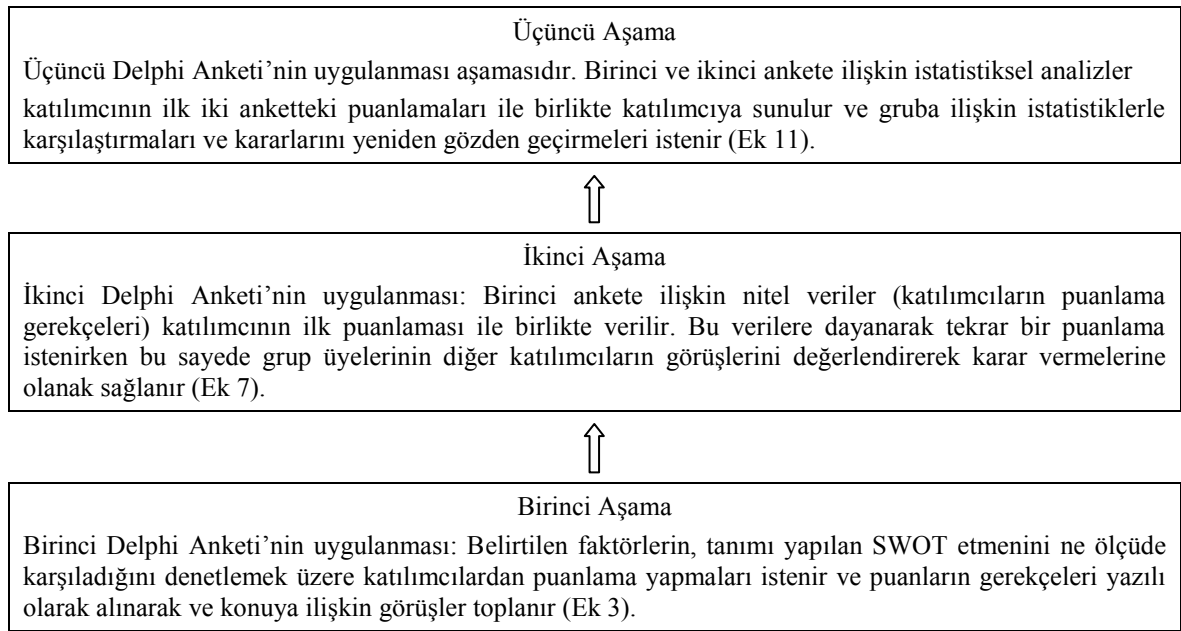
- 0,00 $\leq$ α < 0,40 ise ölçek güvenilir değil,
- 0,40 $\leq$ α < 0,60 ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- 0,60 $\leq$ α < 0,80 ise ölçek oldukça güvenilir,
- 0,80 $\leq$ α < 1,00 ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Anket soruları "7'li Likert tipi tutum ölçeği" aracılığı ile sorulmuş olup birinci ankette, verilen cevap için gerekçe belirtilmeleri istenmiştir. Likert ölçeği, belirli bir konuya ilişkin tavırları ölçmek için tasarlanmış bir yöntemdir (Gürsakar, 2007). Ölçek 5'li, 7'li, 9'lu ve 11'li olarak da kullanılabilir. 1932'de Rensis Likert tarafından geliştirilmiş olan tutum ölçeği, bireyin her bir ifadeye ne ölçüde katılıp katılmadığını derecelendirmektedir (Canakay, 2006). Anketi yanıtlayan kişilerden, verilen her bir yargı ile ilgili görüşlerini çok olumludan çok olumsuz kadar sıralanan seçenekler içinde belirtmeleri istenmekte ve ankete katılanların konuyla ilgili düşünce, algılama, eğilim ve tutumları ölçülmektedir. 9 veya 11 ölçekli anketlerde değerlendirmeyi yapan kişi zorluk çekebilir. Bu nedenle Delphi anketinde, çalışmalarda yaygın olarak kullanılan 7'li ölçek (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Biraz katılmıyorum, 4: Kararsızım, 5: Biraz katılıyorum, 6: Katılıyorum, 7: Tamamen katılıyorum) uygulanmıştır.

Birinci Delphi anketi uygulamasına katılımcılardan, belirtilen faktörlerin, tanımı yapılan SWOT etmenini ne ölçüde karşıladığını denetlemek üzere verecekleri yanıtlara ilişkin olarak, açık uçlu olarak gerekçe belirtmeleri istenerek başlanmıştır. Dört bölüm ve 47 maddeden oluşan birinci Delphi uygulamasının sonunda katılımcıların belirtmiş

oldukları tüm gerekçeler saptanmış ve bildirilen ifadeler benzer diğer ifadelerle birlikte gruplanarak ortak görüş ifadesi haline getirilmiştir (Ek 20). Burada, katılımcılar tarafından bildirilen gerekçeler içerisinde anlamları belirgin olan ve konuyla doğrudan ilgisi bulunan net ifadeler seçilmiştir. Elde edilen ortak görüşler, ikinci uygulamada katılımcılara yöneltilmek üzere ikinci uygulamaya taşınmıştır. Her bir katılımcının gerekçesinin bir sonraki uygulamada tüm katılımcılara sunulması sağlanmıştır (Tablo 22).

Tablo 22. Delphi tekniğinin aşamaları (Şahin, 2009).

Birinci uygulama sonuçlarının elde edilip analiz edilmesinden sonra başlanan ikinci anket uygulamasında her katılımcı için ayrı birer anket formu düzenlenmiş olup birinci anketteki kendi yanıtları ve birinci anketin gruba ait istatistikleri (aritmetik ortalama ve standart sapma) bu formlarda verilmiştir. Ayrıca, birinci anketten elde edilen gerekçeler olumlu ve olumsuz olarak gruplandıktan sonra anketlerle birlikte değerlendirilmek üzere elden teslim yoluyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Bu şekilde bireyler düşüncelerini kendilerine iletilen sonuçlarla, farklı görüş ve yaklaşımlarla karşılaştırarak yeniden gözden geçirmektedir.

Üçüncü anketler de her katılımcı için ayrı düzenlenmiştir. Birinci ve ikinci anketteki kendi yanıtlarını ve birinci ve ikinci anketin gruba ait istatistiklerini (aritmetik ortalama ve standart sapma) içeren formlar elektronik ortamda katılımcılara ulaştırılmıştır.

SPSS programı kullanılarak birinci, ikinci ve üçüncü Delphi anketi uygulamalarından elde edilen verilerin frekans, medyan, genişlik değerleri istatistiksel olarak hesaplanmıştır. Anket sorularının her biri için hesaplanan değerler aşağıda açıklanmıştır.

- Uzlaşma düzeyi; kullanılan 7 dereceli ölçekte 5, 6, 7 yanıtını verenlerin yüzdelerinin toplamıdır.
- Medyan; değerleri küçükten büyüğe doğru sıralanmış istatistiksel bir seride tam ortaya düşen ve seriyi iki eşit parçaya bölen değerdir. Başka bir deyişle, yanıtların %50'sini soluna, %50'sini de sağına alan noktadır.
- Birinci çeyrek (Ç1); yanıtların %25'ini soluna, %75'ini de sağına alan noktadır.
- Üçüncü Çeyrek (Ç3); yanıtların %25'ini sağına, %75'ini de soluna alan noktadır.
- Genişlik (Interquartile range-IQR); Üçüncü çeyrekle birinci çeyrek arasındaki farktır ($IQR = \text{Ç}3 - \text{Ç}1$). IQR, yanıtların ortada yer alan %50'sidir. IQR (ÇAF) değeri yanıtların birbirinden ne kadar geniş aralıkta farklılaştığını göstermektedir. Bu farkın az olması görüş birliği olduğunu, yüksek olması ise görüş birliği olmadığını ifade eder.

Delphi tekniği, uzman kişiler arasında görüş birliğine varmak için yararlanılan bir yöntemdir. Bu çalışmada alandaki peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesine yönelik olarak belirlenmiş olan SWOT faktörlerinin, hangi düzeyde güçlü ve zayıf yön; hangi düzeyde fırsat ve tehdit olduklarının denetlenmesi için Delphi anketleri kullanılmıştır. Anket sonuçlarının istatistiksel olarak değerlendirilmesi yoluyla yapılan veri analizleri, her bir Delphi uygulaması sonrasında katılımcılara istatistiksel geri bildirimde bulunmak ve görüş birliğine ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışma üçüncü uygulamada sonlandırılmıştır. Oluşturulan akademik uzman grubundan tümü her üç uygulamada da anketi yanıtlamıştır. Delphi uygulamalarının tümünün değerlendirilmesinden sonra üçüncü anket sonucu, gereken uzlaşma ölçütüne sahip olmadığı tespit edilen faktörler elenerek listeden çıkarılmış, diğerlerinin öncelik sıralaması yapılmıştır. Kullanılan uzlaşma ölçütü Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Uzlaşma ölçütleri (Şahin, 2009).

Uzlaşma	Uzlaşma göstergesi
Ölçüte sahip (K)	Eğer medyan ≥ 5 ve $\text{ÇAF} \leq 1.5$ ise Eğer medyan ≥ 5 ve $\text{ÇAF} \leq 2.5$ ve 5-7 frekansı $\geq \%70$ ise
Ölçüte sahip değil (UY)	Eğer medyan ≤ 3 ve $\text{ÇAF} \leq 1.5$ ise Eğer medyan ≤ 3 ve $\text{ÇAF} \leq 2.5$ ve 1-3 frekansı $\geq \%70$ ise
Nötr (N)	Eğer medyan = 4 ve $\text{ÇAF} \leq 2.5$ ise

2.3.3. TOWS Analizi

Wehrich (1982), SWOT analizine yeni bir yaklaşım geliştirip SWOT matrisini oluşturmuş, S/O (G/F), S/T (G/T), W/O (Z/F), W/T (Z/T) kıyaslamalarını getirip SWOT çözümlmelerine yeni bir boyut kazandıran TOWS analizini ortaya koymuştur (Cömertpay, 2006; Subramoniam vd., 2010;).

SWOT analizi sonucunda elde edilecek verilerin incelenen faktörle ilgili bireysel ve çevresel unsurlarla bir bütün halinde incelenmesi ve yorumlarının yapılması gerekmektedir. SWOT analizinde kavramsal olarak dört farklı strateji önerilmektedir. Bu alternatif stratejiler aşağıda özetlenmektedir (Karadeniz vd., 2007):

GF Stratejisi (maxi-maxi): GF stratejisi, hem güçlü yönleri hem de fırsatları maksimize etmeyi hedefler. Bu amaçla organizasyonun mevcut güçlü yönleri kullanılarak tüm dış fırsatlardan yararlanmayı sağlayacak stratejiler geliştirilmektedir.

GT Stratejisi (maxi-mini): GT stratejisi, organizasyonun dış çevredeki tehditlerle başa çıkacak olan güçlü yönler üzerine kurulmuştur. Amaç güçlü yönlerden maksimum oranda yararlanırken dış tehditleri minimize etmektir.

ZF Stratejisi (mini-maxi): ZF stratejisi, zayıflıkları minimize edip fırsatları maksimize etmeyi hedefler. Dış fırsatlardan yararlanarak mevcut zayıflıkları ortadan kaldıracak yeni stratejiler oluşturulur.

ZT Stratejisi (mini-mini): ZT stratejisinin amacı, zayıflıkları ve tehditleri minimize etmektir. Bu amaçla zayıflıklar ve tehditler göz önünde bulundurularak bunların üstesinden gelebilecek stratejiler oluşturulur.

Strateji oluşturmak amacıyla TOWS analizi yapılırken önemli olan güçlü ve zayıf yön ile fırsat ve tehditlerin sıralanması değil, amaca ulaşmada gerekli olan strateji için etkili olan faktörlerin belirlenmesidir (Thompson ve Strickland, 1983). Turizme yönelik

çalışmalara bağlı olarak alan kullanım stratejileri, alanın mevcut doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik koşullarına, izlenen yerel, bölgesel ve ülkesel politikalara bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

Tablo 24. TOWS analizi (Eastern Kentucky University, 2006).

TOWS Analizi	Güçlü Yönler 5-10 tane içsel güçlü yön buraya listelenir.	Zayıf Yönler 5-10 tane içsel zayıf yön buraya listelenir.
Fırsatlar 5-10 tane dışsal fırsat buraya listelenir.	GF Stratejileri Güçlü yönlerin fırsatların avantaja dönüştürülmesinde kullanılmasına yönelik stratejiler oluşturulur.	ZF Stratejileri Zayıf yönlerin üstesinden gelerek fırsatların avantaja dönüştürülmesi yönünde kullanılmasını sağlayacak stratejiler geliştirilir.
Tehditler 5-10 tane dışsal tehdit buraya listelenir.	GT Stratejileri Tehditlerden sakınmak adına güçlü yönlerin kullanılmasına yönelik stratejiler geliştirilir.	ZT Stratejileri Zayıf yönleri en aza indirerek tehditlerden sakınılmasını sağlayacak stratejiler geliştirilir.

SWOT çözümlemesinin ardından yapılacak TOWS analizi için kullanılacak olan SWOT matrisi Tablo 24'te görüldüğü gibidir. Bu doğrultuda geliştirilecek olan stratejiler, çalışmanın daha sonraki aşamalarında önceliklendirilecektir.

2.3.4. AHS'ye Dayalı Fuzzy Set Tekniği

AHS, 1980 yılında Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiş olup çok kriterli kararları yönetmek için kullanılan bir karar destek aracıdır. Elemanların ikili karşılaştırılmasından elde edilen önceliklere dayalı bir ölçüm teorisidir. Bu yöntem en iyi alternatifin seçilmesinde, hem objektif ve hem de subjektif faktörlerin dikkate alınmasına imkan verir. Fuzzy Set tekniği, çok kriterli karar vermede kullanılan bir sıralanım işlemidir ve AHS tekniğine dayanmaktadır.

AHS, karar durumuyla ilgili farklı faktörlerin mantıksal değerlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Çoğu zaman karar verme durumlarında faktörlerin önceliklendirilmesi ve ölçülmesi; soyut, öznel ve ölçülemez olduğundan dolayı zor olmaktadır. AHS'nin avantajlarından biri, yöntemin soyut faktörleri sayısal değerlere dönüştürebilmesi ve bir dizi karşılaştırma yoluyla seçilen ikili faktörlerin ağırlıklarını sistematik olarak değerlendirebilmesidir (Saaty, 1982; 2008). AHS tekniği probleme yönelik karar

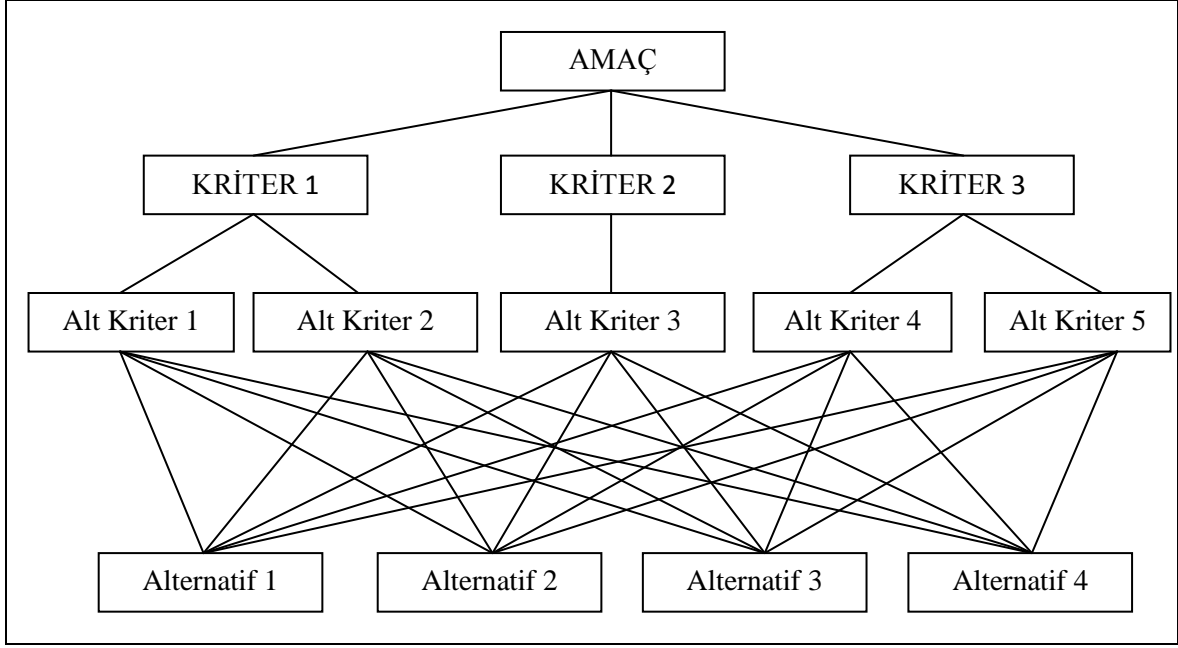
faktörlerini tanımlayarak, faktörlerin önemini ölçerek ve bütün karar faktörlerini birleştirerek karmaşık problemlerin çözümüne yardımcı olmaktadır.

AHS tekniğinin genel özellikleri kısaca aşağıdaki şekilde belirtilebilir (Yılmaz vd., 2004):

- Bu teknik karar verme sürecinde, hem kantitatif (nesnel, nicel) ve hem de kalitatif (öznel, nitel) faktörlerin dikkate alınmasına imkan vermektedir.
- Uygulanması kolay ve esnek bir tekniktir.
- Karmaşık karar verme problemlerini hiyerarşik yapısı ile basitleştirmektedir.
- Bu teknik ile elde edilen sonuçların, anlaşılması ve yorumlanması yalındır.
- Bu teknik ile elde edilen sonuçların tutarlılığını kontrol etmek mümkündür.
- Karar alternatiflerinin çözümlenmesini desteklemekte ve belli bir amaca yönelik en uygun çözümün belirlenmesine yardım etmektedir.
- Karar vericiler, kamu, çıkar-baskı grupları ve sektör uzmanlarının tercih, ihtiyaç ve beklentilerini karar verme sürecine doğrudan dahil edebilmektedir.
- Karar verme sürecine katılan kişi veya grupların tercih, ihtiyaç ve beklentilerinin ortaya konulmasına yönelik bir model sunmaktadır. Bu şekilde bir karar verme problemi ile ilgili konuların anlaşılmasını olanaklı kılmaktadır.
- Karar verme sürecine katılan kişi veya grupların tercih, ihtiyaç ve beklentilerinin açık ve doğru bir şekilde belirlenmesine imkan vermekte, bunları sözel ifadeler veya sayısal değerler kullanarak dikkate alabilmekte, çözümlenmelere doğrudan dahil edebilmektedir.

Genel bir hiyerarşi yapısı Şekil 39'da görüldüğü gibidir. Hiyerarşinin en üstünde açıkça ifade edilen bir amaç, amacın altında amaca direkt olarak etki edecek kriterler, en altta da seçim yapılacak olan alternatifler bulunmalıdır. Geniş kapsamlı kriterler, alt kriterlere ayrıştırılarak hiyerarşiye yerleştirilmektedir. Problemi kolay bir şekilde ele almayı sağlayan ikili karşılaştırma soruları sayesinde, karar verici tüm alternatif ve kriterleri tek seferde sıralamak zorunda kalmamakta, öncelikle bir kriterin diğerine göre göreceli önemi belirlenmektedir (Alford ve Golden, 2004).

Şekil 39. AHS tekniğinin genel hiyerarşi yapısı (Alford ve Golden, 2004).

İkili karşılaştırmaların değerlendirmesini yapacak olan karar vericilerin belirlenmesi gerekmektedir. Yöntem, uzman sayısına sınırlama getirmemekte ancak karar vericilerin probleme ilişkin bilgi düzeyi ve deneyimlerinin yüksek olması çözümün tutarlılık derecesini artırmaktadır. Bu nedenle belirlenen kişiler konunun uzmanı olmasa da konuyla ilgili olmalıdır (Çelik, 2007; Kurtilla vd., 2000; Shrestha vd., 2004; Masozera vd., 2006). Saaty'ye göre karar vericiler, nesnelere birbirleri ile göreceli olarak karşılaştırabilecek ve niteliksel olarak derecelendirebilecek düzeyde uzman olarak kabul edilmektedirler (Musubeyli Erginel, 2004).

AHS'nin uygulamasında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, bu yöntemin anket ile karıştırılmaması gerektiğidir. Zultner (2005), anket çalışmalarında ana kütleyi yansıtacak büyüklükte bir örneklem oluşturulması gerektiği halde AHS uygulamasında; karar verilen her alanda kullanılabilmesi için ve karar vericiler sınırlı sayıda kişilerden oluştuğu için anket gibi çok sayıda kişiye yapılmasının gerekmediğini belirtmektedir (Tüzemen ve Özdağoğlu, 2007).

AHS uygulaması kişilerin öznel düşüncelerini yansıttığı için, konuyla ilgili tek bir uzman varsa onun görüşlerine yer verilerek de ikili karşılaştırmalar matrisi oluşturulabilmektedir. İkili karşılaştırmalarda değer atamak için Saaty'nin geliştirmiş olduğu 1-9 ölçeği ve ölçek değerlerinin ifade ettiği anlamlar Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Göreceli önem ölçeği (Saaty, 1982).

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önemli	Amaç için iki faaliyet (seçenek) de eşit öneme sahiptir.
3	Orta Derecede Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran biraz daha önemlidir.
5	Yüksek Derecede Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran oldukça önemlidir.
7	Çok Yüksek Derecede Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran yüksek biçimde önemlidir.
9	Son Derece Önemli	Bir seçeneğin diğerine nazaran oldukça yüksek biçimde önemi vardır.
2, 4, 6, 8	Ara Değerler	İki seçenek arasında orta bir değer vermek gerektiğinde kullanılır.

Saaty tarafından geliştirilen AHS tekniğinin uygulama adımları aşağıda maddeler halinde verilmektedir (Wind ve Saaty, 1980; Shrestha vd., 2004; Özyörük ve Özcan; 2008):

1. Problemin tanımlanması ve bu problemdeki hedefin belirlenmesi.
2. Hedeflerden başlamak sureti ile orta seviyede kriterleri ve en alt düzeyde de alternatifleri (seçenek) sırası ile hiyerarşik yapıya oturtma.
3. Hangi alternatif ya da kriterin hangisine baskın olduğunu belirlemek için, Tablo 25'te verilen skalayı kullanarak hem alternatifler (en alt düzey), hem de kriterler (orta düzey) arasındaki ikili karşılaştırmaların yapılması ve ikili karşılaştırma matrislerinin (nxn) boyutunda hazırlanması.
4. İkili karşılaştırma matrisinde her sütun için, sütun toplamalarının alınması ve matristeki elemanların ilgili sütun toplamına bölünerek matrisin normalize edilmesi.
5. Normalize edilmiş olan matriste her alternatif ya da kriter için oluşmuş satır toplamalarının alınması. (Bu aşamada hesaplanan değerler kriterler ya da seçenekler için öncelik değerleridir ve bu değerlerin oluşturduğu matris ise öncelik vektör matrisidir.)
6. Öncelik vektörü ile oluşturulan öncelik matrisindeki, her kriter ya da seçenek için elde edilmiş olan öncelik değerlerinin, o kriter ya da seçeneğe ait ikili karşılaştırma matrisinde bulunan sütundaki tüm elemanlarla çarpılması. (Bu aşamada hesaplanan değerlerle oluşturulan matris ağırlıklandırılmış toplam matristir.)
7. Ağırlıklandırılmış toplam matristeki satır toplam değerlerinin, 5. adımda elde edilen öncelik matrisi satır değerlerine bölünmesi ve oluşan (nx1) boyutundaki son matrisdeki değerlerin aritmetik ortalamasının alınması ile $\lambda_{\max}$ değerinin hesaplanması.
8. Tutarlılık indeksinin hesaplanması.

$$CI = (\lambda_{\max} - n) / (n - 1), CI: \text{Tutarlılık İndeksi}$$

9. Ortalama Rassel Tutarlılık (RI) ve Tutarlılık İndeksi'nin (CI) kullanılması ile tutarlılık oranının hesaplanması.

$$CR = CI / RI, CR: \text{Tutarlılık Oranı, RI: Ortalama Rassel Tutarlılık}$$

AHS'de tutarlılık oranı 0.10 değerinden küçük çıkmalıdır. Bulunan bu değer 0.10'dan büyük ise ikili karşılaştırma matrisi incelenmeli ve yapılacak düzenlemenin ardından adımlar tekrar edilmelidir.

10. Kriterler bazında hesaplanan alternatif öncelikleri ile kriterlerin kendi aralarında ikili karşılaştırmaları sonucu elde edilen kriter önceliklerinin her alternatif için çarpılması ile ulaşılmak istenen son öncelik değerinin hesaplanması.

Karşılaştırmalar öznel yargılar doğrultusunda yapıldığı için belli bir tutarsızlık oluşabilmektedir. Yargıların tutarlılığını garantilemek için AHS'nin en büyük avantajlarından biri olan tutarlılık doğrulama, tutarlılık oranını hesaplayarak ikili karşılaştırmalardaki tutarlılığın oranını ölçmektedir (Ho, 2008). Tutarlılık analizinde amaç, sadece "A, B'den daha önemli; B de C'den daha önemli ise, A, C'den de önemlidir" şeklinde bir tutarlılığı değil, aynı zamanda "A, B'den 2 kat, B de C'den 3 kat önemli ise, A, C'den 6 kat önemlidir" şeklinde oransal bir tutarlılığı da sağlamaktır (Musubeyli Erginel, 2004; Saaty ve Özdemir, 2003).

Tablo 26. Rassallık Göstergeleri

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Rassallık Göstergesi	0	0	0,58	0,9	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49	1,51	1,48	1,56	1,57	1,59

Yapılan bir çalışma sonucu 1-15 boyutundaki matrisler için rassallık göstergeleri Tablo 26'daki gibi bulunmuştur. Rassallık göstergesi en çok 15 boyutlu matrisler için hesaplanabilmektedir (Güngör ve İşler, 2005).

$$A = \begin{matrix} & \begin{matrix} A_1 & \cdot & \cdot & \cdot & A_n \end{matrix} \\ \begin{matrix} A_1 \\ \cdot \\ \cdot \\ A_n \end{matrix} & \begin{pmatrix} w_1/w_1 & \cdot & \cdot & \cdot & w_1/w_n \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ w_n/w_1 & \cdot & \cdot & \cdot & w_n/w_n \end{pmatrix} \end{matrix}$$

Şekil 40. İkili karşılaştırmalar matrisi (Wind ve Saaty, 1980).

Bu matriste i sıra elemanının j sütun elemanına göre ne kadar önemli olduğunu gösteren değerler yer alır. Bu değerler de Tablo 25'teki 1-9 arasındaki tek sayılardan oluşan önem skalası değerleridir. Farklı kriterlerin Şekil 40'da gösterildiği gibi ikili karşılaştırmaları yapılarak bir matris oluşturulur. Karşılaştırma yapılacak hiyerarşi düzeyinde " n " sayıda eleman bulunduğunda $n(n-1)/2$ adet karşılaştırma yapmak gerekmektedir (Byun; 2001). Matriste w_i/w_j terimi, amaca ulaşmak için i kriterinin j kriterinden ne kadar daha önemli olduğunu ifade etmektedir (Arslan, 2010). Bu değerlendirmede Tablo 25'te gösterilen ölçek kullanılmaktadır. Örneğin, verilen değer 5 ise, i kriterinin j kriterine göre kuvvetli düzeyde önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda benzer şekil j kriteri de i kriterine göre $1/5$ düzeyinde önemli olmaktadır.

AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği, alternatiflerin toplamları "1" olacak şekilde önem ağırlıklarını ortaya koymakta ve ağırlığı en yüksek olan alternatifi önem ağırlıkları düşük olanlara göre üstün kılmaktadır (Akpınar, 1995). Bir set içerisindeki her elemanın sıralamasının ölçülmesi için, bir skala yardımıyla setin her elemanının diğeriyle karşılaştırılmasına dayalı bir karşılıklı matrisin oluşturulmasıyla başlanmaktadır (Özcan, 2009). Matrisin tamamlanmasından sonra Fuzzy Set elemanının göreceli ağırlığı, karşılıklı matris için temel özvektörün hesaplanması ile belirlenmektedir (Akpınar, 1995).

Hesaplama;

$A \times \mu = \check{U} \times \mu$ eşitliğinden yararlanılır.

A : $(n \times n)$ 'lik karşılıklı matris

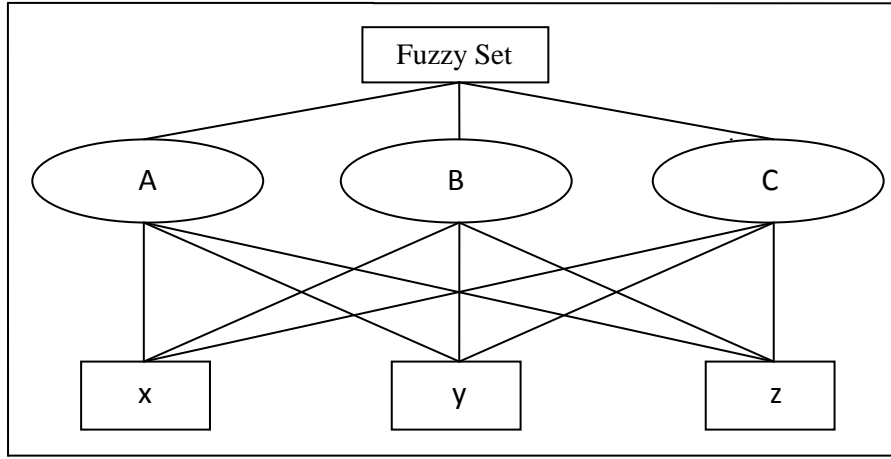
μ ; $(n \times 1)$ 'lik temel özvektör

$\check{U}$; maksimum özdeğerdir.

Temel özvektör μ 'yü belirlemek için;

$(A - \check{U} \times I) \times \mu = 0$ matematiksel ifadesinden yararlanılmıştır. Bu eşitlikte I; birim matristir ve $\check{U} 1, \check{U} 2, \dots, \check{U} n$ 'den maksimum olan seçilip eşitlikte yerine konulduğunda $(n \times 1)$ 'lik temel özvektör (μ) bulunmaktadır.

Fuzzy Set'de A, B ve C bir hedefe ulaşmakta ya da karar vermekte gerekli olacak birbirinden çok farklı faktörler, x, y ve z olası alternatiflerdir (Şekil 41). A, B, C'nin göreceli etkisini ya da önemini belirlemek için çiftler karşılaştırılmaktadır (Akpınar, 1995).

Şekil 41. Örnek Fuzzy Set (Akpınar, 1995).

	A	B	C
A	W_a/W_a	W_a/W_b	W_a/W_c
B	W_b/W_a	W_b/W_b	W_b/W_c
C	W_c/W_a	W_c/W_b	W_c/W_c

Yukarıdaki matris sonucunda;

$$\mu = \begin{bmatrix} a \\ b \\ c \end{bmatrix}$$

şeklinde temel özvektör hesaplanmaktadır.

Bu sistem içerisinde en alt aşamasındaki her eleman A'dan C'ye kadar her faktör ya da özellik için karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma ile diğer matrisler elde edilmektedir (Akpınar, 1995).

Özellik A için:

	x	y	z
x	W_{xa}/W_{xa}	W_{xa}/W_{ya}	W_{xa}/W_{za}
y	W_{ya}/W_{xa}	W_{ya}/W_{ya}	W_{ya}/W_{za}
z	W_{za}/W_{xa}	W_{za}/W_{ya}	W_{za}/W_{za}

Bu matris sonucunda;

$$\mu_a = \begin{bmatrix} x_a \\ y_a \\ z_a \end{bmatrix}$$

şeklinde A özelliği için özvektör hesaplamasına ulaşılmaktadır.

Her matris için hesaplanan özvektörler A, B, C için x, y, z'nin önem ya da ağırlığını ifade etmektedir. Her bir özellik için yukarıdaki işlemler tekrar edilir ve sonunda en alt aşamadaki her eleman için özvektörler yeni bir matris içinde bir araya getirilerek bir üst aşamanın özvektörü ile çarpılır. Sonuç; x, y, z alternatiflerinden her birini temsil eden n boyutlu bir vektördür (x^1, y^1, z^1).

$$\begin{bmatrix} x_a & x_b & x_c \\ y_a & y_b & y_c \\ z_a & z_b & z_c \end{bmatrix} * \begin{bmatrix} a \\ b \\ c \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x^1 \\ y^1 \\ z^1 \end{bmatrix}$$

Bu işlem hiyerarşiye eklenen her aşama için tekrar edilmekte, tüm nitel faktörlerin bir arada değerlendirilmesi sonucu en uygun alternatif bulunmaktadır (Akpınar, 1995).

AHS tekniğinin çok geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır. Geliştirildiğinden bu yana ekonomi, planlama, enerji politikaları, kaynak tahsisleri, sağlık, anlaşmazlık çözümü, proje seçimi, pazarlama, bilgisayar teknolojisi, bütçe tahsisi, muhasebe, eğitim, sosyoloji, mimarlık ve daha birçok alandaki çeşitli karar verme problemlerinde ve ayrıca karmaşık çevresel karar analizlerinde de kullanıldığı belirtilmektedir. Ormancılık alanında, çok

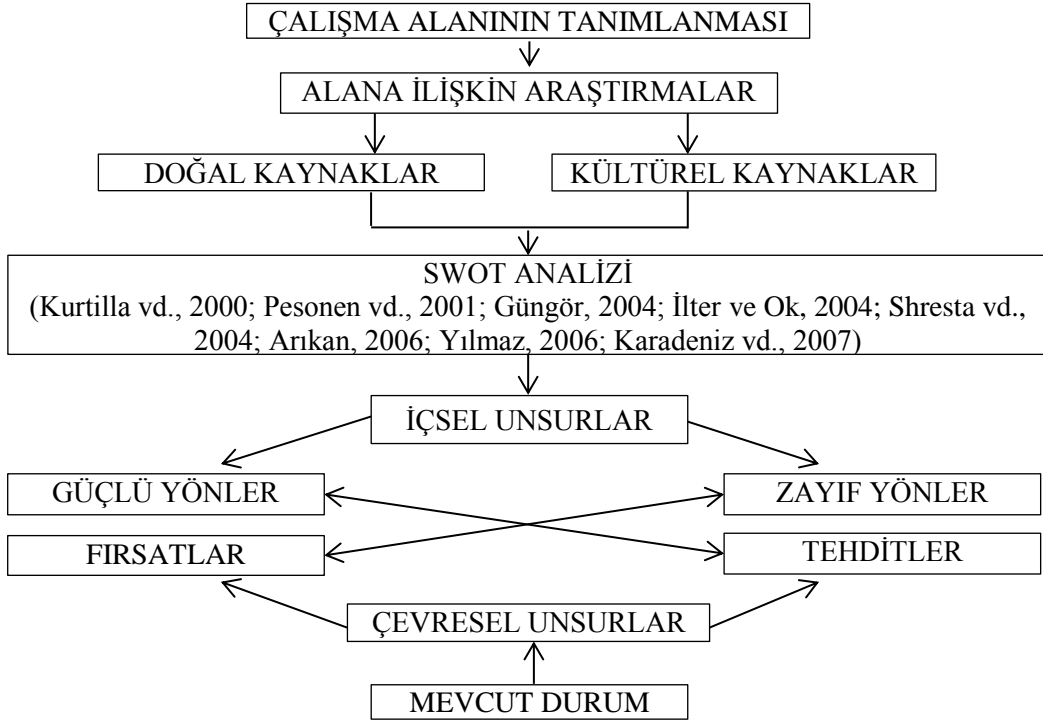
amaçlı faydalanmaya dayalı stratejik orman planlaması ile kamu katılımının sağlandığı stratejik orman planlamasına uygulanmıştır. Bunun yanında, orman ürünleri hasadındaki teknoloji seçiminde de AHS kullanılmıştır (Yılmaz, 1999).

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesine yönelik en uygun stratejinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, Fuzzy Set kullanılarak Analitik Hiyerarşi Süreci uygulanmıştır. Peyzaj kaynaklarına ilişkin SWOT faktörleri alt hedefler olarak belirlenmiştir. Fuzzy Set tekniği sonucunda göre stratejiler önceliklendirilmiş ve alanın turizm amaçlı kullanımına yönelik öneriler getirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Alanın Kaynak Değerlerine İlişkin SWOT Faktörleri

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel kaynaklarının turizm açısından ortaya konmasını amaçlayan yaklaşım doğrultusunda yöntem ve alan özelliklerinin belirlenebilmesi için literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taramasında yöntemin belirlenmesine ilişkin olarak turizm planlama konusunda yapılmış olan yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Bu kaynakların sunduğu yaklaşımlar incelenerek çalışma alanına uygulanabilirlikleri açısından değerlendirilmiş ve çalışma alanına ilişkin veri toplanmıştır. Çalışmanın birinci aşamasında izlenen yöntem Şekil 42’de gösterilmiştir.

Şekil 42. Çalışmanın I. aşamasına ilişkin araştırma modeli.

Çalışma alanının topografik özellikleri, arazi kullanım yetenek sınıfları, deprem durum, jeolojik yapısı, ulaşım durumu, iklim, bitki örtüsü, su varlığı gibi kaynaklarına ilişkin bilgiler, tarihi ve arkeolojik eserler ile kültürel ve sosyo-ekonomik kaynaklara ait veriler; literatür taramasından, arazi çalışmalarından ve ilgili birimlerden elde edilmiştir.

SWOT faktörlerinin belirlenmesi amacıyla, alanı bilen ve kullanan kişiler seçilmiştir. Alandaki mevcut doğal ve kültürel kaynaklar ile ilişkili olabilecek; alana ilişkin kararlarda söz sahibi konumdaki çeşitli birimlerde (Ordu İl Özel İdaresi, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Perşembe Kaymakamlığı, Perşembe Belediyesi vb.) çalışmakta olan ve araştırmanın sorununu en iyi şekilde temsil etmek üzere amaçlı örneklenen toplam 8 kişiye mevcut durum analizi (SWOT) yaptırılmıştır (Tablo 27). Bazılarında uygulama yüz yüze yapılmış, bazılarında ise çalışmanın çerçevesi hakkında bilgi verilerek, değerlendirmeler görüşme sonrası bir süreçte toplanmıştır.

Peyzaj kaynaklarının turizm açısından ortaya konmasına yönelik olarak yapılan SWOT analizinde alınan cevaplarla 31 adet güçlü yön, 26 adet zayıf yön, 24 adet fırsat ve 13 adet tehdit listelenmiştir. Birbirinin aynı veya benzeri olan ifadeler elenerek tek bir madde haline getirilmiş, ön plana çıkanlar belirlenmiştir. SWOT analizi sonucunda 13 güçlü yön, 12 zayıf yön, 14 fırsat ve 8 tehdit faktörü sıralanmıştır.

Tablo 27. Çalışma alanına ilişkin SWOT değerlendirmesini yapanların listesi

No	Ad, Soyad	Birim	Görev
1.	Uğur TOPARLAK	Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Şube Müdürü
2.	Ümit AKDOĞAN	Ordu İl Özel İdaresi	Şehir Plancısı
3.	Tuyan TÖREN	Perşembe Belediyesi	Mimar
4.	Ufuk DUMAN	Ordu İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Peyzaj Mimarı
5.	Ahmet ULTAV	Perşembe İlçe Tarım Müdürlüğü	Ziraat Mühendisi
6.	Evren ERSOY	Kotyora Turizm Seyahat Acentası	Acenta Müdürü
7.	Hakan CİNEK	Çaka Taflan Plajı	Yönetici
8.	Alperen DEDEOĞLU	Dedeoğlu Restoran	Yönetici

SWOT analizi verilerinin değerlendirilmesinde; yerel halk ve turistlerle yapılmış olan görüşmeler, benzer alanlar için daha önce yapılmış olan çalışmalar, literatür ve mesleki deneyim, arazi sörvey çalışmaları, yerinde yapılan gözlemler, kamu ile tüzel kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen çalışmaların bildirimlerden (rapor, broşür vb.) faydalanılmıştır. Alanın güçlü ve zayıf yönleri, alana ilişkin fırsat ve tehditlerin yer aldığı liste 2011 yılı Ağustos ayında oluşturulmuştur (Tablo 28). Yapılan analizle alandaki peyzaj potansiyelini belirleyen doğal ve kültürel değerlerin iç ve dış durum analizi yapılmış, mevcut durumu incelenmiştir.

Tablo 28. Alanın peyzaj kaynaklarının ortaya konulmasına yönelik SWOT analizi

İÇ DURUM ANALİZİ	DIŞ DURUM ANALİZİ
GÜÇLÜ YÖNLER (G)	FIRSATLAR (F)
<p>G1. Deniz ve yeşilin yerleşim alanlarına yakınlığı.</p> <p>G2. Yeşil ile mavinin iç içe olduğu el değmemiş doğal güzelliği.</p> <p>G3. Doğal ve kültürel yapının dokunulmamış olması.</p> <p>G4. Tarihi Yason Kilisesi ve Yason Burnu.</p> <p>G5. 40 km.'lik sahil şeridinde sahip olması, Karadeniz kıyı şeridinde doğal yapı itibarı ile ender kıyı özellikleri barındıran koylara sahip olması.</p> <p>G6. Dalış, dağcılık, olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü, karavan, yamaç paraşütü, açık deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı vb. etkinlik imkanlarının olması.</p> <p>G7. Alanın tamamının "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olması.</p> <p>G8. Alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylı "Çevre Düzeni Planı"nın bulunması.</p> <p>G9. Alandaki araç trafiği yoğunluğunun azalmış olması.</p> <p>G10. Yöresel yemeklerin özgünlüğü.</p> <p>G11. Doğal bitki örtüsü ve faunanın zenginliği.</p> <p>G12. Millî ürün olarak kabul edilen fındığın yetiştirildiği bölge olması.</p> <p>G13. Kış mevsimi sıcaklık değerlerinin çok düşük olmaması, yazın kuraklığın ve sıcaklığın az olması.</p>	<p>F1. Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca yürüyüş alanları, bisiklet sürme alanları vb. etkinlikler için kullanım olanağı sağlaması.</p> <p>F2. Halkın bilinçlendirilmesiyle ev pansiyonculuğunun geliştirilebilecek olması.</p> <p>F3. Farklı aktivite imkanlarının bulunması (deniz, balıkçılık, folklorik özellikler, avcılık vb.).</p> <p>F4. Yatırım yapılacak alanların bulunması (otel, marina, turizm acentası, restoran vb.).</p> <p>F5. Doğal koylardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi.</p> <p>F6. Tam olarak bilinmemesi, keşfedilmemiş olması dolayısıyla yatırımcılar için uygun olması.</p> <p>F7. Bölgede "Doğal Sit Alanları"nın bulunması.</p> <p>F8. Bağlı olduğu ilin kalkınmada öncelikli yöreler içinde yer alması.</p> <p>F9. Yatırımlarda teşvik önceliğinin bulunması, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yatırımcıya finansal destek sağlanıyor olması.</p> <p>F10. "Çevre Düzeni Planı" ile yapılaşma baskısının azaltılmış olması.</p> <p>F11. "Mavi-Bayrak Projesi"nin geliştirilmesi.</p> <p>F12. Perşembe Belediyesi'nin "Citta-Slow" Projesi.</p> <p>F13. Balıkçı barınaklarının yat turizmi açısından elverişli olması.</p> <p>F14. Nostaljik teknelerle beldeler arası ulaşım sağlanabilecek olması.</p>
ZAYIF YÖNLER (Z)	TEHDİTLER (T)
<p>Z1. Tarihi-kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması.</p> <p>Z2. Bölge tanıtımının yetersizliği.</p> <p>Z3. Yerel yatırımcıların turizm yatırımlarına yönelik bürokratik güçlüklerle karşı karşıya kalması.</p> <p>Z4. Yöre halkının turizm kavramı hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması, eğitim düzeyinin yeterli olmaması, yabancı insanlara önyargılı bakılması, toplumsal bilinçteki eksiklik.</p> <p>Z5. Turizmin ekonomik güç olduğunun bilinmemesi ve bu bağlamda gerekli çalışmaların yapılmaması, yerelde ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar ve yatırımcının risksiz kazanç denilen fındık tarımı dışında yatırımlara girmemesi, tarım ve balıkçılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görülmesi ve cesaretli müteşebbislerin yörede bulunmaması.</p> <p>Z6. Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması.</p> <p>Z7. Güneşli gün sayısının azlığı ve güneşlenme süresinin kısa olması.</p> <p>Z8. Ulaşım güçlükleri (ticaret limanının bulunmaması, havaalanının bulunmaması).</p> <p>Z9. Denizin soğuk ve derin olması, dalgalı ve belirsiz hali, temiz olmaması.</p> <p>Z10. Sahil şeridinde gezinti için uygun yürüyüş alanlarının olmaması.</p> <p>Z11. Sivil toplum kuruluşlarının alana yönelik herhangi bir çalışmada bulunmaması.</p> <p>Z12. Altyapı elemanlarının eksikliği.</p>	<p>T1. Balık havuzlarının denizi kirletmesi.</p> <p>T2. Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması.</p> <p>T3. Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması, koruma-kullanma dengesinin gözetilmeden yapılan planlamalarla doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmiş olması.</p> <p>T4. Turizm adına; organize olmamış, planlanmamış faaliyetler sonucu gelişen bilinçsiz ve işlevsiz oluşumlar.</p> <p>T5. Üst düzey planların yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin bulunmaması.</p> <p>T6. Özellikle alanların uygulama imar planlarının bulunmaması.</p> <p>T7. Çarpık yapılaşma ve betonlaşma baskısı.</p> <p>T8. Gerekli kontrollerin resmi kuruluşlarca yapılmaması.</p>

Şekil 43’de alandaki kıyı özellikleri, etkinlik imkanları, doğal bitki örtüsü gibi kaynaklar çeşitli görünümlele örneklennmektedir.

Bolaman

Çaytepe

Çaka

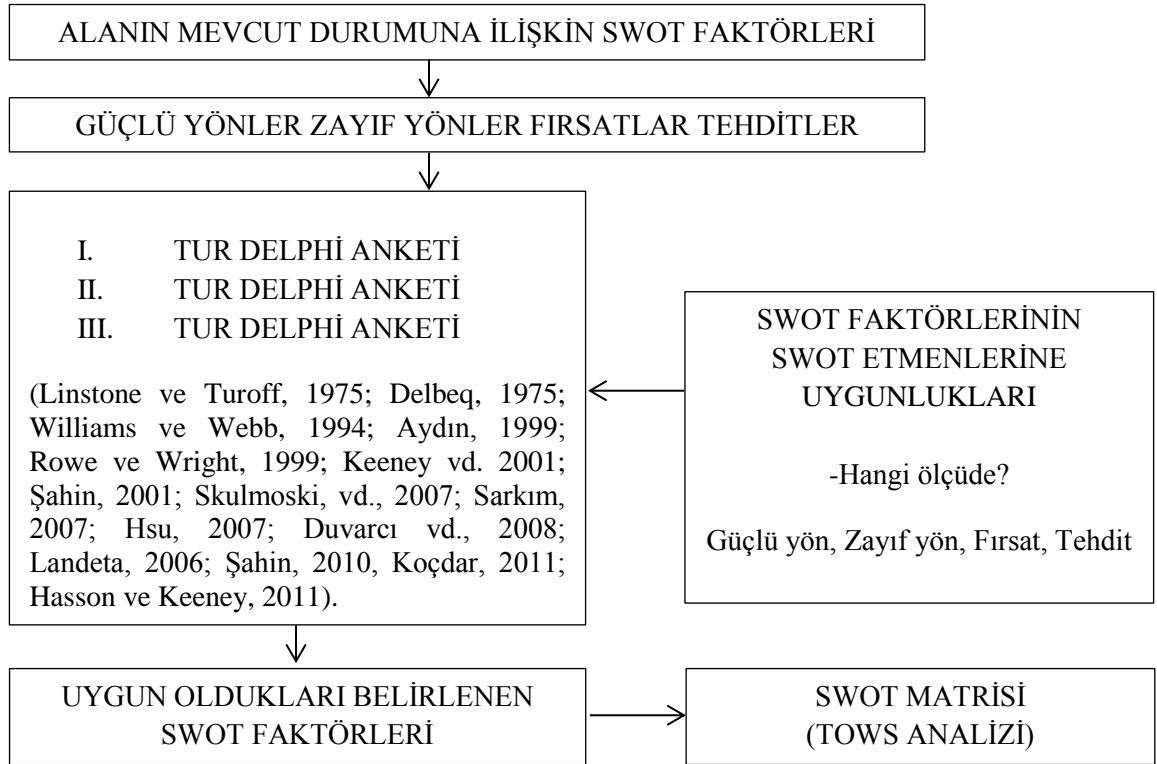

Bolaman

Şekil 43. Çalışma alanından çeşitli görünümlele

3.2. SWOT Faktörlerinin SWOT Etmenlerine Uygunluğu

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimine ait peyzaj kaynaklarının turizm açısından incelenmesi sonucu 13 güçlü yön, 12 zayıf yön, 14 fırsat ve 8 tehdit faktörü belirlenmiştir. Bu faktörlerin hangi düzeyde güçlü ve zayıf yön; hangi düzeyde fırsat ve tehdit olduklarının denetlenmesi amacıyla hazırlanan Delphi anketlerinin 20 uzmana uygulanması planlanmıştır. Yüz yüze veya telefon yoluyla gerçekleştirilen görüşmeler vasıtasıyla katılımcı uzmanlar çalışmaya davet edilmiştir. Çalışmanın II. Aşamasında izlenen yöntem Şekil 44'te gösterilmiştir.

Şekil 44. Çalışmanın II. Aşamasına ilişkin araştırma modeli.

Delphi çalışmasında, amaçlı örnekleme yapılmıştır ve SWOT faktörlerinin denetlenmesi için seçilen uzman grup yüksek lisans veya doktora öğrenimini tamamlamış akademisyenlerden oluşmaktadır. 2012 yılı Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz ayları süresince 3 aşamalı olarak gerçekleştirilen Delphi anketine katılmayı Artvin Çoruh Üniversitesi öğretim elemanlarından 1 mimar, 10 peyzaj mimarı, 1 ziraat mühendisi, 1 harita mühendisi, 5 orman mühendisi olmak üzere 18 akademisyen kabul etmiştir (Tablo 29). Çalışma alanı hakkında genel tanıtım ve hatırlatma amacıyla hazırlanan slaytlar (Ek

18) uzmanlara izletilmiş ve birinci Delphi uygulaması formları elden teslim yoluyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Her bir formda araştırmmanın konusu, amacı ve formun doldurulmuş şekli kısa açıklamalarla katılımcılara bildirilmiştir. Birinci Delphi uygulaması formu Ek 3'de verilmiştir.

Tablo 29. Delphi uygulamalarına katılan akademisyenlerin listesi (Nisan- Temmuz 2012)

No	Ünvan, Ad, Soyad	Uzmanlık Alanı
1.	Arş. Gör. Fatmagül BOLAT DENERİ	Peyzaj Mimarlığı
2.	Öğr. Gör. Aslıhan ERDOĞAN	Peyzaj Mimarlığı
3.	Arş. Gör. Derya SARI	Peyzaj Mimarlığı
4.	Arş. Gör. Banu KARAŞAH	Peyzaj Mimarlığı
5.	Arş. Gör. E. S. ARSLAN MUHACİR	Peyzaj Mimarlığı
6.	Arş. Gör. Esin ERDOĞAN YÜKSEL	Orman Mühendisliği
7.	Arş. Gör. Aşkın GÖKTÜRK	Orman Mühendisliği
8.	Arş. Gör. Mehmet KÜÇÜK	Orman Mühendisliği
9.	Yrd. Doç. Dr. Hilal TURGUT	Peyzaj Mimarlığı
10.	Yrd. Doç. Dr. Hilal SURAT	Peyzaj Mimarlığı
11.	Yrd. Doç. Dr. Zehra EMİNAĞAOĞLU	Mimarlık
12.	Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZALP	Orman Mühendisliği
13.	Arş. Gör. Şirin ÖZGÜR	Peyzaj Mimarlığı
14.	Arş. Gör. Yasin YAMAN	Peyzaj Mimarlığı
15.	Yrd. Doç. Dr. Bülent TURGUT	Ziraat Mühendisliği
16.	Yrd. Doç. Dr. Ayşe YAVUZ ÖZALP	Harita Mühendisliği
17.	Öğr. Gör. Volkan DENERİ	Peyzaj Mimarlığı
18.	Yrd. Doç. Dr. Sadık ÇAĞLAR	Orman Mühendisliği

Delphi anketlerinde sonuçlarının geçerliliğini/güvenirliğini tespit etmek için yapılan Temel Bileşen Analizi (Principal Component Analysis) sonuçları Ek 5, Ek 9 ve Ek 13'te verilmiştir. Cronbach Alpha katsayısı her bir anket için ayrı ayrı ve bütün maddeler için hesaplanmış; birinci Delphi uygulaması için 0,6556, ikinci Delphi uygulaması için 0,7805 ve üçüncü Delphi uygulaması için 0,8101 olarak bulunmuştur. Hesaplanan Cronbach Alpha katsayılarına bakıldığında, değerlendirme ölçütlerine göre anketlerin yeterli geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

3.2.1. Birinci Delphi Uygulaması

Birinci Delphi uygulamasında katılımcılar, belirtilen faktörlerin bölge turizmi açısından hangi düzeyde güçlü ve zayıf yön, hangi düzeyde fırsat ve tehdit olduklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymuşlardır. Bunu 7'li Likert tipi ölçekte (1 Hiç; 7 Tam) belirtmişlerdir. Ayrıca her bir maddenin altında verilen boşluğa, belirtilen görüşe katılma/katılmama gerekçelerini kısaca yazmışlardır.

Birinci Delphi uygulaması sonucunda; Tablo 23'te verilmiş olan uzlaşma ölçütlerine göre (Şahin 2009) katılımcılar güçlü yönlerden G1'in (Medyan=6.00, ÇAF=3.00, 5-7 frekansı=%72.2) ölçütü karşılamadığı yönünde uzlaşma gösterirken; G12'nin (Medyan=4.00, ÇAF=2.25, 5-7 frekansı=%44.4) nötr olduğu yönünde uzlaşma göstermişlerdir. Zayıf yönlerden Z1 (Medyan=5.50, ÇAF=3.25, 5-7 frekansı=%72.2), Z7 (Medyan=5.00, ÇAF=2.00, 5-7 frekansı=%66.7) ve Z8 (Medyan=5.00, ÇAF=2.25, 5-7 frekansı=%66.7), Z9 (Medyan=5, ÇAF=2.00, 5-7 frekansı=%66.7) üzerinde uzlaşma sağlayamamışlardır. Diğer bütün faktörlerin ölçütü sağladığı yönünde uzlaşma görülmektedir (Tablo 30). Birinci Delphi uygulamasına ilişkin detaylar Ek 6'da verilmiştir. Başlangıçta uzlaşmanın sağlanamadığı durumlarda, ardışık anketlerde iletilen yazılı gerekçeler ve katılımcıların eğilimlerinin istatistiksel geri bildirim yoluyla değişebileceği düşünülmüştür.

Üzerinde uzlaşma sağlanamayan veya uzlaşma durumunun nötr olduğu bazı faktörlerin değerlendirilmesine ilişkin katılımcıların belirtmiş olduğu karar gerekçelerine dair ifadeler aşağıda sıralanmıştır.

- Katılımcıların G1 (Deniz ve yeşilin yerleşim alanlarına yakınlığı bölge turizmi açısından hangi düzeyde güçlü yöndür?) sorusu için belirtmiş oldukları gerekçelere dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Olanaklara erişim açısından önemli fakat yerleşim yerlerinin getireceği gürültü-kirlilik gibi baskılar açısından olumsuzdur.

Kısa vadede avantaj gibi görünse de ileriki aşamalarda yerleşim alanlarındaki aşırı kullanım doğal dengeyi tehdit edebilir.

G1 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Yeşil ve suyun insan psikolojisi üzerinde etkisi olumlu olduğu için turizme pozitif etkisi olacaktır.

Deniz ve yeşil varlığı turizm açısından her zaman geçerli bir unsurdur. Turistlerin merkez yerleşimden kopmamasına ve gelenekselliği yaşamasına izin verir.

•Katılımcıların G12 (Milli ürün olarak kabul edilen fındığın yetiştirildiği bölge olması bölge turizmi açısından hangi düzeyde güçlü yöndür?) sorusu için belirtmiş oldukları karar gerekçelerine dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Fındık üretiminin yapıldığı bölge olması çekicidir.Ancak sadece belirli bir düzeyde turizme katkı sağlayabilir.

Fındığın artık yöresel bir ürün olmaktan öte olması. İnsanların sadece bunun için alana gelmeyi tercih edeceğini düşünmüyorum. .

G12 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Yöreyi ziyarete gelenlerin fındığın alternatif kullanımı olan ürünlerini de elde etme olanağı olabilir.

Marka niteliği taşıması, bölgeye ait bir reklam ögesi olma potansiyeli olması.

•Katılımcıların Z1 (Tarihi - kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması bölge turizmi açısından hangi düzeyde zayıflıktır?) sorusu için belirtmiş oldukları karar gerekçelerine dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Kültürel değerlerin turizm açısından korunarak geliştirilmesi esastır.

Değerlerimizin korunması ve gelecek nesillere aktarılması son derece önemlidir.Bu yapı ve değerlerin korunması gereklidir.

Z1 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Bazı turizm türleri için kültürel ve tarihi bilgi ve etkileşim çok önemli olmamaktadır.

Olanların korunması ve tanıtılması yeterli çünkü bu bölgenin en önemli turistik artısı doğa ve denizdir.İnsanlar bunu bilerek bu bölgeye geliyorlar.

•Katılımcıların Z7 (Güneşli gün sayısının azlığı ve güneşlenme süresinin kısa olması bölge turizmi açısından hangi düzeyde zayıflıktır?) sorusu için belirtmiş oldukları karar gerekçelerine dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Tarihi ve kültürel özellikler dışındaki amaçlarla gelenler için önemli bir eksiklikler.

Açık hava etkinliklerinin daha sık yapıldığı böyle alanlarda iklimin elverişli olması turizm açısından önemlidir.

Z7 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Söz konusu tatil kitlesi ekolojik değerlerinden dolayı alanı tercih ediyorsa güneşin önemi çok değildir. Deniz turizminde güneşli gün ve denize olan talepten dolayı önemlidir.

Bölgenin güçlü yanlarının ön plana çıkarılması ile bu zayıflık azaltılabilir. Üstelik bölgeyi bilenler için sorun olmayabilir.

•Katılımcıların Z8 (Ulaşım güçlükleri bölge turizmi açısından hangi düzeyde zayıflıktır?) sorusu için belirtmiş oldukları karar gerekçelerine dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Turistik bölgelere ulaşım bölgenin kalkınması için olmazsa olmazlardandır. Ulaşım kolaylığı gelen kişi sayısını artırır.

Bölgedeki turizm olanaklarına göre değişebilir. Fakat turist kolay erişimi tercih etmektedir.

Z8 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Merak ve keşfetme arzusunda olan kullanıcılar için ulaşım güçlüklerinin zayıf bir yön olduğunu düşünmüyorum.

Kolay ulaşılabilen alanlar turizmin sürekli canlı kalması bakımından önemlidir. Fakat turizm etkinliğinde insanlar çok uzak mesafelere de seyahat etmektedir. Önemli olan, bu seyahati gerçekleştirmeye geçecek olan unsurların alanda bulunmasıdır.

•Katılımcıların Z9 (Denizin soğuk ve derin olması, dalgalı ve belirsiz hali, temiz olmaması bölge turizmi açısından hangi düzeyde zayıflıktır?) sorusu için belirtmiş oldukları karar gerekçelerine dair ifadelerden olumsuz olanlara örnekler aşağıda sunulmuştur:

Soğuk-derin-dalgalı deniz farklı su kullanımları getirebilir fakat temiz olmaması olumsuzluk getirecektir.

Sadece yüzme maksatlı gelenler için bir sorun teşkil edebilir.

Z9 için belirtilen gerekçeler içinde olumlu boyutta yer alanlara örnek olarak şu ifadeler sunulabilir:

Kimisine göre olumsuz, kimisine göre istenen bir durum olabilir.

Söz konusu tatil kitlesi ekolojik değerlerinden dolayı alanı tercih ediyorsa güneşin önemi çok değildir. Deniz turizminde güneşli gün ve denize olan talepten dolayı önemlidir.

Tablo 30. Birinci Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu

Nu	Faktörler	X	SS	Mdn	ÇAF	Frekans %			Uzlaşma
						1-3	4	5-7	
1.	G1	5.33	1.97	6	3	16.7	11.1	72.2	UY
2.	G2	6.56	0.511	7	1	0	0	100	K
3.	G3	6.61	0.698	7	1	0	0	100	K
4.	G4	5.72	1.127	5	2	0	11.1	88.9	K
5.	G5	6.33	0.907	7	1	0	5.6	94.4	K
6.	G6	6.39	0.778	7	1	0	0	100	K
7.	G7	5.83	1.043	6	2	5.6	0	94.4	K
8.	G8	5.78	1.114	6	2	0	16.7	83.3	K
9.	G9	5.72	1.364	6	2	11.1	5.6	83.3	K
10.	G10	5.56	1.042	6	1	5.6	11.1	83.3	K
11.	G11	6.11	1.132	6.5	1.25	0	16.7	83.3	K
12.	G12	4.56	1.58	4	2.25	22.2	33.3	44.4	N
13.	G13	5.67	1.188	6	2	5.6	11.1	83.3	K
14.	Z1	5.28	1.526	5.5	3.25	22.2	5.6	72.2	UY
15.	Z2	5.89	1.231	6	2	5.6	11.1	83.3	K
16.	Z3	5.50	0.857	5	1	0	5.6	94.4	K
17.	Z4	6	1.328	6	1.25	5.6	5.6	88.9	K
18.	Z5	5.89	0.832	6	0	0	11.1	88.9	K
19.	Z6	6	0.907	6	2	0	0	100	K
20.	Z7	4.44	1.338	5	2	27.8	5.6	66.7	UY
21.	Z8	4.94	1.662	5	2.25	22.2	11.1	66.7	UY
22.	Z9	5	1.414	5	2	5.6	27.8	66.7	UY
23.	Z10	5	1.283	5	2	16.7	11.1	72.2	K
24.	Z11	4.78	1.215	5	1.25	16.7	22.2	61.1	K
25.	Z12	5.61	1.195	6	1.5	5.6	16.7	77.8	K
26.	F1	6.28	0.958	6	1	5.6	0	94.4	K
27.	F2	6.5	0.618	7	1	0	0	100	K
28.	F3	6.28	0.826	6	1	0	5.6	94.4	K
29.	F4	5.33	1.495	6	1.5	16.6	5.6	77.8	K
30.	F5	6.5	0.857	7	1	0	5.6	94.4	K
31.	F6	5.11	0.963	5	1.25	5.6	16.7	77.8	K
32.	F7	6.28	0.895	6.5	1	0	5.6	94.4	K
33.	F8	5.5	1.2	6	2	5.6	22.2	72.2	K
34.	F9	6.22	0.732	6	1	0	0	100	K
35.	F10	6.06	1.11	6	2	5.6	0	94.4	K
36.	F11	6.33	0.767	6.5	1	0	0	100	K
37.	F12	6.33	1.029	7	1	0	11.1	88.9	K
38.	F13	5.72	0.826	6	1	0	5.6	94.4	K
39.	F14	6.33	0.767	6.5	1	0	0	100	K
40.	T1	5.78	1.309	6	2.25	0	16.7	77.8	K
41.	T2	6.78	0.428	7	0.25	0	0	100	K
42.	T3	6.28	0.895	6.5	1	0	5.6	72.2	K
43.	T4	5.56	1.247	6	1.25	5.6	5.6	88.9	K
44.	T5	6.39	0.698	6.5	1	0	0	100	K
45.	T6	5.94	1.162	6	2	5.6	5.6	88.9	K
46.	T7	6.56	0.616	7	1	0	0	100	K
47.	T8	6.33	0.84	6.5	1	0	5.6	94.4	K

K: Ölçütü karşıladığı yönünde uzlaşma, UY: Uzlaşma yok, N: Nötr

3.2.2. İkinci Delphi Uygulaması

İkinci Delphi uygulamasında, birinci uygulamada yazılı olarak sunulan gerekçeler de kısa cümlelere dönüştürülerek, bir tablo halinde; anketle birlikte katılımcılara sunulmuştur (Ek 20). Kendilerinden, olumlu ve olumsuz boyuttaki bu gerekçeleri de dikkate alarak birinci Delphi uygulamasındaki kararlarını gözden geçirmeleri ve yeni kararlarını belirtmeleri istenmiştir. İkinci uygulamadan elde edilen veriler analiz edildiğinde, birinci uygulamadan farklı olarak G1 (Deniz ve yeşilin yerleşim alanlarına yakınlığı), Z1 (Tarihi-kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması), Z9 (Denizin soğuk ve derin olması, dalgalı ve belirsiz hali, temiz olmaması) faktörlerinde de ölçütü karşıladıkları yönünde uzlaşma durumu ortaya çıkmıştır. Belirtilen faktörlerin ölçütü karşıladığı yönündeki olumlu açıklamaların katılımcıların yeni görüşlerini etkilediği söylenebilir. İkinci Delphi uygulamasına ilişkin ayrıntılar Ek 10'da verilmiştir.

Katılımcılar G12'nin (Medyan=4.00, ÇAF=1.25, 5-7 frekansı=%44.4) nötr olduğu yönünde uzlaşma göstermişlerdir. Zayıf yönlerden Z7 (Medyan=4.50, ÇAF=1.25, 5-7 frekansı=%50.0) ve Z8 (Medyan=4.50, ÇAF=2.25, 5-7 frekansı=%50.0) üzerinde uzlaşma sağlayamamışlardır. Diğer bütün faktörlerin ölçütü sağladığı yönünde uzlaşma olduğu görülmektedir (Tablo 31).

Tablo 31. İkinci Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu

Nu	Faktörler	X	SS	Mdn	ÇAF	Frekans %			Uzlaşma
						1-3	4	5-7	
1.	G1	5,56	1,097	6,00	1,00	5,6	11,1	83,3	K
2.	G2	6,67	0,485	7,00	1,00	0	0	100	K
3.	G3	6,56	0,511	7,00	1,00	0	0	100	K
4.	G4	5,78	0,878	6,00	1,25	0	5,6	94,4	K
5.	G5	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
6.	G6	6,44	0,616	6,50	1,00	0	0	100	K
7.	G7	5,89	0,758	6,00	0,25	0	5,6	94,4	K
8.	G8	5,72	0,895	6,00	1,00	0	11,1	88,9	K
9.	G9	6,06	0,802	6,00	1,00	0	5,6	94,4	K
10.	G10	5,61	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
11.	G11	6,22	0,808	6,00	1,25	0	0	100	K
12.	G12	4,28	1,227	4,00	1,25	22,2	33,3	44,4	N
13.	G13	5,39	0,698	5,50	1,00	0	11,1	88,9	K
14.	Z1	5,50	1,249	5,50	2,25	5,6	16,7	77,8	K
15.	Z2	5,61	1,092	6,00	1,00	5,6	11,1	83,3	K
16.	Z3	5,39	0,778	5,00	1,00	0	5,6	94,4	K
17.	Z4	5,78	1,215	6,00	2,00	5,6	11,1	83,3	K
18.	Z5	5,94	0,725	6,00	0,00	0	5,6	94,4	K
19.	Z6	6,11	0,758	6,00	1,25	0	0	100	K
20.	Z7	4,28	1,018	4,50	1,25	22,2	27,8	50	UY
21.	Z8	4,56	1,338	4,50	2,25	22,2	27,8	50	UY
22.	Z9	4,78	0,647	5,00	1,00	0	33,3	66,7	K
23.	Z10	4,94	0,725	5,00	1,25	0	27,8	72,2	K
24.	Z11	4,50	0,618	5,00	1,00	5,6	38,9	55,6	K
25.	Z12	5,89	0,900	6,00	2,00	0	5,6	94,4	K
26.	F1	6,56	0,511	7,00	1,00	0	0	100	K
27.	F2	6,67	0,485	7,00	1,00	0	0	100	K
28.	F3	6,39	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
29.	F4	5,33	0,767	5,00	1,00	5,6	0	94,4	K
30.	F5	6,78	0,428	7,00	0,25	0	0	100	K
31.	F6	5,61	0,778	5,00	1,00	0	0	100	K
32.	F7	6,33	0,594	6,00	1,00	0	0	100	K
33.	F8	5,94	0,802	6,00	0,50	0	5,6	94,4	K
34.	F9	6,39	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
35.	F10	6,17	0,786	6,00	1,00	0	5,6	94,4	K
36.	F11	6,44	0,616	6,50	1,00	0	0	100	K
37.	F12	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
38.	F13	5,83	0,618	6,00	1,00	0	0	100	K
39.	F14	6,44	0,511	6,00	1,00	0	0	100	K
40.	T1	5,78	0,878	6,00	0,25	5,6	0	94,4	K
41.	T2	6,94	0,236	7,00	0,00	0	0	100	K
42.	T3	6,44	0,705	7,00	1,00	0	0	100	K
43.	T4	5,78	0,647	6,00	1,00	0	0	100	K
44.	T5	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
45.	T6	6,00	0,970	6,00	1,25	0	11,1	88,9	K
46.	T7	6,39	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
47.	T8	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K

K: Ölçütü karşıladığı yönünde uzlaşma, UY: Uzlaşma yok, N: Nötr

3.2.3. Üçüncü Delphi Uygulaması

Üçüncü Delphi uygulamasında katılımcılara daha önce uygulanan anketlere ek olarak birinci ve ikinci uygulamaların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Ayrıca katılımcının birinci ve ikinci anketler için verdiği bireysel puanlar da ankette belirtilmiştir. Katılımcıdan birinci ve ikinci anketteki grup eğilimlerini ve kendi değerlendirmelerini dikkate alarak üçüncü bir değerlendirme yapması istenmiştir. Üçüncü uygulama sonunda uzlaşma yönünde bir değişim gözlenmemiştir.

Katılımcılar güçlü yönlerden G12 (Medyan=4.50, ÇAF=1.00, 5-7 frekansı=%50.0), zayıf yönlerden Z7 (Medyan=4.50, ÇAF=1.00, 5-7 frekansı=%50.0) ve Z8 (Medyan=5.00, ÇAF=2.00, 5-7 frekansı=%61.1) üzerinde uzlaşma sağlayamamışlardır. Diğer bütün faktörlerin ölçütü karşıladığı yönünde uzlaşma olduğu görülmektedir.

Fırsat ve tehdit faktörlerinin tümünde her üç Delphi uygulamasında da ölçütü karşıladıkları yönünde uzlaşma görülmektedir. Güçlü yön faktörlerinden G1 için ilk uygulamada uzlaşma olmasa da ikinci uygulamada ölçütü karşıladığı yönünde uzlaşma sağlanmıştır. Üçüncü uygulama sonucunda güçlü yön faktörlerinden G12 (Milli ürün olarak kabul edilen fındığın yetiştirildiği bölge olması) ve zayıf yön faktörlerinden Z7 (Güneşli gün sayısının azlığı ve güneşlenme süresinin kısa olması), Z8 (Ulaşım güçlükleri) için uzlaşma yoktur. Üçüncü Delphi uygulamasına ilişkin detaylar Ek 14'te verilmiştir. Üçüncü ankette elde edilen verilerin istatikselsel değerlendirmesine göre, Delphi anketlerinde yer alan toplam 47 faktörden 3'ünde uzlaşma bulunmamaktadır (Tablo 32).

Delphi anketleri, çalışma alanına ait doğal ve kültürel kaynakların turizm açısından ortaya konmasına yönelik SWOT faktörlerinin hangi düzeyde güçlü ve zayıf yön; hangi düzeyde fırsat ve tehdit olduklarının denetlenmesi amacıyla uygulanmıştır. Delphi anketleri sonucunda SWOT faktörlerinin SWOT etmenlerine uygunlukları açısından sıralamaları yapılmış; çalışmanın diğer aşamalarında kullanılmak üzere, uzlaşma ölçütü sağlayan faktörlerden 1/2'lik dilime giren 6 güçlü yön, 5 zayıf yön, 7 fırsat ve 4 tehdit değerlendirmeye alınmış ve önem derecelerine göre sıralanmıştır (Tablo 33). AHS yönteminde karşılaştırılacak faktörlerin sayısı ile ilgili özel bir kural yoktur. Ancak SWOT ve AHS yöntemlerinin birarada kullanılacağı çalışmalarda bu sayının ayrı ayrı GZFT gruplarının her biri içinde 10'u geçmemesi tavsiye edilmektedir (Kurtilla vd., 2000; Shresta vd., 2004; Lee ve Walsh, 2011).

Tablo 32. Üçüncü Delphi uygulaması sonucu uzlaşma durumu

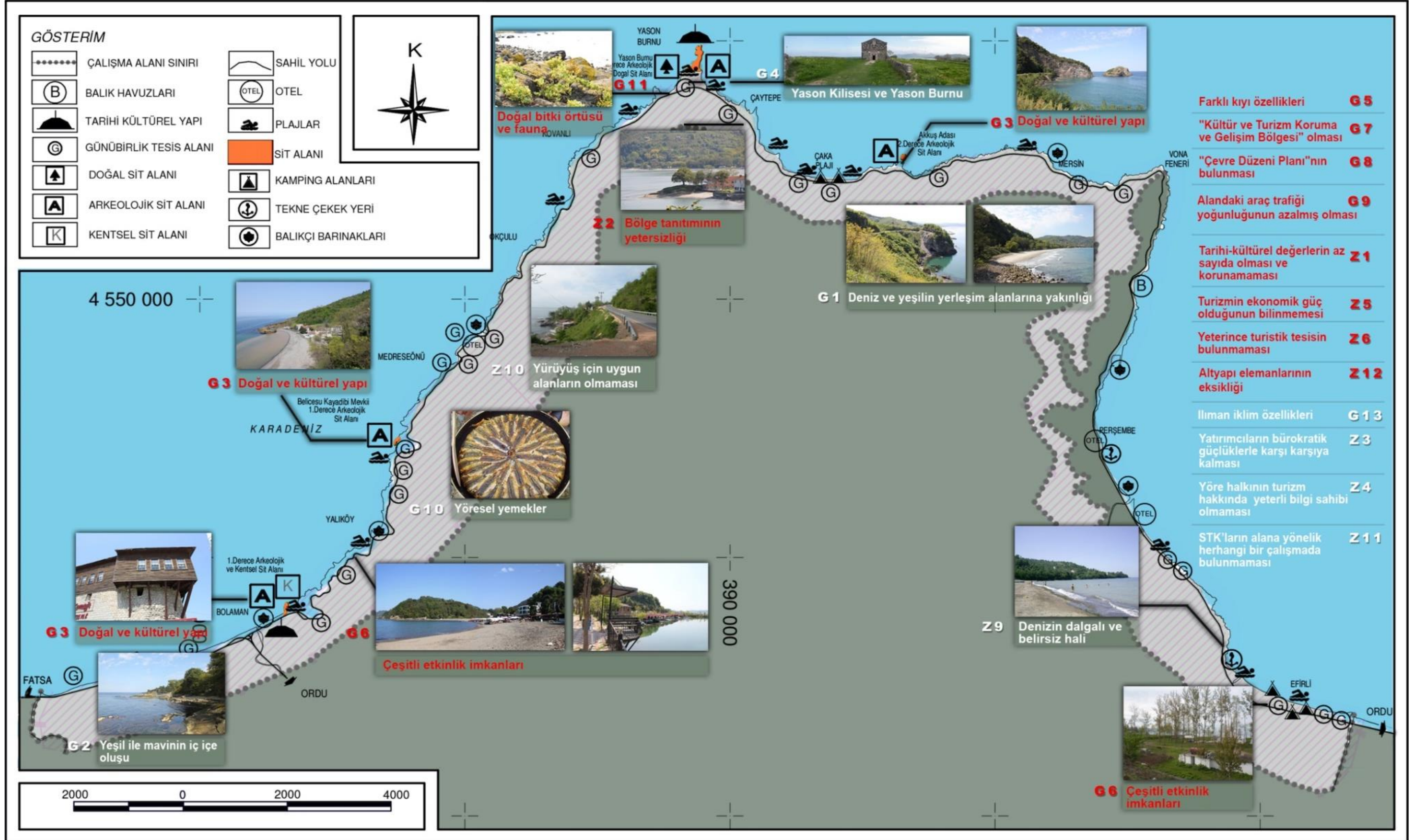
Nu	Faktörler	X	SS	Mdn	ÇAF	Frekans %			Uzlaşma
						1-3	4	5-7	
1.	G1	5,50	1,098	6,00	1,25	5,6	16,7	77,8	K
2.	G2	6,72	0,461	7,00	1,00	0	0	100	K
3.	G3	6,61	0,502	7,00	1,00	0	0	100	K
4.	G4	5,72	0,752	6,00	1,00	0	0	100	K
5.	G5	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
6.	G6	6,39	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
7.	G7	5,89	0,758	6,00	0,25	0	5,6	94,4	K
8.	G8	6,00	0,840	6,00	0,25	0	11,1	88,9	K
9.	G9	6,11	0,676	6,00	1,00	0	0	100	K
10.	G10	5,56	0,616	5,50	1,00	0	0	100	K
11.	G11	6,44	0,511	6,00	1,00	0	0	100	K
12.	G12	4,39	1,037	4,50	1,00	16,7	33,3	50	UY
13.	G13	5,33	0,686	5,00	1,00	0	11,1	88,9	K
14.	Z1	5,78	0,878	6,00	1,00	0	11,1	88,9	K
15.	Z2	5,67	0,840	6,00	1,00	0	11,1	88,9	K
16.	Z3	5,22	0,647	5,00	0,25	0	5,6	94,4	K
17.	Z4	5,61	0,850	6,00	1,00	0	11,1	88,9	K
18.	Z5	5,83	0,618	6,00	1,00	0	0	100	K
19.	Z6	6,22	0,647	6,00	1,00	0	0	100	K
20.	Z7	4,44	0,784	4,50	1,00	11,1	38,9	50	UY
21.	Z8	4,83	1,098	5,00	2,00	11,1	27,8	61,1	UY
22.	Z9	4,94	0,639	5,00	0,25	0	22,2	77,8	K
23.	Z10	5,00	0,686	5,00	0,75	0	22,2	77,8	K
24.	Z11	4,67	0,594	5,00	1,00	0	38,9	61,1	K
25.	Z12	5,94	0,873	6,00	2,00	0	5,6	94,4	K
26.	F1	6,56	0,511	7,00	1,00	0	0	100	K
27.	F2	6,72	0,461	7,00	1,00	0	0	100	K
28.	F3	6,33	0,767	6,00	1,00	0	5,6	94,4	K
29.	F4	5,33	0,767	5,00	1,00	5,6	0	94,4	K
30.	F5	6,83	0,383	7,00	0,00	0	0	100	K
31.	F6	5,50	0,924	5,50	1,00	5,6	0	94,4	K
32.	F7	6,39	0,502	6,00	1,00	0	0	100	K
33.	F8	5,83	0,924	6,00	1,25	0	11,1	88,9	K
34.	F9	6,33	0,594	6,00	1,00	0	0	100	K
35.	F10	6,22	0,732	6,00	1,00	0	5,6	94,4	K
36.	F11	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
37.	F12	6,56	0,616	7,00	1,00	0	0	100	K
38.	F13	5,89	0,583	6,00	0,25	0	0	100	K
39.	F14	6,39	0,608	6,00	1,00	0	0	100	K
40.	T1	5,78	0,878	6,00	0,25	5,6	0	94,4	K
41.	T2	6,94	0,236	7,00	0,00	0	0	100	K
42.	T3	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K
43.	T4	5,78	0,647	6,00	1,00	0	0	100	K
44.	T5	6,56	0,511	7,00	1,00	0	0	100	K
45.	T6	6,17	0,707	6,00	1,00	0	0	100	K
46.	T7	6,44	0,616	6,50	1,00	0	0	100	K
47.	T8	6,50	0,514	6,50	1,00	0	0	100	K

K: Ölçütü karşıladığı yönünde uzlaşma, UY: Uzlaşma yok

Şekil 45’te; alandaki peyzaj değerlerine ilişkin SWOT analizi sonuçlarına göre, turizm kaynakları gösterilmektedir.

Tablo 33. Alandaki peyzaj kaynaklarına ilişkin SWOT analizi sonuçları

İÇ DURUM ANALİZİ	DIŞ DURUM ANALİZİ
(G) GÜÇLÜ YÖNLER	(F) FIRSATLAR
<p>G3. Doğal ve kültürel yapının dokunulmamış olması.</p> <p>G5. 40 km.'lik sahil şeridinde sahip olması, Karadeniz kıyı şeridinde doğal yapı itibarı ile ender kıyı özellikleri barındıran koyalara sahip olması.</p> <p>G11. Doğal bitki örtüsü ve faunanın zenginliği.</p> <p>G6. Dalış, dağcılık, olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü, karavan, yamaç paraşütü, açık deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı vb. etkinlik imkanlarının olması.</p> <p>G9. Alandaki araç trafiği yoğunluğunun azalmış olması.</p> <p>G8. Alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı'na onaylı “Çevre Düzeni Planı”nın bulunması.</p>	<p>F5. Doğal koyalardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi.</p> <p>F2. Halkın bilinçlendirilmesiyle ev pansiyonculuğunun geliştirilebilecek olması.</p> <p>F12. Perşembe Belediyesi'nin “Sakin şehir” Projesi.</p> <p>F1. Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca yürüyüş alanları, bisiklet sürme alanları vb. etkinlikler için kullanım olanağı sağlaması.</p> <p>F11. “Mavi-Bayrak Projesi”nin geliştirilmesi.</p> <p>F7. Bölgede “Doğal Sit Alanları”nın bulunması.</p> <p>F14. Nostaljik teknelerle beldeler arası ulaşım sağlanabilecek olması.</p>
(Z) ZAYIF YÖNLER	(T) TEHDİTLER
<p>Z6. Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması.</p> <p>Z12. Altyapı elemanlarının eksikliği.</p> <p>Z5. Turizmin ekonomik güç olduğunun bilinmemesi ve bu bağlamda gerekli çalışmaların yapılmaması, yerelde ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar ve yatırımcının risksiz kazanç denilen fındık tarımı dışında yatırımlara girmemesi, tarım ve balıkçılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görülmesi ve cesaretli müteşebbislerin yörede bulunmaması.</p> <p>Z1. Tarihi - kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması.</p> <p>Z2. Bölge tanıtımının yetersizliği.</p>	<p>T2. Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması.</p> <p>T5. Üst düzey planların yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin bulunmaması.</p> <p>T8. Gerekli kontrollerin resmi kuruluşlarca yapılmaması.</p> <p>T3. Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması, koruma-kullanma dengesinin gözetilmeden yapılan planlamalarla doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmiş olması.</p>

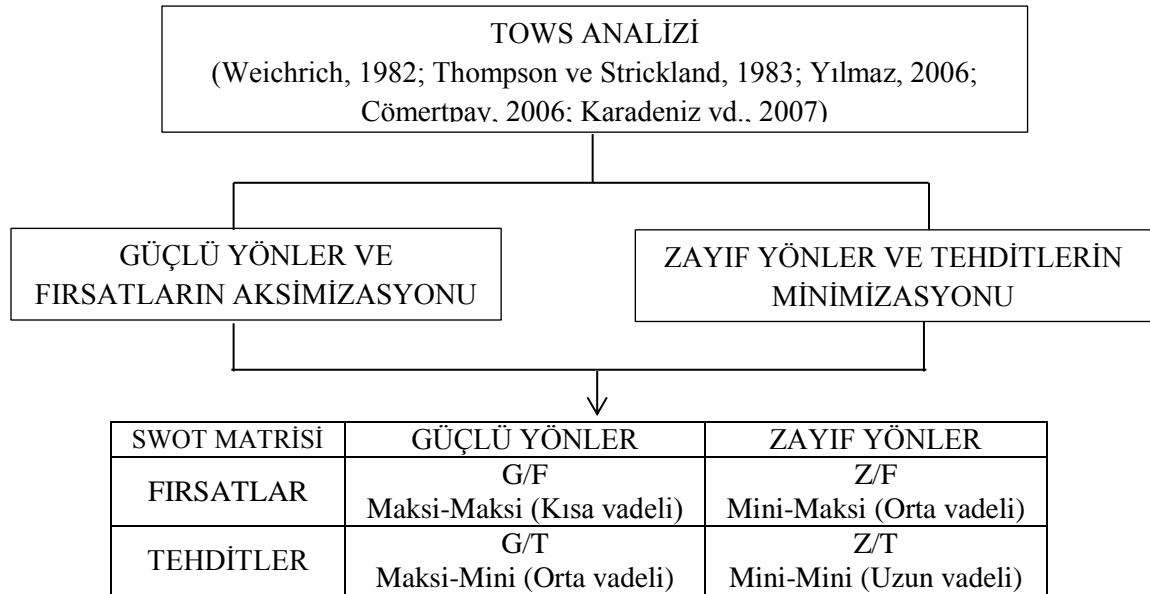

Şekil 45. SWOT Analizi kapsamında çalışma alanında turizm kaynakları

3.3. TOWS Analizi ile Belirlenen Turizm Stratejileri

SWOT matrisiyle yapılan değerlendirmeler, alandaki doğal ve kültürel evre özelliklerinin hem en güçlü yönler hem de avantajlar olarak ön plana çıkmakta olduğunu göstermektedir. Alanın peyzaj kaynaklarının en zayıf yönleri, az sayıda olan tarihi-kültürel varlıkların korunamaması, bölge tanıtımının yetersiz oluğu olarak görülmektedir. En büyük tehdit unsurları; evre kirliliği, tahrip edilen doğal kaynaklar ve denetim yetersizliği olarak belirlenmiştir. Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca çeşitli etkinlikler için olanak sağlaması en önemli fırsat olarak değerlendirilmiştir.

Delphi anketleri sonucunda SWOT etmenlerine uygunlukları açısından sıralamaları yapılmış ve uzlaşma ölçütü sağladığı belirlenen SWOT faktörlerinden 1/2'lik dilime giren 6 güçlü yn, 5 zayıf yn, 7 fırsat ve 4 tehdit; turizme yönelik stratejileri belirlemek amacıyla SWOT matrisine yerleştirilmiştir. SWOT matrisinin kullanılmasındaki amaç, alandaki peyzaj kaynaklarına ilişkin değerlerin güçlü ve zayıf yönlerinin incelenmesi, fırsat ve tehditlerin belirlenerek, turizm stratejilerinin geliştirilmesine yönelik fırsat ve tehditlere karşı üstünlüklerin ne yönde kullanılacağı, zayıflıkların nasıl bertaraf edileceğinin tespit edilmesidir (Weichrich, 1982; Cömertpay, 2006; Karadeniz vd., 2007). Çalışmanın III. aşamasında izlenen yöntem Şekil 46'da gösterilmiştir.

Şekil 46. Çalışmanın III. Aşamasına ilişkin araştırma modeli.

TOWS analizinde matrise yerleştirilen faktörler dikkate alınarak yapılan analizin ilk aşamasında; fırsatları maksimize etmek için güçlü yönlerden yararlanan strateji, “doğa temelli turizmin planlı gelişimi” olarak belirlenmiştir. Dışsal tehditleri minimize etmek için içsel zayıf yönleri azaltan veya yok olan güçlü yönleri geliştiren stratejiler, “tarihi-kültürel yapı ve değerlerin korunması”, “turizm istatistiklerinin sağlıklı hale getirilmesi” ve “kamunun altyapıyı, özel sektörün üst yapıyı gerçekleştirmesini sağlamak” şeklinde sıralanmıştır. Tehditleri minimize etmek için içsel güçlü yönleri kullanan stratejiler, “teşvik ve kredi politikalarının yönlendirilmesi” ile “mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi” olarak ortaya çıkmıştır. Dışsal tehditlerden kaçınmak için içsel zayıf yönleri azaltan savunmacı stratejiler, “koruma-kullanma dengesinin sağlanması”, “turizm bilincinin geliştirilmesi” ve “bölge tanıtımının yapılması, turistik tesis sayısının artırılması” olarak değerlendirilmiştir.

Analizin ikinci aşamasında, matriste yer alan GF, ZF, GT ve ZT kesişimlerinden birer adet olacak şekilde 4 strateji seçilmiştir. Ön plana çıkan stratejiler aşağıda sıralandığı gibidir (Tablo 34):

Strateji 1: Doğa temelli turizmin planlı gelişimi (SA1).

Strateji 2: Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması (SA2).

Strateji 3: Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi (SA3).

Strateji 4: Koruma-kullanma dengesinin sağlanması (SA4).

Tüm dünyada ve Türkiye’de son yıllarda toplum gelirlerdeki ve refahlarındaki artış ve özgürlüklerdeki gelişmeler, ulaşım ve iletişimdeki ilerlemelerle birlikte; keşfetmeye, doğal alanlara ve kırsal yaşama dayalı turizme eğilim artmaktadır. Doğa temelli turizm, bozulmamış ekosistemlere ve kültürel kaynaklara ihtiyaç gösteren bir turizm türüdür. Özellikle 1980’lerden itibaren, kitle turizminin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki tahrip edici etkisi belirginleşmiş ve insanoğlu kaynakları koruyarak kullanma konusunda yeni arayışlara girmiştir (Kurdoğlu, 2003).

Doğa temelli turizm; doğa turizmi, yeşil turizm, bilinçli turizm, yumuşak turizm, kırsal turizm ve ekoturizm türlerinin genel olarak değerlendirildiği bir üst başlıktır.

Shores’un (1999) tanımladığı “doğa temelli turizmin gökkuşağı”na göre: Seyahatçilerin seyahatleri boyunca yeşil çevreyi inceledikleri, sonradan gelen fikirlerden ziyade temelde doğanın olduğu; finansal destek sağlayan organizasyonların yapıldığı; ziyaret veya eğlence amacıyla yeşil çevrenin korunmasını öngören; koruma veya yenileşmeyi destekleyen etkinliklerle kişisel olarak bağlantılı olan seyahatçilerin olduğu;

ekolojik olarak yararlı olan bütün etkinliklerin olduğu seyahatler, doğa temelli turizm için geniş bir yelpaze oluşturmaktadır (Pirselimoğlu Batman, 2013).

Doğa temelli turizm, doğal alanlara yapılan seyahatlerde manzara, topografya, vejetasyon, su ve yaban hayatı gibi bozulmamış peyzajlarda, doğal kaynakların kullanımıyla ilgili turizm şekilleridir. Kırsal mekanlarda yapılan balıkçılık, avcılık, kır motosikleti, rafting, kano, atla dolaşma, kamping gibi rekreasyonel etkinlikler de bu kapsamda değerlendirilmektedir (Özgüç, 1997; Kurdoğlu, 2008; Kiper, 2006; Pirselimoğlu Batman, 2013).

Sanayi devrimi sonrasında yaşanan gelişmeler yalnızca doğal çevre üzerinde değil, tarihi kültürel çevre üzerinde de baskılara neden olmuştur. İnsanlığın yüzyıllardır yarattığı tarihi ve kültürel değerlerin yitirilmesi, en az doğal değerlerin yitirilmesi kadar önemli görülmelidir. Tarihsel-kültürel çevrenin korunmasında; bütün bir kentler sisteminin korunmasından başlayarak, bir yapının korunmaya değer bir elemanına kadar inen farklı ölçekler korumaya konu olabilmektedir. Korumaya değer görülen yapıtların tarihi, toplumsal, kültürel, sanatsal, estetik ve kullanım değerleri gibi farklı boyutları dikkate alınmalıdır. Tek bir amaç doğrultusunda korumaya yönelmenin, uzun dönemde tarihsel kültürel değerlerin tahribatı sonucunu doğurması riski göz önünde bulundurulmalıdır (Kiper, 2004).

Doğal değerlerin kullanımındaki temel ilke, koruma-kullanma dengesinin sağlanmasıdır. Bu denge, turizm sektörü için de oldukça önemlidir. Koruma-kullanma dengesi içinde gelişme gösteren turizm hareketlerinde sürdürülebilir gelişim hedeflenmektedir. Öncelikle doğal ve kültürel değerlerin doğrudan turizm alanı olarak kullanılması yerine; mevcut özellikleri dikkate alınarak ve koruma esaslı planlaması yapılarak turizme açılması gerekmektedir (Kaypak, 2010).

Koruma-kullanma dengesinin sağlanması amacıyla planlama yapılırken; hem ziyaretçi hem de ilgili kaynak değerleri açısından tolere edilebilir kullanım biçimleri durum, faaliyet ve alan açısından belirlenmelidir. Yapılacak bu analiz çalışması, alan üzerindeki baskının azaltılması ya da daha fazla kullanım talebine karşılık verilebilmesi için herhangi bir eylem gerekip gerekmediği konularında daha sağlıklı idari kararların alınmasını sağlamaktadır. Kapasitesi sınırlı bir alanda ziyaretçi sayısının artması ya da alanın uygun olmayan kullanımlara maruz kalması durumunda, kullanım yoğunluğunu düşürmek, sınırlamak veya düzenlemek için çeşitli yollara başvurulabilir (Kalem, 2001).

Turizm gelişiminde arz ve talebin koruma-kullanma dengesinde değerlendirilmesi ve bunun sonuçlarının uygulanabilirliğinin sağlanması açısından turizm planlaması önem kazanmaktadır (Sılaydın, 2000).

Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi amacıyla yapılacak turizm planlamasında, öncelikli olarak mevcut altyapının kademeli olarak iyileştirilmesi öngörülmektedir. Kapasitesinin altında kullanılan altyapının yeni etkinliklerle kullanımının artırılmasının yeterli olup olmadığı; sınırlı ve geçici düzenleyici yönetsel tekniklerin kullanılıp kullanılmadığı; mevcut teknolojinin korunmasının yeterli olup olmadığı sorgulanmaktadır (Kuntay, 2004).

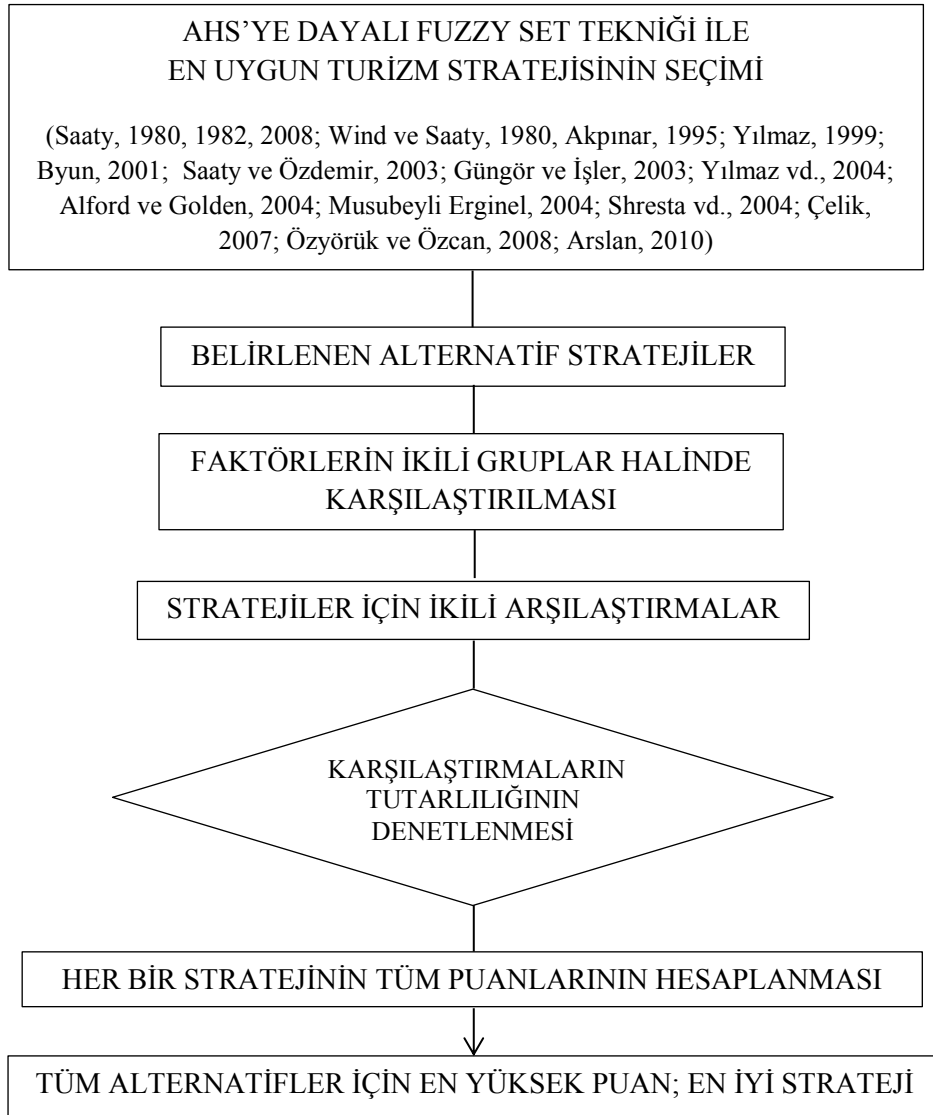
Turizm açısından alana yönelik en uygun strateji, AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği kullanılarak belirlenecektir.

Tablo 34. SWOT matrisi

<p style="text-align: center;">TFZG (TOWS) Analizi</p>	<p>G3. Doğal ve kültürel yapının bozulmamış olması. G5. 40 km.'lik sahil şeridinde sahip olması, Karadeniz kıyı şeridinde doğal yapı itibarı ile ender kıyı özellikleri barındıran koylara sahip olması. G6. Dalış, dağcılık, olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü, karavan, yamaç paraşütü, açık deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı vb. etkinlik imkanlarının olması. G8. Alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylı "Çevre Düzeni Planı"nın bulunması. G9. Alandaki araç trafiği yoğunluğunun azalmış olması. G11. Doğal bitki örtüsü ve faunanın zenginliği.</p>	<p>Z1. Tarihi - Kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması. Z2. Bölge tanıtımının yetersizliği. Z5. Turizmin ekonomik güç olduğunun bilinmemesi ve bu bağlamda gerekli çalışmaların yapılmaması, yerelde ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar ve yatırımcının risksiz kazanç denilen fındık tarımı dışında yatırımlara girmemesi, tarım ve balıkçılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görülmesi ve cesaretli müteşebbislerin yörede bulunmaması. Z6. Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması. Z12. Altyapı elemanlarının eksikliği.</p>
<p>F1. Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca yürüyüş alanları, bisiklet sürme alanları vb. etkinlikler için kullanım olanağı sağlaması. F2. Halkın bilinçlendirilmesiyle ev pansiyonculuğunun geliştirilebilecek olması. F5. Doğal koylardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi. F7. Bölgede "Doğal Sit Alanları"nın bulunması. F11. "Mavi-Bayrak Projesi"nin geliştirilmesi. F12. Perşembe Belediyesi'nin "Sakin şehir" Projesi. F14. Nostaljik teknelerle beldeler arası ulaşım sağlanabilecek olması.</p>	<p>GF Stratejileri: Maksi-Maksi Fırsatları maksimize etmek için güçlü yönlerden yararlanan stratejiler</p> <p>SA1: Doğa temelli turizmin planlı gelişimi</p>	<p>ZF Stratejileri: Mini-Maksi Dışsal tehditleri minimize etmek için içsel zayıf yönleri azaltan veya yok olan güçlü yönleri geliştiren stratejiler</p> <p>SA2: Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması</p>
<p>T2. Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması. T3. Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması, koruma-kullanma dengesi gözetilmeden yapılan planlamalarla doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmiş olması. T5. Üst düzey planların yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin bulunmaması. T8. Gerekli kontrollerin resmi kuruluşlarca yapılmaması.</p>	<p>GT Stratejileri: Maksi-Mini Tehditleri minimize etmek için içsel güçlü yönleri kullanan stratejiler</p> <p>SA3: Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi</p>	<p>ZT Stratejileri: Mini-Mini Dışsal tehditlerden kaçınmak için içsel zayıf yönleri azaltan stratejiler (savunmacı strateji, en kötü senaryo)</p> <p>SA4: Koruma-kullanma dengesinin sağlanması</p>

3.4. Fuzzy Set Tekniği ile Belirlenen En Uygun Turizm Stratejisi

Bu bölümde, “Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarının turizm açısından ortaya konmasında hangi strateji benimsenmelidir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırmanın diğer bölümlerinde elde edilen bulgular; AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği ile bir arada değerlendirilmiştir. Fuzzy Set tekniğiyle değerlendirilecek olan ankette yer alan ikili karşılaştırmaların amacı, çalışma alanında turizm gelişimi açısından en uygun stratejinin belirlenmesidir. Çalışmanın IV. aşamasında izlenen yöntem Şekil 47’de gösterilmiştir.

Şekil 47. Çalışmanın IV. aşamasına ilişkin araştırma modeli.

SWOT analizinin 4 temel faktörü (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) Analitik Hiyerarşi Sürecinin hedefleri olarak belirlenmiştir. Alt faktörleri oluşturan 6 güçlü yön, 5 zayıf yön, 7 fırsat ve 4 tehdit temelinde stratejilerin ikili karşılaştırma matrisleri oluşturulmuştur. Alt faktörlerin ve stratejilerin birbirlerine göre üstünlükleri puanlandırılmıştır. Uzman grubun ikili karşılaştırma anketlerindeki sorulara verdikleri puanlarınaritmetik ortalamasıyla tamamlanan matrislerin hesaplamaları sonucunda; her bir alt faktörün ağırlık puanının yanı sıra, bu faktörlere göre stratejilerin ağırlık puanları da saptanmıştır. Alternatifler arasından alanın turizm gelişimi için en uygun turizm stratejisi belirlenmiştir.

Hedefler ve faktörler 4 strateji için en üstten en alt aşamaya kadar bir hiyerarşi şeklinde sıralanmıştır. AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği kullanılarak oluşturulan bu hiyerarşi Şekil 48'de verilmiştir. Hiyerarşinin en üst düzeyinde, çalışma alanı için turizme yönelik en uygun stratejinin seçilmesi amacı yer almaktadır. Hiyerarşik yapının ilk basamağını hedefler başlığı altındaki güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler oluşturmaktadır.

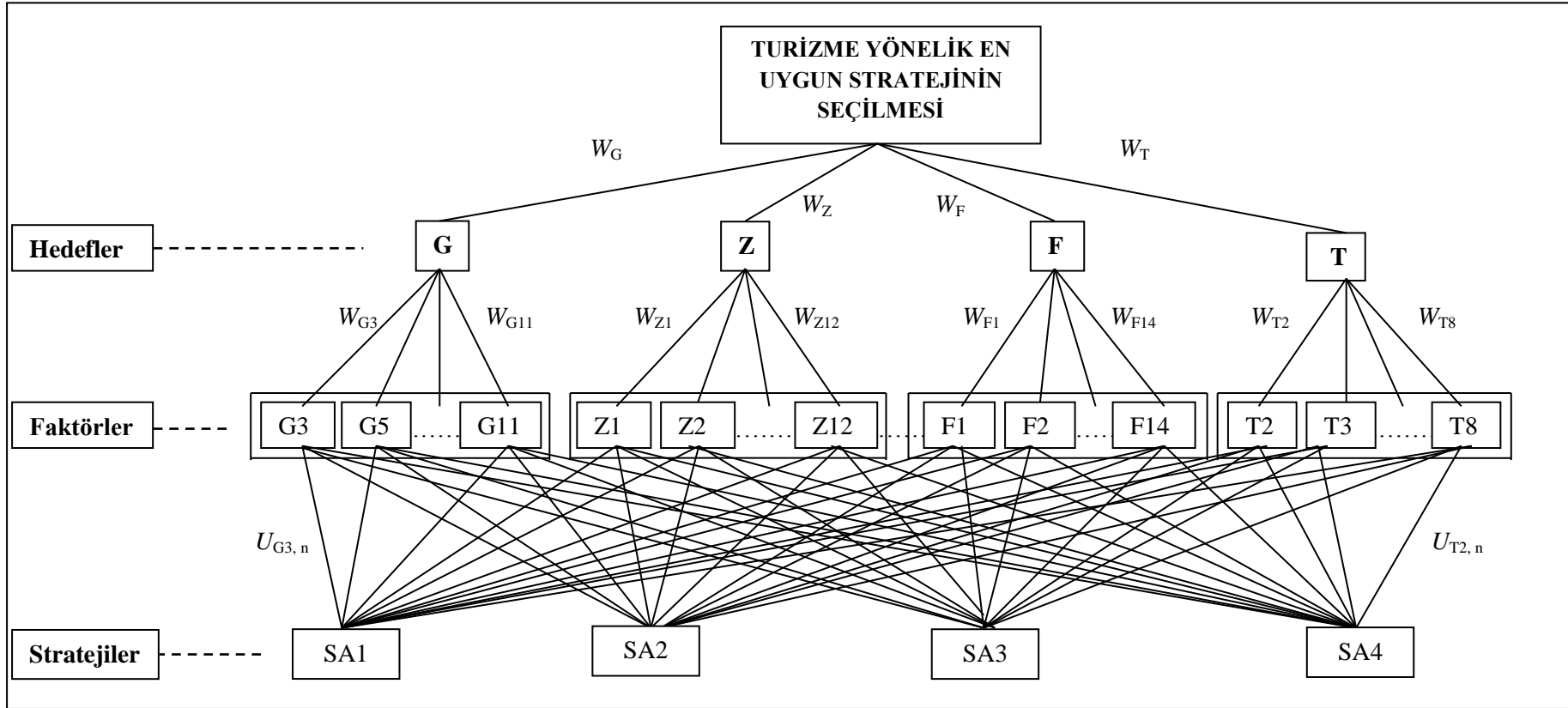
Bir sonraki alt kademede, alanın kaynak değerlerine yönelik SWOT analizi bulgularına dayanılarak oluşturulmuş alt faktörler bulunmaktadır. Delphi tekniğiyle öncelik sıralaması yapılmış olan alt faktörler (güçlü yönlerden G3, G5, G6, G8, G9, G11; zayıf yönlerden Z1, Z2, Z5, Z6, Z12; fırsatlardan F1, F2, F5, F7, F11, F12, F14; tehditlerden T2, T3, T5, T8 ile kodlanan faktörler) ara aşamada yer almaktadır. Hiyerarşinin en alt kademesinde ise karar alternatifleri olan stratejiler (SA1, SA2, SA3, SA4) yer almaktadır. Hiyerarşinin en üst düzeyi ile en alt düzeyi, aradaki düzeyler vasıtasıyla birbirleriyle ilişkilendirilmektedir.

Değerlendirme faktörlerinin birbirleriyle ve stratejilerle karşılaştırılmasında kullanılan öncelik belirleme anketinin (184 soru) puanlandırılması, 2012 yılı Ekim, Kasım ve Aralık ayları süresince; 9 peyzaj mimarı, 3 orman mühendisi, 2 ziraat mühendisi, 1 mimar, 1 şehir plancısı, 1 turizm işletmecisinden oluşan 17 kişilik bir ekip tarafından yapılmıştır (Tablo 35).

Analitik Hiyerarşi Süreci kapsamında yapılacak hesaplamalarda kullanılan birçok teknik bulunmaktadır. Expert Choice, Super Desicions, Decision Lens adlı yazılımlar sıklıkla kullanılmaktadır. Çalışmada, hiyerarşik yapıda yer alan strateji sayısının fazla olmamasından dolayı DOS işletim sistemine dayalı Fuzzy Set yazılımı tercih edilmiştir.

Tablo 35. AHS ile öncelik belirleme anketlerini puanlandıranların listesi (Ekim-Aralık, 2012)

No	Ad, Soyad	Uzmanlık Alanı (Ünvan)
1.	Aşkın GÖKTÜRK	Orman Mühendisliği (Arş. Gör.)
2.	Sadık ÇAĞLAR	Orman Mühendisliği (Yrd. Doç. Dr.)
3.	Özgür KAMER AKSOY	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
4.	E. S. ARSLAN MUHACİR	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
5.	Derya SARI	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
6.	Oğuz KURDOĞLU	Orman Mühendisliği (Yrd. Doç. Dr.)
7.	Şirin ÖZGÜR	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
8.	Hilal TURGUT	Peyzaj Mimarlığı (Yrd. Doç. Dr.)
9.	Bülent TURGUT	Ziraat Mühendisliği (Yrd. Doç. Dr.)
10.	Evren ERSOY	Turizm İşletmeciliği
11.	Nevin AKPINAR	Peyzaj Mimarlığı (Prof. Dr.)
12.	Yasin K. YAMAN	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
13.	Banu KARAŞAH	Peyzaj Mimarlığı (Arş. Gör.)
14.	Zehra EMİNAĞAOĞLU	Mimarlık (Yrd. Doç. Dr.)
15.	Ümit AKDOĞAN	Şehir ve Bölge Planlama
16.	Ahmet ULTAV	Ziraat Mühendisliği
17.	Sezer ADA ATEŞ	Peyzaj Mimarlığı

Şekil 48. Stratejiye ulaşmada kullanılacak hiyerarşi

Şekle ilişkin açıklamalar:

- $W_G, W_Z, W_{Fve} W_T$: Stratejik amacı gerçekleştirmede her bir grup faktörünün (SWOT) göreceli önemi
- ($W_{G3}, W_{G5}, \dots, W_{G11}$): Güçlü yönler faktörlerinin ($G3, G5, \dots, G11$) kendi grubu içindeki (G) göreceli önemi
- ($W_{Z1}, W_{Z2}, \dots, W_{Z8}$): Zayıf yönler faktörlerinin ($Z1, Z2, \dots, Z12$) kendi grubu içindeki (Z) göreceli önemi
- ($W_{F1}, W_{F2}, \dots, W_{F14}$): Fırsatlar faktörlerinin ($F1, F2, \dots, F14$) kendi grubu içindeki (F) göreceli önemi
- ($W_{T2}, W_{T3}, \dots, W_{T8}$): Tehditler faktörlerinin ($T2, T3, \dots, T8$) kendi grubu içindeki (T) göreceli önemi

- Herhangi bir j ($j= 1, 2, 3, 4$) stratejisi için; i faktörü ve j stratejisi arasındaki ilgi derecesi:

$U_{G_i, j}$ j stratejisinin Güçlü Yönler Faktörü G_i ($i= 3, 5, \dots, 11$)'nin avantajından yararlanmadaki etkinliği

$U_{Z_i, j}$ stratejisinin Zayıf Yönler Faktörü Z_i ($i= 1, 2, \dots, 12$)'nin etkisini azaltmadaki etkinliği

$U_{F_i, j}$ j stratejisinin Fırsatlar Faktörü F_i ($i= 1, 2, \dots, 14$)'nin avantajını almadaki etkinliği

$U_{T_i, j}$ j stratejisinin Tehditler Faktörü T_i ($i= 2, 3, \dots, 8$)'nin karşısında durmadaki etkinliği

Oluşturulan hiyerarşi kapsamında bir üst aşamadaki her eleman için, alt aşamadaki her eleman çiftinin karşılaştırılması ile matrisler oluşturulmuştur. İkili değerlerin birbirlerine göre önemleri 17 kişilik bir grup tarafından değerlendirilmiştir. Anketi cevaplayan uzman, kendi değerlendirmesine göre ikili karşılaştırmada hangi kriteri daha önemli buluyorsa, önem derecesini belirtmek için o kriter tarafındaki ölçek değerini işaretlemektedir. Değerlendirmelerde, Saaty ölçeği (Tablo 25) kullanılmış, analizler için katılımcıların verdikleri puanların aritmetik ortalamaları esas alınmıştır. Analiz ve değerlendirme için gerekli olan özdeğer, özvektör, matris uyumluluk indeksi ve uyumluluk oranlarının hesaplanmasında, Akpınar'ın (1995) çalışmasında kullanmış olduğu DOS işletim sistemine dayalı Fuzzy Set yazılımı kullanılmıştır.

3.4.1. Değerlendirme Faktörlerinin Birbirleriyle ve Turizm Stratejileriyle Karşılaştırılması

3.4.1.1. Temel Faktörlerin Karşılaştırılması

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi için en uygun turizm stratejisinin belirlenmesinde alanın kaynak değerlerine ilişkin güçlü yönler (G), zayıf yönler (Z), fırsatlar (F) ve tehditler (T) olmak üzere dört temel faktör birbirleriyle karşılaştırılmıştır (Tablo 36). Temel faktörlerin karşılaştırılmasında tüm faktörlerin birbirlerine göre eşit önemde olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 36. Temel faktörler matrisi

	G	Z	F	T	μ temelfakt
G (Güçlü yönler)	1	1	1	1	0.25000
Z (Zayıf yönler)		1	1	1	0.25000
F (Fırsatlar)			1	1	0.25000
T (Tehditler)				1	0.25000

$\checkmark_{max}$: 4.00000 Consistency Index (CI): 0.00000 Consistency Ratio (CR): 0.00000

3.4.1.2. Güçlü Yönlerin (G) ve Stratejilerin Karşılaştırılması

Katılımcıların, önem dereceleri belirlenmek istenen güçlü yönleri kendi aralarında karşılaştırmalarından elde edilen puanların aritmetik ortalamaları; güçlü yönler grubunda yer alan faktörlere ait ikili karşılaştırma matrisini oluşturmaktadır.

Tablo 37. Güçlü yönler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi

	G3	G5	G11	G6	G9	G8	μ G
G3	1	3	2	2	2	2	0.29511
G5		1	1	2	2	1	0.16861
G11			1	2	1	1	0.15146
G6				1	1	1	0.10907
G9					1	3	0.15807
G8						1	0.11768

$\checkmark_{max}$: 6.34837 Consistency Index (CI): 0.06967 Consistency Ratio (CR): 0.05619

G3. Doğal ve kültürel yapının bozulmamış olması.

G5. 40 km.'lik sahil şeridinde sahip olması, Karadeniz kıyı şeridinde doğal yapı itibarı ile ender kıyı özellikleri barındıran koylara sahip olması.

G11. Doğal bitki örtüsü ve faunanın zenginliği.

G6. Dalış, dağcılık, olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü, karavan, yamaç paraşütü, açık deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı vb. etkinlik imkanlarının olması.

G9. Alandaki araç trafiği yoğunluğunun azalmış olması.

G8. Alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylı "Çevre Düzeni Planı"nın bulunması.

Güçlü yönler temel faktörü kapsamında G3, G5, G11, G6, G9, G8 alt faktörlerinin birbirleriyle karşılaştırılması sonucu; G3 (Doğal ve kültürel yapının bozulmamış olması) 0.29511 değeri ile turizme yönelik en uygun stratejinin seçiminde en önemli alt faktör olarak belirlenmiştir. 0.16861 ile G5 ikinci ve 0.15807 ile G9 üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 37).

Çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarına ilişkin güçlü yönler dikkate alınarak stratejiler karşılaştırıldığında:

- Doğal ve kültürel yapının bozulmamış olması (G3) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 38). En uygun stratejinin 0.38215 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu görülmektedir. SA1'i 0.31776 ile SA3 ve 0.21745 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 38. G3'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G3
SA1	1	3	1	3	0.38215
SA2		1	1	3	0.21745
SA3			1	5	0.31776
SA4				1	0.08264

$\check{U}_{max}$: 4.18734 Consistency Index (CI): 0.06245 Consistency Ratio (CR): 0.06939

- 40 km.'lik sahil şeridinde sahip olması, Karadeniz kıyı şeridinde doğal yapı itibarı ile ender kıyı özellikleri barındıran koylara sahip olması (G5) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 39). En uygun stratejinin 0.39219 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu görülmektedir. SA1'i 0.27959 ile SA2 ve 0.25020 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 39. G5'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G5
SA1	1	3	1	3	0.39219
SA2		1	2	4	0.27959
SA3			1	4	0.25020
SA4				1	0.07801

$\check{U}max$: 4.37344 Consistency Index (CI): 0.12448 Consistency Ratio (CR): 0.13831

•Doğal bitki örtüsü ve faunanın zenginliği (G11) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 40). En uygun stratejinin 0.37377 ile SA2 (Tarihi-kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu görülmektedir. SA2'yi 0.32415 ile SA3 ve 0.21874 ile SA1 takip etmektedir.

Tablo 40. G11'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G11
SA1	1	1	$\frac{1}{2}$	2	0.21874
SA2		1	2	4	0.37377
SA3			1	5	0.32415
SA4				1	0.08334

$\check{U}max$: 4.21161 Consistency Index (CI): 0.07054 Consistency Ratio (CR): 0.07837

•Dalış, dağcılık, olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü, karavan, yamaç paraşütü, açık deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı vb. etkinlik imkanlarının olması (G6) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 41). En uygun stratejinin 0.45833 ile SA2 (Tarihi-kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu görülmektedir. SA2'yi 0.28913 SA1 ve 0.17330 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 41. G6'ya göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G6
SA1	1	$\frac{1}{2}$	2	4	0.28913
SA2		1	3	4	0.45833
SA3			1	3	0.17330
SA4				1	0.07923

$\check{U}max$: 4.08747 Consistency Index (CI): 0.02916 Consistency Ratio (CR): 0.03240

• Alandaki araç trafiği yoğunluğunun azalmış olması (G9) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 42). En uygun stratejinin 0.35362 ile SA2 (Tarihi-kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu görülmektedir. SA2'yi 0.28836 ile SA1 ve 0.26734 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 42. G9'a göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G9
SA1	1	1	1	3	0.28836
SA2		1	2	3	0.35362
SA3			1	4	0.26734
SA4				1	0.09068

$\check{U}max$: 4.09682 Consistency Index (CI): 0.03227 Consistency Ratio (CR): 0.03586

• Alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylı "Çevre Düzeni Planı"nın bulunması (G8) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 43). En uygun stratejinin 0.41023 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu görülmektedir. SA1'i 0.26055 ile SA3 ve 0.23838 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 43. G8'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ G8
SA1	1	2	2	3	0.41023
SA2		1	1	3	0.23838
SA3			1	4	0.26055
SA4				1	0.09085

$\check{U}max$: 4.09682 Consistency Index (CI): 0.03227 Consistency Ratio (CR): 0.03586

Tüm güçlü yönlerin karşılaştırılması sonucunda en uygun stratejinin 0.33743 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.30186 ile SA2 ve 0.27688 ile SA3 takip etmektedir (Tablo 44).

Tablo 44. Tüm güçlü yönler matrisi

$$\begin{matrix}
 & \text{G3} & \text{G5} & \text{G11} & \text{G6} & \text{G9} & \text{G8} & \text{Özvektör} & \text{Stratejiler} \\
 \begin{bmatrix}
 0.38215 & 0.39219 & 0.21874 & 0.28913 & 0.28836 & 0.41023 \\
 0.21745 & 0.27959 & 0.37377 & 0.45833 & 0.35362 & 0.23838 \\
 0.31776 & 0.25020 & 0.32415 & 0.17330 & 0.26734 & 0.26055 \\
 0.08264 & 0.07801 & 0.08334 & 0.07923 & 0.09068 & 0.09085
 \end{bmatrix}
 & * &
 \begin{bmatrix}
 0.29511 \\
 0.16861 \\
 0.15146 \\
 0.10907 \\
 0.15807 \\
 0.11768
 \end{bmatrix}
 & = &
 \begin{bmatrix}
 0.33743 \text{ (SA1)} \\
 0.30186 \text{ (SA2)} \\
 0.27688 \text{ (SA3)} \\
 0.08383 \text{ (SA4)}
 \end{bmatrix}
 \end{matrix}$$

3.4.1.3. Zayıf Yönlerin (Z) ve Stratejilerin Karşılaştırılması

Katılımcıların, önem dereceleri belirlenmek istenen zayıf yönleri kendi aralarında karşılaştırmalarından elde edilen puanların aritmetik ortalamaları; zayıf yönler grubunda yer alan faktörlere ait ikili karşılaştırma matrisini oluşturmaktadır.

Tablo 45. Zayıf yönler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi

	Z6	Z12	Z5	Z1	Z2	μZ
Z6	1	2	3	2	3	0.35138
Z12		1	4	3	2	0.29538
Z5			1	2	2	0.14127
Z1				1	2	0.12101
Z2					1	0.09097

$\checkmark_{max}$: 5.35278 Consistency Index (CI): 0.08819 Consistency Ratio (CR): 0.07875

Z6. Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması.

Z12. Altyapı elemanlarının eksikliği.

Z5. Turizmin ekonomik güç olduğunun bilinmemesi ve bu bağlamda gerekli çalışmaların yapılmaması, yerelde ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar ve yatırımcının risksiz kazanç denilen fındık tarımı dışında yatırımlara girmemesi, tarım ve balıkçılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görülmesi ve cesaretli müteşebbislerin yörede bulunmaması.

Z1. Tarihi - kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması.

Z2. Bölge tanıtımının yetersizliği.

Zayıf yönler temel faktörü kapsamında Z6, Z12, Z5, Z1, Z2 alt faktörleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, Z6 (Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması) 0.35138 değerle turizme yönelik en uygun stratejinin seçiminde en önemli alt faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktörü 0.29538 değeri ile Z12 ve 0.14127 değeri ile Z5 izlemektedir. Z1 0.12101 ve Z2 0.09097 değerleri ile son sırada yer almışlardır (Tablo 45).

Çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarına ilişkin zayıf yönler dikkate alınarak stratejiler karşılaştırıldığında:

- Yeterince turistik tesisin bulunmaması; otel ve konaklama birimlerinin yetersiz olması (Z6) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 46). En uygun stratejinin 0.46208 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.30083 ile SA2 ve 0.13444 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 46. Z6'ya göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ Z6
SA1	1	2	4	3	0.46208
SA2		1	3	3	0.30083
SA3			1	2	0.13444
SA4				1	0.10265

$\checkmark_{max}$: 4.13228 Consistency Index (CI): 0.04409 Consistency Ratio (CR): 0.04899

- Altyapı elemanlarının eksikliği (Z12) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 47). En uygun stratejinin 0.33199 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.28650 ile SA2 ve 0.25947 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 47. Z12'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ Z12
SA1	1	2	1	2	0.33199
SA2		1	2	2	0.28650
SA3			1	3	0.25947
SA4				1	0.12204

$\checkmark_{max}$: 4.24266 Consistency Index (CI): 0.08089 Consistency Ratio (CR): 0.08987

- Turizmin ekonomik güç olduğunun bilinmemesi ve bu bağlamda gerekli çalışmaların yapılmaması, yerelde ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar ve yatırımcının risksiz kazanç denilen fındık tarımı dışında yatırımlara girmemesi, tarım ve balıkçılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görülmesi ve cesaretli müteşebbislerin yörede bulunmaması (Z5) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu

solunmuştur. En uygun stratejinin 0.38569 ile SA2 (Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.24164 ile SA1 ve 0.20422 ile SA3 takip etmektedir (Tablo 48).

Tablo 48. Z5'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ Z5
SA1	1	$\frac{1}{2}$	2	1	0.24164
SA2		1	2	2	0.38569
SA3			1	2	0.20422
SA4				1	0.16845

$\check{U}max$: 4.18552 Consistency Index (CI): 0.06184 Consistency Ratio (CR): 0.06871

• Tarihi - kültürel yapı ve değerlerin az sayıda olması ve korunamaması (Z1) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 49). En uygun stratejinin 0.48685 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.30443 ile SA3 ve 0.10558 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 49. Z1'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ Z1
SA1	1	6	2	3	0.48685
SA2		1	$\frac{1}{2}$	1	0.10558
SA3			1	5	0.30443
SA4				1	0.10314

$\check{U}max$: 4.18728 Consistency Index (CI): 0.06243 Consistency Ratio (CR): 0.06936

• Bölge tanıtımının yetersizliği (Z2) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 50). En uygun stratejilerin 0.35400 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) ve SA2 (Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu belirlenmiştir. SA1 ve SA2'yi 0.13132 ile SA3 ve 0.16067 ile SA4 takip etmektedir.

Tablo 50. Z2'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	$\mu Z2$
SA1	1	1	3	2	0.35400
SA2		1	3	2	0.35400
SA3			1	1	0.13132
SA4				1	0.16067

$\checkmark_{max}$: 4.02062 Consistency Index (CI): 0.00687 Consistency Ratio (CR): 0.00764

Tüm zayıf yönlerin karşılaştırılması sonucunda en uygun stratejinin 0.38568 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.28980 ile SA2 ve 0.20151 ile SA3 takip etmektedir (Tablo 51).

Tablo 51. Tüm zayıf yönler matrisi

Z6	Z12	Z5	Z1	Z2	Özvektör	Stratejiler
0.46208	0.33199	0.24164	0.48685	0.35400	* $\begin{bmatrix} 0.35138 \\ 0.29538 \\ 0.14127 \\ 0.12101 \\ 0.09097 \end{bmatrix}$	= $\begin{bmatrix} 0.38568 (SA1) \\ 0.28980 (SA2) \\ 0.20151 (SA3) \\ 0.12301 (SA4) \end{bmatrix}$
0.30083	0.28650	0.38569	0.10558	0.35400		
0.13444	0.25947	0.20422	0.30443	0.13132		
0.10265	0.12204	0.16845	0.10314	0.16067		

3.4.1.4. Fırsatların (F) ve Stratejilerin Karşılaştırılması

Katılımcıların, önem dereceleri belirlenmek istenen fırsatları kendi aralarında karşılaştırmalarından elde edilen puanların aritmetik ortalamaları; fırsatlar grubunda yer alan faktörlere ait ikili karşılaştırma matrisini oluşturmaktadır.

Tablo 52. Fırsatlar grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi

	F5	F2	F12	F1	F11	F7	F14	μF
F5	1	2	3	3	4	3	3	0.29907
F2		1	3	3	4	3	2	0.23788
F12			1	2	2	3	2	0.13881
F1				1	3	2	2	0.11415
F11					1	2	1	0.06993
F7						1	2	0.07056
F14							1	0.06960

$\checkmark_{max}$: 7.46963 Consistency Index (CI): 0.07827 Consistency Ratio (CR): 0.05930

- F5. Doğal koylardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi.
 F2. Halkın bilinçlendirilmesiyle ev pansiyonculuğunun geliştirilebilecek olması.
 F12. Perşembe Belediyesi'nin "Sakin şehir" Projesi.
 F1. Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca yürüyüş alanları, bisiklet sürme alanları vb. etkinlikler için kullanım olanağı sağlaması.
 F11. "Mavi-Bayrak Projesi"nin geliştirilmesi.
 F7. Bölgede "Doğal Sit Alanları"nın bulunması.
 F14. Nostaljik teknelerle beldeler arası ulaşım sağlanabilecek olması.

Fırsatlar temel faktörü kapsamında, F5, F2, F12, F1, F11, F7, F14 alt faktörleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, F5 (Doğal koylardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi) 0.29907 değerle turizme yönelik en uygun stratejinin seçiminde en önemli alt faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktörü 0.23788 değeri ile F2 ve 0.13881 değeri ile F12 izlemektedir (Tablo 52).

Çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarına ilişkin fırsatlar dikkate alınarak stratejiler karşılaştırıldığında:

• Doğal koylardaki plaj alanlarının kullanılabilmesi (F5) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 53). En uygun stratejinin 0.40287 ile SA2 (Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu belirlenmiştir. SA2'yi 0.30955 ile SA1 ve 0.18700 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 53. F5'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F5
SA1	1	1	2	2	0.30955
SA2		1	3	4	0.40287
SA3			1	3	0.18700
SA4				1	0.10059

$\checkmark_{max}$: 4.15959 Consistency Index (CI): 0.05320 Consistency Ratio (CR): 0.05911

• Halkın bilinçlendirilmesiyle ev pansiyonculuğunun geliştirilebilecek olması (F2) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 54). En uygun stratejinin 0.46103 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.23616 ile SA2 ve 0.16823 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 54. F2'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F2
SA1	1	3	3	2	0.46103
SA2		1	2	2	0.23616
SA3			1	2	0.16823
SA4				1	0.13458

$\check{U}_{max}$: 4.21526 Consistency Index (CI): 0.07175 Consistency Ratio (CR): 0.07973

•Perşembe Belediyesi'nin "Sakin şehir" Projesi (F12) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 55). En uygun stratejinin 0.42539 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.24834 ile SA3 ve 0.20148 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 55. F12'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F12
SA1	1	3	2	2	0.42539
SA2		1	1	2	0.20148
SA3			1	3	0.24834
SA4				1	0.12479

$\check{U}_{max}$: 4.17515 Consistency Index (CI): 0.05838 Consistency Ratio (CR): 0.06487

•Mevcut karayolu trafiğinin sakinleşmiş olmasının yol boyunca yürüyüş alanları, bisiklet sürme alanları vb. etkinlikler için kullanım olanağı sağlaması (F1) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 56). En uygun stratejinin 0.41234 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.31682 ile SA2 ve 0.15047 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 56. F1'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F1
SA1	1	2	3	2	0.41234
SA2		1	3	3	0.31682
SA3			1	2	0.15047
SA4				1	0.12037

$\check{U}_{max}$: 4.21526 Consistency Index (CI): 0.07175 Consistency Ratio (CR): 0.07973

•“Mavi-Bayrak Projesi”nin geliştirilmesi (F11) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 57). En uygun stratejinin 0.36186 ile SA2 (Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması) olduğu belirlenmiştir. SA2'yi 0.27220 ile SA1 ve 0.25504 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 57. F11'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F11
SA1	1	1	1	2	0.27220
SA2		1	2	3	0.36186
SA3			1	3	0.25504
SA4				1	0.11091

$\check{U}_{max}$: 4.08127 Consistency Index (CI): 0.02709 Consistency Ratio (CR): 0.03010

•Bölgede “Doğal Sit Alanları”nın bulunması (F7) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 58). En uygun stratejinin 0.44521 ile SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) olduğu belirlenmiştir. SA3'ü 0.26056 ile SA1 ve 0.20213 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 58. F7'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F7
SA1	1	2	$\frac{1}{2}$	2	0.26056
SA2		1	$\frac{1}{2}$	3	0.20213
SA3			1	5	0.44521
SA4				1	0.09210

$\check{U}_{max}$: 4.11283 Consistency Index (CI): 0.03761 Consistency Ratio (CR): 0.04179

•Nostaljik teknelerle beldeler arası ulaşım sağlanabilecek olması (F14) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 59). En uygun stratejinin 0.41764 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.26110 ile SA2 ve 0.19703 ile SA3 takip etmektedir.

Tablo 59. F14'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ F14
SA1	1	2	3	2	0.41764
SA2		1	2	2	0.26110
SA3			1	3	0.19703
SA4				1	0.12423

$\checkmark_{max}$: 4.26058 Consistency Index (CI): 0.08686 Consistency Ratio (CR): 0.09651

Tüm fırsatların karşılaştırılması sonucunda en uygun stratejinin 0.37485 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.29853 ile SA2 ve 0.21056 ile SA3 takip etmektedir (Tablo 60).

Tablo 60. Tüm fırsatlar matrisi

F5	F2	F12	F1	F11	F7	F14	Özvektör	Stratejiler
0.30955	0.46103	0.42539	0.41234	0.27220	0.26056	0.41764	$\begin{bmatrix} 0.29907 \\ 0.23788 \\ 0.13881 \\ 0.11415 \\ 0.06993 \\ 0.07056 \\ 0.06960 \end{bmatrix}$	$\begin{bmatrix} 0.37485 (SA1) \\ 0.29853 (SA2) \\ 0.21056 (SA3) \\ 0.11606 (SA4) \end{bmatrix}$
0.40287	0.23616	0.20148	0.31682	0.36186	0.20213	0.26110		
0.18700	0.16823	0.24834	0.15047	0.25504	0.44521	0.19703		
0.10059	0.13458	0.12479	0.12037	0.11091	0.09210	0.12423		

3.4.1.5. Tehditlerin (T) ve Stratejilerin Karşılaştırılması

Katılımcıların, önem dereceleri belirlenmek istenen tehditleri kendi aralarında karşılaştırmalarından elde edilen puanların aritmetik ortalamaları; tehditler grubunda yer alan faktörlere ait ikili karşılaştırma matrisini oluşturmaktadır.

Tablo 61. Tehditler grubunda yer alan faktörlerin ikili karşılaştırma matrisi

	T2	T5	T8	T3	μ T
T2	1	2	2	3	0.40634
T5		1	$\frac{1}{3}$	2	0.16003
T8			1	4	0.33854
T3				1	0.09509

$\checkmark_{max}$: 4.15603 Consistency Index (CI): 0.05201 Consistency Ratio (CR): 0.05779

T2. Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması.

T5. Üst düzey planların yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin bulunmaması.

T8. Gerekli kontrollerin resmi kuruluşlarca yapılmaması.

T3. Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması, koruma-kullanma dengesi gözetilmeden yapılan planlamalarla doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmiş olması.

Tehditler temel faktörü kapsamında, T2, T5, T8, T3 alt faktörleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, T2 (Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması) 0.40634 değerle turizme yönelik en uygun stratejinin seçiminde en önemli alt faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktörü 0.33854 değeri ile T8 ve 0.16003 değeri ile T5 izlemektedir (Tablo 61).

Çalışma alanındaki peyzaj kaynaklarına ilişkin tehditler dikkate alınarak stratejiler karşılaştırıldığında:

- Kanalizasyon sisteminin yeterli olmaması, atıkların doğrudan denize akıtılması, bazı alanlarda çevre kirliliği yaşanması (T2) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 62). En uygun stratejinin 0.45240 ile SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) olduğu belirlenmiştir. SA3'ü 0.28163 ile SA2 ve 0.17939 ile SA1 takip etmektedir.

Tablo 62. T2'ye göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ T2
SA1	1	1	$\frac{1}{4}$	2	0.17939
SA2		1	1	3	0.28163
SA3			1	5	0.45240
SA4				1	0.08657

$\checkmark_{max}$: 4.16554 Consistency Index (CI): 0.05518 Consistency Ratio (CR): 0.06131

- Üst düzey planların yapılmaması, koruma-kullanma dengesinin bulunmaması (T5) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 63). En uygun stratejinin 0.35558 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olduğu belirlenmiştir. SA1'i 0.32694 ile SA3 ve 0.25061 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 63. T5'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ T5
SA1	1	2	1	4	0.35558
SA2		1	1	4	0.25061
SA3			1	6	0.32694
SA4				1	0.06687

$\check{U}max$: 4.08127 Consistency Index (CI): 0.02709 Consistency Ratio (CR): 0.03010

• Gerekli kontrollerin resmi kuruluşlarca yapılmaması (T8) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 64). En uygun stratejinin 0.45863 ile SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) olduğu belirlenmiştir. SA3'ü 0.25636 ile SA1 ve 0.19819 ile SA2 takip etmektedir.

Tablo 64. T8'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ T8
SA1	1	2	$\frac{1}{2}$	2	0.25636
SA2		1	$\frac{1}{2}$	3	0.19819
SA3			1	6	0.45863
SA4				1	0.08681

$\check{U}max$: 4.11794 Consistency Index (CI): 0.03931 Consistency Ratio (CR): 0.04368

• Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması, koruma-kullanma dengesi gözetilmeden yapılan planlamalarla doğal ve kültürel kaynakların tahrip edilmiş olması (T3) dikkate alındığında hangi strateji ne kadar uygundur sorusu sorulmuştur (Tablo 65). En uygun stratejilerin 0.38279 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) ve SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) olduğu belirlenmiştir. SA1 ve SA3'ü 0.15627 ile SA2 ve 0.07814 ile SA4 takip etmektedir.

Tablo 65. T3'e göre stratejiler matrisi

	SA1	SA2	SA3	SA4	μ T3
SA1	1	3	1	4	0.38279
SA2		1	$\frac{1}{2}$	2	0.15627
SA3			1	6	0.38279
SA4				1	0.07814

$\check{U}max$: 4.04124 Consistency Index (CI): 0.01375 Consistency Ratio (CR): 0.01527

Tüm tehditlerin karşılaştırılması sonucunda en uygun stratejinin 0.42781 ile SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) olduğu belirlenmiştir. SA3'ü 0.25299 ile SA1 ve 0.23650 ile SA2 takip etmektedir (Tablo 66).

Tablo 66. Tüm tehditler matrisi

T2	T5	T8	T3	Özvektör	Stratejiler
0.17939	0.35558	0.25636	0.38279	0.40634	0.25299 (SA1)
0.28163	0.25061	0.19819	0.15627	0.16003	0.23650 (SA2)
0.45240	0.32694	0.45863	0.38279	0.33854	0.42781 (SA3)
0.08657	0.06687	0.08681	0.07814	0.09509	0.08270 (SA4)

3.4.2. Tüm SWOT Faktörlerine Göre Stratejilerin Değerlendirilmesi

En uygun turizm stratejisinin belirlenmesinde güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler alt faktörlerinden elde edilen değerlerin, dört temel faktörün birbiriyle karşılaştırılması sonucu elde edilen değerlendirme matrisi ile çarpılması sonucu bulunmuştur.

Tüm SWOT faktörlerinin birbirleriyle karşılaştırılması ve stratejilere göre değerlendirilmesi sonucunda Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi için en uygun strateji 0.33775 ile SA1 (Doğa temelli turizmin planlı gelişimi) olarak belirlenmiştir. İkinci sırada 0.28169 ile SA2 (Tarihi-Kültürel yapı ve değerlerin korunması), üçüncü sırada 0.27919 ile SA3 (Mevcut turizm olanaklarının artırılması veya çeşitlendirilmesi) ve son sırada 0.10142 ile SA4 (Koruma-kullanma dengesinin sağlanması) yer almaktadır (Tablo 67).

Tablo 67. Tüm SWOT faktörlerine göre stratejilerin değerlendirilmesi

Güçlüyön	Zayıfyön	Fırsat	Tehdit	T. Özvektör	Stratejiler
0.33743	0.38568	0.37485	0.25299	0.25000	0.33775 (SA1)
0.30186	0.28980	0.29853	0.23650	0.25000	0.28169 (SA2)
0.27688	0.20151	0.21056	0.42781	0.25000	0.27919 (SA3)
0.08383	0.12301	0.11606	0.08270	0.25000	0.10142 (SA4)

Alanın turizm gelişimine yönelik en uygun stratejinin seçilmesi için alanın kaynak değerlerine ilişkin SWOT analizi bulgularına Fuzzy Set tekniği kullanılarak Analitik Hiyerarşi Süreci uygulanmış ve stratejilerin sıralanımı elde edilmiştir. Uyumluluk

indeksleri ve tesadüfî uyumluluk değerleri kullanılarak sıralanımın sonucu hesaplandığında alana yönelik en uygun strateji, en yüksek değeri almış olan “Doğa temelli turizmin planlı gelişimi” (SA1) olarak belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Dünyadaki hızlı gelişime paralel olarak turizm anlayışının değişmesi, kitle turizmine (deniz, kum, güneş) olan ilgiyi azaltırken turistlerin beklentileri de zaman içinde değişim göstermiştir. Bozulmamış doğal alanlar ile iç içe olunabilen sağlıklı çevreler tercih edilir olmuş; farklı kültürlerle harmanlanmış, gelecek nesilleri düşünen, çevreye duyarlı bir turizm çeşidine olan ihtiyaç artmıştır.

Karadeniz Bölgesi'nde turizme yönelik peyzaj kaynakları incelendiğinde, bozulmamış bir doğaya sahip olduğu görülmektedir. Bölge; deniz, kum, güneş haricinde başta yayla turizmi, dağ ve spor turizmi, tabiat yürüyüşleri olmak üzere birçok turizm türüne hizmet edebilme potansiyeline sahiptir (Zengin, 2007).

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi doğal ve kültürel değerler açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Mevcut kaynaklar yöre halkı ve yerli turistler kadar yabancı turistlerin de ilgi odağı olabilecek niteliktedir. Kıyıdaaki karayoluna alternatif olarak içten geçen bir güzergahın olması, alanın turizm gelişimine sakinlik açısından katkı sağlamaktadır. Buradan yola çıkılarak; bu çalışmada, alanın turizme yönelik kullanımları açısından incelenmesi amacıyla bir yöntem uygulaması yapılmıştır. Bu şekilde alana yönelik uygun turizm stratejisinin belirlenmesi; mevcut ve olası sorunların çözümüne yönelik önerilerin ortaya koyulması hedeflenmiştir.

Günümüzde turizm ve rekreasyon amaçlı en çok tercih edilen su yüzeyleri arasında ilk sırada deniz ve deniz kıyıları gelmektedir. Günümüzde birçok deniz kıyısı belirli dönemlerde turizm amacıyla yoğun olarak kullanılmaktadır. Su kıyılarına olan talebin artmasıyla birlikte bu kaynakların planlanması gereği de ortaya çıkmıştır.

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminde gerek doğal güzellikler gerekse kültürel değerler, alanı ayrıcalıklı kılan çekim unsurlarıdır. Kıyılarında değişik yükseltide ilginç oluşumlar sergileyen kayalar, koylar ve kumsallar hemen kıyıda başlayan bitki örtüsüyle bütünleşerek çekici manzaralar oluşturmaktadır. Yörenin başlıca deniz turizm merkezi olup tekne turizmi ve çeşitli su altı ve su üstü sporları için son derece elverişlidir.

Çalışma alanına ilişkin olarak yürürlükte olan iki adet üst ölçekli plan bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Ordu Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü onaylı 1/25.000 ölçekli Ordu İli Kıyı Kesimi Çevre Düzeni Planı bir diğeri ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca uygun görülmüş olan Doğu Karadeniz Turizm Master Planı'dır.

Ordu ili kıyı kesimine ilişkin hazırlanmış olan Çevre Düzeni Planı kapsamında, alan planlama bölgelerine ayrılmış; alandaki kentsel yerleşim alanları tespit edilmiş olup turizm amaçlı yatırım alanları için tanımlamalar getirilmiştir. Gelecekte turizm maksatlı uygulamaların yapılabileceği ve bir an önce hem plan hem de yapı ölçeğinde müdahale edilmesi gereken alanlar olarak tespit edilen Bolaman, Yalıköy, Belicesu, Yason Burnu, Çaka ve Efirli; planlama alanı içinde, turizme yönelik olarak geliştirilebilir nitelikte en fazla potansiyeli olan alanlar olarak görülmektedir. Son yıllarda 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'na ve 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na tümüyle aykırı olan kaçak yapılaşma ve müdahaleler olmuştur. Bolaman-Efirli arası, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiş olup, 2010 yılında hazırlanan 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın turizme kaynak teşkil eden değerlerin korunması konusunda önemli bir adım atıldığı görülmektedir.

Doğu Karadeniz Turizm Master Planı çalışmasında ise alana ilişkin olarak yapılmış en önemli tespit, alanın gelecekte yakın çevresindeki yerleşimler için rekreasyon ve günübirlik turizm merkezi olacağıdır. Yakın çevrenin özellikle hafta sonları yoğun olarak kullandığı bölgede gelecekte ziyaretçi ve tur sayısında artış olacağı master plan çerçevesinde belirtilmiştir (Anonim 2010).

Kalkınma Bakanlığı tarafından Türkiye için hazırlanmış olan ilk yedi kalkınma planında gelecek beş yılda ne kadar turist geleceği, ne kadar gelir bırakacağı, yatak kapasitesinin ne kadar artırılacağı gibi konulara ağırlık verilmiştir. 8. Beş yıllık kalkınma planı öncesi hazırlanan "Tanıtma Özel İhtisas Raporu" ve 9. Beş yıllık kalkınma planı öncesinde hazırlanan "Turizm Özel İhtisas Raporu"nda turizm sektörü ayrıntılı olarak ele alınmış ve gelecekle ilgili önemli hedefler konulmuştur.

IX. Beş yıllık kalkınma planında (2007-2013) turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak üzere turizm sektörü ana planının hazırlanacağı belirtilmiş ve 2007'den başlanarak 2023 yılına kadarki süreçte turizm sektörüne rehber olması amacıyla Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hazırlanmıştır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ile birlikte onun önemli bir bileşeni olan Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı da hazırlanmıştır. Eylem planı, hedeflerden eylemlere doğru Türkiye turizmine çizilen ulusal bir turizm gelişme planıdır (Anonim, 2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 içerisinde planlama, yatırım, örgütlenme, hizmet kalitesi, ulaşım ve alt yapının güçlendirilmesi, turizm çeşitlendirilmesi gibi önemli konuların yanı sıra tanıtım ve pazarlama için yapılması gerekenler de ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2023 Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı'na göre, Şile-Sinop arası 500 km.'lik alan, "Batı Karadeniz Kıyı Koridoru" olarak tanımlanmıştır. Bu koridorun amacı, metropollere hizmet eden, kültür, kıyı ve doğa turizmini geliştiren bir yapıyı sağlamaktır. Doğa ve kültür turizminin Karadeniz Bölgesi'nin en önemli turizm faaliyeti ve potansiyeli olduğu belirtilmektedir (Görmüş, 2012; Anonim, 2007). Biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynaklar açısından oldukça zengin olan bölge, 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde yayla koridoru olarak önerilmektedir. Deniz turizmine yönelik hedefler arasında Karadeniz'deki balıkçı barınaklarının yatları kabul edecek hale getirilmesinin sağlanması da bulunmaktadır. Çalışma alanı için araştırmamız sonucunda önerilen doğa temelli turizm yaklaşımı, bu planlar çerçevesinde değerlendirildiğinde alanın turistler için daha cazip hale getirilmesi sağlanabilecektir.

Turizm Bakanlığı, eko-turizm ve yayla turizmine yönelik hedefleri şu şekilde belirlemiştir: Yerel halk, turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi konusunda eğitilecektir. Etnografik ve ekolojik özelliklerinin sergilendiği müze evlerin açılması teşvik edilecektir. Alana girişte kabul noktaları oluşturulacak ve ziyaretçilere farklı güzergâhları ve yöresel özellikleri gösteren mola noktaları ve tur güzergâhlarını gösteren haritaları sunulacaktır. Doğa turizmi için kullanılacak alanlarda çeşme, wc, barınak, mesafe ve yön levhalarının tamamlanması, dağ yürüyüşü rotalarının Küresel Yer Belirleme Sistemi (GPS) ile uydulara tanıtılması, yeni taşıt yolu açılmaması sağlanacaktır. Kitle turizmi amaçlı kullanılacak alanlarda; fiziksel planlama çalışmalarına altlık oluşturacak kadastro tamamlanarak, orman ve mera alanlarının sınırları tespit edilip 1/25000, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planları hazırlanacaktır. Doğa turizmi için seçilen alanlarda güzergâh üzerinde yer alan mağara, şelale, ilginç ağaç ve kaya oluşumu, sportif alanlar, kamping alanları vb. çekicilikler için çevre düzenlemeleri yapılacak, başta ulaşım olmak üzere gerekli altyapılar tamamlanacaktır. Yörenin özelliklerinin araştırılmasına olanak verecek ve bilimsel anlamda gösterimini sağlayacak araştırma istasyonları ve bilim müzeleri kurulacaktır. Yöre halkına pansiyonculuk eğitimi verilecektir. Turizm gelişim alanlarında yer alan eko-turizm alanlarının "alan yönetim planları" yapılacaktır (Anonim, 2007).

Turizm Bakanlığı'nın altyapı, turizm çeşitlendirme ve turizm sektöründe gerekli olan istatistiksel verileri oluşturmak amacıyla yöresel turizmi destekleyici nitelikte projeler bulunmaktadır. Bu projeler:

1. Kış sporları ve kayak merkezi projesi,
2. Sağlık ve termal turizm projesi,
3. Yat turizmi projesi,
4. İnanç turizmi projesi,
5. Yayla turizmi projesi,
6. Doğal ve tarihi varlıkların turizm amaçlı kullanılma projesi,
7. İpek yolu projesi,
8. Bisiklet tur güzergahlarının belirlenmesi, çalıştırılması projesi,
9. Mavi bayrak projesi,
10. Sivrisinekle entegre mücadele projesi,
11. Kıyılarımızın deniz kaynaklı kirliliğe karşı havadan izlenmesi projesidir (Sılaydın, 2000).

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile sağlanan teşvikler kapsamında “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri”ne öncelik verilmektedir. Hazine ve orman arazilerinin kanunda belirtilen sürelerde turistik tesis yatırımlarına tahsisi sağlanmaktadır. Turizm belgeli yatırım ve işletmeler elektrik, gaz ve su ücretlerini o bölgedeki sanayi ve meskenlere uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler. Belgeli yatırım ve işletmelerin haberleşme kolaylığı sağlanmaktadır. Belgeli işletmelerde yabancı uzman personel çalıştırılabilmektedir. Çeşitli kredi imkanları sunulan işletmeler emlak vergisinden de muaf tutulmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının da teşvik edildiği kanun kapsamında yurtdışı turizm fuarlarına katılım desteği de sağlanmaktadır.

Finansal kaynakların sınırlılığı ve öncelikli sektör yatırımlarının gerekliliği, VI. Beş yıllık kalkınma planı dönemine (1990-1994) kadar turizm yatırımlarının çok yavaş gelişme göstermesine ve toplam yatırımlar içindeki payının küçük kalmasına neden olmuştur. 1990 yılı teşvik politikalarına göre ülkemizde turizm sektörüne tanınan teşvik araçlarından yerli ve yabancı yatırımcılar eşit koşullar çerçevesinde yararlanabilmektedir. Yatırım malları için muafiyet getirilmekte, tüm turizm yatırımcılarına yatırım indirimi olanağı sağlanmaktadır. Turizm tesisleri, bina inşaat harcından muaf tutulmaktadır. Girişimciler belirli bir döviz kazancı taahhüdünde bulunmaları halinde vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmaktadır. İthal edilen mallarda katma değer vergileri ertelenmektedir. Yabancı uyruklu personel çalıştırılması mümkündür. Makine ve teçhizat ithali için bankalarca döviz tahsisi yapılabilmektedir. Projelerin finansmanı için özel dış kredi olanağı sağlanmaktadır.

Turizmin doğal ve kültürel çevre üzerindeki etkilerini dikkate almaksızın turizm gelirlerini artırmak amacıyla hazırlanan kalkınma planlarında ilk kez V. Planda (1985-1989) ekolojik dengenin korunmasından söz edilmiştir. VI. planda (1990-1994) ise alternatif turizm politikalarının geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur (Akış, 1999).

VI. Beş yıllık kalkınma planının (1990-1994) ilkeler ve politikalar kısmında turizm sektöründe kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve üçüncü yaş turizminin daha cazip hale getirilmesi; doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilmesi, belirli sahaların korumaya alınarak turizme açılmasının teşvik edilmesi, turistik tesis işletmeciliğinin geliştirilmesi, küçük kapasiteli işletmeler ve aile işletmeciliğinin teşvik edilmesi, toplumun en uygun ve sağlıklı şekilde tatil yapmasının sağlanması ilke ve politika olarak belirlenmiştir (DPT, 1989). Bu planla doğa temelli turizm aktivitelerine yönelik projeler üretilmeye başlanmıştır.

VII. Plan döneminde (1996-2000) mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal sermayenin korunması, turizmin mevsimsel ve coğrafi dağılımının iyileştirilerek turizmin çeşitlendirilmesi çalışmalarına devam edilmesi, turizm üst yapısının yeterli bir altyapı ile bütünleşmesi için gerekli düzenleme ve teknik önlemlere ağırlık verilerek, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin hızla uygulanması için gerekli düzenlemelerin yapılması gibi temel hedefler bulunmaktadır. Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması sağlanacaktır. Sektörde fiziki planların amaçlarına yönelik olarak uygulanmasına özen gösterilecektir. Ayrıca deniz turizmi ile ilgili faaliyetlerin koordinasyonu ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için Deniz Turizmi Birliği Yasası; mahalli kaynakların daha verimli kullanılması ve meslek üyeleri arasında işbirliği ve otokontrolün sağlanması amacıyla Türkiye Pansiyon İşletmecileri Yasası çıkarılması gibi hukuki ve kurumsal düzenlemeler de yapılması öngörülmektedir (DPT, 1995).

VIII. Beş yıllık kalkınma planı döneminde (2001-2005), havaalanlarının geliştirilmesi konusuna da değinilmiş; sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihi ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olması hedeflenmiştir. Turizme yönelik arazi kullanım planlarını yapma, yaptırma, onarma sürecini yeniden tanımlayan, yetkileri belirleyen ve etkin bir denetim sistemi getiren bir yasal düzenleme yapılması, turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak amacıyla yönelik dinamik ve stratejik Turizm Sektörü Ana Planı (TUSAP) uygulamaya geçirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca turizm faaliyetini bütün bir yıla yaygın planlar üzerinde durulmuş ve

deniz, kum ve güneş turizminden farklı olarak, golf, kış, dağ, termal, sağlık, yat ve kongre turizmi gibi diğer turizm çeşitlerinin de geliştirilmesi hedeflenmiştir. Sürdürülebilir turizmin sağlanması için gerekli düzenlemelerden bahsedilmiş ve ekolojik/doğa temelli turizmin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

IX. Kalkınma Planı kapsamında turizm ile ilgili alınacak tedbirlerden bahsedilmiştir. Bunlar arasında turizm potansiyeli olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış yörelerde turizmin geliştirilerek ekonomik ve sosyal kalkınma sağlanması; sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilmesi; turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla varış noktası yönetimine ağırlık verilerek golf, kış, dağ, termal, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetlerinin sürdürülmesi bulunmaktadır.

X. Kalkınma Planında, mevcut sermaye stoğunda verimliliği artırmaya yönelik hedefler arasında mevsimselliğin azaltılmasına yönelik olarak ürün çeşitlendirilmesi kapsamında kongre, dağ ve kış turizmi, sağlık ve termal turizm, yat turizmi, doğa ve yayla turizmi vb. turizm türlerine ek teşvikler sağlanması bulunmaktadır. Doğal sermayenin yanlış kullanımında geriye dönüşün olmadığı bilincinin yerleşmesine katkıda bulunulması da doğal sermayedeki aşınmanın azaltılmasına yönelik hedefler arasındadır. Turizmin geliştiği ve geliştirileceği yörelere yönelik olarak karayoluna seçenek oluşturmak amacı ile demiryolu ve denizyolunun geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yürütülmesi de diğer hedefler arasında yer almaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Ordu il sınırları içerisinde yer alan Bolaman-Okçulu arasında kalan bölge, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yer olması açısından Bakanlar Kurulu Kararı ile Ordu-Bolaman Turizm Merkezi olarak ilan edilmiş (Resmi Gazete, 2008); daha sonra Bakanlar Kurulu Kararı ile söz konusu alan tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve turizm potansiyelinin yüksek olduğu bu yöreyi korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirilmek üzere Bolaman-Efirli arası olarak yenilenmiş ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir (Resmi Gazete, 2009). Bölgenin tespitinde doğal, tarihi, arkeolojik ve sosyo-kültürel turizm değerleri, kış, av ve su sporları ve mevcut diğer turizm potansiyeli dikkate alınmıştır. Bu yerlerde diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak satış, tahsis, kiralama, sınır ilanı ve değişikliği işlemleri ile

çevresel etki yaratacak alt yapı ve üst yapı projelerinden önce Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın olumlu görüşünün alınması gereklidir (Uygur, 2012). Kültür ve Turizm Bakanlığı, bölge bazındaki çalışmalarını Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Alanın turizme konu olacak doğal ve kültürel değerlerini tespit edecek şekilde hazırlanmış Çevre Düzeni Planı bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Doğu Karadeniz Bölgesi için çok sektörlü bir bölgesel kalkınma master ana planı hazırlanması amacıyla Japon Hükümeti ile 1999 yılında teknik işbirliği başlatmıştır. Resmi bir Japon ajansı olan JICA ile Devlet Planlama Teşkilatı'nın ortak çalışması olarak Doğu Karadeniz Kalkınma Planı (DOKAP) hazırlanmıştır. Bu projede amaç, Doğu Karadeniz bölgesi için entegre bir kalkınma planı hazırlamak; kısa ve uzun dönemde bölgenin gelişimini sağlamaktır. DOKAP Bölgesinin turizm kaynak kapasitesi arkeolojik/tarihi yerleri, kültür/folklor, tabiat olayları ve maceralar için fırsatları ve flora, fauna ve kır manzarası olan doğal kaynakları kapsamaktadır. DOKAP Bölgesinde ümit verici turizm kaynakları arasında Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimine ait bir değer gösterilmemektedir. Ancak DOKAP Bölgesi için, çalışma alanımızın bir kaynağı olarak Karadeniz önemli bir kaynak teşkil etmekte olup balık kaynakları, kıyı ve denizle ilgili ortam, kır manzarası ve deniz yolları sunması açısından değerlendirilmektedir. Kalkınma Projeleri ve Programları kapsamında; başlangıçta yurtiçi ticaret ve yolcu hareketleri için ve gittikçe artarak uluslararası ticaret ve turizm için alanda belli başlı limanların entegre işletim ve yönetiminin teşvik edilmesi; bölgesel yerleşim sorunlarının üstesinden gelmek için bir mahalli idareler birliğinin kurulması tavsiye edilmektedir. Bu birlik yerel fiziki altyapı ve seçilen şehirlerde hayatı kolaylaştıran şeyleri sağlamak için mevcut programları birleştirecek ve iyileştirecektir. İlgili tüm tarafların katılımıyla, bir idare kurumunun oluşturulmasını sağlayan, Karadeniz kapsamlı kıyı yönetim planının hazırlanması için bir forumun yapılması ve halkın katılımıyla DOKAP orman ve ekosistemlerinin çevre envanterinin hazırlanması ve yönetim planlamasının yapılması da programlar arasında yer almaktadır. Bu şekilde kaynakların ve çevresel kapasitenin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Kırsal alan turizminin geliştirilmesi için, yerel kaynakları kullanarak turizm ürünlerinin pazarlanması ve yerel kültürlerin yeniden canlandırılması planlanmaktadır. DOKAP'a özgü turizm ürünlerini geliştirmek amacıyla geniş bir piyasa kesimine hitap eden ve ürün dağılımını çeşitlendiren bir turizm ürünleri paketi hazırlanması planlanmaktadır. Bu pakette Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimindeki mevcut kaynakların geliştirilmesi yer almamaktadır. DOKAP turizmi

profesyonel ortaklık programı kapsamında bölgenin dünyaya tanıtılması için bölge dışından profesyonel ortaklık bulunmaya çalışılacaktır.

2004 yılında DOKAP çerçevesinde DPT koordinasyonunda yürütülen çalışmada; doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri barındıran bölgede; ekoturizm de dahil olmak üzere turizmin, tarıma dayalı küçük sanayi ve el sanatlarının geliştirilmesi yolu ile bölge kalkınmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Doğu Karadeniz Bölgesinde turizmin geliştirilmesi ve turizme dayalı olarak kırsal kesimin kalkınması için yapılması gerekenler, bir strateji dokümanı olarak belirlenmiş ve bunlar bir kalkınma planı bütünlüğünde ayrıntılı öneriler ve alınması gereken önlemlerle birlikte sunulmuştur.

Türkiye'de turistik talebin sürekliliğinin sağlanması ve değerlerin bozulmadan gelecek kuşaklara aktarılması için öncelikli olarak kaliteli ürünlerin üretilmesi ve sunulması gerekmektedir. Turizm Bakanlığı ve özel sektörlerce uygun kapasite ve servise yönelik çalışmalar yapılmalı; tarihi, doğal, kültürel çevreyi koruyacak önlemler alınmalıdır (Altınok ve Çetinkaya, 2003).

Doğa temelli turizm, doğal alanlara ve kültürel çevrelere seyahati seven, yerel kültürleri ve bölgeleri öğrenme ve değerini anlama istediğinde olan insanlar tarafından benimsenen bir turizm türüdür. Genellikle doğal alanları, bazen de koruma alanları veya kültürel çekicilikleri kapsar. Kaynakların çevreye en düşük etki ile kullanılması ve çevresel eğitimin desteklenmesine dayanır. Çevre dostu teknolojilerin ve yerel kaynakların kullanımını gerektirir. Ekonomik gelişme ile koruma amaçlarının birleştirilmesine dayanır. Sonuçta toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirir ve yerel topluma sosyo-ekonomik fayda sağlar.

Doğa temelli turizm, turistlerin yöreye zarar vermeyeceği şekilde küçük ölçeklerde yürütülmektedir. Fiziksel çevreye etkiyi en azda tutan küçük yeni binalarla desteklenmektedir. Ev sahibi toplumla ilişkiler samimi olup karşılıklı iletişim söz konusu olmaktadır. Yerel kültürü çok fazla etkilemediği gibi işgücü tamamen yerel toplumdandır. Turizm gelirlerinin çoğu yerel ekonomide kalır ve turizmden elde edilen gelir geleneksel faaliyetleri tamamlar. Yörenin önemi açısından bakıldığında özel bir alanda özgün deneyimler sunduğu görülür. Turistlerin gidilen yerlerde insanların nasıl yaşadıklarına dair uzun dönemli bir deneyim elde etmesi mümkündür. Turistler yerel kültür ve geleneklere karşı hassas davranmaktadır.

Çalışma alanının içinde olduğu Perşembe ilçesi, "Sakin şehir" ağına 161. "Sakin şehir" olarak 2012 yılında katılmıştır. "Sakin şehir", şehirlerin hangi alanlarda önemli ve

özel olduklarını düşünüp bu özelliklerini korumak için strateji geliştirmeleridir. “Sakin şehir” kavramında Perşembe’de turizmin amacı; çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara zarar vermeden yöre ekonomisine ve toplumsal yaşantıya sürekli katkıda bulunacak bir gelişme sağlamaktır. Alanın bu niteliği, doğa temelli turizm planlaması kapsamında değerlendirilmeli, kendi özelliklerini koruyup onlara sahip çıkarak doğaya zarar vermeden sürdürülebilir turizm ilkelerinin benimseneceği bir süreç benimsenmelidir.

Mavi bayrak kampanyası 1987 yılında Avrupa Çevre Eğitim Vakfı tarafından başlatılmış olup, kampanya çalışmalarına ülkemiz 1991 yılından itibaren katılmış, 1992 yılında vakfa üye olmuştur. Plaj ve marinalar çevresel temizlik ve düzen konusunda yasalara uygun olan kriterlere uymaları halinde mavi bayrak verilerek ödüllendirilmektedir. Mavi bayrak verilen tüm plaj ve marinalar her yıl Avrupa Çevre Eğitim Vakfı broşürlerinde yayınlanarak tüm dünyaya duyurulmaktadır (Kaya, 1997). Alanda yapılan mavi bayrak kampanyasıyla ilgili çalışmalar, doğa temelli turizm kapsamında değerlendirilmelidir.

Günümüzde ekonomik ve kültürel alanda artan küreselleşme eğilimleri ile birlikte çevreye duyarlı, farklı ortamlarda farklı aktiviteler arayan, daha çok bireysel ya da küçük gruplar halinde seyahat eden, yerel kültürlerin yaşamlarını tecrübe edinmeye çalışan bir turist tipi ortaya çıkmaktadır. Bu turistler daha çok sürdürülebilir turizm kapsamında doğa temelli turistik ürünleri tercih eden, tatillerini yerel toplumla iç içe geçirmeye çalışan, doğal, mimari, tarihi, toplumsal ve kültürel değerlere önem veren ve bu değerlerin korunmasını amaçlayan turist tipi olarak göze batmaktadır. Ülkeler, bölgeler ya da yöreler sundukları turistik ürünleri bu yeni tüketici tipine uygun hale getirmek zorundadırlar. Bu kapsamda oluşacak yeni turistik eğilimlerin bazılarının aşağıdakiler gibi olacağı beklenmektedir (Sarkım, 2007);

- Doğası bozulmamış ve korunmasına özen gösterilen destinasyonlara olan ilgi artacaktır.
- Sürdürülebilir turizm anlayışına dayalı çevreye duyarlı turizm projeleri turizm yatırımcılarının rehberi olacaktır.
- Çok farklı aktivitelerde bulunma isteği artacaktır.
- Turistlerin yeni deneyimler kazanabilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri uzun süreli gezilere eğilimlerinin artacağı beklenmektedir. Bu kapsamda yemek, resim kursları, uzun süreli yürüyüşler, bisiklet turları gibi temalı aktivitelere artış olacağı beklenmektedir.

Turizmin doğal kaynaklara dayalı olması, sürdürülebilir büyüme fikrine çok uygun düşmektedir. Turizmin gelişiminin sürdürülebilir olabilmesi için; politikaların uyum ve düzeni, büyüme sınırlamalarının kabul edilirliliği ve uzun süreli bir vizyonun var olması gibi ön koşulları, planlamanın ilk safhalarında belirlemek gerekmektedir (Ahn vd., 2002).

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi turizm kaynakları; beklenen bu gelişmeler doğrultusunda, alt ve üst yapı olanakları yeni turist tipinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, sürdürülebilir turizm anlayışı doğrultusunda geliştirilmelidir. Alan, sahip olduğu doğal, kültürel turizm kaynakları ve bu kaynakların henüz bozulmamış olmasıyla yeni turist tipi için ideal bir turizm destinasyonu olmaya adaydır. Sahip olduğu kaynaklar doğrultusunda turizm türlerinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Çalışma alanı çevresinde yer alan dağlar, yaylalar, akarsular, doğal bitki örtüsü ve yaban hayatı turizm sektöründe etkili ve planlı bir şekilde değerlendirilmeye başlandığında, gelen turist sayısı ve turizm gelirleri artış gösterebilecektir. Alanda kamp-karavan turizmine uygun coğrafi koşullar da bulunmaktadır. Günümüzde insanlar doğayla iç içe olabilmek için kuş gözlemciliğine de ilgi göstermektedirler. Alan fotosafariye uygun görsel malzemeye sahiptir. Turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilerek bütün bir yıla yayılmasında bölgenin turizm arz ve talebi ile uygulamadaki plan, politikalar önemli unsurlardır.

Alanın doğal ve kültürel zenginliği, doğa temelli turizmin ortaya koyduğu değerleri barındırmasıyla turistik açıdan uygun olanaklara sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışma alanındaki doğal ve kültürel özellikler incelendiğinde; 2500 yıllık tarihi geçmişe sahip olan alandaki Vona limanının çevredeki üç doğal limanından biri oluşu ve ilk çağlardan bu yana sağladığı deniz ticareti vasıtasıyla Karadeniz Bölgesi'nin ekonomik yapısıyla bağlantılı durumu dikkat çekmektedir.

İlçe nüfus verilerine göre yıllık nüfus artış hızı çok fazla olmayıp tarım dışındaki faaliyetlerin gelişmemesinin getirdiği ekonomik zorluklar nedeniyle göç verdiği de görülmektedir.

Alanın ulaşım durumuna bakıldığında, bölgenin en önemli ulaşım güzergahı üzerinde olup çevre illere ve çevre yerleşimlere erişimin kolay oluşuyla, turizme yönelik kullanımlar açısından elverişli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ekonomik yapı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Konaklama tesisi açısından bölgenin artacak talebi karşılayacak durumda olmadığı görülmektedir.

Alanda Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında ortalama sıcaklık 22°C'dir. En yüksek sıcaklık 33°C olarak Haziran ayında; yıllık en düşük sıcaklık -7.2°C olarak Ocak ayında kaydedilmiştir. Araştırma alanında ortalama bağıl nem oranı %71 olup bağıl nem sınıflamasına göre yarı nemlidir. Yıllık en düşük ortalama bağıl nem oranı %12 olup Nisan ayındadır. Aylık ortalama rüzgar hızı 2.0 m/sec olup hakim rüzgar yönü güneydir. Ortalama yağış Ekim, Kasım ve Mart aylarında daha fazla olmakla birlikte Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında günlük yağış miktarının çoğaldığı görülmektedir. Yıllık ortalama karla örtülü gün sayısı 10'dur. Yıl genelinde bulutlu günlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. İklim faktörleri, doğal çevredeki turizm faaliyetlerini şekillendirebilmektedir. Bölgenin yağışlı olması, alanın yaz mevsiminde de yağış alıyor olması ve deniz suyu sıcaklığının düşük olması nedeniyle deniz sezonu ve iki ay gibi kısa bir sürece denk düşmektedir.

Doğal kaynaklar boyutunda ele alındığında turizmin çevreye olumsuz etkilerinin de olduğu görülmektedir. Turizm gelişimi, doğal yapı ve çevrede bozulmalara sebep olabilmekte, yol ve yapılaşmadaki plansızlık manzara, bitki ve bazı hayvan türlerini yok edebilmektedir. Deniz kirliliği oluşabilmekte, yok olan doğal güzellikler ve azalan yeşil alan miktarı çekim yerlerinde çevresel stres oluşturabilmektedir (Rızaoğlu, 1993).

Ekoturizm Topluluğu (The Ecotourism Society) "çevrenin doğal ve kültürel tarihini anlamaya; ekosistemin bütünlüğünü korumaya; yerel halk için faydalı olmaya; doğal kaynakların korunduğu ekonomik fırsatlar yaratmaya yönelik olarak doğal alanlara yapılan amaçlı seyahat" şeklinde bir ekoturizm tanımı yaparken, Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN)'in Korunmuş Alanlar ve Milli Parklar Komisyonu (CNPPA) "doğal kaynakları destekleyen, ziyaretçi etkilerini en aza indiren ve yerel nüfusun sosyo-ekonomik durumunun yararlı bir şekilde harekete geçmesini sağlayan, doğayı anlamak ve hoşça vakit geçirmek için diğerlerine nazaran bozulmamış doğal alanlara, çevresel olarak sorumlu seyahat ve ziyaret" olarak tanımlamaktadır (Ross and Wall, 1999).

Doğa temelli turizmin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Kılıç Benzer, 2006):

- Turizm aktivitelerinin nispeten ya da hiç zarar görmemiş ulaşılabilir doğal alanlarda yapılması,
- Turizm aktivitelerinin olumsuz etkilerinin minimize edilmesi,
- Doğal ve kültürel mirasın korunması,
- Yerel halkın ve yerel yönetimlerin sürece katılımının sağlanması,

- Politik önceliklerin değişmesi ile doğa korumayı geliştirmek ve iyileştirmek için turizmin bir araç olarak kullanılması,
- Yerel halk için iş imkânlarının yaratılması,
- Sürdürülebilir kalkınma için katkı sağlaması.

Dünya Turizm Örgütü doğa temelli turizmin amaçlarını şöyle sıralamaktadır (Kılıç Benzer, 2006):

- Turizmin doğal ve kültürel mirasa verdiği zararın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğal ve sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin sağlanması,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir.

Doğa temelli turizm temel olarak sürdürülebilirlik anlayışına dayanır. Sürdürülebilirlik anlayışı temelinde doğa temelli turizm aktivitelerinin bir takım ilkeleri söz konusudur. Bu ilkeleri şöyle sıralayabiliriz (Kılıç Benzer, 2006);

- Turizm aktivitelerinin çevre ve kültürel değerler ile uyumu sağlanmalı, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamaktan çok çevrenin ve yerel halkın kültürüne saygı gösterilmelidir,
- Yerel halkın ekonomik çıkarları düşünölmelidir,
- Çevresel ve kültürel ilginin sağlanması gereklidir, kültürel alışverişi ve biyolojik çeşitliliğin korunması desteklenmelidir.
- Kaynakların tüketilmeden çevresel bir bilinç ile geliştirilmesi,
- Kaynaklara, yerel halka ve turizm sektörüne uzun vadede fayda sağlanması,

- Turistlere doğrudan (aracısız), katılımcı ve bilgi verici deneyimler sağlanması,
- Ekolojik sürdürülebilir turizmin en iyi örneğinin sunulması,
- Ziyaretçilerin hassas doğal ve kültürel çevreleri gezerken negatif etkilerini en aza indirecek şekilde hazırlanması,
- Ziyaretçilerin karşılaştıkları yerel kültür, doğal bitki örtüsü ve fauna için önceden hazırlanması,
- Ziyaretçilerin doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için bilgi verilerek, uygulamalı olarak düzeltici davranışların sergilenmesi,
- Ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanması,
- Yerel halk, yerel yöneticiler, sivil toplum örgütleri, turizm sektör temsilcileri ve turistlerden oluşan ekip için seyahat öncesi, süresince ve sonrasında eğitim çalışmalarının yapılması, ekip içerisinde işbirliği ve uyumun sağlanması, ekip tarafından doğal ve kültürel çevreye karşı dürüst ve ahlaklı davranışlar gösterilmesi ve kaynakların gerçek değerlerinin bütün ekip tarafından kabul edilmesinin sağlanması,
- Olumsuz etkileri azaltmak için küçük gruplar halinde iyi ve deneyimli liderler eşliğinde seyahatlerin düzenlenmesi,
- Doğal alanların korunmasına katkı sağlanması,
- Kaynak yönetimi kapsamında kaynakların tanınması ve sınırlarının belirlenmesi,
- Doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için yönetici, personel ve işverenlerin yasal düzenlemeleri çok iyi bilmesinin ve kabul edilmesinin sağlanması,
- Çevre duyarlı konaklama imkanlarının yaratılması,
- Beklentilerin gerçekleşmesi için pazarlama imkanlarının yaratılması, olarak sıralanabilir.

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminde turizm planlama önerileri geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada kullanılan yöntem kapsamında öncelikli olarak turizme yönelik doğal ve kültürel potansiyele sahip alanların saptanmış olması gerekmektedir. Turizm gelişimi öngörülen alanla ilgili güçlü ve zayıf yönler, alanla ilgili fırsat ve tehdit oluşturabilecek faktörleri belirleyebilecek olan SWOT analizi, turizm stratejilerinin geliştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir (Buhalis, 1999; Avcıkurt, 2003; Güngör ve Arslan, 2004; Kiper, 2006; Akca, 2006; Yılmaz, 2008; Cengiz, 2009; Çatal,

2010). Belirlenen her bir faktörün alanın turizm gelişimi açısından hangi düzeyde güçlü, zayıf birer yön olduğunun; hangi düzeyde fırsat ve tehdit olduğunun Delphi tekniği ile denetlenmesiyle (Miller, 2001; Gündüz, 2004; Choi ve Sırtkaya, 2006) uygunluk düzeyleri belirlenmiş ve uygun olmayanları elenmiş olan faktörlerin TOWS analizi yapılarak (Wickramasinghe ve Takano, 2009; Jeon ve Kim, 2011) alan için turizm stratejileri geliştirilebilmiştir. Belirlenen stratejilerin SWOT faktörleri ile ilişkilendirilerek Analitik Hiyerarşi Süreci kapsamında Fuzzy Set tekniği ile öncelik sıralamasının yapılması (Cengiz, 2003; Güngör ve Arslan, 2004; Wickramasinghe ve Takano, 2009; Jeon ve Kim, 2011) ve stratejilerden en uygun olanının belirlenmesi mümkün olmuştur.

Turizm gelişimi için gerekli olan doğal kaynak değerleri topografya, toprak yapısı, deprem durumu, jeoloji ve jeomorfoloji, su varlığı, bitki örtüsü, iklim ve fauna varlığı olarak sıralanabilir. Turizm gelişiminde etkili olabilecek kültürel ve sosyo-ekonomik kaynak değerleri kapsamında tarihi gelişim, ulaşım, yasal durum, ekonomik yapı, altyapı, nüfus, konaklama olanakları, turizm talebi, şimdiki alan kullanımı değerlendirilmiştir. Turizme yönelik planların geliştirilmesinde alanın güçlü ve zayıf yanlarının, alana ilişkin fırsat ve tehditlerin belirlenmesi önemlidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm planlaması, turizmin sistemli ve kontrollü gelişimini sağlamak için yapılmaktadır. Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel olarak planlama çalışmaları sürdürülmelidir. Bölgedeki turizm bileşenlerini çevresel kaynaklar oluşturmaktadır. İklim, manzara gibi doğal çekicilikler; tarihsel değerler; bölgede gerçekleştirilebilecek etkinlikler, bu etkinliklerin mevsimselliği; konaklama ve tesisler gibi turistik kaynaklar, turizmi biçimlendiren parçalardır.

Turizm gelişiminde etkili olan çeşitli doğal kaynaklar bulunmaktadır. Turizm talebi doğal kaynaklara bağlı olduğunda bölgede turizm aktivitelerinin yapılabilmesi için doğal ortamlara ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılabilmesi planlamaya bağlıdır. Doğal kaynakların doğru kullanımı, etkili bir turizm planlaması ile gerçekleştirilebilir. Doğal kaynaklar, iklim, arazi şekli, bitki örtüsü, jeolojik oluşumlar gibi çeşitli gruplara ayrılabilir ve bu değerler turizm açısından oldukça önemlidir. Kültürel değerler, insanlar tarafından oluşturulmuş ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan maddi ve manevi varlıkların bütünüdür. Bunlar turistik arz verilerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilk aşamasında, alanın peyzaj kaynaklarına ilişkin güçlü yönler ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler temel kriterler olarak belirlenmiş, SWOT analizi vasıtasıyla bu temel kriterlere ilişkin alt faktörler saptanmıştır.

İkinci aşamada elde edilen alt faktörler Delphi tekniği ile analiz edilerek; her bir alt faktörün ait olduğu temel kriteri ne kadar karşıladığı sorgulanmıştır.

Çalışmanın üçüncü aşamasında; temel kriterleri karşıladığı yönünde görüş birliğine varılan faktörler TOWS analizi kapsamında değerlendirilmiş ve alanın turizm planlamasına yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Dördüncü aşamada stratejiler AHS'ye dayalı Fuzzy Set tekniği kullanılarak alt faktörler temelinde karşılaştırılmış; alanın turizm planlamasına yönelik olarak, söz konusu stratejilerin ağırlık puanları elde edilmiştir. Saptanan ağırlık puanlarına göre, alanın kaynak değerleri için en uygun olan strateji, "Doğa temelli turizmin planlı gelişimi" olarak tespit edilmiştir.

Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimi, sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleriyle dikkat çeken ve henüz bozulmamış nadir bölgelerden olup turizm açısından önemli kullanım

değerlerine sahiptir. Tez kapsamında, çalışma alanının kaynak değerleri incelenmiş, peyzaj değerleri göz önünde bulundurularak; uygun olabilecek turizm stratejileri önerilmiş ve doğa temelli turizm planlamasına öncelik verilmiştir. Alanla ilgili yapılacak uygulamalarda bu stratejinin dikkate alınmasının peyzaj kaynaklarının turizm açısından ortaya konmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Doğa temelli turizm; avcılık, kamp, piknik, doğa gözlemi, yürüyüş, yayla gezileri, dağcılık, kar kayağı gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Çalışma alanının kaynak değerleri, kuş gözlemciliği, olta balıkçılığı, doğayı tanıma, bisiklet turları, doğa yürüyüşleri, flora ve faunanın izlenmesi, foto-safari, kamp-karavan turizmi için imkan sağlıyor olmanın yanısıra; su altı dalışı için de uygun niteliklere sahiptir (Tablo 68).

Tablo 68. Literatürde ve çalışma alanında doğa temelli turizm faaliyetleri

Doğa Temelli Turizmi Faaliyetleri	Çalışma Alanında	Literatürde
Karaya Dayalı	Kamp-karavan Doğa fotoğrafçılığı Kuş gözlemi Bitki gözlemi Bisiklet turları Doğa yürüyüşü Piknik Koşu	Off-Road Tırmanma Kar motoru Kayak At biniciliği Avcılık Yamaç paraşütü Mağara turizmi Yayla turizmi Tarım ve çiftlik turizmi
Suya Dayalı	Su altı dalışı Sportif olta balıkçılığı Motorlu su araçlarıyla gezinti Yüzme Sandalla gezinti	Kano Su kayağı Kürekçilik Botçuluk Yatçılık

Alan kamp-karavan, yatçılık ve avlanma gibi alternatif turizm faaliyetleri için de elverişlidir. Doğa turizmi kapsamında alanda yelkencilik, motorlu su araçlarıyla gezinti, yüzme, sandalla gezinti, olta balıkçılığı gibi kıyı ve suya dayalı rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlendirilmesi de mümkündür. Yakın çevrede bulunan yayla turizmi, dağ turizmi, kış turizmi gibi alternatif turizm olanakları ile yamaç paraşütü yapılan alanlar ve mağaralar da alanın doğaya dayalı turizm kapsamında değerlendirilmesini destekleyebilecek niteliktedir.

Alanda bu zamana kadar turizmin fazla gelişmemesinde en büyük etken iklimdir. Bölgenin yağışlı olması nedeniyle yazlar kısa geçmekte ve deniz sezonu iki ay gibi kısa bir

sürece denk düşmektedir. Alanın yaz mevsiminde de yağış alıyor olması ve deniz suyu sıcaklığının düşük olması nedeniyle alanda deniz-güneş-kum üçlüsüne dayanan bir turizm modeli önerilmesi mümkün değildir. Havanın kapalı, rüzgarlı ve yağışlı olduğu günlerde deniz dışı faaliyetlere yönelmesi gerekmektedir.

Doğa temelli turizme ilişkin olarak verilmiş olan faaliyet takvimi alanda mevcut olan ve önerilen faaliyetlerin yıl içinde gerçekleştirilebileceği ayları gösteren bir çizelgedir (Tablo 69).

Tablo 69. Doğa temelli turizm faaliyet takvimi.

Faaliyet türleri		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Karaya dayalı	Kamp-karavan				X	X	X	X	X	X			
	Doğa fotoğrafçılığı	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Kuş gözlemi	X	X	X (Göç dönemi)	X (Göç dönemi)	X	X	X	X	X (Göç dönemi)	X (Göç dönemi)	X	X
	Bitki gözlemi	X	X	X	X (Çiç. dön.)	X (Çiç. dön.)	X (Çiç. dön.)	X	X	X	X (Sonb. renk.)	X (Sonb. renk.)	X
	Bisiklet turları				X	X	X	X	X	X	X		
	Doğa yürüyüşü			X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Tarım ve çiftlik turizmi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Suya dayalı	Su altı dalışı					X	X	X	X	X	X		
	Sportif olta balıkçılığı									X	X	X	
	Yatçılık					X	X	X	X				
	Motorlu su araçlarıyla gezinti						X	X	X				
	Yüzme						X	X	X				
	Sandalla gezinti					X	X	X	X				

Turizm faaliyetleri doğaya ve doğal kaynaklara zarar verebilmektedir. Turizm ve doğa ilişkisinde; doğa, özgün değerlerini koruyabilirse bireyler de doğadan ve doğal değerlerden rekreasyonel, estetik, bilimsel ve eğitsel yönden yararlanma olanağı bulacaktır. Turistik gelişme planlanan yerlerde, bu etkinliklere kaynak oluşturan çevre değerlerinin bozulmaması için, çevre bilincinin olduğu, doğa korumanın göz ardı edilmediği yaklaşımlara başvurulmalıdır.

Son zamanlarda, çevreyle bütünleşmiş turizm gelişimi için anahtar sözcük olmuş olan “sürdürülebilir turizm”; çevrenin korunması, halkın eğitilmesi, alt ve üst yapı yatırımlarının tamamlanması, yöredeki turistik ürünlerin iç ve dış turizm piyasasında hedef kitleyi etkileyecek şekilde tanıtılması ve kaliteli hizmet sunulmasıyla gerçekleştirilebilir. Alanın doğal, kültürel ve görsel değerlerinin ulusal ve uluslararası platformda tanıtılması; yöredeki doğal kaynak değerlerinin (doğal bitki ve hayvan varlığı, jeolojik kaynaklar vb.) korunması için girişimlerde bulunulması, bu konuda ulusal ve uluslararası araştırma fonlarından destek sağlanabilecek araştırma projelerinin geliştirilmesi; turizm aktiviteleri planlanırken, ekolojik yönden hassas doğal kaynakların, kimliği bozulabilecek kaynakların, Çevresel Etki Değerlendirmesi, Ekolojik Riziko Analizi gibi çalışmalarla belirlenmesi mümkündür. Bölgedeki doğal kaynaklar ve bunların taşıma kapasitelerine ilişkin araştırmalar, gerektiğinde çeşitli uzmanlık alanlarının yer alacağı şekilde yapılmalı, bölgesel turizm gelişiminin doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerine yeterli duyarlılıkla yaklaşılmalıdır.

Doğa temelli turizm sayesinde doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Turizm gelirleri toplumun sosyal ve ekonomik refahını artıracaktır. Yerel halk ve ziyaretçilerde çevresel duyarlılığının oluşturulması ekosistem üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirgeyecektir. Yerel halkın sürece katılım ve desteğinin sağlanması başarı oranını artıracaktır. Perşembe-Fatsa arası kıyı kesimini ziyaret eden turistlerin turizm faaliyetleri, yerel halk için tarım ve hayvancılığa alternatif bir gelir kaynağı olacaktır.

Alanın turizm açısından gelişebilmesi, uluslararası düzeyde ülkenin imajının olumlu yönde gelişmesine bağlıdır. Turistler, kendilerini güvende hissettikleri ülkelere veya bölgelere gideceklerdir. Ülke veya bölgenin turistik değerlerinin ulusal ve uluslararası turizm piyasasında çeşitli etkinliklerle tanıtılması gerekmektedir. Turizm gelişiminde ulaşım, konaklama ve tanıtma oldukça önemlidir. Alanın özelliklerini yansıtacak bir imaj yaratılarak tanıtım faaliyetlerinde kullanılmalıdır. Turizm faaliyetlerinin, çalışma alanının bölgesel kalkınmasını destekleyeceği düşünülmektedir. Önemli doğal ve kültürel

varlıklarına ve rekreatif olanaklarına rağmen yörenin turizm kaynakları yeterince tanıtılmamıştır. Tanıtım faaliyetlerinin artırılmasıyla birlikte alanda turizm de gelişecektir.

Turizm yörenin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak kalkınmasında büyük bir öneme sahip olduğundan, turizmin geliştirilmesinde; merkezi yönetim, yerel yönetim, üniversite, sivil toplum kuruluşları ve özellikle yerel halkın katılımıyla işbirliği yapılması oldukça önemlidir. Turizm ile ilgili faaliyetlerin hepsinde yerel halkın aktif olarak görev alması sağlanmalıdır. Çalışma alanında gerçekleştirilecek turizm planlaması; yöre halkının yaşam biçimini, ihtiyaçlarını ve deneyimlerini de dikkate alan ve onların uygulamada bizzat yer almasını sağlayan bir yaklaşımla şekillenmelidir.

Turizm, planlı gelişmediği takdirde doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde tahribat yaratmaktadır. Çalışma alanında yer alan peyzaj kaynaklarına olan talepleri ve tercihleri yansıtan planlar ekolojik önceliklerle hazırlanmalı ve bu çalışmaların alanda doğa temelli turizm planlamasına veri oluşturması sağlanmalıdır.

Alanda turizmin geliştirilebilmesi için doğa temelli turizme ilişkin önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Yöre halkının turizme dahil edilmesine yönelik planlama çalışmaları yapılmalı, halka turizm bilinci verilmelidir. Halkın istek ve önceliklerine önem verilmeli ve katılımlı olmalıdır. Kamu ve özel sektör arasında işbirliği sağlanmalı ve ulusal planlar ile uyumlu sürdürülebilir gelişmenin yolu açılmalıdır. Araştırma alanında başta Yason Burnu yarımadası ve burada bulunan tarihi kilisenin çevresi olmak üzere; çevreyle uyumlu tesislerle düzenlenmeli; kıyı kesiminde bulunan kumsal plaj alanları, kamp alanları, yat turizmi için uygun olan balıkçı barınakları vb. için peyzaj planlama çalışmaları yapılmalı, yol güzergahı üzerinde yer alan görsel çekicilikler için seyir terasları tasarlanmalı, bisiklet turları için düzenlemeler olmalıdır.

Turizm faaliyetlerinin kaynağını yapıldığı yerin doğal ve kültürel değerleri oluşturmaktadır. Ancak ülkemizde planlama ve uygulama çalışmalarının beklenen kalitede olmadığı görülmektedir.

Ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan turizm gelişimine katkı sağlayabilecek olan av turizminin geliştirilmesine destek sağlanmalıdır. Av organizasyonları için yerel halkı bilinçlendiren eğitim programları hazırlanmalıdır.

Kıyıların korunmasını teşvik eden Mavi Bayrak Projesi ile ilgili çalışmalar desteklenmelidir.

Yerel lezzetlere sahip çıkmayı, doğaya saygı göstermeyi, rahat ve sağlıklı beslenmeyi, ne yediğini bilmeyi, hatta kendi yiyeceğini yetiştirmeyi ve yalnızca tıka basa

yemek yemeyi değil, yediği yemekten tat almayı ve yemek ile sosyalleşmeyi ilke edinmiş bir akım olarak başlamış olan “Slow food (Yavaş yemek)” hareketi desteklenmelidir.

Yöre halkına da katkısı olacak şekilde konaklama birimleri; ev pansiyonculuğunun teşvik edilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlayan çalışmalar yapılmalıdır.

Kitle turizmine yönelik faaliyetler için uygun olmayan alanda inşa edilecek konutlar ve turizm tesisleri ile her türlü yapı yöreye ve doğal yapıya uygun mimariye göre olmalı, bir plan dahilinde tasarlanmalıdır. Yoldan görünen binalara özgün görünüm kazandırılmalıdır. Kamunun altyapı yatırımları doğal görünümü bozmamalı; örneğin dere ıslahı çalışmaları yapılırken betondan kaçınılmalıdır.

Karayolu kenarında araç park yerleri ve seyir terasları yer alabilir. Fotoğraf çekim noktaları; kuş gözlemi yapılabilecek alanlar belirlenmeli ve tabelalandırılmalıdır. Yoldan denize ulaşımı sağlayan yaya yolları olmalıdır. Bölgeye özel tanıtım faaliyetlerine önem verilmelidir.

Çevre kirliliğinin önlenmesi için katı ve sıvı atıklar için önlem alınmalıdır.

Bisiklet güzergahı olarak ayrılan mevcut yol genişletilmelidir.

Deniz turizminin geliştirilmesi için yat limanları yer alabilir.

Tekne ile olta balıkçılığı faaliyetlerini destekleyecek hizmeti sunacak birimler geliştirilmeli, tur planları yapılmalıdır.

Sonuç olarak alanda turizmin hangi planlama stratejisiyle geliştirileceği, alanın doğal ve kültürel kaynaklarının turizmi nasıl etkileyeceği konularına açıklık getirmeye çalışılmıştır. Araştırma alanında bu konularla doğru yaklaşımların tespit edilmesi, doğal ve kültürel değerler açısından zengin olan Perşembe-Fatsa arası kıyı kesiminin doğru bir planlama temelinde bu değerlerini kullanabilmesine ve böylece turizm kapasitesini artırmasına ve ülke ve bölge ölçeğinde önemli bir turizm alanı haline gelebilmesine katkıda bulunacaktır. Alanın kaynak değerleri için en uygun olan strateji, “Doğa temelli turizmin planlı gelişimi” olarak tespit edilmiştir. Alanla ilgili yapılacak uygulamalarda bu stratejinin dikkate alınmasının peyzaj kaynaklarının turizm açısından ortaya konmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma alanı, doğa temelli turizm etkinlikleri açısından zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahiptir. Bölgenin, planlı ve etkin bir turizm planı uygulaması sonucunda turistik yönden kalkınması ve dengeli bir şekilde gelişmesi mümkün olacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Abed, M. H., Monavari, M., Karbasi, A., Farshchi, P. ve Abedi, Z., 2011. Site Selection Using Analytical Hierarchy Process by Geographical Information System for Sustainable Coastal Tourism, 2011 International Conference on Environmental and Agriculture Engineering, IPCBEE, 15, 120-124, IACSIT Press, Singapore.
- Acar, C., 1993. Trabzon-Rize Arası Karayolu ve Yakın Çevresinin Doğal, Sosyo-kültürel ve Görsel Değerlerinin Peyzaj Gelişimindeki Rolü ve Peyzaj Planlama Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Akca, H., 2006. Assessment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysis, Journal of Applied Sciences, 6, 13, 2837-2839.
- Akış, S., 1999. Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 10, 3-6, 36-46.
- Akpınar, E. ve Bulut, Y., 2010. Ülkemizde Alternatif Turizmin Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Mayıs, Artvin, Bildiriler Kitabı 4: 1575-1594.
- Akpınar, N., 1995. Madencilik Sonrası Alan Kullanım Alternatiflerinin Değerlendirilmesinde Fuzzy Set Tekniğinden Yararlanma Olanakları Üzerine bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 1430, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 793, 32, Ankara.
- Aksü, S., 1997. Dünyadaki Gelişmelerin Türk Turizmi Üzerindeki Muhtemel Etkileri, Anatolia, 8, 3-4, 21-24.
- Alford, B. D. ve Golden, B., 2004. Two Applications Involving the Analytic Hierarchy Process, MSc Thesis, University of Maryland.
- Altanlar, A., 2007. Akçakoca Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Altınok, S. ve Çetinkaya, M., 2003. Turizm Sektörü ve Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Ekonomik Açıldan Değerlendirilmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7, 13.
- Anonim, 2006. Perşembe Kaymakamlığı, Perşembe, OHAN Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
- Anonim, 2007. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı (2007-2023), Ankara.
- Anonim 2010. Barlas İmar Planlama Müşavirlik Ltd. Şti., Doğu Karadeniz Turizm Master Planı, Ankara.

- Anonim, 2010a. Barlas İmar Planlama Müşavirlik Ltd. Şti., Ordu-Bolaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Çevre Düzeni Planı, Araştırma Raporu.
- Anonim, 2010b. Perşembe Belediyesi, Turizm Rehberi, Olay Ofset.
- Anonim, 2010c. T.C. Ordu Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri.
- Anonim, 2011. Ordu Valiliği, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2011, Ordu Çevre Durum Raporu, 209 sayfa.
- Anonim, 2012. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, XI. Bölge Müdürlüğü, Ordu Şube Müdürlüğü, Ordu İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, 123 sayfa.
- Arıkan, İ., 2006. Eskişehir Turizm Geliştirme Projeleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1715, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu Yayınları, No: 10, 226 sayfa, Eskişehir.
- Arslan, E. T., 2010. Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemiyle Strateji Seçimi: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15, 2, 455-477.
- Atay, F. ve Özaydın G., 1996. Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Alanları Nasıl Tüketiyor? Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, “Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım”, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir Bölge Planlama Bölümü, Alanya, 188-194.
- Avcıkurt, C., 1997. Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türk Turizmi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri), Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Aydın, C. H., 1999. Eğitim İletişiminin Alan Kimliğini Oluşturmaya Yönelik Betimsel Bir Araştırma, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aydın, G. ve Bektaş, M. U., 2011. Ordu Çevre Durum Raporu, Ordu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Bahar, O., 2003. Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 14, 2.
- Barış, E., 2006. Türkiye’de Kıyı Yönetimi ve Öneriler, Kıyı Alanlarında Hukukilik ve Sürdürülebilirlik Arayışı, Mekansal Gelişim Derneği Yayınları, 75-90.
- Başdoğan, G., 2008. Yumurtalık İlçesi Turizm Planlaması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Bayer, M. Z., 1992. Turizme Giriş, İşletme Fakültesi Yayın No: 253, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No: 146, İstanbul.

- Berry, S. ve Ladkin, A., 1997. Sustainable Tourism: A Regional Perspective, Tourism Management, 18, 7, 433-440.
- Besculides, A., Lee, M.E. ve McCormick, P. J., 2002. Residents' Perceptions of The Cultural Benefits of Tourism, Annals of Tourism Research, 29, 2, 303-319.
- Bozok, D., 1996. Türkiye'ye Yönelik Uluslar Arası Turizm Talebinin Yapısal Analizi ve Gelişme Stratejileri, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Brown, K., Turner, R. K., Hameed, H. ve Bateman, I., 1997. Environmental Carrying Capacity and Tourism Development in the Maldives and Nepal, Environmental Conservation, 24, 4, 316-325.
- Buhalis, D., 1999. Tourism on the Greek Islands: Issues of Peripherality, Competitiveness and Development, International Journal of Tourism Research, 1, 341-358.
- Bukenya, J., O., 2001. Application of GIS in Ecotourism Development Decisions: Evidence From The Pearl Of Africa, February 21-23, 2001, Southeast Decision Science Institute's Proceedings-Thirty-First Annual Meeting, Charlotte NC., 299-303.
- Bulut, Z., 2006. Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Butcher, J., 2006. Natural Capital and the Advocacy of Ecotourism as Sustainable Development, Journal of Sustainable Tourism, 14, 6, 529-544.
- Byun, Dae-Ho., 2001. The AHP Approach for Selecting an Automobile Purchase Model, Information and Management, 38, 289-297.
- Cantalops, A. S., 2004. Policies Supporting Sustainable Tourism Development in the Balearic Islands: The Ecotax, Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research, 15, 1, 39-56.
- Carlson, C., Canty, D., Steiner, F. ve Mack, N., 1989. A Path For The Palouse: An Example of Conservation and Recreation Planning, Landscape and Urban Planning, 17, 1, 1-19.
- Cengiz, C., 2009. Kıyı Alanlarında Ekolojik Planlama: Yalova-Armutlu Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Clay, G.R. ve Daniel T.C., 2000. Scenic Landscape Assessment: The Effects of Land Management Jurisdiction On Public Perception Of Scenic Beauty, Landscape and Urban Planning, 49, 1-2, 1-13.
- Collin, H. G. 1996. A Community Based Method For Accessing Cultural Landscapes In The Countryside, Master Thesis, University of Guelph, Canada.

- Cömertpay, Ş., 2006. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Kurumsal Strateji Belirleme İçin Karar Destek Sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Çakıcı, C. ve Kızılırmak, İ., 2004. Turizmde Bölgesel Ortak Tanıtım Faaliyetleri ve Önemi: Doğu Karadeniz Bölgesinde Yapılan Bir Araştırma ve Sonuçları, KTÜ Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu Genel Yayın No: 214, MYO Yayın No: 1, Trabzon.
- Çatal, S., 2010. Turizm Planlaması İçin Yeni Politikaların ve Stratejilerin Geliştirilmesi, Eğirdir İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Çelik, A., 2002. Perşembe'de Şehirselleşme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, N. ve Güven, M., 2008. Sayısallaştırılmış SWOT Analizi ile Bartın İli'nin Ekonomik Yapısını Değerlendirme, 2. Ulusal İktisat Kongresi, Şubat, İzmir-Türkiye, Bildiriler Kitabı: 1-11.
- Choi, H. C. ve Sırakaya, E., 2006. Sustainability Indicators For Managing Community Tourism, Tourism Management, 27, 1274-1289.
- Çınar Altınçekiç, S., ve Altınçekiç, H., 1999. Karayolları Peyzaj Düzenleme Çalışmalarında Bitkilendirme Esasları, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, B, 49, 99-104.
- Çidam, F. B., 2007. Diyarbakır Kent Dokusunun Turizm ve Rekreasyon Kaynaklarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Clivaz, C., 2008. Tourism and Landscape: Between Conflict and Common Interests, International Conference "Living Terraced Landscapes-Perspectives and Strategies to Revitalize Abandoned Regions", 15th February 2008, Ljubljana, Slovenia.
- Çubuk, M., 1996. Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Kitabı, Kasım, Alanya, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Çuhadar, M., 2006. Turizm Sektöründe Talep Tahmini İçin Yapay Sinir Ağları Kullanımı ve Diğer Yöntemlerle Karşılaştırmalı Analizi (Antalya İlinin Dış Turizm Talebinde Uygulama), Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çuhadar, M., 2013. Türkiye'ye Yönelik Dış Turizm Talebinin MLP, RBF ve TDNN Yapay Sinir Ağı Mimarileri ile Modellenmesi ve Tahmini: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Journal of Yasar University, 8, 31, 5274-5295.
- Dal, N. ve Baysan, S., 2007. Kuşadası'nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekansal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları, Ege Coğrafya Dergisi, 16, 69-85.

- Dalkey, N. ve Hemler, O., 1963. An Experimental Application of The Delphi Method To The Use of Experts, Management Science, 9, 3, 458-467.
- Davis, P. H., 1965-1988. Flora of Turkey and East Aegean Islands, Vol. I – XI, Edinburg.
- De Aranzabal, I., Schmitz, M. F., Aguilera, P. ve Pineda, F. D., 2014. Tourism and Natural Protected Areas, Schmitz, M. F., 91 s., Tourism Today Vol III, WIT Press, UK.
- Delbecq, A. L., Van de Ven, A. H. ve Gustafson, D. H., 1975. Group Techniques for Program Planning: A Guide to Nominal Group and Delphi Processes, Glenview, IL: Scott, Foresman and Company.
- Demir, C. ve Çevirgen, A., 2006. Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Demirel, Ö., 1997. Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Dinçer, F., 1993. Turizm ve Turist Tanımlamalarındaki Gelişmeler, Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara: 102-116.
- Doğanay, H., 2001. Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitabevi Yayınları 33, Konya.
- D.P.T., 1984, Müsteşarlığı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), DPT Yayın No: 1974, Ankara.
- D.P.T., 1968, Müsteşarlığı, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara.
- D.P.T., 1973, Müsteşarlığı, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara.
- D.P.T., 1989, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), DPT Yayın No: 2174, Ankara.
- D.P.T., 1963, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara.
- D.P.T., 2006, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara.
- D.P.T., 2007, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2727, Ankara.
- D.P.T., 1979, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), DPT Yayın No: 1664, Ankara.
- D.P.T., 2013, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara.
- D.P.T., 2000, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara.
- D.P.T., 1995, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara.

- Duman, U., 2010. Öksin ve Kolşik Zonda Bulunan Geofitlerin Tespiti ve Bitkisel Özelliklerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Duran, E., 2011. Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10, 9, 291-313.
- Duvarcı, Y., Selvi, Ö., Günaydın, H. M. ve Gür, G., 2008. İzmir'deki Ulaştırma Projelerinin Kentsel Eğilimlere Etkileri, İMO Teknik Dergisi, 283, 4293-4318.
- Eastern Kentucky University, 2006. Strategic Planning Manual, The Office of Institutional Effectiveness, Eastern Kentucky University Press, Kentucky.
- El-Bastawisy, M., Helmy Abd-Al Wahab ve Ali, R. H., 2006. Integrated Socio-Economic Development for Accelerating Regional Role of Port-Said In Tourism Development of Egypt, 42nd IsoCaRP Congress, 1-16.
- Emekli, G., 2005. İzmir Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm, Ege Coğrafya Dergisi, 14, 99-107.
- Emerton, L., Bishop, J. ve Thomas, L., 2006. Korunan Alanların Sürdürülebilir Finansmanı: Güçlükler ve Seçenekler Üzerine Kapsamlı Bir Değerlendirme. IUCN, Gland, İsviçre ve Cambridge, UK.
- Erbil, C. ve Güngör, M., 2012. Fatsa'nın Coğrafyası, Fatsa Belediyesi, Kültür ve Tanıtım Dergisi, Promedya Tanıtım ve Ofset Matbaacılık, Fatsa/Ordu, 12.
- Erdem, B., 2007. Sivas Kenti Doğal ve Kültürel Değerlerinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, E., 2012. Dağlık Alan Yol Koridorlarında Peyzaj Karakterini Belirleyen Doğal Bitki Kompozisyonlarının Tanımlanması; Ataköy-Sultanmurat-Uzungöl Yol Güzergahı Örneği, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- FHWA (Federal Highway Administration), 1981. Visual Impact Assessment for Highway Projects, Federal Highway Administration, Office of Environmental Policy, Washington.
- Gobster, P. H. ve Westphal, L. M., 2004. The Human Dimensions of Urban Greenways: Planning for Recreation and Related Experiences, Landscape and Urban Planning, 68, 2-3, 147-165.
- Görmüş, S., 2012. Korunan Alan Planlama Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı Örneği, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 14, Özel Sayı, 37-48.
- Güçlü, Y., 2010. Doğu Karadeniz Bölümü Kıyı Kuşağında İklim Konforu Şartlarının Kıyı Turizmi Yönünden İncelenmesi, Coğrafi Bilimler Dergisi, 8, 2, 111-136.

- Glbae, ., 1996. Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıkları-Türkiye rneği, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gülez, S., 1989. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, KT Orman Fakültesi, Ders Teksirleri Serisi No: 29, KT Basımevi, 317 s., Trabzon.
- Gülez, S., 1994. Green Tourism: A Case Study, Annals of Tourism Research, 21, 2, 413-415.
- Gülez, S., 1997. Kıyısız Alanların Koruma-Kullanma Yönünden Bütüncül Planlaması, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları '97 Konferansı, Haziran, Ankara, Bildiriler Kitabı: 85-92.
- Gündüz, S., 2004. Ankara İli Kalecik İlçesinde Tarımsız Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsız Turizm Modelinin Oluşturulması zerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, İ., 2005. Analitik Hiyerarşı Yaklaşımı ile Otomobil Seçimi, ZK Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 2, 21-33.
- Güngör, S. ve Arslan, M., 2004. Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin SWOT Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi rneği, S Ziraat Fakültesi Dergisi, 18, 33, 68-72.
- Gürsakal, N., 2007. Betimsel İstatistik: Minitab, SPSS, Statistica, Excel Uygulamalı, Nobel Yayın Dağıtım, Birinci Basım, Ankara.
- Hall, C. M., 2001. Trends In Ocean and Coastal Tourism: The End Of The Last Frontier?, Ocean & Coastal Management, 44, 601-618.
- Hasson, F. ve Keeney, S., 2011. Enhancing Rigour in the Delphi Technique Research, Technological Forecasting and Social Change, 78, 9, 1695-1704.
- Ho, W., 2008. Integrated Analytic Hierarchy Processandits Applications-A Literature Review, European Journal of Operational Research,186, 211-228.
- Hornbeck, P. L. ve Okerlund G. A., 1973. Visual Values for Highway User, U. S. Department of Transportation, Washington.
- Hsu, C. C., 2007. The DelphiTechnique: Making Sense of Consensus, Practical Assessment, Research & Evaluation, 12, 10, 1-8.
- Hughes, H. ve Allen, D.,2005. Cultural Tourism in Central and Eastern Europe: The Views of Induced Image Formation Agents, Tourism Management, 26, 173-183.
- Inskip, E., 1991. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach, New York, Van Nostrand Reinhold.
- İlter, E. ve Ok, K., 2004. Ormancılık ve Orman Endstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi (rnek Olaylarla), Form Ofset Matbaacılık, 488 sayfa, Ankara.

- Jeon, Y., Kim, J., 2011. An Application of SWOT-AHP to Develop a Strategic Planning for a Tourist Destination, 6th Graduate Student Research Conference in Hospitality and Tourism, January, Texas, 2, poster, 37.
- Kabaş, S., 2007. Troya Tarihi Milli Parkı'nın Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kajanus, M., Kangas, J. ve Kurttila, M., 2004. The Use of Value Focused Thinking and the A'WOT Hybrid Method in Tourism Management, Tourism Management, 25, 4, 499-506.
- Kalem, S., 2001. Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kangas, J., Kurttila, M., Kajanus, M. ve Kangas, A., 2003. Evaluating the Management Strategies of Forest Estate-the S-O-S Approach, Journal of Environmental Management, 69, 349-358.
- Kara, H., 2005. Kastamonu ve Yöresinin Turizm Yönünden Gelişmesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Karadeniz, E., Kandır, S. Y. ve Önal, Y. B., 2007. Seçilmiş Paydaşların SWOT Yöntemiyle Türk Turizm Yatırımlarını Değerlendirmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 18, 2, 195-205.
- Karahan, F., 2003. Erzurum-Rize Karayolu Koridoru Peyzaj Planlaması ve Manzara Yolu Olarak Kullanıma Sunulma Olanakları, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karaman, A., 1995. Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve: Sürdürülebilir Turizm, Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Kitabı, Kasım, Alanya.
- Karaman, S., 1998. Balıkesir Bölgesi Turizm Arz-Talep İncelemesi ve Turizm Geliştirilmesi için Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kaya, İ., 1997. Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balıkesir.
- Kaypak, Ş., 2010. Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2, 2, 93-114.
- Keeney, S., Hasson, F. ve McKenna, H. P., 2001. A Critical Review of the Delphi Technique as a Research Methodology for Nursing, International Journal of Nursing Studies, 38, 2, 195-200.

- Kent, R. L. ve Elliott, C. L., 1995. Scenic Routes Linking and Protecting Natural and Cultural Landscape Features: A Greenway Skeleton, Landscape and Urban Planning, 33, 341-355.
- Kılıç Benzer, A. N., 2006. Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçaslan, Ç., 2006. İkinci Konutların Deniz Kıyılarına Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A, 1, 147-156.
- Kızılırmak İ. ve Kurtuldu, H., 2005. Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 100-120.
- Kim, N. H. ve Kang, H. H., 2009. The Aesthetic Evaluation of Coastal Landscape, KSCE Journal of Civil Engineering, 13, 2, 65-74.
- Kiper, H. P., 2004. Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması-Türkiye-Bodrum Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kocaboyun, H., 2009. Antalya Kaleiçi Yerleşiminin Doğal, Kültürel ve Tarihi Miras Olarak İncelenmesi ve Alanın Turizm Açısından Sürdürülebilir Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Koçan, N., 2011. Gümüşhane-Trabzon Karayolunda Ulaşım ve Peyzaj, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1, 2, 89-96.
- Koçdar, S., 2011. Uzman Görüşlerine Göre Türkiye'de Uzaktan Eğitim Programlarının Akreditasyonu, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kolcu, İ. H., 1993. Doğal, Tarihi , Kültürel Açından Turizm Potansiyelini Değerlendirme Modeli: Ayvalık Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kozak, N., 2012. Genel Turizm Bilgisi, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2472, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1443, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M., 2010. Genel Turizm İlkeler-Kavramlar, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kuntay, O., 2004. Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Alp Yayınevi, Ankara.
- Kurdoğlu, O., 2008. Turizmin Yeşil Şapkası: Ekoturizm ve Diğer Turizm Kavramları Üzerine Değerlendirmeler, Kırsal Çevre Yıllığı, 73-92.
- Kurtilla, M., Pesonen, M., Kangas, J. ve Kajanus, M., 2000. Utilizing the Analytic Hierarchy Process AHP in SWOT Analysis-A Hybrid Method and its Application to a Forest-Certification Case, Forest Policy and Economics, 1, 41-52.

- Kuruüzüm, A. ve Atsan, N., 2001. Analitik Hiyerarşi Yöntemi ve İşletmecilik Alanındaki Uygulamaları, Akdeniz İİBF Dergisi, 1, 83-105.
- Landeta, J., 2006. Current Validity of the Delphi Method in Social Sciences, Technological Forecasting & Social Change, 73.
- Lane, B., 1994. Sustainable Rural Tourism Strategies: A Tool for Development and Conservation, Journal of Sustainable Tourism, 2, 12-18.
- Lee, S. ve Walsh, P., 2011. SWOT and AHP Hybrid Model For Sport Marketing Outsourcing Using a Case Of Intercollegiate Sport, Sport Management Review, 14, 4, 361-369.
- Leskinen, L. A., Leskinen, P., Kurtilla, M., Kangas, J. ve Kajanus, M., 2006. Adapting Modern Strategic Decision Supporting Tools in Participatory Strategy Process-A Case Study of A Forest Research Station, Forest Policy and Economics, 8, 267-278.
- Li, W., 2006. Community Decision Making Participation In Development, Annals of Tourism Research, 33, 1, 132-143.
- Linehan, J., Gross, M. ve Finn, J., 1995. Greenway Planning: Developing a Landscape Ecological Network Approach, Landscape and Urban Planning, 33, 179-193.
- Linstone, H. A. ve Turoff, M., 1975. The Delphi Method: Techniques and Applications, Addison-Wesley Publishing Company.
- Manning, R. ve More, T., 2002. Recreational Values of Public Parks, The George Wright Forum, 19, 2.
- Martin, B. G., 2005. Weather, Climate and Tourism, A Geographical Perspective, Annals of Tourism Research, 32, 3, 571-591.
- Masozera, M. K., Alavalapati, J. R. R., Jacobson, S. K. ve Shrestha, R. K., 2006. Assessing the Suitability of Community-Based Management for the Nyungwe Forest Reserve, Rwanda, Forest Policy and Economics, 8, 206-216.
- Mavituna, F., 2007. İzmir Kenti Kıyı Bandında (Güzelbahçe-Bostanlı Arası) Mevcut Rekreasyon Olanaklarının İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- McKercher, B. ve Ho, P. S. Y., 2006. Assessing the Tourism Potential of Smaller Cultural and Heritage Attractions, Journal of Sustainable Tourism, 14, 5, 473-488.
- Mikulec, J. ve Antouskova, M., 2011. Landscape and Tourism Potential in the Protected Landscape Areas, Agric. Econs., 57, 6, 272-278.
- Miller, G., 2001. The Development Of Indicators For Sustainable Tourism: Results of a Delphi Survey of Tourism Researchers, Tourism Management, 22, 351-362.

- Mohamed, H. H., 2007. Mediterranean Coastal Landscape and Sustainable Tourism Development Between Study and Evaluation Case Study: Genoa –Sharm El-Sheikh, Geo-spatial Technologies, Temmuz, Abstract Booklet, Aberdeen (United Kingdom).
- Monovari, S. M., Khorasani, N. ve Mirsaeed, S. S. G., 2013. Delphi-Based Strategic Planning for Tourism Management- a Case Study, Polish Journal of Environmental Studies, 22, 2, 465-473.
- Murphy, D., Pritchard, M. P. ve Smith, B., 1999. The Destination Product and its Impact on Traveler Perceptions, Tourism Management, 2, 1, 3-5.
- Musubeyli Erginel, N., 2004. Tasarım Hata Türü ve Etkileri Analizinin Etkinliği İçin Bir Model ve Uygulaması, Endüstri Mühendisliği Dergisi, 15, 3, 17-26.
- Okello, M. M. ve Wishitemi, B. E. L., 2005. Benjamin, L., Tourism Potential and Achievement of Protected Areas in Kenya: Criteria and Prioritization, Tourism Analysis, 10, 2, 151-164.
- Olalı, H., 1982. Turizm Politikası ve Planlaması, Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları No: 6, Ege Üniversitesi Matbaası, Bornova, İzmir.
- Olalı, H., Nazilli, S. S., Kırıcıoğlu, E. N. ve Sümer, M., 1983. Dış Tanıtım ve Turizm, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yonca Matbaası, Ankara.
- Orhan, T. ve Karahan, F., 2010. Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11, 1 27-42.
- Ovalı, P. K., Yüksek, G., Yolal, M. ve Uçkan, B. Y., 2012. Turistik Alanlarda Mekan Tasarımı, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1440, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2469, Eskişehir.
- Örücü, Ö. K., 2002. Eğirdir Yöresindeki Mevcut Peyzaj Değerlerinin Turizm Açısından İrdeelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Özcan, A. U., 2009. Ankara-Hasanoğlan Taş Ocaklarının Onarımı ve Kentsel Kullanım Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, D. D., 2003. Kemer Bölgesindeki Turizm Gelişmelerinin Doğal Çevre Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir Işık, B., 2013. Kıyı Alanı Rekreatif Kullanım Kararlarının Belirlenmesi: Trabzon Kenti Örneği, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özel, A. E., 2004. Çanakkale İli Doğal ve Kültürel Potansiyelinin Turizm ve Rekreatif Kullanım Yönünden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

- Özgen, Y., 1982. Doğu Karadeniz Bölgesinde Ordu-Hopa Arası Kıyı Yolunun Peyzaj Özellikleri, Peyzaj Mimarlığı Açısından Ortaya Koyduğu Sorunlar ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özgen, Y., 1995. Görsel Kaynak Denetimi ve Doğu Karadeniz Kıyı Karayolu Örneği, KTÜ Orman Fakültesi I. Ulusal Ormancılık Kongre Bildirisi, Ekim, Trabzon, Bildiriler Kitabı: 238-243.
- Özgüç, İ. M., 1999. TEM Hadımköy-Kınalı Arası Peyzaj Planlaması Üzerinde Görsel Araştırmalar, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüç, N., 2007. Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Öztürk, G., 2009. Turizm-Çevre Koruma-Kentleşme Etkileşiminde Kıyı Alanları: Antalya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- Özyörük, B. ve Özcan, E. C., 2008. Analitik Hiyerarşi Sürecinin Tedarikçi Seçiminde Uygulanması: Otomotiv Sektöründen Bir Örnek, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 13, 1, 133-144.
- Pesonen, M., Kurttila, M., Kangas, J., Kajanus, M. ve Heinonen, P., 2001. Assessing the Priorities Using A'WOT Among Resource Management Strategies at the Finnish Forest and Park Service, Forest Science, 47, 4, 534-541.
- Pirselimoğlu Batman, Z., 2013. Altındere Vadisi (Trabzon-Maçka)'nde Ekolojik Temelli Turizm Planlama Yaklaşımı ve Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Priskin, J., 2003. Physical Impacts of Four-Wheel Drive Related Tourism and Recreation In a Semi-Arid, Natural Coastal Environment, Ocean&Coastal Management, 46, 127-155.
- Resmi Gazete, 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Onaylanmasını Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Başbakanlık Basımevi, (25141), 6-17.
- Resmi Gazete, 2008. Bazı Alanların; Turizm Merkezi, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişimi Bölgesi Olarak İlan Edilmesi ve Sınırlarının Değiştirilmesi Hakkında Karar, Başbakanlık Basımevi, (26815).
- Resmi Gazete, 2009. Bazı Alanların Turizm Merkezi Olarak İlan Edilmesi ve Bazı Turizm Merkezleri Sınırlarının Değiştirilmesi Hakkında Karar, Başbakanlık Basımevi, (27241).
- Resmi Gazete, 1993. Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Başbakanlık Basımevi, (21489), 20-38.
- Resmi Gazete, 2007. Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik, Başbakanlık Basımevi, (26511), 1-159.

- Resmi Gazete, 2013. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, Başbakanlık Basımevi, (28606).
- Resmi Gazete, 1990. Kıyı Kanunu, Başbakanlık Basımevi, (20495), 1-4.
- Resmi Gazete, 1994. Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik, Başbakanlık Basımevi, (21890), 3-6.
- Resmi Gazete, 1983. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Başbakanlık Basımevi, (18113), 1-22.
- Resmi Gazete, 1983. Milli Parklar Kanunu, Başbakanlık Basımevi, (18132), 14-19.
- Resmi Gazete, 1982. Turizmi Teşvik Kanunu, Başbakanlık Basımevi, (17635), 2-12.
- Resmi Gazete, 2003. Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi, (25186).
- Rızaoğlu, B., 1993. Yerel Açından Turizm Planlaması ve Geliştirilmesi, Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara: 143-159.
- Ross, S. ve Wall, G., 1999. Ecotourism: Towards Congruence Between Theory And Practice. Tourism Management, 20, 1, 123-132.
- Rowe, G. ve Wright, G., 1999. The Delphi Technique as A Forecasting Tool: Issues and Analysis, International Journal of Forecasting, 15, 4, 353-375.
- Saaty T. L. ve Özdemir M. S., 2003. Why The Magic Number Seven Plus or Minus Two, Mathematical and Computer Modelling, 38, 233-244.
- Saaty, T., 1982. Decision Making for Leaders: The Analytic Hierarchy Process for Decisions in a Complex World, CA: Wadsworth.
- Saaty, T., 2008. Decision Making with the Analytic Hierarchy Process, International Journal of Services Science, 1, 1, 83-98.
- Saaty, T. L., Vargas, L. G. ve Dellman, K., 2003. The Allocation of Instangible Resources: The Analytic Hierarchy Process and Linear Programming, Socio-Economic Planning Sciences, 37,3, 169-189.
- Sarı, C., 2007. Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlaması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, Y., 2001. Amasra İlçesi'nin Doğal ve Kültürel Peyzaj Değerlerinin Sürdürülebilir Turizm Bağlamında İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Sarkım, M., 2007. Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği, Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Sayan, M. S. ve Öztan, Y., 2000. Antalya Kıyı Şeridindeki Turizm Tesislerinin Fiziksel Planlama Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Tarım Bilimleri Dergisi, 6, 4, 71-80.
- Seçkin, Ö. B., 1997. Peyzaj Yapıları II, İstanbul Orman Fakültesi Yayın No: 447, Üniversite Yayın No: 4029, İstanbul, 235s.
- Sertkaya, Ş., 2001. Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sesli, F.A., Akyol, N. ve İnan, H.İ., 2002, Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Kıyı Kenar Çizgisi - Mülkiyet İlişkilerinin İncelenmesi, Türkiye Sekizinci Esri ve Erdas Kullanıcıları Grubu Toplantısı, 6-7 Haziran 2002, ODTÜ, Ankara.
- Shafer, C. S., Lee, B. K. ve Turner, S., 2000. A Tale of Three Greenway Trails: User Perceptions Related to Quality of Life, Landscape and Urban Planning, 49, 163-178.
- Shinno, H., Yoshioka, H., Marpaung, S. ve Hachiga, S., 2006. Quantitative SWOT Analysis on Global Competitiveness of Machine Tool Industry, Journal of Engineering Design, 17, 3, 251-258.
- Shrestha, R. K., Alavalapati, J. R. R. ve Kalmbacher, R. S., 2004. Exploring the Potential for Silvopasture Adoption in South-Central Florida: An Application of SWOT-AHP Method, Agricultural Systems, 81, 185-199.
- Sılaydın, M. B., 2000. Turistik Kıyı Yerleşimlerinde Ziyaretçi Yönetim Planı Yaklaşımı Göcek (Fethiye) Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Skulmoski, G. J., Hartman, F. T. ve Krahn, J., 2007. The Delphi Method for Graduate Research, Journal of Information Technology Education, 6, 1-21.
- Soykan, F., 2000a. Kırsal Turizm ve Avrupa'da Kazanılan Deneyim, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 11, 21-33.
- Soykan, F., 2000b. Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması, Ege Coğrafya Dergisi, 11, 39-55.
- Steward, R. A., Mohamed, S. ve Daet, R., 2002. Strategic Implementation of IT/IS Projects in Construction: a Case Study, Automation in Construction, 11, 6, 681- 694.
- Strasdas, W., 2001. Ökotourismus in der Praxis, Studiekreis für Tourismus und Entwicklung, Ammerland, Germany.
- Strasdas, W., 2002. The Ecotourism Training Manual for Protected Area Managers, German Foundation for International Development, Zschotau, Germany.
- Subramoniam, S., Al-Essai S. A. N., Al Marashadi, A. A. M. ve Al-Kindi, A. M., 2010. SWOT Analysis on Oman Tourism; A Case Study, Journal of Economic Deveopment, IT, Finance and Marketing, 2, 2, 1-22.

- Sung, H. H., 2004. Classification of Adventure Travelers: Behavior, Decision Making and Target Markets, *Journal of Travel Research*, 42, 4, 343-356.
- Şahin, A. E., 2009. Türkiye'de İlköğretim Okulu Müdürlüğünün Bir Meslek Olarak Mevcut Durumu: Bir Delphi Çalışması, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 125-136.
- Şahin, A. E., 2001. Eğitim Araştırmalarında Delfi Tekniği ve Kullanımı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 216.
- Tahvanainen, L., Tyrvaainen L., Ihalainen, M., Vuorela, N. ve Kolehmainen, O., 2001. Forest Management and Public Perceptions-Visual Versus Verbal Information, *Landscape and Urban Planning*, 53, 53-70.
- Thompson, A. A. ve Strickland, A. J., 1983. Strategy Formulation and Implementation Tasks of the General Manager, Business Publications, Inc. Plano, Texas, 493s.
- Timothy, D. J., 1999. Participatory Planning: A View of Tourism in Indonesia, *Annals of Tourism Research*, 26, 2, 371-391.
- Tokcan, M., 2003, Mesudiye Yöresi Florasına İlişkin Gözlemler, Mesudiye'de Biyolojik Çeşitlilik ve Organik Tarım Alternatifi, Çalıştay-Panel, Ankara, Mesudiye Gelişme Vakfı Yayını No: 2, 23-30.
- Tokmak, C., 2008. Sürdürülebilir Turizm Açısından Taşıma Kapasitesi: Topkapı Sarayı Örneği, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topay, M., 2003. Bartın-Uluyayla Peyzaj Özelliklerinin Rekreasyon-Turizm Kullanımları Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, A. H., 2011. İnternet Alışverişi Tüketici Davranışını Belirleyen Etmenler: Planlı Davranış Teorisi (TPB) ile Ampirik Bir Test, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12, 1, 128-143.
- Tüzemen, A. ve Özdağoğlu, A., 2007. Doktora Öğrencilerinin Eş Seçiminde Önem Verdikleri Kriterlerin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Belirlenmesi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21, 1, 215-232.
- Tzolova, G. V., 1995. An Experiment in Greenway Analysis and Assessment: the Danube River, *Landscape and Urban Planning*, 33, 283-294.
- Uçal, Canakay, E., 2006. Müzik Teorisi Dersine İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirme, Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan 2006, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, 297-310.
- URL-1, <http://www.fatsa.bel.tr/tr/tab.aspx?tabid=114>. 13 Ocak 2013.
- URL-2, <http://www.fatsa.bel.tr/tr/tab.aspx?tabid=113>. 27 Kasım 2012.
- URL-3, <http://www.cografya.gen.tr/tr/ordu/ilceler.html>. 13 Ocak 2013.

- URL-4, <http://www.doka.org.tr/files/yayin/turizm2023/files/assets/seo/page9.html>. 23 Mart 2013.
- URL-5, http://www.turcev.org.tr/icerikDetay.aspx?icerik_id=36. 29 Mart 2014.
- URL-6, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carpinus_betulus_-_forest.jpg, 30 Nisan 2015.
- URL-7, <http://dokap.gov.tr/Sayfa.aspx?sid=2041>. 4 Nisan 2014.
- URL-8, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, http://www.civilscape.eu/civilscape/var/www/downloads/coe-176/elc_turque.pdf. 06 Ocak 2015.
- URL-9, Turizm İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=14&KITAP_ID=69, 28 Aralık 2014.
- URL-10, <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape>, 10 Ocak 2015.
- URL-11, <http://www.alanbakanligi.gov.tr/files/Uygulama%20Rehberi.pdf>, 10 Ocak 2015.
- URL-12, TÜBİVES (Türkiye Bitkileri Veri Servisi). <http://www.tubives.com/index.php?sayfa=210&name=52>. 28 Aralık 2014.
- URL-13, Dokuzuncu Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzelIhtisasKomisyonuRaporlari.aspx>. 28 Aralık 2014.
- URL-14, Onuncu Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzelIhtisasKomisyonuRaporlari.aspx>, 28 Aralık 2014.
- URL-15, <http://www.garten.cz/a/cz/4790-alnus-glutinosa-olse-lepkava/>, 30 Nisan 2015.
- URL-16, <https://www.flickr.com/photos/sauerpower/5278267590>, 30 Nisan 2015.
- URL-17, http://www.treeblog.co.uk/viewtags.php?tag=Castanea_sativa&p=1, 30 Nisan 2015.
- URL-18, <https://www.flickr.com/photos/14230388@N03/4072597412/in/photostream/>, 30 Nisan 2015.
- USDAFS (U.S. Department of Agriculture Forest Service), 1968. Forest Landcape Description and Inventories-a Basis for Land Planning and Design, U.S. Department of Agriculture Forest Service Research Paper PSW 49. California, 64 s.
- Usta, Ö., 2012. Turizm: Genel ve Yapısal Yaklaşım, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Uygur, T. ve Turgut, H., 2012. Son Değişikliklerle Turizm Mevzuatı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Var, M., 1987. Trabzon ve İlçelerindeki Doğal ve Kültürel Değerlerin Rekreatif Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Weaver, D. B., 2005. Comprehensive and Minimalist Dimensions of Ecotourism, Annals of Tourism Research, 32, 2, 439-455.
- Weggoro, N. C., 2003. Financial and Economic Perspectives for Sustainable Tourism Development, Sectoral Section East African Community Secretariat, Second IIPT African Conference On Peace Through Tourism, December, Tanzania.
- Wehrich, H., The TOWS Matrix-A Tool for Situational Analysis. http://www.usfca.edu/fac_staff/wehrich/docs/tows.pdf, 02 Nisan 2014.
- Wickramasinghe V., ve Takano, 2009. Application of Combined SWOT and Analytic Hierarchy Process (AHP) for Tourism Revival Strategic Marketing Planning: A Case of Sri Lanka Tourism, Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies, 8, 2009.
- Williams, P. L. ve Webb, C., 1994. The Delphi Technique: A Methodological Discussion, Journal of Advanced Nursing, 19, 1, 180-186.
- Wind, Y. ve Saaty, T., 1980. Marketing Applications of the Analytic Hierarchy Process, Management Science, 26, 7, 641-658.
- Wunder, S., 2000. Ecotourism and Economic Incentives-an Empirical Approach, Ecological Economics, 32, 3, 465-479.
- Yetim Erdiç, L., 2008. Gökçeada ve Bozcaada'nın Doğal ve Kültürel Peyzaj Özelliklerinin Belirlenmesi Koruma ve Geliştirme Olanakları, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, E., Coşkun, R., Altunışık, R. ve Bayraktaroğlu, S., 2008. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı, Sakarya Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Sakarya.
- Yıldırım, M., 2007. Taflan Deresi ile Gelemen Deresi Arasının Kıyı Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yılmaz, E., 1999. Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Çok Kriterli Karar Verme Problemlerinin Çözümü, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, DOA Dergisi, Orman Bakanlığı Yayın No: 127, DOA Yayın No: 16, 5, 95-122, ISSN: 1300-8544.
- Yılmaz, E., 2006. R'WOT Tekniği; Arıcılık Sektöründe Katılımcı Yaklaşım İle Örnek Bir Uygulaması, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, DOA Dergisi, Orman Bakanlığı Yayın No: 274, DOA Yayın No: 40, Çeşitli Yayın No: 6, 101.
- Yılmaz, E., 2007. A'WOT Tekniği Kullanarak Katılımcı Yaklaşımla Proje Değerlendirmesi, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, DOA Dergisi, 13, 1-16.

- Yılmaz, E., Ok, K. ve Okan, T., 2004. Ekoturizm Planlamasında Katılımcı Yaklaşımla Etkinlik Seçimi: Cehennemdere Vadisi Örneği. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 237, DOA Yayın No: 30, Teknik Bülten No: 21, Tarsus, 56 sayfa.
- Yılmaz, H., 2008. Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik SWOT Analizi, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yılmaz, O., 1987. Yalova-Termal Yöresinin Turistik Planlamasında Peyzaj Mimarlığı Kriterlerinin Saptanması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, İ. ve Akın, A., 2006. Analitik Hiyerarşi Proses Yöntemiyle İşletmelerde Strateji Belirleme, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 7, 2, 254-268.
- Zengin, B., 2007. Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde Yayla Turizmi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Giresun'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Giresun'da tamamladı. 1997 yılında KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde başladığı lisans eğitimini 2001 yılında tamamladı. 2002 yılında MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans çalışmasını 2005 yılında tamamladı. 2006 yılında KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında doktora programına başladı. Yine aynı yıl Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı. 2007 yılında Artvin Orman Fakültesi'nin Artvin Çoruh Üniversitesine bağlanması ile birlikte aynı görevine burada devam etmektedir. Evli olan Özgür KAMER AKSOY, İngilizce bilmektedir.